הודו בשיעור שיבה

מאת אחי פז

צילומים - אפי

תוכן העניינים

הקדמה - "...כבר יותר זול לחיות או לטייל בהודו.." 3

פרק ראשון - ברוכים הבאים לצפון: דרג'יילינג וסיקים 7

פרק שני - פגישה עם בודהא: סיקים ושוב דרג'יילינג 51

פרק שלישי - הודו בריכוז גבוה: וואראנאסי 79

פרק רביעי - במעלה הגנגס: רישיקש 117

פרק חמישי - עוד בודהא: דהרמאסאלה והדלאי למה 137

פרק שישי - במרומי ההימליה: מנאלי ולדאק 177

פרק שביעי - מרכז הודו: יופי וסחי 226

פרק שמיני – מים, דקלים ומחלה בדרום 242

פרק תשיעי- ארמונות ברג'אסטאן 269

הקדמה - "...כבר יותר זול לחיות או לטייל בהודו.."

אולם איסוף המטען היה שומם למדי בשעת הצהרים המוקדמת של אותו יום חורפי נעים, בחמישי לינואר 2006. שני התרמילים הגדולים שליוו אותנו בנאמנות במשך עשרה חודשים, הגיעו כמעט ראשונים על הסרט הנע.

הסתכלתי סביבי: הכל היה גדול, נקי, מסודר – כמעט סטרילי, אחרי שדות התעופה הצפופים ותחנות הרכבת והאוטובוסים המוזנחות והכאוטיות שפגשנו בהודו. הגענו לציוויליזציה! הסתכלתי על אפי שנראה כאילו אינו מוטרד מגודל המעמד, וחשבתי: "הנה, זה מה שנקרא רגע האמת !".

עשרות פעמים במסענו דמיינתי את הרגע הזה כשהייתי מוצפת בגעגועים עזים לבית. אך ככל שהתקרב עלו בי חששות. נזכרתי בכל הדברים הקשים הכרוכים בחזרה לארץ: קצב החיים המסחרר והשוחק, הלחץ החברתי והמשפחתי, הסביבה הצרכנית והסוגדת לכסף, התחרות והמאבק להשגת הכנסה מספיקה מבלי למכור את נשמתנו לשטן הקפיטלזם הדורסני.

כמו לאור ברק המבזיק בפתאומיות ראיתי הכל בבהירות, וידעתי כי הקדמה והנוחות שכל כך חיכיתי להן כרוכות בוויתורים על הביטוי האישי והנאמנות לערכים אנושיים בסיסיים. התובנה הזאת ציננה במקצת את התלהבותי והנמיכה את ציפיותיי. דווקא בלב העולם המסודר והמשוכלל שכל כך התגעגעתי אליו, התגברו בי החששות: "האם נוכל לשמר את מה שקיבלנו בהודו? איך נמנע את ההתמוססות של כל מה שהושג שם בין גלי המציאות התובענית?"

באותו רגע קצר בו 'לקחתי אוויר' לפני היציאה אל החיים החדשים, ניסיתי להיזכר איך בעצם הכל התחיל.

האם הייתה בכלל נקודה אחת מסוימת ממנה התחיל המסע שלנו? האם היה זה אותו יום שבו דיברנו על הירידה הגדולה בהכנסה של אפי, יועץ עצמאי בעסקי ההי-טק, ואמרנו בבדיחות הדעת: "כבר יהיה יותר זול לחיות או לטייל בהודו..."? או אולי כאשר האוניברסיטה החליטה לסגור את היחידה שבה עבדתי, לפטר את כל המורות ולשכור אותנו מחדש כעצמאיות? ואולי זה התחיל כבר שנים קודם, כשאפי סירב להצעת עבודה בסין בגלל שלא היה מקום בבית הספר המתאים לבתנו, והבטחנו לעצמנו שיום אחד ניסע למזרח לתקופה ארוכה?

החלום להיות זמן ארוך במזרח, לעבוד או לשוטט באחת הארצות, ליווה אותנו שנים רבות, ונדחה בעיקר בגלל אילוצים משפחתיים. אחרי שנות נדודים באנגליה ובארה"ב רצינו לתת לילדים בית יציב, מה גם שהוריי חלו בשנים האחרונות לחייהם והיו זקוקים לעזרתנו.

הרגע בו ידענו כי אנו יכולים, ואפילו צריכים לצאת למסע ארוך בהודו, נולד כתוצאה מצירוף נסיבות: הילדים גדלו והיו עצמאיים פחות או יותר, הורינו כבר לא היו אתנו לצערנו, בועת ההי-טק התפוצצה ובעסקיו של אפי הייתה תקופת יובש, מקום העבודה שלי שינה את פניו ולא אהבתי את מה שהתרחש בו, אפילו הכלב הנאמן שלנו, בקט, נפטר בזקנתו בגיל 13. הרגשנו בריאים וחזקים לעמוד בתנאי החיים הקשים בהודו, וידענו שאין שום ביטחון שבריאותנו תישמר כפי שהיא בשנים הבאות, כאשר כמה חברים בני גילנו כבר חלו במחלות קשות.

הרעיון הראשוני לטייל שנה בסין, נפסל בגלל השפה ויוקר המחיה הגבוה יחסית. גם המחשבה על עבודה בוייטנאם ירדה מן הפרק, בגלל השלטון הבירוקרטי והמושחת במדינה הקומוניסטית הזאת.

כך נשארה הודו כבחירה המושלמת: זולה, דוברת אנגלית, (אך אבוי, אז לא ידענו מהי האנגלית "ההודית"...) וגדולה מספיק כדי שנוכל לבלות בה שנה שלמה ולעבור ממקום למקום בלי לסבול יותר מדי מהאקלים. יתרה מזאת, נוסעים רבים להודו, כמו אחותו של אפי והאחיינים שלי, שחזרו אליה שוב ושוב כמכושפים, השלווה והגישה המאוזנת לחיים שראינו אצל בתנו הדס בעקבות הנסיעה להודו, כל אלה עוררו בנו רצון להיות שם ולהבין מהו סודה של הארץ השנואה/אהובה כל כך.

אחרי שיחות סרק רבות שבהן 'שיחקנו בנדמה לי' ופינטזנו את הנסיעה והמראות והאנשים שנפגוש בה בלי לקבוע שום דבר מעשי, הגיע יום אחד, יום סתיו אפרורי וחסר ייחוד. שוב התנהלה לה שיחה שכזאת. ישבנו איש ליד המחשב שלו, לא עסוקים מדי בענייני היום יום שאיבדו את טעמם, והתחלנו לדבר על מה שקורה לנו, בלי לדעת שהשיחה הזאת תהיה כל כך גורלית.

דיברנו על חוסר השחר במרוץ המטורף סביבנו לצרוך עוד ועוד, אמצעי הטכנולוגיה המתוחכמים החוסכים זמן, שאותו ממלאים מיד בקניית תרבות ובעיסוקים הדוניסטים. השתפכנו על חוסר הסיפוק שלנו מהעבודה ומהמצב החברתי והפוליטי, ולפתע הרגשתי מיאוס מתחושת האומללות הנמשכת הזאת, ועוד יותר מחוסר המעש שלנו בקשר אליה.

כהרגלי פעלתי בלי לחשוב כלל על ההשלכות המעשיות של דבריי, (וטוב שכך, שהרי מחשבה שקולה לא הייתה מביאה אותנו להודו...) ואמרתי לאפי: "אבל אם רוצים לנסוע ברצינות, צריך להחליט על תאריך, ולהתחיל להתכונן!"

אפי, שקול וזהיר ממני בדרך כלל, היה קצת המום מהקריאה הפתאומית לפעולה, (אחרי כל כך הרבה שנים יחד, המסכן עדיין לא התרגל לקפיצות שלי) ולא הגיב מייד. אבל לאחר כמה דקות של הרהורים שאל: "את בטוחה שתוכלי להתמודד עם כל מה שכרוך בנסיעה כזאת? הלכלוך? הסרחון? תנאי המגורים והנסיעה הלא נוחים?"

למעשה לא הייתי בטוחה בכלל, והקשיים שאפי העלה היו בדיוק מקור החששות הגדולים שלי מהנסיעה. אך התלהבות מאתגרים המוצבים בפני בלי שיהיה לי איזשהו בסיס להאמין ביכולתי להתמודד אתם, היא אחת מחולשותיי הגדולות. ככל שהאתגר קשה יותר - התלהבותי גוברת, ומסבכת אותי בצרות מאוחר יותר, כשמתברר לי שההתמודדות גובה ממני מחיר יקר.

נפגעת במקצת מספקותיו, עניתי בבוז מסוים: "בוודאי שאני בטוחה! אני מוכנה לכל הדברים האלה כדי להסתלק מכאן לשנה, ולחיות בזול מנותקת מכל ההוויה הקפיטליסטית האכזרית שבה אני מתבוססת."

אי-שם בקצה תודעתי הבהב אור אדום: "זהירות! מה את עושה? שוב את קופצת בלי לבדוק?" אך כאמור, הרצון להוכיח שאני לא פחות קשוחה ופתוחה, ולהשתחרר מן התדמית של המפונקת והשמרנית הצמודה לערכים המערביים, הדף כל פקפוקים והיסוסים. באופטימיות חסרת בסיס האמנתי: "לא יכול להיות שכל כך נורא שם כמו שמתארים! מן הסתם החוזרים מהודו מגזימים בתיאוריהם כדי להיראות גיבורים וקשוחים, והרי אני לא מפונקת כל כך! אתגבר על הכל, וכשיהיה לי קשה אזכר כמה היה לי רע לפני הנסיעה!" (אך לגודל הבושה, לא עמדתי בדיבורי כאשר נמאס לי ורציתי לחזור!!!)

ביטוי לתחושות שלנו בתקופה שלפני הנסיעה ולכוח הדוחף שלהן, אפשר למצוא ביומנים שהתחלנו לכתוב לקראת הנסיעה. וכך כתב אפי:

"בשנים האחרונות אין לי מרץ בעבודה, כי מלבד האתגרים האינטלקטואליים שבעבודה, כמעט כלום לא מושך אותי, הכסף נראה לי חשוב פחות ופחות, ואם אפשר לחיות לא פחות טוב וממש לא לעבוד, זה שווה ניסיון."

וביומן שלי אפשר למצוא:

"היום אני מכריזה על פרידה מהעבודה – לא אמשיך לשלם דמי חבר לעמותה כשניסע, וזה אומר שכשאחזור לא יהיה לי מעמד מועדף בעבודה אם ארצה בה. משום מה זה הפחיד אותי מאוד. וזו אחת ההוכחות לקשר הלא בריא שהיה לי אל העבודה – כאל עוגן המעניק ביטחון, למעשה ביטחון מזויף, כפי שהסתבר לי לבסוף. התלות הזאת במקום העבודה היא אחד הדברים שאני רוצה להשתחרר מהם בנסיעה, ולכן אני חייבת לחתוך, ולסמוך על עצמי ועל היכולת שלי להסתגל ולהתאים את עצמי למצב."

ובמקום אחר ביומן כתבתי בעקבות הסתייגות הילדים שלנו מהנסיעה:

"אני מרגישה כל כך חנוקה במלכודת הקפיטליסטית של: "עבודה טובה – משכורת טובה – רמת חיים גבוהה", שאנחנו לכודים בתוכה אף על פי שאנחנו משתדלים להיות שונים ואחרים... חבל שלא הזדמן לנו לספר לילדים על התחושות שהביאו אותנו לנסיעה. המצב שבו 'כלוב הזהב' שבו היינו כלואים הפך ל'כלוב מתכת', ואיבד גם את הזוהר המפוקפק שאולי היה לו בהתחלה, כמו שנעלמה ההצדקה להמשיך במרוץ כי "צריך לגדל את הילדים..."

אולי אם היינו מספרים לילדים על הלאות והשובע שיש בנו מהרדיפה המתמדת אחרי שיפור רמת החיים, מהצורך לנצל ככל האפשר את הכסף שמושג במאמצים גדולים – היו מבינים כמה אנחנו זקוקים לנסיעה כדי להתאפס ולהחליט על המשך חיינו. נעמה (בתנו) אמרה – ללא ספק בסרקזם – שאנחנו רוצים להיות נוודים, אך אנחנו באמת רוצים להיות קצת נוודים, לפחות מדי כמה שנים, כל עוד אנחנו יכולים."

היום אני מבינה שלמעשה ברחתי להודו ולא נסעתי אליה למצוא משהו, בניגוד לאפי שידע בדיוק מה הוא מחפש: התפתחות רוחנית ולימוד הינדואיזם ובודהיזם. לי לא היו שום ציפיות בתחום הזה. להפך, הייתי די חשדנית לגבי כל מה שנקרא במערב "רוחניות", שבעיני נראה כ"ממבו-ג'מבו" יומרני. קיוויתי שאוכל להסתגל לתנאים ופשוט ליהנות מהניתוק מהכל: העבודה, המרוץ אחרי הכסף וההתמכרות לקניות ולצריכה, המצב הפוליטי המדכא וחוסר התקווה לשינוי בעתיד הקרוב.

לא היה בנסיעה שלי להודו שום דבר מחיפוש האמת, או בקשת תשובות לשאלות קיומיות. הייתה בי התנגדות חזקה לכל כך הרבה דברים שסובבו אותי, ורצון עז לעשות הכל אחרת, רק כדי לא להיות חלק מחברה שהתיעוב שלי אליה הלך וגדל.

כך התחלנו לתכנן את המסלול, ולשחרר את עצמנו מכל ההתחייבויות שהיינו קשורים אליהן. היינו צריכים למצוא דיירים שיחליפו אותנו בדירה ששכרנו, לבדוק מחדש את הוראות הקבע ולבטל את המיותרות, לברר את מצבנו בביטוח הלאומי, מע"מ, מס הכנסה וכו'.

נדמה היה שאנו לכודים ברשת קורי עכביש, בלתי נראית אך סבוכה וחזקה, של מוסדות וחברות, שכדי לחזור ולהשתלב בה לאחר הנסיעה צריך להשתחרר ממנה בזהירות ובדייקנות.

בסרטים או בספרים, (בעיקר האמריקאים) יורד מישהו יום אחד לקנות סיגריות ונעלם לנצח. שאלתי את עצמי, איך? איך אפשר לנטוש הכל ולצאת בלי כלום לדרך חדשה? עצם השאלה הוכיחה לי כמה אנחנו מרובעים ומקובעים, ולכן מסורבלים וכבדים. משפחה, חברים, קשרי עבודה, התחייבויות כספיות ואפסון החפצים האישיים שלנו, כל אלה דרשו טיפול.

הסידורים המתישים האלה גרמו לאפי, מוקף קרטונים מלאים ורהיטים ארוזים, מצלצל ושולח דואר אלקטרוני לכל אותם מוסדות וחברות שמהם ניסינו להתנתק ימים ספורים לפני הנסיעה, לומר לי:

"רצוי מאוד שהנסיעה הזאת תהיה באמת שנה, אחרת המאמץ הזה לא כדאי!" (וכך הטיל על כתפי עול כבד, מפני שברגעים שבהם רציתי לקצר ולחזור, הזכרתי לעצמי את האמירה הזאת, ואולי טוב שכך היה...)

עשרה חודשים שוטטנו ברחבי הודו, ויצאנו ממנה רק לשבועיים בבורמה בתום ששת החודשים הראשונים שם, על פי דרישות האשרה. לאורך כל הזמן הזה כתבתי יומן (בלוג) באינטרנט, ואפי הציג בו את מיטב התמונות שצילם.

היומן והצילומים היו הציר שסביבו התנהל המסע: כשקרו דברים מיוחדים ומסעירים, אפילו אם היו מרגיזים וקשים באותו רגע, היינו אומרים: יש מה לשלוח לבלוג!

בתחילה חשבנו שאנחנו כותבים לעצמנו ולבני המשפחה הקרובים, ועוד כמה חברים בודדים. אבל אחרי שעברה תקופה ארוכה שבה לא פרסמנו מסיבות טכניות, הגיעו אלינו תגובות נרגשות וקריאה להמשיך ולפרסם ולא להתייאש מכל מיני קוראים נאמנים – הבנו שיש קהל קטן ומסור שאנו מחויבים לו.

הספר הזה מתבסס על הבלוג, אך שונה ממנו במבט הרחוק יותר שממנו נכתב.

פרק ראשון - ברוכים הבאים לצפון: דארג'ילינג וסיקים

ג'יפים בערפל על פי התהום

ההתרגשות הגדולה בעקבות הפרידה מהילדים, הטיסה והנחיתה בדלהי השכיחו מאתנו את העייפות כאשר חיכינו לטיסה הפנימית מדלהי לבאגדוגרה בצפון-מזרח הודו. בשדה התעופה הקטן והדחוס התרוצצו נוסעים, עובדים, שוטרים בחאקי שנראו כחיילים, ודיברו ביניהם בצעקות אך בלי כעס. הכל עבר מול עיני כמו בתוך ערפל וקהות חושים, ועדיין לא הרגשתי שהגענו ל"הודו האמיתית".

בתוך האולם הממוזג של שדה התעופה בבאגדוגרה כבר היה חם, וכאשר יצאנו ממנו הכה אותנו גל חום אימתני. תוך שניות התרוקנה הרחבה מהנוסעים שעלו על כלי רכב שונים ונעלמו מהעין. ניסיתי לחוש את הרגע החגיגי: "זהו. הגענו להודו ואין דרך חזרה. עכשיו הכל תלוי בנו." וכמו תמיד, מנגנון ההגנה הפנימי התחיל לעבוד ולהוכיח לי שבכל מה שקורה, טוב או רע, יש משהו חיובי ואפשר למצוא בו תועלת.

צעיר נמוך וצנום, בעל עיניים מלוכסנות, התקבל בחיבוקים ונשיקות על ידי בני משפחתו הגדולה שעטפו בטקסיות את צווארו בצעיף משי לבן. גבר מבוגר ומכובד עמד מרחוק לבדו, והצעיר ניגש אליו, כרע על ברכיו ונישק את כפות רגליו. לא רחוק משם עמדה אישה מבוגרת ולידה אישה צעירה יותר, הצעיר ניגש אליהן וחזר על טקס הכריעה. אחר כך התרומם, הצמיד את כפות ידיו לחזהו וקד לשניהם. כולם חייכו ונראו שמחים והחבורה העליזה עזבה את המקום בתהלוכה קטנה ומאושרת.

הטקס הקטן והמשפחתי הזה, שהתרחש לעיני הכל, ריגש אותי מאוד. עכשיו ידעתי כי חצינו גבול בלתי נראה ונחתנו על כוכב זר, מסתורי, מפחיד ומושך כאחד.

לנהג הג'יפ ששכרנו לנסיעה לדארג'ילינג, צעיר חסון מלוכסן עיניים ושתקן, התלווה צעיר צנום ונמוך בשם ביזווז שהתיישב במושב לידו. מדי פעם הסביר באנגלית טובה למדי מה אנחנו רואים בדרך, עד שראה אותנו 'מנקרים' בעייפות, ונדם.

באגדוגרה, עיירה קטנה ומוזנחת שנמתחה משני צדי הכביש הראשי, התאימה לכל הסטריאוטיפים שלי לגבי "הודיות טיפוסית". דוכנים צבעוניים של חטיפי ממתקים ושתייה, דוכני בגדים וצעצועים,

מוסכים ובתי מלאכה בתוך סככות פח מחליד ניצבו זה לצד זה בצפיפות. מאחוריהם נראו בקתות רעועות, גגות הפח שלהן חלודים, וכביסה תלויה על כל גדר או עמוד פנוי בלב האבק והזוהמה.

הכביש היה עמוס באופנועים, אופנים ואופני-ריקשה, הרבה מאוד משאיות וג'יפים צבאיים, פרות, כלבים והולכי רגל, והכל בערבוביה שבתוכה התפתל הג'יפ ופילס לו דרך.

היה חם מאוד והתחלנו להרגיש עייפים, אך ההתרגשות והסקרנות עדיין עוררו אותנו ובלענו את הנוף בהתלהבות, למרות עליבותו. אחרי סיליגורי, שנראתה בדיוק כמו באגדוגרה רק גדולה יותר, חלפנו על פני כמה כפרים קטנים ומוזנחים. נהר צר ומלוכלך זרם בתוך אפיק רחב ויבש מלא חלוקי נחל לבנים, כמקובל בעונה היבשה. (מרץ, אפריל, מאי) נשים כיבסו בגדים, ילדים שיחקו במים, ואנשים הלכו בתוך האפיק היבש וחיפשו חלוקי נחל שאותם ימכרו לבנייה.

הכביש התחיל לטפס במדרון ובהדרגה הפך צר, סדוק ושבור. לעתים התרומם הג'יפ מעל הכביש בשל פסי הרכבת שחצו את הדרך, ופעמים אחרות ירד והתגלגל לבורות שיצרה המסילה בכביש. הקפיצות האלה טלטלו אותנו והעירו אותי מהנמנום שנפל עליי. הנהג החסון לא התרגש כלל גם כשסביבנו הלך והתעבה ערפל סמיך, וניווט את דרכו במיומנות ובזריזות בין המהמורות והמכשולים.

אף על פי שניסה לשמור על ערנות, הכריעה העייפות את אפי, ואילו אני התמלאתי שוב באדרנלין – הפעם כתוצאה מהידיעה החדה והברורה, כי הנסיעה המטורפת הזאת תיגמר במוקדם או במאוחר בתאונה איומה...

גם לפני הודו היו תאונות דרכים אחד הפחדים הגדולים ביותר שלי, לצד פחד הגבהים. בנסיעה הזאת היה שילוב קטלני במיוחד, של נסיעה בכביש צר וגרוע מאוד, מעל תהומות עמוקים, בערפל מוחלט, כשמדי פעם מגיח ג'יפ או משאית צבאית מעבר לעיקול החד ומתגלה רק כשתי המכוניות עוצרות אחת מול השנייה בחריקה ברגע האחרון.

לפני כל עיקול בדרך היה שלט:"Blow Horn". נהגנו ציית בדרך כלל וצפר בקול גדול, וכנראה שגם הקשיב לצפירות ששמע מעבר לסיבוב (העובדה שלא התנגשנו ברכבים שבאו ממול הוכיחה זאת). הנהגים השתמשו בצפירות גם כדי להודיע אחד לשני עם הכביש פנוי לעקיפה כך שרוב הנסיעה לוותה בצפצופים בלתי פוסקים.

חלפנו על פני ג'יפים רבים דומים לזה שלנו, אלא שבהם ישבו לפחות שמונה נוסעים מקומיים ועוד כמה ילדים על הברכיים. הם חייכו אלינו בעליזות, ולא נראו מודאגים גם כשהג'יפים כמעט נגעו זה בזה.

הדרך עברה בין עצי אשוח יפים ובתים קטנים דבוקים למדרון התלול מתחתינו ומעלינו. אך אני לא התפעלתי מיפי הנוף, ומדי פעם החנקתי צעקת אימה שעמדה להיפלט מפי. בקושי רב התאפקתי לא להעיר את אפי האמיץ, (או העייף מאוד) שישן בשלווה לידי.

אך להפתעתי, ככל שנמשכה הנסיעה נדבקתי גם אני בשלווה של ביזווז והנהג, אשר לא חשו בצורך להדליק אורות גם כאשר החשיכה ירדה ואי אפשר היה לראות דבר. הגעתי למסקנה שכנראה זו אחת התעלומות הבלתי פתירות שצריך לקבל בהודו, ונגזר עליי להפקיד את חיי בידי שני הצעירים החביבים האלה, ולהאמין שהם יודעים מה הם עושים.

אחר כך ניסיתי להסביר לאפי כמה מפחידה הייתה הדרך ולהעצים את הגבורה והאיפוק שגיליתי, כחלק מהפתיחות והנכונות שהמסע להודו מוציא מתוכי, במעין טפיחת שכם עצמית לאור ההישג המרשים.

ההימנעות מהדלקת פנסי המכוניות אחרי רדת החשיכה הייתה אחת התופעות המוזרות שנתקלנו בהן במהלך המסע בהודו, לצד הנטייה להשהות את הדלקת האורות בבתים ובמקומות העבודה עד לאחר הרגע שבו כבר אין ברירה...

אמנם הפסקות חשמל בהודו הינן חלק בלתי נפרד מן החיים, אך גם כאשר החשמל זורם כסדרו משתמשים בו במשורה. הבתים, המלונות, המסעדות, החנויות והמשרדים נשארים חשוכים – גם כאשר כבר לא רואים דבר. פעמים רבות נכנסנו למלון או מסעדה חשוכים שבעליהם הדליקו את האור רק לכבודנו, ואפילו טיפול קוסמטי שעברתי התבצע באור יום טבעי, קרוב ככל האפשר לחלון...

מלבד הנימוק הברור של חסכון בהוצאות על חשמל, מצאתי בהודו גם הסתייגות וחוסר אמון בנפלאות הטכנולוגיה והקדמה, (מן הסתם בגלל הפסקות החשמל התדירות) בניגוד לאמון המוענק ללא סייג לאנשים הקדושים ולכוחם הרוחני.

באשר לאורות המכוניות ייתכן הסבר סוציולוגי: הנהגים ההודים המצ'ואיים, רואים בהדלקת האורות המוקדמת פחדנות, ומתחרים ביניהם מי יחזיק מעמד ויאיר את הדרך מאוחר יותר...

לאורך הדרך המתפתלת נראו פועלים עובדים בתיקון הבורות והסדקים וביזווז הסביר שעונת הגשמים והחורף המושלג שאחריה עושים שמות בכביש, וצריך לתקנו לקראת האביב.

לאחר כשלוש שעות נראו מבעד לערפל הבתים הראשונים של דארג'ילינג, והידיעה כי נחלצתי בשלום מההרפתקה הראשונה בהודו, נראתה לי כסימן לבאות: "הרי אמרתי שהדברים אינם נוראים כל כך!"

מבעד לזרזיפי הגשם הטורדניים ועגמומית השמיים הקודרים לא הייתה דארג'ילינג מראה משובב עיניים ברגעים הראשונים: בניינים רבי קומות על המדרון התלול, ובמרכז העיר בתים נמוכים

ופחונים חלודים מגובבים בצפיפות. ברחובות המאובקים והצרים דהרו מכוניות תוך השמעת צפצופים בלתי פוסקים, סבלים ירדו ועלו נושאים על גבם משאות כבדים בתוך חבל הכרוך סביב ראשם.

כמה שוטרים בחגורות לבנות היורדות באלכסון על החזה וכפפות לבנות על כפות ידיהם, עמדו משועממים בעמדת שוטר עגולה מכוסה בגגון ופטפטו. המראה הזכיר לי סרטים הוליוודיים המתארים את תקופת השלטון הקולוניאלי במושבות האירופיות באסיה.

התחושה שאנחנו נמצאים בסרט שחור-לבן משנות השלושים חזרה פעמים רבות בטיול, ולפחות המראות היו דומים מאוד לסרטים ולספרים. גם בשנה הראשונה שלנו באנגליה נדמה היה לי כי האנגלים מתנהגים כאילו שיננו היטב את כל הסטריאוטיפים המיוחסים להם, ובכך מאשרים את כל הדעות הקדומות שלנו עליהם, אם כי ביניהן גם את תכונותיהם הנלבבות...

הנהג קרא לשני סבלים: גבר מבוגר, צנום ונמוך ואישה זקנה ומקומטת, בעלת ממדי גוף זערוריים. השניים עמסו את התרמילים הכבדים ויצאו לדרך, כשהמטען נתמך על ידי סרט הנמתח לרוחב המצח, ואנחנו אחריהם עמוסים בתרמילים הקטנים, שבעינינו היו כבדים למדי. התפעלתי מהזריזות בה ירדו ברחובות הצרים וההומים, בצעדים קטנים אך בטוחים במדרון התלול, כשלרגליהם רק כפכפי פלסטיק עלובות.

מאוחר יותר למדנו כי גם הסבלות, כמו מקצועות אחרים בהודו, עוברת מדור לדור בתוך המשפחה, דבר המשפיע כנראה על מבנה גופם הצנום והקטן של הסבלים. מכיוון שהם מעמיסים על גופם משאות כבדים מגיל צעיר מאוד, נפגעת התפתחות גופם לרוחב ולגובה, (כמו שקורה לספורטאים מקצועיים צעירים במערב) ואחרי דורות רבים זו כבר תופעה מולדת.

למרות הגשם והקור איש לא חיפש מחסה ולא פתח מטריה, ורק אנחנו היינו לבושים בבגדים חמים. הנשים בשמלות הסארי וחליפות הפונג'אבי הדקיקות הסתפקו בסוודר דק ונעלו סנדלי עקב חשופות, והגברים התעטפו במעילי עור וחבשו כובעי צמר, אך לכפות רגליהם נעלו כפכפים פתוחים. כנראה שאחרי החורף הקשה שמחו ללבוש בגדים קלים, בטמפרטורות שנראו להם "אביביות"...

זו הייתה הפגישה הראשונה שלנו עם העיר, שהפכה לביתנו הראשון בהודו.

"...אבי היה אדריכל המקדש של מלך נפאל בדארג'ילינג..."

גם הבוקר הראשון בדארג'ילינג היה אפרורי וגשם ירד מדי פעם, אך לא הרשינו לזוטות כאלה לקלקל את חגיגת היום הראשון במסענו, ובצהרים יצאנו מלאי עזוז ומרץ לרחוב.

במעלה מדרגות תלולות המחברות בין שני רחובות, עצרנו ליד חנות מאפים שנראתה לנו נקייה ובטוחה, (אחרי כל האזהרות וההפחדות ממאכלי רחוב מזוהמים ששמענו לפני הנסיעה) קנינו כמה מאכלי בצק מטוגן ממולאים בירקות וכמה ממתקים, שנארזו בקופסה יפה בתוספת צלחות קטנות עשויות מעלים.

מעל הרחוב הראשי מצאנו מדרגות המשקיפות על הנוף המעורפל, התיישבנו עליהן ואכלנו בהנאה רבה את האוכל, אשר למרות הבטחות המוכר היה חריף מדי לחיכנו. אך מכיוון שאז הייתי בעיצומו של תהליך שכנוע-עצמי, נחושה להוכיח שאני יכולה להתמודד בגבורה עם הסרחון, הלכלוך והאוכל של הודו - הכל נראה לי קל ונעים...

"גם אתם מחכים לערפל שיתפוגג?" אמר מישהו מאחורינו במבטא אנגלי מושלם, ומייד הבטנו בסקרנות לעבר הקול. גבר מבוגר לבוש ג'קט בהיר מהודר וחבוש כובע קסקט לבן עמד מולנו. עורו היה די כהה ועיניו מלוכסנות במקצת, אך משהו בהופעתו לא נראה מקומי.

"אני מאוכזב מאוד מהראות הגרועה עכשיו, בחודש מרץ. אנשי המקום אומרים שהשנה היה חורף קשה במיוחד. ובכלל מזג האוויר השתגע, ודווקא בפברואר היה אוויר צלול והראות הייתה מצוינת."

בתחילה נרתעתי קצת, שהרי על פי החשיבה המערבית אדם מבוגר בלבוש מהודר, הפותח בשיחה ידידותית עם שני זרים ברחוב אינו שפוי, או שיש לו כוונות נסתרות. למזלנו אפי היה פתוח ומשוחרר מדעות קדומות וקיבל את התנהגותו של הגבר בפשטות ובלי חשדנות. מייד התחיל לשאול אותנו מיהו ומה מעשיו בדארג'ילינג, מאחר שלמרות המבטא המושלם לא נראה כתייר מערבי אופייני.

גם אחר כך, כאשר התגלה כאדם מעניין ונחמד, חששתי שאנחנו מטרידים אותו ופולשים לפרטיותו, ואילו אפי לא היסס כלל, והמשיך לשאול עוד ועוד. בהמשך המסע זה היה מאפיין קבוע בהתנהלות שלנו: אפי חוקר ושואל ובדרך כלל נענה ברצון ובפירוט, ואני חוששת להפריע ולנדנד, ולבסוף כותבת בהתלהבות כל מילה שנאמרת לנו.

אצל רוב ההודים שפגשנו בדרך מצאנו פתיחות ונכונות לדבר כמעט על כל דבר. הצד השני של התכונה הזאת היה השאלות הסקרניות שלהם, שחדרו לתחומים שבעינינו המערביות נראו אינטימיים, ולא מתאימים לשיחה עם זרים.

למדנו כי להודי הממוצע אין כמעט צורך במרחב פרטי סגור, ותפיסת האינטימיות שלהם שונה מזו שאנחנו מכירים במערב. העניים מנהלים את חייהם לגמרי בחוץ – כולל רחצה ועשיית צרכים, ואצל אנשים מבוססים ומסודרים יותר, זה בא לידי ביטוי בחשיפה מוחלטת של נושאים, שבחברה שלנו מוצנעים ונשמרים בסוד.

הגבר המהודר הציג את עצמו בחביבות וסיפר: "שמי ג'ימי קיר, נולדתי בקאלימפונג שליד דרג'ילינג ובאתי ל"ביקור מולדת" ולפגישה עם חברי ילדות בכלכותה. אמי הייתה נפאלית, ואבי היה אדריכל סקוטי שבנה כמה בניינים בדארג'ילינג ובסביבה, ואפילו חלק ממועדון מגדלי התה שמתחתיו נפגשנו."

אפי המשיך לחקור בסקרנות: "והיכן אתה חי כיום?"

"היו כמה שנים בהן ניסיתי לחיות בלונדון אך לא הרגשתי נוח באנגליה. כיום אני בן 72 וכבר שנים רבות יש לי בית מסחר לתכשיטים בהונג קונג, אך חלק גדול מחיי אני מבלה עם אשתי הפיליפינית במאנילה. בני בן ה-12 לומד בפנימייה דוברת אנגלית בהונג-קונג. האם תואילו להצטרף אלי לטיול בעיר?"

אפי שמח והסכים מיד ואני נענעתי בראשי לחיוב, עדיין חוששת מן ההרפתקה המצפה לנו בחברת אדם חביב אך מוזר אשר זה עתה פגשנו ברחוב. ג'ימי שמח לחדש את הנפאלית (השפה המדוברת בדרג'ילינג) השוטפת שלו בשיחות עם אנשים ברחוב.

התחנה הראשונה שלנו הייתה הסטודיו של מר דאס, מוסד מהולל בדארג'לינג שבעליו מתעד את ההיסטוריה המקומית בצילומיו, מעין פוטו פראג' מקומי. מר דאס למד עם אחיו האנגלי של ג'ימי באותו בית ספר ישועי משובח. הפגישה ביניהם הייתה מחזה סוריאליסטי: מר דאס, נפאלי בעל עור בהיר מאוד, וג'ימי הנפאלי למחצה, משוחחים באנגלית משובחת במבטא אוקספורדי על חברים וותיקים, אנשים מן העיר, ומורים וכמרים שלימדו אותם. שניהם התנהגו באדיבות בריטית קרירה, כאילו נפגשו לאחרונה רק אתמול ולא לפני שנים רבות.

ג'ימי קנה גלויות של המקדשים והמלון שאביו תכנן, ואפי נכנס לשיחת צלמים עם מר דאס, והתפעל מהגדלות הענק בשחור לבן ובצבע שקישטו את קירות החנות.

החנות הזכירה לי את החנויות בישראל בילדותי בשנות החמישים: דלפק גדול שמתחתיו ארון זכוכית, ומסביב ארונות עץ עם דלתות זכוכית בהם מוצגת הסחורה. ארבעה עובדים ושני נערים עוזרים שירתו את הקונים הרבים, ומר דאס עצמו התפנה לשוחח אתנו באריכות. כשעמדנו לצאת נראו שני הג'נטלמנים הכבודים נפרדים, אוחזים איש ביד רעהו ומחייכים בחום ובאהבה, שלא כדרך הבריטים המאופקים...

ג'ימי הציע ללכת למכון ההימאליה לטיפוס הרים, וכמובן שהסכמנו בהתלהבות. בדרך ראינו הרבה תלמידים ותלמידות במדי בית ספר בסגנון אנגלי – חצאיות קפלים, מכנסים מגוהצים, ז'קטים ועניבות כחולים או חומים, וחולצות לבנות.

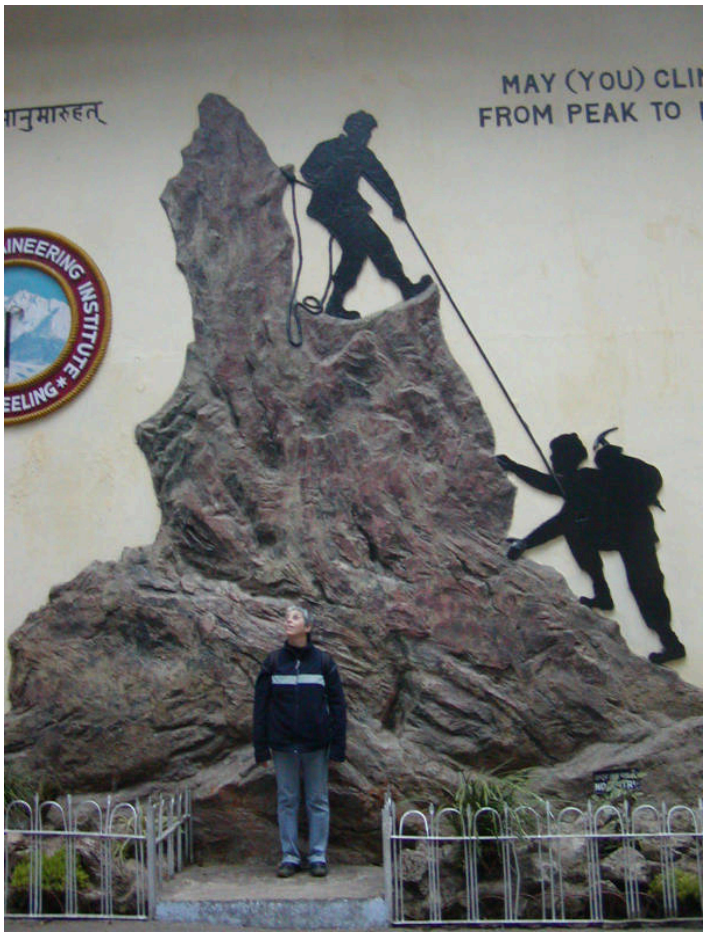
דארג'לינג וסביבתה ידועים כמרכז של בתי ספר פרטיים משובחים, ואנשים אמידים מכל רחבי הודו ואפילו מארצות שכנות: קמבודיה, בורמה, ותאילנד, שולחים את ילדיהם ללמוד בהם. לדברי ג'ימי בזמנו נחשב סנט ג'וזף, בית הספר הישועי בו למד, לבית הספר הטוב ביותר בעיר.

נערים שעברו בדרך לבושים במדי בית הספר שלו עוררו בו התרגשות וגאווה. מייד פנה אליהם באנגלית, ושאל על נושאי הלימודים שלהם והבחינות הקרובות.

ג'ימי אמר בנון-שאלנטיות:"אני עצמי הגעתי לבית הספר כבר בגיל 5" ולמראה הפתעתנו צחק: "אבא שלי רצה אישה שניה ולכן שלח אותי מהבית..." אך בפניו הצוחקות הסתתר עצב גדול. "אמי נפטרה ואבי נישא בשנית לאישה אנגליה" ככל הנראה לא רצתה האישה החדשה לראות את הילד בבית כתזכורת לקודמתה, ואולי נרתעה מהילד, שבעיניה היה נפאלי.

ג'ימי סיפר בגילוי לב: "בשבילי בית הספר היה הבית האמיתי שלי, וחברי ללימודים ומוריי היו לי כבני משפחה. כל חיי שמרתי על קשרים קרובים עם חלקם וגם בהמשך הביקור הזה אסע לכלכותה, לפגישת מחזור עם כמה חברים קרובים החיים שם."

כביש רחב ותלול הוליך למכון ההימאליה לטיפוס הרים שנמצא בתוך הגן הזואולוגי של דרג'לינג. אנחנו התנשמנו והתנשפנו בכבדות, אך ג'ימי צעד בקלילות ובזריזות כמו המקומיים, ולא חדל מלצלם ולשוחח עם העוברים והשבים בנפאלית.

החפצים והתמונות שתיעדו את ההעפלה ההיסטורית של הילארי הניו זילאנדי וטנזינג בן דארג'לינג לפסגת האוורסט במוזיאון הזכירו לג'ימי את נעוריו בדארג'לינג. סיפוריו האירו את האירוע המפורסם באור חדש, מנקודת המבט של בן המקום שהכיר את הדמויות הפועלות.

האנגלים התייחסו לטנזינג בהתנשאות, ועד כיבוש האוורסט לא הזמינו אותו להשתתף כמטפס שווה זכויות במשלחות שלהם אל ההר. הממשלה ההודית ראתה בהישג של טנזינג מקור לגאווה לאומית, והבטיחה לו עבודה לכל החיים במכון לטיפוס הרים, אך לא קיימה את הבטחתה. אי לכך נאלץ ללוות מסעות למקומות שונים כמו אנטארטיקה, (כקישוט בלבד, שהרי מומחיותו הייתה טיפוס הרים) רק כדי שהמשתתפים יוכלו לומר שיצאו אתו למסע.

טנזינג לא התעשר ולא נהנה מהפרסום העולמי כפי שהיה נהנה אולי בימינו, (קרוב לוודאי שהיה מקבל חוזה שמן לפרסום ציוד לטיפוס הרים...) אך זכה לתהילת נצח בדרג'ילינג. פסל גדול שלו מפאר את המכון לטיפוס ההימאליה, וסלע תלול וגבוה בפאתי העיר נקרא על שמו, ומשמש לאימוני טיפוס הרים לצעירי העיר.

"אני זוכר היטב את קבלת הפנים החגיגית לטנזינג, הגיבור המקומי שלנו, כאשר חזר מכיבוש האוורסט וכל ילדי העיר עמדו לצד הרחוב הראשי עם דגלונים והריעו לו. מאוחר יותר זכיתי להכירו ולפגוש אותו כמה פעמים. אך לדעתי גם הילארי נשאר אדם פשוט וחם למרות התהילה העולמית שלה זכה, ותרומותיו מכספו ומזמנו לנפאל ולאנשיה ראויות להערכה גדולה."

ביציאה מהגן הזואולוגי חנה אוטובוס צהוב של בית הספר הישועי שמזבח הכנסייה שלו תוכנן של ידי אביו של ג'ימי. מאחר שחברים מקומיים סיפרו לו כי מנהל בית הספר שלו אמור לבקר שם, הציע לנו להצטרף אליו ולנסוע באוטובוס לבית הספר הממוקם בפאתי העיר. שוב נסחפנו בקלות בספונטניות של הגבר המבוגר והנמרץ.

האוטובוס עצר ליד בניין מלבני גדול מאוד בסגנון אירופי טיפוסי, שבחזיתו מגרש ספורט גדול מוקף בחצר גדולה מכוסה בדשא ועצים. מורה סיני צעיר שחיכה לאוטובוס כדי לחזור העירה סיפר לנו כי התלמידים יכולים ללמוד כל שפה מתוך מבחר גדול מאוד של שפות, אפילו סינית,(!) אם כי הלימודים בשאר המקצועות מתנהלים באנגלית.

"אני חושש שמנהל בית הספר שלך לא הגיע לכאן, ולא ידוע לי שהיה אמור לבוא. אבל אני שמח שבאתם לבית הספר ואשמח להראות לכם אותו." אמר האב ואנס, כומר קנדי מוצק וחביב המפקח על כל מוסדות החינוך הישועים בצפון מזרח הודו. ג'ימי סיפר לו מתי למד, ומיד התפתחה ביניהם שיחה ידידותית על מורים וכמרים ותלמידים ששניהם הכירו, אלה שחיים עדיין ואלה שכבר אינם.

כאשר ביקרנו בכנסיה הגדולה של בית הספר התאכזב ג'ימי לגלות, כי בשל הרחבה ושיפוצים שנערכו בה, סולק המזבח שאביו תכנן.

בבית הספר לומדים הינדים, בודהיסטים, מוסלמים, ונוצרים, מגיל שמונה עד סוף התיכון, ורבים מהם תלמידי הפנימייה. למרות מספר התלמידים הגדול המשמעת בכיתות מרשימה, והילדים ישבו ולמדו בשקט כשהמורה עבר ביניהם. בהפסקה רצו צעקו והשתוללו כמו כל הילדים בעולם, אך עם צלצול הפעמון השתתקו והרצינו בבת אחת, הסתדרו בשורות וצעדו אל הכיתות.

הבניינים האירופיים ומדי התלמידים המוקפדים השכיחו מאתנו את הסביבה ההודית ולרגע נדמה היה לנו כי אנחנו באנגליה, ולא בעיר קטנה למרגלות ההימאלאיה בצפון מזרח הודו.

כעבור כמה שבועות עברנו שוב ליד בית הספר, וראינו את התלמידים עומדים בשורות ארוכות במגרש הגדול בחזית בית הספר. לתדהמתנו עסקו בתרגול צבאי – צעדה, עמידת דום וחופשי, סיבוב במקום עם רקיעת רגליים וכו'. מראה הבניין הויקטוריאני שבחזיתו תלמידים כהי עור לבושים במכנסיים אפורים מחויטים, חולצות לבנות ואפודות שחורות, והמורה ההודי בחליפתו האפורה המכובדת הנובח פקודות צבאיות היה מוזר ואבסורדי בעינינו.

תלמידים פסעו בצעידה צבאית מוקפדת מסביב לרחבה, יצאו מחצר בית הספר וצעדו על המדרכה לידינו בהנפת ידיים נמרצת, כשהם קוראים: "egg, egg". בסיבוב האחרון שאג המורה מן המגרש למטה: "I can`t hear you!", ובתגובה הרימו השניים את קולם ונענו בקריאות ובצחוק של חבריהם. האימון והנזיפות התנהלו בנינוחות ובהומור, ולבסוף המורה צפצף במשרוקיתו וכולם יצאו בריצה פרועה ובצעקות להפסקה.

מאוחר יותר למדנו כי תרגילי סדר צבאיים הם חלק בלתי נפרד ממסורת בתי הספר הפרטיים בהודו, ואינם קשורים לחינוך צבאי או לפטריוטיזם אלא נועדו לחנך את התלמידים למשמעת ולעבודת צוות.

האב ואנס הוביל אותנו לסיור בבית הספר והציג בפנינו בגאווה את חדר האוכל החדש, שנראה בדיוק כמו חדרי האוכל בפנימיות האנגליות בסרטים, נזירי ומרוהט בסגנון מיושן.

שלא כמו הממשלה הקומוניסטית של מדינת מערב בנגאל שדרג'ילינג נכללת בתחומה, אשר מתנגדת לחינוך פרטי ומנסה לשלוט בו, הממשלה המרכזית מעניקה עזרה משמעותית לבתי הספר הישועיים ומעודדת אותם. אולי העובדה כי רבות ממשפחות השלטון שולחות את בניהם לבתי הספר הפרטיים, במיוחד בתי הספר הישועיים המשובחים, משפיעה על הגישה האוהדת הזאת, ואולי זו דרכן של מפלגות המרכז והימין בשלטון המרכזי לנגח את יריבתן המושבעת מהשמאל.

למחרת בבוקר נפגשנו עם ג'ימי מוקדם בבוקר במלון שלו: "Dargeeiling Club ", שבעבר נקרא "Planters Club ". (מועדון בעלי מטעי התה שבסביבה) בשעתו נחשב לשיא ההידור והיוקרה, אבל מאז איבד מזוהרו כמו דרג'ילינג כולה, אשר עד עצמאות הודו הייתה עיירה מטופחת ונקייה בעלת צביון בריטי בולט. חדר ההסבה היה עמוס בכורסאות וספות כבדות ומיושנות, קירותיו מקושטים בראשי חיות שניצודו: תאו, ברדלס, ואיילים שונים, כמו במועדון ג'נטלמנים קולוניאלי טיפוסי.

מחוז חפצנו היה מקדש הינדי שתכנן אביו של ג'ימי, ונבנה בתרומת מלך נפאל לבני ממלכתו הרבים החיים בדארג'ילינג. בגאווה בלתי מוסתרת הראה לנו עיתון ישן משנות החמישים, עם תמונות חנוכת המקדש בנוכחות רמטכ"ל נפאל, וצילום של המזבח המפואר בכנסיית בית הספר הישועי שבו ביקרנו. במאבק הפנימי בין הזהויות שהתרוצצו בתוכו, השתוקק ג'ימי להבליט את התרומה המקומית של אביו הסקוטי, ולטשטש את היותו חלק מהשלטון הבריטי הזר.

המקדש נראה מוזנח וזקוק לצביעה, קליפות קלמנטינות ובננות מפוזרות מסביב למזבח, וכוהן זקן מרושל וחביב זימר פסוקים ומרח סימן אדום על מצחן של שתי נשים שהתפללו שם. היה צורך בהרבה דמיון כדי להתעלם מהלכלוך והעליבות, ולחוש בקדושה ובטוהר שמקום כזה אמור להקרין סביבו. חלצנו את הנעליים ונשארנו בגרביים, מתפעלים מהמקומיים הפוסעים יחפים, למרות הקור ששרר שם מוקדם בבוקר.

ג'ימי הציג את עצמו והראה לכוהן את קטע העיתון המצולם על חנוכת המקדש. אך הזקן לא גילה עניין מיוחד בעבר המפואר של המקום, וסיפר שהמלך הפסיק לתמוך במקדש ולכן הוא מוזנח. אחר כך הזמין את כולנו לקבל ברכה וסימן על המצח, וכתמורה תרמנו כסף לקערית שהייתה מונחת על המזבח בהבלטה.

זה היה המקדש ההינדי הראשון שלנו בהודו, והרושם הלא נעים שהשאיר בי לא נמחה בהמשך המסע. הלכלוך, האדריכלות והפיסול הגסים והפשוטים הצבועים באדום-לבן-ירוק ילדותיים, (אפי טען שלמעשה זוהי פרסומת סמויה של חברת "דלק" בהודו...) הכוהנים היושבים ומחכים ל"לקוחות" – נראו בעיני כביטוי לניוון ולשקיעה של התרבות ההינדית, או לפחות הדת הממוסדת שלה.

המקדשים המזוהמים היו בעיני הוכחה חותכת לירידה במעמדה של הדת בחברה. בוראנסי, באום-קאראשוואר ובמדוראי, ראינו מקדשים עתיקים שהיו מרשימים באדריכלות העדינה והמתוחכמת שלהם. כלומר, המראה הגס והילדותי העכשווי של המקדשים לא היה המשך של מסורת אמנותית כלשהי.

נוכחנו לדעת כי שלא כמו המקדשים, המנהיגים והמדריכים הרוחניים הנקראים "גורו", והאנשים הפורשים מהחיים כ"באבא" ונודדים מאשרם לאשרם כשרק קערת אורז בידיהם, הם אלה שמגלמים את הקדושה והטוהר ושומרים על החיוניות בתרבות ההינדית.

המונים, ובתוכם רבים מבני המעמד הבינוני הגדל, נוהים אחריהם וצמאים ללמוד מהם בהרצאות וסמינרים הנערכים בכל רחבי המדינה ומשודרים אפילו בטלוויזיה. למקדשים באים בעיקר פשוטי העם שתרומותיהם הדלות אינן מספיקות להחזקתם.

ג'ימי הראה לנו את תמונות בנו בן ה- 12 ואשתו הצעירה ממנו בשנים, שהעידו כי היה רווק מבוגר כאשר נישא ונולד לו ילד. המידע האינטימי מדי (בעיני) הזה הביך אותי וניסיתי להחזיר את השיחה לימי בית הספר הזוהרים של ג'ימי. בעיניים נוצצות מגאווה סיפר לנו: "עד היום אני קשור בקשרי ידידות עם אחיה של המלכה האם של בוטאן ושר החוץ הקודם שלה, חברי לספסל הלימודים בבית הספר בדארג'ילינג.

בעזרתם ניתן לי אישור מיוחד לבקר במדינת בוטאן המבודדת כאורח בית המלוכה, (ולא כמו כל התיירים במסגרת קבוצה ולזמן מוגבל) ולהיפגש עם המלכה האם."

אחרי הביקור במקדש הזמין אותנו ג'ימי לארוחת בוקר עם חבר מעיר הולדתו קלימפונג. שניהם התעניינו בנעשה באזורנו, ואנחנו ניסינו להסביר את מורכבות היחסים שלנו עם הערבים. שאלנו אותם על מדינת מערב בנגל והממשלה הקומוניסטית שלה, ועל הדרך בה מיושמים עקרונותיה במדינה שמרנית ומסורתית כהודו. קיבלנו הסבר על הקומוניסטים בהודו והזהירות שבה הם מתנהלים, לא תמיד בהצלחה, בין גישה חברתית חדשנית וחברת קסטות שמרנית. הממשלה במערב בנגאל לא הגיעה להישגים חברתיים חשובים בדארג'ילינג, מאחר שרק כלכותה לבדה בולעת את רוב תקציבי הפיתוח והרווחה של המדינה.

עוד סיפרו על מדינת סיקים שהייתה מלוכה עצמאית עד שב- 1976 התעוררה בה התנגדות נגד השלטון המושחת. בתגובה יזם המלך משאל-עם לגבי המשך הקיום העצמאי של המדינה, והתושבים החליטו להצטרף לפדרציה ההודית. לפני כמה שנים התעוררה שוב תסיסה והתושבים דרשו אוטונומיה, אך העימות הזה לא התפתח והסתיים בפשרה, שנתנה לסיקים מעמד מיוחד אם כי לא עצמאות מהשלטון ההודי. שניהם המליצו מאוד לבקר בסיקים, והרגיעו את חששותינו מהוצאת רישיון כניסה, שהוא רק הליך בירוקראטי לא מסובך מדי.

פגישות עם אנגלו-הודים - הודים מסוג אחר

מלון בשם: "John Banon's Gesthouse" ליד מנאלי הישנה משך את תשומת לבנו. בחצר גדולה וירוקה, מכוסה בדשאים, שיחים, עצים ופרחים שגדלו פרא, היו כמה בתים דו-קומתיים יפים, עם גגוני עץ מעוטרים בסגנון אנגלי. המקום נראה מוזנח ונטוש, אפוף אווירת מסתורין רומנטית, ורק בבית אחד היה אור וראינו טלוויזיה דולקת.

גבר מבוגר בעל עור בהיר מאוד יחסית להודי, יצא מן הבית ודיבר באנגלית מצוינת ובמבטא נפלא, אך גמגם ונראה מבולבל: "עכשיו הכל סגור ואין לי עובדים." הסברנו שאנחנו רוצים את החדר רק בעוד שלושה לילות, ואולי יוכל לגייס מחדש חלק מהצוות בשבילנו. לשמע דברינו הסכים, והלך לחפש מפתח לחדר, צולע וגורר את רגליו כדרכם של זקנים, ותחבושת מלוכלכת כרוכה סביב הבוהן בכף רגלו.

כשהגענו לבניין ראה שלקח את המפתח הלא נכון, אך המחשבה על הזקן השבריר והרועד במקצת, צולע כל הדרך בחזרה לביתו עוררה את רחמינו. לכן ויתרנו והסתפקנו בהתבוננות מן החלון על החדר, שנראה גדול ומרווח, ורק שאלנו על השירותים והמים החמים.

המקום הזה משך אותנו כבחבלי קסם, ונראה לנו כטירת היפייה הנמה, אשר יד הזמן לא נגעה בו לפחות מאז שנות החמישים. למרות המחיר הגבוה לא יכולנו לעמוד בפני הפיתוי ומיד החלטנו לקחת את החדר.

סיכמנו שנבוא בעוד שלושה ימים ב- 12 בצהרים, ונפרדנו לשלום. לפני שהלכנו אפי לא יכול להתאפק ושאל לשמו של הזקן, שהשיב: "ג'ון." אפי שאל: "ג'ון באנון?" "כן. סבי היה אירי ששירת בצבא הבריטי, נשא אישה מקומית והקים את הבית הגדול לעצמו, ואחרי שנפטר נבנו הבתים הקטנים והמקום הפך למלון."

בינתיים נודע לנו שגם בעל המלון שבו התגוררנו הוא נכדו של מייג'ור אירי מהצבא הבריטי, שנשא אישה מקומית ובנה את הבית לעצמו אחרי פרישתו. בשנת 1944 הפכו את הבית למלון, והמשפחה עברה לגור בבית קטן יותר בחצר הגדולה.

כאשר ראינו בהמשך הדרך קומפלקס בתים צמודים של בר-מסעדה, קפה ומלון מפואר, שכולם נקראו ג'ונסון, הגענו למסקנה שמנאלי הייתה עיר מקלט של אירים או אנגלים שפרשו מן הצבא הבריטי ונשאו נשים מקומיות...

למחרת יצאנו מן המלון בצהרים, וממש מולו ראינו מסעדה קטנה ומעליה שלט:"Jo Jo", ובתוכה דלפק קטן, וכמה שולחנות וכיסאות מתכת מבריקים. שפשפנו את עינינו למראה החיזיון שכמותו לא ראינו בהודו עד אז: דלפק סלטים בחדר נקי ומרוהט בסגנון יאפי, שקירותיו לבנים בלי כתמים וחוטי חשמל מדלדלים, חורים או סימני עובש אפורים!

בעלי המקום החביבים, זוג הינדי צעיר, קיבלו אותנו בחיוך. הגבר הסביר באנגלית מצוחצחת ובמבטא מושלם: "אפשר לקחת פלטת סלטים מכל המבחר, עם לחמנייה שאנחנו אופים בעצמנו." האוכל היה טעים, ובעיקר הזכיר את הבית והעולם שעזבנו מאחורינו, והיה שם אפילו עיתון הודי באנגלית - מצרך נדיר במנאלי.

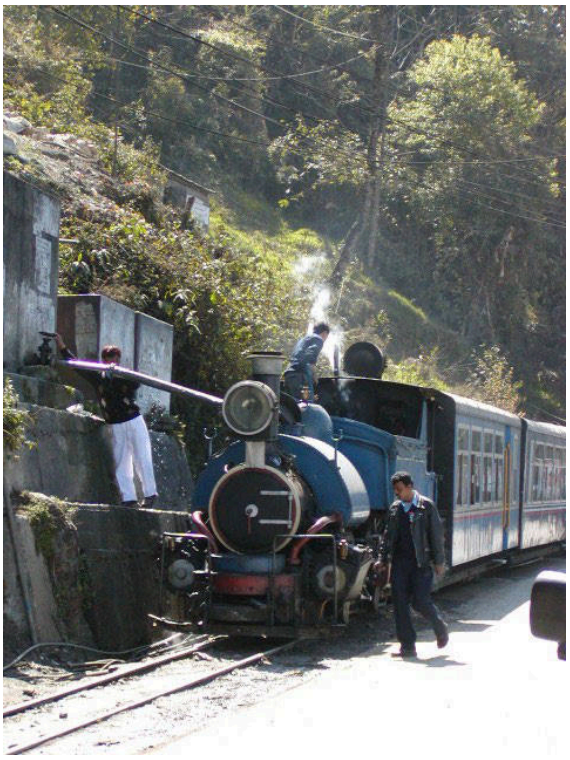
אפי שאל: "מניין בא שמה של המסעדה?" "שמי הנרי, ושם בתנו ג'ואנה, ולכן קראנו למסעדה ג'וג'ו." אפי סיפר לו על ז'וז'ו מישראל ועל הצלחתו המסחררת בתקשורת, והנרי צחק. "באיזה מלון אתם מתגוררים?" שאל וכאשר שמע שאנחנו מתכוננים לעבור ל"Banon Gesthouse" הופתע מאוד: "זה ממש מוזר, מפני שהזקן שפגשתם חולה אלצהיימר, והבן שמנהל את ענייניו חי בדלהי ולכן המלון סגור בינתיים. אבל מכיוון שאני בן דודו של ג'ון, אשמח להתקשר בשבילכם מייד למישהו מהמשפחה, כדי לברר בדיוק מה קורה במלון." ואכן חששותיו התאמתו ונאמר לו שאין צוות ואין מלון. כנראה שהזקן כנראה פשוט שכח לגמרי את כל העניין מיד לאחר שנפרדנו ממנו.

הפגישה עם האנגלו-הודים עוררה בי הרהורים על הקשרים הסבוכים שנוצרו בין הבריטים וההודים כתוצאה משלטונם הממושך בתת היבשת הגדולה הזאת.

הבריטים כיבדו את התרבות ההודית ולא ניסו לפגוע בה. רבים מביניהם אף נישאו לבנות המקום, אך צאצאי הנישואים האלה לא היו חלק מהחברה הבריטית והם נחשבים גם היום כהודים מוחלטים למרות שמותיהם והאנגלית המשובחת שבפיהם. אף על פי שכמו ג'ימי קיבלו בדרך כלל חינוך בריטי מעולה, התייחסו אליהם הבריטים, שחלקם היו אנשים פשוטים בעלי השכלה דלה, בהתנשאות. ג'ימי התייחס אל הבריטים כ"אחרים", בעיניו וגם בעיני המקומיים הוא היה מאה אחוז נפאלי, מחונך ומעודן וספוג בתרבות הזרה ככל שיהיה.

לאחר שקראתי בהמשך המסע שני ספרים מן הסדרה "היהלום שבכתר", הבנתי עד כמה הייתה התהום בין ה"אנגלו-הודים" וההודים בוגרי החינוך הבריטי המשובח ובין האנגלים בהודו, עמוקה ובלתי ניתנת לגישור.

נפלאות הרכבת ההודית ותרועת שופרות

אפילו קניית כרטיס למרחק של תחנה אחת התגלתה כמבצע מסובך בפגישה הראשונה שלנו עם הרכבת ההודית. שני תורים השתרכו לפני הקופות בתחנת הרכבת של דארג'ילינג. תור ארוך מול הקופה שמעליה התנוסס בחגיגיות השלט: "מרכז הזמנות ממוחשב" ליעדים שונים מסיליגורי שבשפלה, ותור קצר יותר למחוז חפצנו, העיירה הקרובה גום, במרחק כשעה נסיעה מדארג'ילינג.

לזמן מה נעצר התור, לקופאי לא היה כסף קטן לתת כעודף לשני הודים שעמדו ליד האשנב, והוא פרש זרועותיו לצדדים במחווה של חוסר אונים. למרבה המזל זוג תיירים בריטים שעמדו אחריהם בתור הצליחו לסכם עסקת קומבינציה מסובכת והמשימה המורכבת בוצעה בהצלחה ...

כאשר הגענו לקופה היינו מוכנים עם הסכום המדויק, 42 רופיות, אך אז התברר שהמוכר צריך לרשום במחברת ועל הכרטיסים את השמות, הגיל והמין שלנו ואפילו כתובת למקרה חירום, (תזכורת מיותרת עבורי לריבוי התאונות בהודו...) ואז להכין קבלה ארוכה כתובה כולה ביד.

כמו תחנות רכבת רבות בהודו, גם תחנת דארג'ילינג מעוצבת בסגנון קולוניאלי מצועצע עם עיטורי עץ ויקטוריאניים ירוקים, ונראית חריגה למדי בנוף העירוני ההודי- נפאלי המוזנח סביבה.

הקרון התמלא תיירים מערביים והודים ובספסל האחרון התיישב ' סאהדו' גדול ובריא, ראשו שופע שיער שחור פרוע וזקן ושפם גדלים פרא על פניו. על גופו עטה גלימה כתומה מלוכלכת של סאהדואים ועליה ג'קט צמר חם ומעליו צעיף צמר כבד, ולרגליו היחפות היו רק כפכפים מסורתיים. לידו היה מונח צרור עטוף בבד בלוי בצבע כתום דהוי ומיכל אלומיניום קטן עם מכסה.

כרטיסן במדים הדורים נכנס לקרון הצר ובדק בכובד ראש את הכרטיסים של כל הנוסעים מלבד הסאהדו, שהרי אין לו כסף בכלל והוא חי רק מתרומות של אוכל ובגדים. (בניגוד לקבצנים המתחזים ל"סאהדואים" ומבקשים מן העוברים ושבים כסף!)

אמנם ה"סאהדואים" אינם משלמים עבור הנסיעה בכל הרכבות בהודו, אך הם אינם אמורים לתפוס מקום ישיבה, אלא להסתפק בישיבה על רצפת הקרון. ברכבת לוואנסי ישבה בתא שלנו קבוצת סאהדואים רזים ומקומטים בגלימות כתומות, ראשיהם מכוסים בשיער שיבה ארוך ופרוע. כולם הצטופפו על מושב אחד ושרו מזמורים דתיים. לאחר שהכרטיסן אמר להם משהו בכעס, יצאו מהקרון והתיישבו על הרצפה ברחבה שבין הקרונות. להפתעתי השאירו את צרורותיהם הכתומים על המושב. אחד הנוסעים הסביר שעוד מעט יחזרו למקומם, ולמעשה הכעס של כרטיסן היה רק הצגה לכבודנו, מפני שבדרך כלל אפילו

לא מגרשים אותם מהקרון. ואכן לא עבר זמן רב וה"סאהדואים" הקדושים הפרושים מהבלי החיים, העדיפו בכל זאת את המושב המרופד והנוח על פני הרצפה הקשה וחזרו אל התא...

המנזר הגדול בגום היה מקושט בדגלים צבעוניים ופרחים. יומיים קודם נחנך גשר גדול המחבר בין המנזר והכביש, בטקס חגיגי בנוכחות נכבדים ומנהיגים מקומיים של הבודהיזם הטיבטי. פסלים וצריחים צבעוניים מעוטרים קישטו את המנזר הגדול והמטופח, שהיה מוקף בבקתות קטנות ועלובות מכוסות בגגות פח מחליד.

כמה נזירים ישבו ברחבה שמחוץ למנזר והתחממו בשמש הנעימה. עטופים בגלימותיהם המסודרות והנקיות נראו שקועים בהרהורים מלומדים ומנותקים מהסובב אותם. בהשפעת החשדנות לסממני ה'רוחניות' ששלטה בי אז, פירשתי את הניגוד הצורם בין המקדש המפואר ומשכנות העוני שלידו כביטוי לאדישות החברתית של הבודהיזם.

כמעט בכל מלון, חנות, או מסעדה בדרג'ילינג, (גם כאשר כל העובדים היו הינדים!) נראה צילום גדול של הדלאי לאמה, שסביבו כרוך צעיף משי לבן כאות כבוד. (כך היה גם בדהארמסאלה ובמנאלי וכמובן בלאדאק)

התופעה הזאת הקפיצה את האינסטינקטים הדמוקרטיים שלי: "מה לי ולפולחן האישיות הזה?" הנזירים שראינו ברחובות נראו מטופחים ושבעים בהשוואה לעוני סביבם, ובשיפוטיות האופיינית לי החלטתי כי הם מנוכרים לנעשה סביבם. הדעות הקדומות שלי על עבודת אלילים ועל דת ממסדית והדרך בה היא מנצלת את המוני העם הפשוט הובילו אותי להסיק ממה שראיתי מסקנות עוינות.

בתוך המקדש ישבו נזירים צעירים וניגנו בכלים שונים: חצוצרות ארוכות מאוד בבס עבה וגס, חצוצרות קטנות יותר שצלילן דמה למין יללה גסה, תוף גדול, מצלתיים וכלי הקשה מתכתיים. על דוכן מוגבה במרכז המקדש ישב נזיר צעיר ממושקף, ארשת פניו רצינית ושלווה, ודקלם פסוקים לתוך קונכיית ענק ששימשה כרמקול. כאשר התגברו קולות כלי הנגינה הפסיק לדקלם, ועשה תנועות עיגוליות באצבעותיו. על דוכן קטן מתחתיו ישב פרח נזירים צנום כבן ארבע-עשרה והכה במצלתיים ובתוף.

הנזירים בגלימות האדומות, הפסלים הבוהקים בזהב, והקירות המכוסים בציפות בציורים קטנים ומדויקים בצבעי פסטל רכים ועדינים יצרו תמונה ציורית וצבעונית מאוד. צלילי החצוצרות והלמות התוף והמצלתיים השרו אווירה עליזה, ושני נזירים מבוגרים מאוד שישבו ליד הקיר ליוו את המוזיקה מדי פעם במחיאות כפיים קצובות.

שתי נשים הודיות צנומות לבושות בסארי צבעוניים, על מצחן מבהיק סימן הטיקה האדום הטרי מטקס הפוג'ה של הבוקר, עמדו בפתח וקרבו את ידיהן הצמודות לחזה בברכה. הנזיר על המושב הגבוה רמז להן להיכנס והן התקרבו וקיבלו ברכה בלטיפה על הראש.

מראה הנשים ההינדיות המחפשות ברכה במקדש הבודהיסטי הפתיע אותי. בעיני נראה הדבר כאילו יהודי משתתף במיסת יום ראשון בכנסיה קתולית ומקבל את לחם הקודש מן הכומר, לאחר שהתפלל שחרית בבית הכנסת... אז עוד לא הכרנו את הפתיחות והסובלנות השוררים בהודו, (לצד הקנאות הדתית של קבוצות קטנות) במיוחד אצל ההינדים, המכבדים ומעריצים בדרך כלל כל אישיות רוחנית וקדושה, בודהיסטית, סיקית, או נוצרית.

גם אנחנו קיבלנו ברכה וחוט אדום, וכמחוות תודה הנחנו תרומה בקערית שליד הפסל הגדול. לבסוף סימן לנו הנזיר לצאת מסביב בכיוון השעון, (הטיבטים מקפידים לסובב את פסל בודהה ואת המקדש תמיד כשהפסל מצד ימין) וכך יכולנו להתבונן בקירות ובציורים הצבעוניים היפים שעליהם מקרוב.

למרות הניקיון הבולט ואווירת הטוהר והקדושה במקום, החוויה הייתה אסתטית בלבד, בדומה לצפייה בסרט תעודה צבעוני ואקזוטי המנציח טקס אלילי מזרחי זר ומנוכר. גם קערית התרומות המלאה בשטרות ומטבעות שהוסיפה נופך עסקי כלשהו למקום הפריעה לי.

עם כל זאת כנראה שהטקס הזה בכל זאת השפיע עלי בדרך כלשהי. אמנם לא כרכנו את החוטים האדומים שקיבלנו סביב כפות ידינו כדרך הבודהיסטים, אבל משום מה שמרתי אותם עד סוף המסע, בבחינת: "אם לא יועיל, בוודאי לא יזיק"...

זריחה מעל ההימאליה

לאחר יותר משבוע של שמים מעוננים, נואשנו מן הסיכוי לראות את פסגות רכס הרי הקאנצ'נצ'ונגה מכוסי השלג מעל העיר, מראה שנחשב כמוקד המשיכה החשוב של דארג'ילינג ונשקף מחלונות המלונות היקרים ביותר.

אך בוקר אחד התעורר אפי מוקדם לקול הלמות תוף בודד, וכשהציץ בחלון ראה דמות מסתורית של גבר לבוש גלימה מוזרה חוצה את הכיכר הגדולה ומתופף. במבט חטוף אל השמים הבחין כי הם כחולים מאוד ונטולי ערפל, גם בכיוון רכס קאנצ'נצ'ונגה הנכסף. חושי הצלם המחודדים שלו הקפיצו אותו למרפסת התצפית הגבוהה על גג המלון.

לאחר ששבע צילומים של חודי הפסגות הלבנות העיר אותי, והזמין אותי לעלות וליהנות מראות טובה

ראשונה לאחר ימים אפורים ומעורפלים. העיר שטופת השמש מתחת להרים הגבוהים שחלקם היו עדיין מכוסים בשלג, לא הייתה דומה לזו שראינו עד אותו בוקר.

בתים לבנים וביניהם עצים ירוקים וגבוהים היו דבוקים למדרון התלול, מבין הגגות והצמרות הציצו כיפות מקדשים צבעוניות וצריחים מעוטרים. ממרומי הגג לא נראו בקתות הפח המגובבות והצפופות בשכונות העלובות שדמו לתיאור העיירה אצל ביאליק ב"מאחורי הגדר", וגם ערמות האשפה על המדרונות בין הרחובות נעלמו מן העין.

מלמעלה לכדו את העין בניינים גדולים ויפים בסגנון ויקטוריאני, שופעי הוד והדר אימפריאלי השומרים עדיין על יופיים. יכולתי להבין מה משך את אנשי השלטון והצבא הבריטיים לבלות את העונה החמה בדארג'לינג, העיירה הקטנה והעלובה שהפכה בזכותם למרכז נופש וגידול תה משובח.

סוגדים לשיווה על גבעת התצפית

בתחילת הכביש העולה מן הכיכר לגבעת התצפית המתנשאת מעל העיר, הקימו פועלים שער מקושט ועוררו את סקרנותנו. בלי שמץ של מושג מה מצפה לנו, התחלנו לעלות בדרך התלולה המטפסת למקדש, שלאורכה היו תלויות נורות חשמל צבעוניות. בשורה ארוכה בצד הכביש ישבו מאות קבצנים, ומאחר שכבר הכרנו את עשרים הקבועים בעיר הקטנה, ידענו שהם לא מקומיים. שיערנו שהם פועלים על פי לוח השנה ומתכנסים לכל אירוע גדול, "בעונה הבוערת" שלהם, כמו כל בעל עסק עונתי אחר...

אז עוד הייתי בעיצומו של תהליך ההשלמה עם תופעת הקבצנות בהודו, שהספר "איזון עדין" של רוהיסטון מיסטרי, הכין אותי לקראתה לפני המסע.

בחודשיים בהם שהינו במקלאוד גאנג' "אימצנו" קבצן חביב שישב לצד הרחוב בו עברנו בכל בוקר בדרך ללימודים מדירתנו. בכל יום בירך אותנו ב"בוקר טוב" חרישי בחיוך ביישני, וכתמורה קיבל מאתנו מטבע שמן של שתי רופיות. רעמת שערו השחור המסורקת בקפדנות, עיניו המאירות בשמחה ובאהבה, וכף ידו הקטועה החבושה בתחבושת מזוהמת מצאו חן בעינינו. הקשר הזה היווה סיום לתהליך שעברתי, מסלידה וביקורת להבנה וקבלה של התופעה והקבצנים עצמם. מאז ראינו בקבצנות מקצוע ככל מקצוע והקבצנים נבחרו על פי הרושם שהשאירו עלינו, כסוכני מכירות של אומללותם.

המסורת לתרום לקבצנים בחגים הגדולים מושרשת מאוד בקרב ההינדים והבודהיסטים, ובכל פסטיבל גדול אפשר למצוא דוכנים בהם מוכרים שקיות מלאות במטבעות בעלות ערך נמוך לעולי הרגל התורמים לקבצנים. גם אחרי הפוג'ה הזאת ירדו אנשים רבים מהמקדש כשבידיהם שקיות מלאה מטבעות, עברו מקבצן לקבצן ונתנו לכל אחד מטבע.

הקבצנים ממלאים תפקיד חשוב בחברה ההודית בכך שהם מאפשרים לתורמים להשפיע לטובה על הקארמה שלהם בגלגולי החיים הבאים. רוב ההודים אינם רואים בקבצנים עצלנים או פרזיטים, ואינם מפרשים את קיומם כעדות לפערים תהומיים בחברתם, שהרי גורלם נקבע כבר בלידתם והוריהם השתמשו בהם כמקור הכנסה כבר מינקותם. הבגדים הבלויים וכתמי הלכלוך על הפנים הם המדים הרשמיים שלהם, ומומים ועיוותים מובלטים כדי לעורר רחמים, ולעתים אף "מיוצרים" כאשר הם פוגעים בעצמם או בילדיהם כדי שהתוצאה מעוררת הרחמים תשמש כמקדם מכירות של "העסק".

בדארג'ילינג ראינו על הקירות מודעות הקוראות לאנשים לקבל תרופות לצרעת, אך המקומיים סיפרו כי משפחות הקבצנים אינן פונות לעזרה בכוונה, והידיים והרגליים החבושות שכפותיהן נשרו מוצגות לראווה מתוך שיקול עסקי טהור.

תפיסת העולם המערבית, הרואה את תופעת הקבצנות ככישלון של מדינת הרווחה וביטוי לחוסר סולידאריות בחברה, או שופטת את הקבצנים על פי ההשקפה הקפיטליסטית כ"אלה שלא הצליחו למלא את ייעודם ככבני אדם יצרניים ומועילים", הייתה עדיין מושרשת בעמקי נשמתי, והפריעה לי להבין את התופעה כפי שהיא: תוצר מובהק של חברת הקסטות ההודית והאמונה בגלגולים הנפוצה כל כך בתוכה.

בכמה אוהלים גדולים שהוצבו בכניסה לאתר עצמו בישלו דייסת אורז ותה וכיבדו את עולי הרגל, ומשם התחיל כביש צר ומתפתל שלאורכו עמדו אלפי חוגגים בתור למקדש שעל פסגת הגבעה.

האנשים עמדו יחפים או עם גרביים דקות המכסות את כפות רגליהם, (לטעמי הקור היה חזק מכדי לעמוד יחפים כמעט בלי לזוז!) את הנעליים השאירו תלויות על קיר עשוי במבוק בתוך שקיות שחורות, וקיבלו מספרים כמו במלתחה.

רבים החזיקו בידם גביע מתכת מוזהב או עלים ירוקים, וכולם היו לבושים בלבוש חגיגי - הנשים בסארי צבעוניים עדינים, והגברים בחולצות ומכנסים מערביים נקיים ומסודרים. על פניהם הייתה נסוכה שלווה, כאילו הם שקועים במדיטציה החוסמת את השפעת הקור והעמידה הממושכת.

לרוחב הדרך ולמעלה על הגבעה היו תלויים דגלים צבעוניים וקישוטים נוצצים ומוזהבים, ולהפתעתנו גם דגלים מכוסים בתפילות בודהיסטיות, אף על פי שהחג היה הינדי. מאוחר יותר הבנו את השילוב המיוחד בין שתי הדתות בתרבותם של הנפאלים, המהווים את רוב האוכלוסייה בעיר.

כמה מקדשים קטנים ובהם פסלים של שיווה ושל החיות הקדושות, מקושטים בפרחים ובשרשרות נייר נוצצות היו מפוזרים מסביב למקדש הגדול. עולי הרגל התקרבו אל הפסלים, כרעו על ברכיהם והצמידו את כפות ידיהם לחזה ולמצח, הדליקו קטורת, וכוהנים חשופי חזה בחצאיות לבנות מלמלו תפילה ומרחו את מצחם בסימן האדום.

חמישה זקנים נכבדים לבושים לבן ובעלי זקנים ושיער לבן ארוך, ישבו על במה גבוהה מתחת לאוהל ענק שהוצב בחזית המקדש הגדול וקראו מתוך ספר תפילות לאורך כל היום. קולות הקריאה המונוטונית הדהדו ברמקולים כמוסיקת רקע לתפילות או לפטפוטים של הקהל מסביב למקדש.

חצי עיגול מבד לבן ועליו פוסטרים עם ציורים וכותרות באנגלית ובנפאלית הקיף את רחבת הדשא ליד הבמה והמקדש. כמה נשים וגברים צעירים לבושים לבן עמדו לידם והסבירו לקהל באריכות את משמעות הציורים. אחד מהם, צעיר דובר אנגלית רהוטה, ניגש אלינו והתחיל להסביר את התורה, או כמו שהוא קורא לה: ה"knowledge".

אפי סיכם את דברי הצעיר ואני מביאה אותם למתעניינים:

בשנת 1936 ירד ידע שמימי אל אדם שפעל לא רחוק מקראצ'י (היום בפקיסטן) והוכיח לו כי הוא גלגול של ברהמה, הפן היוצר של האלוהות. דרכו נמסר ידע מדויק על העבר ועל ההווה: העולם פועל במחזורים של 5000 שנה, מחולקים לארבע "יוגות" – תקופת הזהב, בה הכל נהדר וטהור, תקופת הכסף, בה קצת פחות נהדר אבל עדיין בסדר, תקופת הברזל בה יש ירידה ניכרת בטוהר, ותקופת החושך בה אנו נמצאים, כאשר הכל שחור משחור וחטאינו מאפילים על האור האלוהי.

בשנת 2036, בדיוק 100 שנה לאחר ההתגלות, צפוי תום הקאלי יוגה, תקופת החושך. אז יהיה חורבן גמור, שריפות ומבולים, אבל לאחר מכן יתחיל הכל מחדש, טרי וטהור.

הידע כולל גם הבנה של מהות האדם – אנחנו לא הגוף, ולא השכל, אלא הנשמה, המוח שולט באדם, והעין השלישית שהיא אטמאן שולטת במוח, דרך שרשרת פיקוד שעוברת מהמוח לאינטלקט וממנו להחלטות אופרטיביות. יש שני אלמנטים שיש לטפח – ידע (שכולו ניתן מידי הגורו), ומדיטציה, שהיא התבוננות פנימית.

כל הדתות (לא כולל היהדות שעליה לא ידע דבר) אומרות בדיוק את אותו דבר, הידע השמיימי מתאר כיצד התפתחו הדורות במהלך ארבעת העידנים, כשבעידן הראשון התגלגלה כל נשמה 4 פעמים, בשני 8, בשלישי 24, וכעת ישנם 48 גלגולים לכל נשמה. בכלל יש מצבור עליון של נשמות, ומעליהן נשמת-העל של שיווה, שהיא לא גבר ולא אישה, אך נחשבת כגבר מפני שראש המשפחה הדואג לכולם הוא גבר.

לאלוהות שלשה היבטים: ברהמה היוצר, וישנו המשמר, ושיווה ההורס. כשברהמה גומר ליצור, הוא נכנס למדיטציה, ונח עד הפעם הבאה. שיווה, גיבור החג הזה, מופיע עם קלשון שבעזרתו הוא הורס הכל, ומסומל על ידי לינגאם שנראה לנו דומה דמיון מפתיע לאבר המין הזכרי, אף על פי שהצעיר האדיב טען בתוקף שזו צורה של שלהבת נר...

החג הזה נחגג בכל רחבי הודו, והמקדש בדארג'ילינג נחשב כאחד המקדשים החשובים של שיווה ולכן ההתכנסות הגדולה. את שיווה עובדים במיוחד הסאהדו הסגפניים ביותר, המזוהים בקלשון

שהם אוחזים תמיד בידם, בשער הפרא שלהם ובאפר שהם מרוחים בו – בפרט שלשה קווים אופקיים לבנים או צהובים על המצח ונקודה אדומה במרכזם, המסמלת את העין השלישית או את האטמאן, הנשמה.

המסדר של הצעיר נקרא prajapita brahma kumaris (והאתר: www.bkwsu.com) ויש להם אפילו סניף בישראל, דווקא בסמטת רחל אשר בגבעת שמואל...

כמה משפחות קופים חמודים עלו מדי פעם אל הרחבה שבין הדגלים, אך לצערנו גורשו משם על ידי זקן טיבטי קשוח שלא התרשם מהם כמונו. בצד הכביש נראו ערמות של קליפות בוטנים שמישהו השאיר כמאכל לקופים, אולי כדי שלא יתקרבו לאנשים ולא יחטפו מהם אוכל או תיקים.

באותם ימים עוד התפעלנו מאוד מהקופים שהסתובבו חופשיים כל כך קרוב לאנשים, ונראו לנו מתוקים ותמימים. מאוחר יותר למדנו שהם יכולים להוות מטרד רציני בגניבת מזון, ואפילו לסכן אנשים בנשיכות כשהם מנסים לחטוף אוכל מידיהם.

להערכתנו, עברו על כל אחד מהמאמינים בשורה הארוכה כשעתיים של עלייה איטית לפני שהגיע אל המקדש הנכסף, אך הדבר לא פגם באווירה השלווה והחגיגית. יכולתי רק לדמיין לעצמי קהל ישראלי ממוצע מחכה בתור כזה בעליה תלולה בקור עז...

הצעירים החביבים שהסבירו את הציורים, ההרמוניה והסובלנות ששררה בקרב הקהל המגוון: נפאלים המשלבים הינדואיזם ובודהיזם, הודים הינדים מהשפלה, בודהיסטים טיבטים, ותיירים מעטים שנקלעו כמונו למקום, הפכו את האירוע לחוויה שלווה ומהנה.

בערב עלינו שוב למקדש, שעכשיו ישבו על בימה נמוכה לידו להקות שניגנו ושרו מזמורים להנאת הקהל, שזרם לגבעה באופן חופשי ולא בשורה ארוכה כמו בבוקר.

האורות הצבעוניים שהאירו את הדרך ואת הגבעה יחד עם המשפחות על ילדיהם שהגיעו לבושות חגיגי השרו אווירה של פסטיבל עממי, לאו דווקא דתי. רוב האנשים הקשיבו למוזיקה או פטפטו ביניהם, והכוהנים במקדשים נשארו כמעט מחוסרי עבודה, ורק מעטים, אולי כאלה שלא הצליחו להגיע במשך היום, קיבלו מהם, מה שאפי קרא לו: "מי שביירך", ונקודה בצבע אדום על מצחם.

"...מדוע הם נוסעים בצפיפות כזאת?..."

הנסיעה הראשונה במונית בדארג'ילינג הייתה חוויה חינוכית שהכינה אותנו להמשך המסע. בתחתית המדרון הגבוה והתלול עליו בנויה העיר, הייתה רחבה בה יכלו המוניות להסתובב בלי לעצור לגמרי את התנועה. אנשים רבים (אלה שיכלו להרשות לעצמם לשלם כדי להימנע מהטיפוס המפרך) עמדו שם וחיכו. ג'יפים מלאים עד אפס מקום עלו וירדו עמוסים בחבילות ושקים וצופריהם מצפצפים, על החלק הקדמי של אחד מהם היו קשורים ארבעה מגשי ביצים...

במושב שליד הנהג.

לרחבה הגיעו מוניות משני סוגים: מכונית לבנה מנופחת ומיושנת במראה ("אמבסדור": לדברי ג'ימי המכונית המכובדת ביותר בהודו שעדיין פועלת ונראית כמו בשנת 1952) והסוג השני – מכונית מסחרית קטנטנה ובה מקום רשמי לארבעה נוסעים מלבד הנהג. כל מונית שנעצרה, התמלאה עד אפס מקום לפני שהספקנו להבין מה קורה. לבסוף התגברנו על המבוכה ונדחפנו גם כן, עד שהצלחנו להיכנס למסחרית קטנה בה ישבו שני אנשים במקום של נוסע אחד

אפי עם התרמיל הכבד על גבו מילא לגמרי את המושב האחורי הצר, ובתנועות מסורבלות ומגושמות התאמץ לפרוק את משאו שכלל גם את המצלמה המחוברת לחגורה. גבר ואישה מקומיים, גבוהים ומלאים למדי עמדו ליד המכונית, אדיבים וחייכניים, אך נחושים לא לוותר על מקומם. בקלילות מדהימה נכנסו לחלל הצר שנותר במושב האחורי והתיישבו על מקום של אדם אחד – כשהגבר רוכן קדימה ולא תופס כמעט מקום על המושב. רק לאחר שאפי נדחף כמוהו קדימה כשקצה ישבנו נוגע במושב, הצלחנו לשבת ולסגור את דלת המונית.

הנסיעה במונית בתוך העיר ברחוב הסואן ביותר שלה הייתה הרפתקה בפני עצמה. הנהג צפר בלי הפסקה, מגרש את האנשים ההולכים על הכביש ומזהיר את הנהגים מעבר לסיבוב, מאיץ במכונית שנהגה מעז לעצור לרגע להוריד מישהו או סתם מוחה על הדרך החסומה. וכך התפתלה המכונית במיומנות מפליאה בין הולכי הרגל והמכוניות שהגיעו מולה ומאחוריה או הסתובבו באמצע הרחוב לכיוון השני. בתחנה המרכזית ירדנו מאחר שהדרך הייתה תקועה לגמרי לכל הכיוונים והעדפנו לטפס לאט לאט ברגל עד למלון שלנו על הפסגה.

הצפיפות בכל אמצעי התחבורה הציבורית בהודו לימדה אותנו משהו שלא ידענו על יכולת ההצטמקות של הגוף האנושי. הנוסעים באוטובוסים, בג'יפים הציבוריים, באוטוריקשות למיניהן (במרכז הודו ראינו

אוטוריקשות גדולות שקראנו להן "חולדות" בשל צורתן שהזכירה פנים מרושעות, אשר נועדו לעשרה נוסעים אך תמיד ישבו בתוכן ונתלו על הדלת או החלון האחורי לפחות חמישה עשר...) ואפילו על ריקשות האופניים הקטנות שנועדו לשני נוסעים, (ושנינו הצטופפנו בקושי במושב הקטן שלהן) נראו ישובים בניחותא הורים שמנמנים ושני ילדיהם העגלגלים תלויים כמעט באוויר על דפנות המושב הצר. על האופנועים נמצא מקום למשפחות שלמות, כשהאם יושבת על המושב שמאחורי הנהג כשרגליה צמודות בצד אחד, מחזיקה בזרועותיה תינוק קטן, ילד קטן ניצב בין רגליו של האב וילד הגדול יותר דחוף על המושב בין האב ואם.

בוואנסי ראינו חבורה של תרמילאים ישראלים שהצטופפה על ריקשה לשניים ואחת מהן, קטנה ורזה במיוחד, נפלה מדופן המושב לכביש ונחבלה. ללמדכם שגם צעירים צנומים לא הצליחו לעמוד במשימה האקרובטית הזאת...

במהלך המסע גילינו כי אפשר לזהות שני טיפוסים בולטים במבנה הגוף אצל ההינדים: עגלגלים ומלאי בשר - תמיד מבני המעמד הבינוני החדש שעדיין מזהים עושר עם אכילה חסרת מעצורים; וצנומים וקטנים מבני המעמדות הנמוכים, או בני מעמד גבוה יותר אך בעלי מודעות גבוהה לסכנות ההשמנה. כמובן שהטיבטים ואנשי סיקים ולאדאק הצפוניים שונים מהם ובדרך כלל הם קטנים אך מוצקים ושריריים, ואילו מרבית הסיקים בני פונג'אב חובשי הטרבונים נראים כענקים מגודלים. (במיוחד כאשר אחד מהם נוהג במשאית המגיחה מעבר לעיקול...)

בתחילה חשבתי שהם סובלים מאוד ונאלצים לנסוע בתנאים קשים כל כך בשל העוני והמחסור. אך כאשר ראינו גם משפחות מן המעמד הבינוני, ואפילו זוג עובדי הי-טק מבנגלור שיצאו לנופש במערב סיקים שהצטופפו במושב הקדמי במקום שנועד לנוסע אחד, הבנו כי למעשה זוהי בחירה המעידה על סדר עדיפויות שונה מזה המוכר לנו, ובשל כך גופם רגוע ורפוי והם אינם סובלים מהתכווצות שרירים שנרדמו כמונו.

להיות פליטים מאושרים

שביל ירד והתפתל בתלילות בין בתים חד קומתיים קטנים מכוסים בגגות פח מחלידים, ועציצי פרחים מאולתרים בקופסאות שימורים קישטו את אדני חלונותיהם ומרפסותיהם. בשכונה מתגוררים רבים מהפליטים הטיבטים שהשתקעו בדארג'ילינג, ולמרות הדלות והארעיות הבהיקו הבתים וסביבתם בניקיונם ובחזותם המטופחת.

השביל הפך לכביש רחב שהתעקל וירד במתינות, ובקצהו נראו קבוצת צריפים ובתים גדולים שגגות הפח החלודים שלהם היו מכוסים בכתובת גדולה: " Tibetan Self-Help Center" וגדר רשת גבוהה הקיפה אותם, אך השער הגדול בכניסה למתחם היה פתוח לרווחה.

ברחבה המגודרת היו כמה צריפים ובהם בתי מלאכה קטנים בהם עיבדו עורות, תפרו נעלי עור רקומות ותיקי בד בסגנון טיבטי מסורתי,

ויצרו בובות ואבזרי נוי פולקלוריסטים. במרכז החצר ניצב בניין גדול דו-קומתי שבו עיבדו וארגו מוצרי צמר.

רוב העובדים בבתי המלאכה היו זקנים מקומטים בעלי מראה ציורי, ומיעוטם צעירים, בעיקר צעירות. הרחבה שלפני מפעל הצמר הייתה מכוסה בפקעות צמר לבנות, ושתי זקנות שישבו בשיכול רגליים דיללו במסרק מתכת בעל שלוש שיניים את הפקעות.

בקומה הראשונה ישבו ישישות מקומטות שנראו כדמויות מאגדה עתיקה. שיערן קלוע בצמות שיבה ארוכות והן לבושות בחלוקים האפורים ובסינרי הפסים הצבעוניים, סובבו פלכים וטוו בזריזות חוטי צמר באצבעותיהן. אחרות, צעירות יותר, ארגו שטיחים בנולים ענקיים על פי ציורים צבעוניים מסובכים שהיו תלויים מולן.

כולן חייכו בחביבות, אך המשיכו בטוויה ובאריגה, שקועות בעבודתן ונראות כרגילות לביקורי תיירים במפעל. בקומה השנייה היה מחסן כדורי צמר בצבעים שונים שנועדו לעבודת האריגה, למכירה ליצרנים אחרים ולמבקרים במקום.

בחנות המעוצבת והמטופחת שבקצה הרחבה נמכרו מוצרי בתי המלאכה של המרכז, וכל ההכנסות שלה הוקדשו לרווחת הפליטים הטיבטים בעיר. ליד פתח משרד הרווחה של הקהילה התקבצו נשים וחיכו לשקי אורז שהוציאו אליהן, ואז העמיסו אותם על גבן או ראשן וטיפסו אל הבקתות הקטנות המפוזרות מסביב לבנייני המרכז.

הביקור הזה הותיר בי רגשות מעורבים. מחד, הייתה בי אמפטיה לדרך הקונסטרוקטיבית שבה מתמודדים הטיבטים עם גורלם, העזרה העצמית והחריצות של הזקנים והנשים. מאידך, עלתה תהייה: "מהי התכלית בהנצחת מצב הפליטות בהודו, המוכנה להעניק אזרחות מלאה לכל פליט טיבטי?"

בדהארמסלה, מרכז הקהילה הטיבטית בהודו, נודע לנו כי חלק מהצעירים מסכימים לקבל את האזרחות ההודית כדי לזכות בהטבות בלימודים הגבוהים, והדלאי לאמה מקבל את התופעה בהבנה למרות ההתנגדות הרשמית של הנהגת הגולים לכך.

מטבע הדברים חשבתי על מחנות הפליטים הפלשתינאים, שעוד לפני הכיבוש הישראלי כבר היו במצב מחפיר, תלויים לחלוטין באונר"א, ומחזיקים את מפתחות הבית שעזבו תלויים על הקיר ומוכנים לשיבה אליו.

בכל המרכז הטיבטי הזה, לא מצאנו שום סימן לציפייה כזו. הטיבטים רצו לשמר את תרבותם ולדאוג לרווחת בני הקהילה, על ידי העסקתם ביוזמות המשמרות את הפולקלור הטיבטי העממי. אך לא נראו שם סממנים לאומיים כלשהם: דגל, מפה, או צילומים של טיבט הכבושה.

"מצעד הגאווה"

חדרנו במלון "בלוויו", השקיף על הכיכר המרכזית של דארג'ילינג. כמעט בכל בוקר הייתי קמה מוקדם, עומדת ליד החלון מעל הכיכר הסואנת וצופה במה שכיניתי: "מצעד הגאווה".

הורים צעדו עם ילדיהם הקטנים הלבושים במדי בתי הספר הבריטיים, שערם מסורק ומבריק מרחצת הבוקר הקפדנית, חצו את הכיכר במהירות בכל הכיוונים. לכל בית ספר היו מדים בצבע אחר, הילדות לבשו גרביים לבנות ולצמותיהן היו סרטים בצבעי המדים, על דש הז'קטים היה תפור סמל בית הספר, שהתנוסס גם על דגלונים קטנים שנמכרו בחנויות.

מאוחר יותר למדנו כי בכל בתי הספר בהודו לובשים מדים דומים כחלק ממורשת השלטון הבריטי הממושך בה. אך באזורים העניים יותר הבגדים היו מהוהים ובלויים, לפעמים בלי ג'קטים מהודרים, ובמרכז ובדרום הודו לבשו התלמידות חליפות פונג'אבי מסורתיות בצבעים אחידים.

הילדים הגדולים יותר הלכו בחבורות או בזוגות של בנים או בנות בנפרד, אוחזים ידיים או מניחים זרוע על כתף החבר, בגילויי חיבה תמימים אשר כבר כמעט אינם בנמצא בקרב בני גילם המערביים.

מראה האימהות בבגדים המסורתיים המובילות את ילדיהם הרחוצים והחנוטים במדים המחויטים הרשמיים בכיכר המוקפת בתים מוזנחים ועלובים היה מחזה הזוי, שדומים לו ראינו שוב ושוב במסענו.

באוירווה ששכנה בסמטה ליד הכיכר, ממש בתוך שוק האוכל הפתוח, הוחזקו סוסים שילדי הקייטנים ההודים מהשפלה אהבו מאוד לסובב את הכיכר רכובים עליהם, בעוד הוריהם הגאים מתעדים אותם במצלמות הווידיאו המשוכללות שלהם.

הנשים הלבושות סארי וחליפות פונג'אבי מבדים דקיקים ועדינים בצבעים בהירים, צעדו בזריזות מעל הזוהמה וגללי הבהמות כאילו הן מרחפות מעליהם, כפרחי לוטוס עדינים בלב ביצה מזוהמת.

ההתבוננות הממושכת הזאת לא ענתה על שאלות שהמשיכו לכרסם בי: "מדוע הם לא מנקים את הרחובות והמדרונות, מדוע אינם מנסים לשפר את התחזוקה של הבניינים בכיכר המרכזית? הרי ללא ספק לאנשים חשוב להיראות נקיים ויפים, וקשה לשמור על ניקיון הבגדים העדינים והבהירים? איך זה לא מפריע להם כמו לנו?"

דארג'ילינג – אימפריה של בתי ספר

בית הספר התיכון הטיבטי שכן במבנה דו-קומתי גדול ופשוט, ותלמידים לבושים במדים חומים של בתי ספר בריטיים נכנסו אליו והתהלכו בחצר הגדולה. מהחלונות הגדולים בקעו קולות שירת ילדים שלאוזנינו

הערלות נשמעה כמוסיקה סינית. בית הספר הזה הוקם על ידי הקהילה הטיבטית אך לומדים בו גם נפאלים בני המקום, שהוריהם רוצים להעניק לילדיהם חינוך ברמה גבוהה, ומוכנים לשלם עבורו.

בשיטוט חסר מטרה בשבילי העיר המתפתלים על המדרון נתקלנו בבניין מגודר וסגור, מוקף מרפסות עץ מקושטות בסגנון ויקטוריאני וחסר כל שילוט המבהיר את ייעודו. שומר חמוש שעמד בשער הסביר כי זהו בית ספר פרטי והלימודים בו מתנהלים על טוהרת האנגלית. שורה ארוכה של אופנועים מבריקים של התלמידים החונים מחוץ לגדר, העידו כי זהו מוסד לימודי המיועד לבני עשירים.

מעל מבנה בטון אטום עלוב למראה, שדמה למכלאת תרנגולות יותר מאשר לבית ספר, התנוסס השלט: "אנגלית בינונית לגילאי 4 – 8". עשרות ילדים קטנים בג'קטים מחויטים יצאו ממנו בריצה והתפזרו בקריאות צהלה וצחוק בסוף יום הלימודים. גבר בחליפה מערבית ואישה בפונג'אבי המסורתי ליוו את שני ילדיהם הקטנים והחזיקו בידיהם את תיקי הלימוד שלהם. הילדים דהרו בעליזות בעליה התלולה וההורים צעדו אחריהם במהירות ובקלילות, כראוי למשפחה מקומית של אנשי הרים, והשאירו אותנו מתנשמים ומתנשפים בכבדות מאחוריהם. הספקנו רק לשמוע מהם שזהו בית ספר פרטי לילדים מגיל ארבע עד שמונה, הלימודים בו מתנהלים בנפאלית אך לימודי האנגלית מורחבים.

מלבד בתי הספר הישועיים היוקרתיים היו בעיר כמה בתי ספר אנגליקנים ובפטיסטים, שברובם למדו בלי תשלום כחלק מפעולה מיסיונרית, והם נועדו לילדי העניים המקומיים או לבני המעמד הבינוני הנמוך. גם תלמידיהם היו לבושים במדים המסורתיים אך לעתים היו אלה מהוהים ומרופטים, וחצרות בתי הספר הקטנות והצפופות לא היו מכוסות בדשאים מטופחים. באחד מהם ראינו בהפסקת הצהרים את הילדים ליד ערימת אשפה גדולה, אוכלים מקעריות קטנות שהושיטה להם נזירה, כורעים בקריסת רגליים על האדמה או רצפת הבטון המלוכלכת כדי לא ללכלך את המדים הנקיים.

מאחר שעונת הקטיף עדיין לא החלה, לא מצאנו קוטפים על הגבעות המכוסות בשיחי תה ירוקים ועגולים שליד העיר. בין כה וכה איבדנו את דרכנו ולא ידענו כיצד לחזור. הכביש הסתיים בבניין דו-קומתי מגושם וקודר, שממנו נשמעו קולות ילדים. במשרד קטן ישבו כמה מבוגרים שבירכו אותנו בלבביות והזמינו אותנו לסייר בבניין בית הספר שלהם.

בכיתה גדולה וערומה מכל קישוט וצבע, ישבו כחמישה עשר ילדים ליד ספסלים מחוברים לשולחנות גבוהים ואלכסוניים כמו בבתי הספר של החלוצים במערב ארה"ב במאה ה-19. התלמידים היו מרוכזים בקריאה וכתיבה, והמורה ישבה מולם ליד השולחן שלה. לרגע הציצו בנו בסקרנות, אך מייד חזרו ללימודיהם ולא ניצלו את ההפרעה לגיחוכים או פטפוטים, כפי שהיו עושים ילדים ישראליים נורמליים.

כיתה גדולה אחרת שימשה כגן ילדים ובו כעשרה ילדים בגילים בין שלוש לשש. המראה היה מדכא: חדר גדול וחשוך, (היה יום מעונן אולם אף נורת חשמל לא דלקה בכל הבניין) ריק מאוד – רק כמה ספסלים ושולחן קטן שעליו היו מונחים התיקים הצבעוניים של הילדים. הילדים עמדו על ברכיהם צמודים לספסלים ששימשו כשולחנות וכתבו עליהם במחברותיהם ברצינות ובמסירות מופתיים, ונשארו שקטים ומרוכזים גם בזמן ביקורנו. שתי גננות הדריכו את הילדים באהבה ושלווה שכמותן קשה למצוא בבתי ספר מערביים. לא שאפתנות או תחרותיות גרמו להתעניינות ולריכוז של הילדים בלימודים, אלא רצון כן וצמא ללימוד כשלעצמו, בדבקות שנראתה כמעט דתית.

המנהל והמורה להתעמלות שליוו אותנו דיברו אנגלית טובה ושוחחו עם הילדים בחביבות ובחום, וניכר בהם שהיו גאים בהם. על קיר ה"גן" היו תלויים שני פוסטרים ועליהם מעין מילון מצויר עם מלים באנגלית ובנפאלית. אלה היו הקישוטים הצבעוניים היחידים בחדר הקודר.

הילדים לומדים אנגלית ונפאלית עד כיתה ה', ואז עוברים לבית ספר אחר ושם מתחילים ללמוד גם הינדית ובנגלית – שפת מדינת מערב בנגל. אך ילדים רבים לא ממשיכים ללמוד אחרי השנים הראשונות ומתחילים לעבוד, מפני שחוק חינוך חובה אינו נאכף בהודו. מאחר שביחד עם שפת המקום אנגלית היא השפה הראשונה הנלמדת בכל בית ספר, אפשר להסיק בוודאות גבוהה למדי כי הודי שאינו יודע בכלל אנגלית הוא אנאלפבית.

אנשי הכפר מתפרנסים רק ממטעי התה שמסביבם – מטפלים בהם כל השנה, וקוטפים את עלי התה בעונת הקטיף. בחצרות הבתים מגדלים ירקות ועצי פרי ותרנגולות מסתובבות ביניהן.

בית הספר מעניק לילדים האלה סיכוי כמעט יחיד לצאת מהכפר ולהשתחרר מהתלות בחברת התה בעלת השדות ומפעל התה בו הם מועסקים. הילדים מודעים ליתרונות שמעניקה להם ההשכלה ומעריכים את ההזדמנות שנפלה בחלקם.

החריצות והמסירות של התלמידים והמורים בסביבה החומרית הדלה והקודרת (ניסיתי לדמיין כמה קשה לשהות בכיתות האלה בחורף, כשהקור העז חודר לעצמות) העלו בי הרהורים על הפינוק והניוון של התלמידים והמורים בבתי הספר המצוידים שלנו.

באותו זמן לא היה הפער התהומי בין המצב החומרי הירוד של בתי הספר שראינו בדארג'ילינג, ובין הרמה האינטלקטואלית הגבוהה של התלמידים והמורים בתלבושות בריטיות מוקפדות, מובן עבורי.

הניתוק המוחלט בין החומר והרוח, היעדר כל תלות או קשר בין גדולה רוחנית ואמנותית ובין עושר חומרי, המאפיינים את הודו אפילו יותר מהארצות הבודהיסטיות סביבה, התגלו והתבהרו לאט לאט במהלך המסע.

טילאק - ה"מנהל" של בית הספר על שם גאנדי

טיול בלי מטרה מוגדרת באחד מימי ראשון הוביל אותנו לדרך שהתפתלה בתוך שכונה ענייה למדי, אך למרבית הבתים בה היה חיבור למים זורמים. עשרות צינורות המים הצרים שהיו מונחים על האדמה העידו על מצבם הכלכלי הטוב של רבים מהתושבים. (רוב הבתים בערים כמו דארג'ילינג נבנים בלי חיבור למים ולחשמל, ורק אם וכאשר יש לבעלים מספיק כסף, הם מתחברים בעצמם ועל חשבונם. כמובן שהחיבור נעשה בדרך החסכונית ביותר, על חשבון המראה האסתטי והבטיחות, וחוטי החשמל והצינורות נשארים חשופים גם בתוך הבית)

נשים ישבו כורעות בקריסת רגלים ופטפטו ליד ברז גדול, מצפות לתורן למלא את שורות הג'ריקנים הארוכות, כמו אותן נשים בתנ"ך המצפות ליד הבאר עם כדי החרס.

בשכונה שררה אווירת יום המנוחה, הורים שיחקו עם ילדיהם בחצרות הבתים, אחרים התחממו בשמש יושבים על מעקה הגדר או על המדרגות עם חברים. כמה נערים ישבו על מעקה הגדר והקשיבו לשירת חברם שליווה עצמו בגיטרה. נשים שטפו כלי אוכל בחצר והניחו אותם לייבוש, תלו בגדים על הגדרות או פרשו אותם על הגגות.

על גג בית שנראה תלוי מעל התהום ישבו שני ילדים, משקיפים על מטעי התה מול ההרים המיוערים, ושוחחו בשלווה.

מצריף קטן ועלוב למראה, עשוי לוחות פח מגלוון שהצבע הלבן התקלף מקירותיו, בקע קול שירה עדינה של ילדות ועורר את סקרנותנו. השלט מעל הצריף הכריז: "בית הספר התיכון על שם גאנדי", אך כל החלונות היו סגורים ולא הצלחנו להציץ פנימה. בקצה הבניין הייתה דלת פתוחה עם וילון, כנהוג בהודו. כרגיל על פי הדינאמיקה בינינו, אני פחדתי להפריע ואילו אפי לא היסס, הסיט את הוילון והציץ פנימה וקרא לי להצטרף.

כמה ילדות בנות עשרה בתלבושת בית הספר: חצאיות אפורות קצרות, חולצות לבנות, עניבות וג'קטים כחולים, עמדו על במה קטנה ושרו. באולם הריק עמד גבר מבוגר וממושקף, ארשת פניו נעימה ורצינית, לבוש חליפה ובעל הופעה מכובדת, והדריך אותן.

בגלל סגנון לבושו הרשמי החלטנו שזהו מנהל בית הספר, והתפעלנו מהמסירות והעדינות ביחסו אל הנערות. הלבוש הבריטי המצוחצח כל כך של הילדות והמנהל בתוך הצריף הפשוט והפרימיטיבי החזירו אותי לדימוי פרח הלוטוס העדין בלב הביצה המזוהמת, שעלה בי לעתים קרובות במהלך מסענו.

הנערות הפסיקו לשיר והגבר פנה אלינו בחביבות: "ברוכים הבאים! תיכנסו בבקשה! אתם מוזמנים להקשיב לשירה. התלמידות מתאמנות בשירת מזמורים דתיים לטקס זיכרון לאחד מחברי הועד המנהל של בית הספר שייערך בקרוב. מאיזה ארץ באתם?"

כששמע את התשובה הפליג "המנהל" בשבחיה של ישראל: "איזו ארץ נפלאה ואיזה אנשים אמיצים ואינטליגנטיים, כמו אלברט איינשטיין!" הודינו על המחמאה, אבל את איינשטיין לא זקפנו לזכותנו, וניסינו להסביר לו את ההבדל בין יהודים סתם, וישראלים יהודים.

אפי צילם את הנערות והקשבנו לשני מזמורים שלהן, ונפרדנו בידידות ובהבטחה לשלוח את התמונות לכתובת האי-מייל של בנו.

כעבור כמה שבועות, לאחר שחזרנו לדארג'ילינג מסיקים, טיילנו בעיר והגענו לאותו בית ספר. ניסינו להיכנס לבניין, אך באולם התנהלה בחינה ולא רצינו להפריע. אחד המורים זיהה אותנו וכששאלנו על התמונות ששלחנו להם בדואר האלקטרוני סיפר שהן לא הגיעו לבית הספר. כאשר שאלנו על "המנהל" חייך, ומייד הוביל אותנו אליו.

שמו טילאק והוא גר ממש מתחת לבית הספר, בבית קטן מוקף גינה קטנה ומטופחת ועציצים עם פרחים, על הקירות תלויים תמונות וצילומים והרצפה מכוסה בשטיחים קטנים בסגנון המקומי. כשראה אותנו שמח מאוד, ומייד ביקש מהנשים בחדר השני להכין לנו תה. סיפרנו לו על קורותינו, ושאלנו על הקשר שלו לבית הספר.

"הייתי מנהל מחלקת התרבות ויחסי הציבור של מחוז דארג'ילינג במדינת מערב בנגל, ומאז שפרשתי מעבודתי אני מתנדב כמה פעמים בשבוע בבית הספר התיכון. בסופי השבוע אני מארגן לתלמידים "לימודיים רוחניים": הרצאות של אנשי דת מהדתות והקבוצות האתניות השונות, סופרים ואמנים – כולם אנשי דארג'ילינג, התורמים מזמנם לחינוך הילדים ולהכרת המגוון התרבותי הנמצא בה.

אשתי הייתה מנהלת בית ספר יסודי בגום הסמוכה, וגם היא יצאה לגמלאות. הבן הבכור, בוגר אוניברסיטה, נפטר ממחלת נשימה כשהיה בן 26. בת אחת נשואה עם תינוק בן 8 חודשים שנשאר אצלנו מכיוון שהיא נסעה לחודשיים לכלכותה,

להשתלמות לקראת תפקידה כעובדת סוציאלית בדארג'ילינג.

יש לי עוד בת שהיא עורכת דין העובדת בדלהי, והבן הצעיר, אליו שלחתם את האי-מייל, (שכנראה נזרק עם כל דואר הזבל) לומד כלכלה בקולג הישועי המכובד סט. ג'וזף, מסיים בקרוב את לימודיו, ומתכוון ללמוד מנהל עסקים בכלכותה או בדלהי."

סיפרנו על העברית העתיקה והחדשה ועל החינוך בישראל, וטילאק התנצל בצניעות: "לצערי החינוך שלנו בהודו אינו מתקדם כמו במערב, ואין לנו בתי ספר ואבזרי לימוד כמו בארצות המפותחות יותר." אך אני טענתי לעומתו בחום: "אי אפשר שלא להתפעל מן האווירה והיחס של הילדים ללימודים בבית הספר הדל והמיושן שהיינו בו בכפר מגדלי התה. ראינו איך הילדים בבתי הספר בהודו מעריכים את הלימודים ומבינים את חשיבותם, ומשקיעים בהם הכל למרות התנאים הדלים והמיושנים." טילאק הנהן באדיבות והסמיק מעט לשמע המחמאות הנלהבות.

היה נעים לשבת בחדר האורחים הקטן והאינטימי, בבית הנקי והמטופח בלב הצריפים, הפחונים והבתים המוזנחים והנוטים ליפול. (ואולי גם הם נראים אחרת מבפנים?)

על התמונה של הבן שנפטר היה תלוי צלב גדול, אך בארון הזכוכית מתחתיה היו כמה פסלי בודהה ואלילים הינדים. אפי שאל: "אתם נוצרים או הינדים?" טילאק השיב בטבעיות: "אנחנו אמנם הינדים, כל הדתות והתרבויות מוזמנות לשכון בבית שלנו בהרמוניה בלי שום אפליה."

שוב נלכדנו במושגים המוטעים שבאנו אתם: האיש הזה, פרובינציאלי וחסר תחכום בעיניים מערביות, העניק לנו שיעור מאלף בפתיחות, צימאון להשכלה, ואהבת האדם באשר הוא.

סינים ובני הלאפצ'ה בדארג'ילינג

שעה ארוכה בילינו בשוק הציורי והצבעוני של דארג'ילינג, משוטטים בין הסמטאות הצרות בין הדוכנים הצפופים ומתבוננים בירקות ובפירות המוזרים. קישואים (האמנם?) ענקיים, חצילים חיוורים, משהו שנראה דומה למלפפון שיוצאים ממנו קוצים ירוקים, פירות שנראים כמנגו ענק, וקטניות מכל המינים והצבעים, תבלינים ריחניים בשלל צבעים וריחות, בסמטאות נפרדות כלי בית, כלי עבודה, תיקים, בגדים ונעלים, ואזור מיוחד שבו חייטים וחנויות בדים.

המראות האקזוטיים הסיחו את דעתנו מהכיוון הנכון ולא ידענו איך לחזור לרחובות הראשיים המוכרים. מעל הדוכנים הצפופים התנשא שלט גדול: "New Dish Chainise Restuarant", ונזכרנו שב"לונלי פלנט" המליצו על המסעדה. האולם הגדול היה חשוך וריק, אך היינו כבר רעבים ומותשים מן העלייה התלולה, (שהרי בדארג'ילינג כל הליכה דמתה לטיפוס על המצדה) ושולחן ליד חלון פתוח פיתה אותנו לשבת ולצנן את הזיעה.

האוכל הסיני היה טעים מאוד. בעלת המסעדה, אישה צעירה חביבה ומלאת חיים, המליצה לנו על מנות שלא יהיו חריפות מדי לחכנו, ונראתה נבוכה למדי כשנענינו מייד בחיוב להצעותיה.

לאט לאט התמלאה המסעדה, אך למרות השלט והשם איש מהסועדים לא נראה סיני, גם בעלת המסעדה והעובדים לא עשו רושם שהם משתייכים לעם הזה. תהינו אם בכלל יש סינים בעיר, ואיך הם מרגישים בה, בהתחשב בטיבטים הרבים שנמלטו מאימת השלטון הסיני החיים בה.

בדרך החוצה אפי שאל את בעלת המסעדה שעמדה ליד הדלפק: "נכון שזו מסעדה סינית, אבל האם יש כאן בכלל סינים?" האישה הצעירה הסמיקה ונראתה נבוכה. פתאום צץ לידה בעלה ואמר: "למעשה אבי היה סיני, אבל עכשיו אין סינים בעיר."

באנגלית מצוינת ובמבטא ברור סיפר שפעם הייתה בעיר קהילה סינית קטנה, אבל כל חבריה עזבו לאירופה ולאמריקה. בבחירת המלים: "אבי היה סיני" היה רמז לסיפור המסתתר מאחוריה, שהרי גם הוא עצמו אמור להיות לפחות סיני למחצה!

לשיחה שנמשכה כמה שעות נעימות ומרתקות הצטרפה אשתו, כשאנחנו מוזמנים לשבת אתם ליד שולחן גדול ועגול במרכז המסעדה. האירוח שלנו לא הפריע לזוג להמשיך לנהל את המסעדה, לתת הוראות לעובדים, ולגבות כסף מהלקוחות.

נפגשנו עוד כמה פעמים, אכלנו כלקוחות, ביקרנו שם כידידים והראינו להם תמונות שצילמנו בדארג'ילינג ותמונות מהארץ, והתארחנו בארוחת ערב מיוחדת שערכו לנו במסעדה עם הילדים, שלבשו לכבודנו בגדים מסורתיים של שבט הלאפצ'ה. ביקרנו במלון החדש שלהם ואכלנו במסעדה הסינית שלו ביום פתיחתה, שהיה גם היום האחרון שלנו בדארג'ילינג.

סיפורו של צ'רינג

"אבי היה סיני שעבד כמלח על ספינה בריטית. בזמן מלחמת העולם השנייה נוצר בהודו מחסור במגדלי חזירים להזנת אנשי הצבא הבריטי במאכל האהוב עליהם, מאחר שהמוסלמים וההינדים לא רצו לעסוק במלאכה הזאת. וכך נוצרה הזדמנות עסקית לאבי, שלא הייתה לו שום בעיה עם בעלי החיים האלה, להקים חוות חזירים במדינת ביהר הנמצאת דרומית לדארג'ילינג.

בדיוק באותו זמן עברה דארג'לינג שינוי גדול והפכה מכפר קטן לעיר נופש (hill station) לאנשי הצבא והמנהל האזרחי הבריטים שחיו בכלכותה, מרכז השלטון והמסחר שלהם בהודו. אבי ניצל את ההזדמנות ופתח את המסעדה שאנו יושבים בה.

כעבור זמן מה התחתן אבי עם אישה בת לאפצ'ה, שבט ציידים נודדים שהיו התושבים המקוריים של מדינת סיקים, אשר דארג'לינג הייתה חלק ממנה. דתם היא שילוב של בודהיזם ואנימיזם, האלהת הטבע: האדמה, המים העצים וכל מה שנמצא בטבע – אשר לכולם רוחות המשוטטות בקרבתם.

כך חיינו בשלווה עד מלחמת הודו-סין ב-1961, כאשר אבי ואחי הבכור הוגלו לסין כנתיני האויב ביחד עם נכבדי הקהילה הסינית בדארג'ילינג, ובעקבותיהם עזבו שאר בני הקהילה את הודו.

בזמן המהפכה התרבותית בסין נשלח אחי שנחשב לאינטלקטואל (מאחר שהיה בוגר בית ספר בריטי בדארג'ילינג) לכפר ועבד כפועל פשוט, וגם אבי סבל מהתנכלויות – שניהם נחשדו כמרגלים הודים בעיני

הסינים. לא עבר זמן רב ואבי נפטר, ואילו אחי הצליח לעבור להונג קונג ונשאר שם עד שסופחה לסין, ואז נסע לארה"ב וחי בה עד היום.

כאשר קרו הדברים האלה הייתי בן שלוש, ומאז לא ראיתי את אבי. אמי שנשארה לבדה ניהלה את המסעדה ונאלצה לגדל את שאר הילדים בקשיחות, בלי החום והאהבה המקובלים בין בני הלאפצ'ה. אך במאמצים גדולים העניקה להם חינוך בריטי משובח בבית בספר המתודיסטי "Mount Hermon", (פחות יקר מבתי הספר הישועיים היוקרתיים אך רמת הלימודים בו גבוהה יותר מבתי ספר של המיסיון) שבזכותו אני מכיר היטב את סיפורי התנך: בריאת העולם וסיפורי האבות ויציאת מצרים."

לאחר כל מה שקרה אין פלא שצ'רינג אינו דובר סינית והוא התחנך כבן לאפצ'ה, מנותק לגמרי מההוויה הסינית. באווירה ששררה בהודו אחרי המלחמה עם סין, לא הייתה הבלטת הזהות הסינית מעשה נבון במיוחד. אך בדבריו לא נשמעה מרירות או טינה לממשלה ההודית על מה שנעשה למשפחתו ולשאר תושבי הודו הסינים.

כשהתבגר שינה את שם משפחתו ללאפצ'ה כביטוי לשייכות המוחלטת שלו לשבט המקומי, ששמירת מורשתו נחשבת בעיניו במשימה ראשונה במעלה.

"אחותי, גם היא בוגרת בית הספר "Mount Hermon" כמו כל האחים במשפחה, (עכשיו לומדים בו גם ילדיו של צ'רינג) עובדת באותו מוסד כמורה לביולוגיה. אח אחר עבד יחד אתו במסעדה, מעולם לא נישא ומת לא מזמן. יש לי עוד אח שנשא לאישה נערה מקומית, שגדלה במיסיון של הישועים והפכה נוצרייה אדוקה. אמי התקשתה לקבל אותה, כנראה בגלל האדיקות הנוצרית שלה, ולכן החליטו לעבור לנפאל ולפתוח מסעדה סינית בקטמנדו. בתחילה יצא אחי לבדו לנפאל והשאיר את משפחתו בדארג'לינג."

כאן התערבה סונגמיט והוסיפה את מה שצ'רינג השמיט מן הסיפור בצניעותו: "בתקופה הזאת צ'רינג היה כמו אבא ואמא לאחייניו מאחר שאמם הייתה חסרת כישורי אימהות, אולי בשל החינוך הדתי הקשוח שקיבלה כיתומה במוסד הישועי. אחד האחיינים האלה טבע בחופשה בים כשזינק להציל ילד טובע, וצ'רינג התאבל עליו מאוד. גם את ילדיה של עובדת המטבח במסעדה גידל כאילו היו שלו, פשוט מתוך אהבה לילדים ורצון לעזור לעובדת המסורה."

וצ'רינג המשיך לספר על עצמו: "לאחר הלימודים התיכוניים בדארג'לינג למדתי הנדסת טקסטיל בדלהי אך לא מצאתי עניין במקצוע הזה, והתחלתי לבשל ולנהל את המסעדה מייד לאחר הלימודים. כך עברו השנים ונשארתי רווק מבוגר, מטפל באמי החולה שפחדה להישאר לבד והתנגדה לנישואיי, גם אחותי לא נישאה מעולם." (אולי התקשתה למצוא בן זוג מקומי בעל השכלה?)

רק כשהגיע צ'רינג לגיל ארבעים התרצתה אמו, והבינה שאישה מן השבט שלה תטפל בה לא פחות טוב מבנה. בעזרתה מצא את סונגמיט אשתו, הצעירה ממנו ב-18 שנים.

פניו של צ'רינג האירו כשדיבר על ילדיו: "הם כל עולמי, ויש ביניהם יחסי חברות קרובים מאוד. בכלל הנישואים חוללו בי מהפכה, ולראשונה בחיי אני חש כי אני חי למען עצמי, ולא רק למען אחרים. לצערי אין לנו חברים רבים בעיר, וגם היחסים במשפחה מבוססים רק על קרבת הדם, ולא דווקא על הבנה וקרבה רוחנית."

סיפורה של סונג-מיט

"מקור משפחתי הוא שבט ציידים שחיו בעבר מחוץ לעיר מעבר לנהר. מילדותי הרגשתי שונה מכולם, לא אכלתי דבר מלמד חמאה ואורז מפני שלא עיכלתי את שאר המזונות. לאט לאט התחלתי להבין שניחנתי בכוחות על-טבעיים המשפיעים עליי מאוד. תמיד היה לי חוש פנימי חזק מאוד לגבי המתחולל בחיי, דבר שעזר לי להחליט החלטות חשובות ולהתכונן לבאות.

לפני הלידות ידעתי מה יהיה מין הילד העומד להיוולד, כמובן לא בעזרת בדיקות האולטראסאונד המקובלות במערב... אחרי פגישה קצרה מאוד עם צ'רינג הייתי בטוחה לחלוטין כי הוא בן הזוג המתאים לי. לפעמים פוקדות אותי תחושות נבואיות דומות בלי הסבר בפגישות עם אנשים שונים. אך יש גם הרבה בדידות במצב שלי כבעלת כוחות מיסטיים, מפני שאיני מכירה מישהו שיכול להבין את מה שאני עוברת. בזכות הראייה העל-חושית הזאת ידעתי מייד כשראיתי אותכם שאתם אנשים חמים ופתוחים, ויהיה בינינו קשר מיוחד."

זו הייתה פעם ראשונה מרבות שבאו אחריה בה התמודדתי עם התופעה המבלבלת האופיינית להודו, שבה אנשים אינטליגנטים בעלי השכלה מערבית מתארים כוחות על-טבעיים ויכולת מיסטית כמציאות מדעית שאין להטיל בה ספק. הדברים העמידו אותי במצב של דיסוננס קוגניטיבי מציק: "איך אישה כל כך "נורמלית", שיצרתי אתה קשר אישי, מדברת על דברים כאלה בפשטות ובגלוי בלי שום מבוכה, ואיך אני יצריכה להתייחס אליה עכשיו?"

אך אישיותה הנלבבת עזרה לי להתגבר על הדעות הקדומות, ולראות אותה כפי שהיא באמת – שונה ומיוחדת בסביבתה, אך לא מתנשאת או מסתגרת, אלא חיה אתה בהרמוניה.

סונגמיט התלוננה על בעלה בלי שמץ של מבוכה: "צ'רינג אדם מאוד סגור ונפתח רק לעתים רחוקות כמו שקרה בפגישה אתנו. מכל בני המשפחה אנחנו הכי קרובים לאמו ולאחותו החיות אתנו בדארג'ילינג. חיי הנישואים שלנו לא קלים וקשה לי מאוד להתפשר, אך למען האמת, גם אני וגם בעלי עקשנים לפעמים... בכלל בין שנינו אני הקשוחה והקפדנית והילדים פוחדים ממני ואוהבים מאוד את צ'רינג שנוהג בהם ברכות."

כמו בשיחות קודמות שבהן חשפו בני שיחנו פרטים שנראו לנו אינטימיים מאוד, לא ידעתי איך לקבל את המידע האינטימי כל כך שנחשף לפנינו, זרים מוחלטים שהכירו זה עתה, בפתאומיות כזאת.

לצ'רינג וסונגמיט גישות שונות מאוד לחינוך הילדים. צ'רינג מפנק את ילדיו ורוצה שתהיה להם ילדות מאושרת וחסרת דאגה, ולא כמו זו שהייתה לו. ואילו סונגמיט, שגדלה מוקפת אהבה וחום במשפחה מסורתית משבט הלאפצ'ה, חוששת שהם יגדלו מפונקים ולא יהיו מוכנים לחיים.

צ'רינג התלונן על הדרישות של בית הספר: "בני רק בן שש ומקבל כל כך הרבה שיעורי בית ובנוסף על כך המורה הפרטי שלו מעמיס עליו מטלות נוספות כך שלא נשאר לו זמן לשחק. לכן ביקשתי מהמורה הפרטי שלא ייתן לו יותר שיעורי בית בכלל."

ואילו סונגמיט טענה: " לבתי בת השמונה אין מספיק שיעורי בית. לכן הזהרתי אותה שאבוא לבית הספר לבושה בתלבושת הלאפצ'ה המסורתית ואביך אותה לפני כל חבריה, אם לא תבקש מהמורה שתתן לה עוד עבודות..."

החינוך הקשוח של סונגמיט מתבטא גם בכך שלחופשות החורף המשפחתיות בבית המשפחה בסיליגורי שבשפלה הם נוסעים באוטובוס אף על פי שהם יכולים להרשות לעצמם לשכור ג'יפ פרטי, רק כדי שהילדים יכירו את החיים האמיתיים ולא יתפנקו.

כמו מרבית אנשי דארג'ילינג, גם סונגמיט אינה מזהה את עצמה כבנגלית: "לפעמים כאשר זרים באוטובוס שואלים אותי אם אני הינדית, אני עונה בחיוב ולא מספרת להם שאני לאפצ'ה. גם התיירים ההודים הרבים מכלכותה מרגיזים אותי מאוד. הם מתעקשים לדבר בנגלית ולא הינדית או אנגלית אף על פי שהן דוברים אותן היטב. בכלל ההודים מתנשאים על המקומיים שנחשבים בעיניהם פשוטים ופרובינציאליים, אך הם עצמם ידועים בדארג'יליג כאורחים גרועים המשאירים לכלוך ונזקים בבתי המלון..."

הפגיעה של האוכלוסייה המקומית באיכות הסביבה, הרמאות במכירת המים המינרליים (מסתבר שיש כאלה שמצליחים לפקוק מחדש את הבקבוק כאילו יצא חתום מבית החרושת) מעוררים את זעמה של סונגמיט. לדעתה צריך לפתח יותר את התעשייה המקומית, ולא לשלוח חומרי גלם או מים מינרלים לעיבוד בשפלה, בדרך כלל למדינת ביהאר שבה כוח העבודה זול מאוד.

אהבת הטבע והסביבה הם חלק מהמורשת העתיקה של הלאפצ'ה שעליה חונכה סונגמיט, וקשה לה לקבל את הפגיעה וההזנחה של ההודים ה"מודרניים".

יום אחד הזדמן לי לשבת עם סונגמיט לשיחה יותר אינטימית, ואז סיפרה יותר על חייה ועל משפחתה: "בכל שנה בחורף, כשבדארג'ילינג קר מדי והתיירות נפסקת לחלוטין, כל המשפחה נוסעת לסיליגורי. שם יש לנו בית גדול בו גרה אמו של צ'רינג עד שנפטרה. הבית מוקף עצי פרי וגינה, ופועל מקומי מטפל בהם. הנסיעות האלה נועדו להתרחק קצת מן העבודה, החודרת לחיינו מיקיצה ועד שינה בלי מנוח.

בילדותי נחשבתי ל "Tomboy" (נערית) בעיני חברותי, לא אהבתי שמלות ולא היה לי חבר או אהוב לפני שנישאתי לצ'רינג בנישואים מוסדרים על ידי אמו.

אבי השתיין היה מגיע מדי פעם שיכור למסעדה, והרבה זמן ניסיתי לגרום לו להפסיק, עד שבסופו של דבר הצלחתי. לצערי השכרות נפוצה בקרב רבים מהמקומיים בדארג'ילינג, ופוגעת ביכולת שלהם להתפתח ולהתקדם.

אחי הצעיר עובד כמהנדס בחברת אלקטרוניקה בדלהי, ואני לא מבינה איך הוא יכול לחיות בלב הכרך המנוכר והדורסני, ולא לזכות בהתרוממות הנשמה שבחיים בקרבה לטבע כמו החיים שלי."

לבקשתה סיפרנו לה על מנהגי האכילה ועל ההתנהגות החברתית של הצעירים לפני החתונה בארץ, וסונגמיט התפעלה מן העצמאות והחופש של הנשים הצעירות לפני נישואיהן. אך הזוגיות שלה ושל צ'רינג יכולה להוות דוגמה ומופת לשוויון והערכה הדדית.

העבודה מתחלקת ביניהם על פי כישוריהם; צ'רינג מבשל ומנהל את החשבונות, ומטפל בעסקים הנוספים: מכבסה, ומלון ומסעדה חדשים שעמדו לפתוח מתחת לכיכר העיר בזמן ביקורנו. ואילו סונגמיט עורכת את כל הקניות, ומנהלת את המסעדה והמלון.

גם הפולחן הדתי בביתם מבטא הרמוניה ושוויון: במרתף שוכנים יחד מזבח בודהיסטי, מזבח הינדי, מזבח אחד לאבותיו הסינים ואחד לאבותיה בני הלאפצ'ה וכולם מתאחדים כשכל אחד מהם מתפלל לאבותיו.

סונגמיט התלוננה על בעלה שאינו יודע להפריד בין העסקים והלב, ולכן מדי פעם הם מסתבכים בצרות מיותרות. למרבה מבוכתי המשיכה ומתחה ביקורת על צ'רינג שאינו יוזם דבר, גם כאשר הוא יודע שעליו לעשות זאת. על עצמה העידה כי היא בעלת חוש מפותח לעסקים ונהנית מניהול עסקיהם, בעוד שצ'רינג מעדיף להתמקד בבישול, בגידול הילדים ובטיפוח מורשת הלאפצ'ה.

מעט מכל מה ששמענו ממנו על מנהגי הלאפצ'ה והמיתולוגיה שלהם אביא פה בקצרה. .

הלאפצ'ה חיו כנוודים בלי יישובים או שטחי קרקע קבועים, נהגו לבנות בתים ארעיים מבמבוק, לגדל קצת תירס וירקות, ולנטוש את המקום לאחר שנה-שנתיים. לכן כשהגיעו הבריטים ובעקבותיהם הנפאלים, לא הבינו שלוקחים מהם את האדמה, מפני שבתרבותם לא היה בכלל מושג של בעלות כלשהי.

ללאפצ'ה כתב ושפה שלהם, ושפה עתיקה, שרק הקוסמים מדברים אותה, וגם זה בעיקר כשהם נמצאים באקסטזה. היו להם ספרים, לא ספרי קודש אלא ספרי עזר מעשיים על כל הצמחים והחיות, ספרי הדרכה והנחיה לכל מיני פעולות מעשיות, והוראות להכנת תרופות.

הספרים היו כתובים בכתב העתיק על קליפות עצים. כשהבודהיזם הגיע לאזור דארג'לינג, חפרו הכוהנים הבודהיסטים בור גדול, ושכנעו את בני הלאפצ'ה שהם ישמרו להם על הספרים. לאחר שהוכנסו כל הספרים לבור, בנו עליו הבודהיסטים מקדש. כך אבדו הספרים לעד. יש עדיין משפחות שיש להן ספרים אבל הן שומרות אותם לעצמן.

חתונה: משפחות החתן והכלה שולחות נציגים, על פי רוב דודים, ואלה בודקים שאין קשר דם בין המשפחות לאורך שבעה דורות בעבר. לאחר שמוצאים שאין קשר כזה מחליטים על אירוסין. החתן נותן לאבא של הכלה מוהר: יאק, סלים עם יבול חקלאי, או כסף – בהתאם למה שמחליטים ביניהם הצדדים. הארוס עובר לגור עם הארוסה לתקופה שיכולה להגיע עד שבע שנים, שבמהלכה הוא עובד עבור האב, צריך לציית לו, ועובר בדיקה מדוקדקת על ידו. בכל רגע בתקופה הזאת יכול האב להחליט שהחתן לא ראוי, ולשלוח אותו בידיים ריקות. בני הזוג יכולים ללדת ילדים במהלך האירוסין, ואם החותן מגרש את הארוס, נשארים הילדים בחזקת האם. אם האב מחליט בחיוב, נערכת חתונה, הילדים עוברים לרשות החתן והזוג עובר לגור עם משפחת החתן או לבית משלהם, והופכים לחלק מהשבט של החתן. אם אחרי החתונה מתה הכלה, או עוזבת את הבעל, חייבת משפחת הכלה לספק במקומה כלה אחרת– אחות, או קרובה אחרת של הכלה.

החטא הקדמון של השתייה: רבים מבני הלפצ'ה הם שתיינים כבדים מאוד. המיתוס שלהם מספר על הסבתא הגדולה שבימי קדם הייתה היחידה שידעה להכין אלכוהול כתרופה. מי שנזקק לאלכוהול קיבל ממנה רק את הכמות שנכנסת לגומה שנוצרת בכף היד. הגברים רצו לדעת את סוד האלכוהול, ושלחו את המקק לבדוק איך הסבתא הגדולה עושה זאת. כשחזר וסיפר להם את הסוד, הטילה הסבתא עליהם קללה: כל מי שרואה מקק הורג אותו, והגברים נענשו בכך שאלכוהול הפך מתרופה לנזק.

המיתולוגיה של הלאפצ'ה: הטבע יצר את האדם, וכשראה שהוא בודד הוציא לו צלע, ועשה ממנה אישה. ברכס הקצ'נג'ונגה שמעל דארג'ילינג 52 פסגות, ובכל אחת מהן היה אדם. ומתחת לרכס 52 אגמים, ובכל אחד מהם הייתה עלמה. הטבע ייעד אותם להיות רק חברים – לכל גבר הייתה עלמה. אבל הם התפתו ליחסים מיניים והולידו ילדים מקוללים, וכדי להסיר מהם את הקללה המציאו את מוסד הנישואין.

עוד אגדה מסיפורי הלפצ'ה: במקום מסוים החליטו לבנות מגדל מכלי חרס, שאפשר יהיה לעלות בו ולהגיע לאל. כעונש הפסיקו הבנאים להבין אחד את השני, והמגדל נהרס. ועד היום אפשר לראות את שברי החרס במקום.

הדת: אין יום מנוחה, אין מקדשים, אין אלים, את הפולחנים מקיימים ביער כשעובדים את העצים והסלעים, ומתקיים גם פולחן אבות שבו מתפללים לכל האבות הקדומים. ללאפצ'ה יש שני חגים גדולים בשנה, ראש השנה וחג האסיף.

לצערו של צ'רינג רבים מאוד נישואי התערובת בקרב בני הלאפצ'ה, (קצת אירוני בהתחשב בעובדה שהוא עצמו תוצר של נישואים כאלה...) ולכן הם מהווים כיום אחוז קטן מאוד מהאוכלוסייה בדארג'ילינג, רק כמאה או מאתיים אנשים. אין שום בית ספר ללאפצ'ה במערב בנגל, ורק בסיקים שבה חיים בני לאפצ'ה רבים יותר, מתחילים עכשיו להקים בתי ספר מיוחדים לבני השבט.

התפעלנו מהזריזות והמיומנות שהפגינה סונגמיט בניהול המסעדה. תוך כדי השתתפות פעילה בשיחה הקולחת, הורתה להגיש לנו תה סיני מריר וצ'אי מתוק, ופיקחה על המלצרים. מדי פעם עמדו מרחוק, קדים מעין קידה קטנה, וחיכו בנימוס שתרגיש בהם. ואז ניגשו והושיטו לה בטקסיות, כשידם מושטת לפנים, שטרות כסף וקיבלו ממנה עודף, והכל בקלילות ובלי להפריע לשיחה הנעימה.

צ'רינג סיפר על העובדים במסעדה, נערים צעירים מהכפרים הסמוכים, שהעבודה בעיר היא הסיכוי היחיד שלהם להתקדם. הם מקבלים שכר נמוך אך גם מגורים, אוכל, והכשרה מקצועית, והוא דואג שילמדו בשעות הפנאי שלהם.

בארוחת הערב החגיגית שערכו לכבודנו התלבשו שני הילדים הגדולים בבגדי לאפצ'ה מסורתיים, ונהנו להצטלם ולהציג בפנינו כל מיני משחקים שלהם. הבת הגדולה, איילין, סיפרה על בית הספר ועל המורה שלה Mr Littlewood (צ'רינג הסביר כי למרות השם האנגלי המובהק המורה הוא אנגלו-הודי, כלומר הודי לכל דבר). בבית הספר לומדים אנגלית, מתמטיקה תנ"ך והתעמלות, ואיילין כבר קוראת בעצמה את ספר בראשית בתנ"ך שנמצא בבית.

סונגמיט וצ'רינג רצו לפתוח מסעדה לתיירים מערביים במלון השני שלהם, והתייעצו אתנו על האוכל שכדאי להגיש בה. אפי חשב על הבעיה שלהם, והציע להם לפתוח "Tea Room" במלון החדש. המקום צריך להיראות כמו באנגליה, עם וילונות מצועצעים, עציצים ופרחים, "Cream Tea", (קנקן תה, עוגיות קטנות שנקראות scones, חמאה, קצפת, וריבה.) ולהציע לסועדים גם סנדוויצ'ים, ומאפים קטנים.

חשבנו כי מוזר שבעיר אין בכלל "Tea Room", אף על פי שהמלה הראשונה שעולה בראשו של כל תייר מערבי כשהוא שומע את השם "דארג'ילינג", היא כמובן תה.

צ'רינג הקשיב בנימוס מבלי הביע דעה, אך נדמה לי שבתי התה המצועצעים שכמותם ראינו בכל מקום באנגליה, לא היו מוכרים לו, ולא העלו בו זיכרונות. לבן דארג'ילינג של הודו העצמאית, המורשת הבריטית היא רק היסטוריה רחוקה. ההווה, שבו מרבית התיירים הם צעירים מערביים היוצאים לטרקים או הודים מהמרכז והדרום, משמעותי יותר מהעבר, זוהר ככל שיהיה. אך בעדינותו הרבה לא אמר דבר ולא חזר יותר לנושא.

לקראת פתיחת המסעדה החדשה לקח אותנו צ'רינג לסיור במלון החדש שלהם הנמצא מתחתיה. המלון הגדול המעוצב בסגנון פסודו-סיני מחוספס ופשוט, רחוק מטעמם של תיירים מערביים טיפוסיים. רצפת המסעדה, המסדרונות וגרמי המדרגות במלון מכוסים בשיש, הרהיטים כבדים ואיכותיים אך מגושמים במקצת, כל החדרים פונים אל הנוף, (אבל לא למערב לכיוון רכס הקנצ'נג'ונגה הנחשק, אלא צפון-מזרחה להרי סיקים) ומעוצבים באותו סגנון פסבדו-סיני חסר עידון. במלון חסרים שטיחים, תמונות ועציצים כדי להפוך את המקום לביתי ונעים.

בקומה התחתונה נבנית דירה גדולה למשפחה שמתחתיה עוד מחסן גדול, אבל צ'רינג אמר שאינו יודע כמה יוכלו ליהנות מן הדירה הזאת, מפני שהם קמים כל בוקר ב-6 ועובדים כל היום עד 10 בלילה, ואז הם עייפים והולכים מיד לישון.

היוזמה לבניית המלון הייתה של אחיו של צ'רינג שנפטר בינתיים, וההשקעה הגדולה ברהיטים וברצפה היקרה כרסמה בחשבון הבנק שלהם, ואף אילצה אותם לקחת הלוואות. טרדות רבות כמו השגת הרישוי למכירת אלכוהול במסעדה החדשה, וגניבת שקי מלט לבניין שלהם מאתר הבנייה העיקו עליהם במהלך הבנייה. כדי להשיג את הרישיון למכירת אלכוהול, הזמינו את קציני המשטרה לאכול ולשתות במסעדה שלהם בלי לשלם. שהרי בהודו, שיחוד הרשויות הוא חלק בלתי נפרד מכל תהליך עסקי ומחושב כהוצאה צפויה בתוכנית העסקית...

צ'רינג הביע תקווה שכאשר יהיו במקום בר, מסעדה ומוזיקה, יבואו אנשים מהכיכר לאכול ולשתות, וכך יהיו גם אורחים במלון. המסעדה היא המומחיות האמיתית שלו וכל המיזם נשען עליה, בארוחת בוקר שתהיה כלולה במחיר הלינה, ובאוכל הטוב שהאורחים יוכלו לאכול במלון.

אכלנו במסעדה החדשה ושמחנו והתרגשנו אתם. היה יום שמש נעים, ואנשים ישבו על המרפסת תחת השמשיות ונהנו מהאוכל הטוב. איחלנו להם הצלחה, והשארנו כמה מתכונים של מאכלים ישראליים: שקשוקה, סלט ישראלי, סלט אבוקדו, וחומוס.

היחסים שיצרנו עם צ'רינג וסונג מיט היו קרובים במיוחד מפני שנמשכו זמן ארוך. אולי היה לנו קל יותר להתחבר לאנשי הצפון הקרובים לבודהיזם, שלא כמו להינדים במרכז או בדרום, אשר הפגישה אתם הייתה תהליך מייגע של דחייה, ניכור, השתוממות ולבסוף קבלה והשלמה.

יום ההתקוממות הטיבטי: "דברו חלש!"

צלילי תופים, נגינת חלילים וחצוצרות שנשמעו מהכיכר בעודנו מכינים לעצמנו ארוחת בוקר בחדרנו, הקפיצו אותנו לחלון. אל תוך הכיכר צעדו תלמידים במדי בית ספר בשורות ארוכות, נושאים בידיהם דגלים טיבטיים ותזמורת קטנה מנגנת בראש התהלוכה. לאט לאט התייצבו כולם בשורות מסודרות מול פסל הגיבור המקומי (איש רוח נפאלי כמובן, כיאה לדארג'ילינג) בלב הכיכר.

מיד עזבנו הכל ודהרנו בהתרגשות לכיכר.

נזירים, זקנים וצעירים מאנשי הקהילה הטיבטית, לבושים בגדים מסורתיים, נשאו דגלים טיבטיים ואחזו בשלטים כתובים בכתב יד באנגלית, נגד הכיבוש הסיני והפגיעה בזכויות האדם בסין. התלמידים הניפו כרזות דומות, וכרזות בד עם מסרים דומים היו כרוכות סביב החזה והגב של זקנים לבושים במעילים הטיבטיים המסורתיים.

שלושה טיבטים בלבוש מערבי עמדו מן הצד וצפו בתהלוכת התלמידים. שאלנו לכבוד מה התהלוכה, ואחד מהם אמר משהו שנשמע כך: "praysing". אחרי שלוש פעמים שבהן חזר על המילה הבלתי מוכרת, שאלנו: "מה זה?" והטיבטי הסביר שזה היום המציין את ההתקוממות נגד השתלטות הסינים על טיבט ב- 1959 ואז הבנו: "אה!!uprising".

מלבד אנשי הקהילה הטיבטית של דארג'לינג מילאו את הכיכר סקרנים מקומיים ומעט תיירים, שהתקבצו סביב המפגינים שדגלי טיבט התנוססו מעליהם. הנשים היו לבושות בלבוש המסורתי: סינור פסים צבעוני, חולצות משי לבנות ועליהן סראפנים אפורים העוטפים את גופן. הגברים המבוגרים לבשו מעילים אפורים או חומים חסרי כפתורים, שחגורה שחורה גסה עוטפת את מותניהם וסוגרת אותם.

הזקנים הצנומים והמקומטים בשיער אפור והזקנות העגלגלות בעלות צמות השיבה הדקות והארוכות, צעדו במרץ ונראו מלאי חיים ונחישות, כאילו הם חיים שוב את ההתקוממות והמאבק של אז.

לבסוף עמדו כולם בכיכר וחיכו, כשהילדים והנזירים מפטפטים בשלווה עד שהטקס התחיל. שורה ארוכה של נזירים צעירים נכנסה

אל הכיכר, כשהם אוחזים בדגלי הודו וטיבט ונושאים כרזת בד גדולה:" Long live the Dalai Lama".
התלמידים המבוגרים יותר הניפו כרזת בד ענקית שעליה נכתב באנגלית: "סין, נהלי משא ומתן ישיר עם הדלאי לאמה" כרזות אחרות קבעו כי לא יהיה שלום להודו עד שתיפתר בעיית טיבט.

שירת ההמנון הטיבטי הלאומי בליווי תזמורת תלמידים קטנה פתחה את הטקס, כמה תלמידות דקלמו פסוקים וניהלו את השירה והתפילה.

טיבטים מכובדים לבושים במעילים מסורתיים, התחלקו ביניהם בהקראת נאום ארוך של הדלאי לאמה שנכתב לכבוד היום הזה. מכיוון שלא היו מיקרופונים רק השורות הראשונות יכלו לשמוע, ובקהל חילקו דפים עם תרגום לאנגלית של דבריו. בכל פעם שאחד הקוראים סיים מחאו לו כפיים באדיבות.

לבסוף עמדו כולם לשתי דקות דומיה לזכר הנופלים והמתים, ואחר כך יצאו בתהלוכה ארוכה שבראשה הנזירים עם דגלי הודו וטיבט.

המבוגרים והילדים הגדולים היו רציניים ומודעים למשמעות הטקס, בעוד שהילדים הקטנים שטיבט עבורם היא רק צילומים וסיפורי הסבים, פטפטו בעליזות כבחגיגה גדולה. הנימה השקטה והשלווה וההשלמה של המפגינים לא הלמו את השלטים המיליטנטיים שנראו לא שייכים למקום.

גם הפעם הייתה האסוציאציה המיידית שלי הפליטים הפלשתינאים והדרך שבה הם זוכרים ומזכירים את הטרגדיה שעברה עליהם. לא הרגשתי מרירות או זעם אצל הטיבטים בכיכר. להפך, היו בתהלוכה הזאת שמחה וגאווה על האחדות הקהילתית, והרבה אמונה ותקווה לתיקון המצב. לא הוזכרו שמות המקומות שעזבו בטיבט, והחשוב מכל: הקריאה המרכזית הופנתה לסין לניהול דו-שיח ומציאת פתרון בדרכי שלום, ולא ליציאה למלחמה על האדמה שנלקחה בכוח. השלטים קראו לאוטונומיה תרבותית, ולא הזכירו כלל את ההתנחלויות הגדולות שהקימו הסינים ובהן הושיבו סינים בתנאים מועדפים.

יותר מאוחר למדנו משהו על החלוקה הפנימית בתוך הקהילה הטיבטית בדארג'ילינג ובהודו בכלל. חלק מהפליטים התבססו והקימו עסקים משגשגים, והתקרבו לתושבים המקומיים ואף נישאו להם. וחלק אחר, בעיקר המבוגרים ואנשי החינוך והתרבות, שקועים בענייני הקהילה והם מעין "פליטים מקצועיים", שרואים בישיבה בהודו תופעה זמנית בלבד.

"...מדוע הם כל כך בלתי יעילים? איך זה לא מפריע להם?..."

המרת דולרים לרופיות בסניף "Bank of India" בדארג'לינג התגלתה כחוויה אנתרופולוגית משעשעת. הבנק שוכן בבניין גדול הנראה כשריד מובהק של השלטון הקולוניאלי. עמודים יווניים גדולים מקשטים

את הכניסה, והחלל הפנימי הגדול מוקף עיגול עמודים עגולים היורדים מהתקרה הגבוהה. מדרגות רחבות הובילו לגלריה גדולה בעלת מעקה אבן מעוטר, ובה משרדים ואשנבים שסביבם התגודדו הלקוחות בתורים צפופים או התרוצצו ביניהם.

השוטר החמוש בכניסה הפנה אותנו לפינה צדדית בקומת הקרקע. פקיד הודי עגלגל וממושקף ישב ליד שולחן עץ גדול וכמה תיירים ישבו או עמדו לידו, מחכים שיתפנה אליהם. כל תייר הושיט את דרכונו לפקיד, שמילא בכובד ראש ובאיטיות את כל הפרטים: שם, גיל, תאריך הוצאת הדרכון, מקום הוצאת הדרכון, תאריך הוצאת האשרה ותאריך פקיעתה, וכמובן המספר שלה. כל זה נרשם במחברת ענקית בטבלה גדולה המשורטטת בעיפרון.

פקיד בלבוש מחויט שנראה מכובד וחשוב מן הקודם ישב ליד שולחן סמוך, גדול וכבד יותר, שעליו היה מונח מחשב שלא נעשה בו כל שימוש. מדי פעם, כאשר חזר הפקיד המכובד שאותו כיניתי: "המנהל" משיטוטים ברחבי הבנק והתפנה משיחותיו בטלפון, ניגש הפקיד הזוטר בהכנעה לשולחנו, והגיש לו את המחברת עם הדרכון בתוכה תוך כדי קידה קטנה.

בכל פעם היה "המנהל" מתבונן במחברת ובדרכון בהכרת חשיבות ובאיטיות ומאמת את הרישום, או לפחות נראה כמאמת אותו, ואז רומז בניד ראש כמעט בלתי נראה לפקיד הזוטר. זה היה קם וניגש כשגבו כפוף וראשו מורכן ביראת כבוד אל "המנהל", ומחזיר את המחברת עם הדרכון לשולחנו.

ורק אז היה הזוטר מושיט את הדרכון לתייר, ביחד עם עיגול מתכת שטוח שעליו היה חרוט מספר, ומפנה אותו למעלה לגלריה. שם היה צריך לחכות בעוד שני תורים קצרים יותר, ורק אז אפשר היה לבצע את ההמרה הנכספת, ליד אשנב נוסף, שבו הייתה לזרים עדיפות על פני המקומיים.

התהליך הזה, שנראה כהתעללות מכוונת בלקוחות, היה קצר ונוח בהרבה מהתורים הארוכים והצפופים שהמקומיים השתרכו לאורכם שעות ארוכות בסבלנות אין-סופית. אף על פי שהיו מחשבים על כמה שולחנות בקומת הקרקע, וחלק מהפקידים אפילו השתמש בהם, לא נעשה כל שימוש בטכנולוגיה הזאת לצורך המרת הכסף.

שער גדול ומעליו כתובת מתכת מקומרת: "District Magistrate", התנשא מעל הכביש היורד אל כמה בניינים מוזנחים שעברם המפואר עדיין ניכר בהם. ערבוביה של אנשים, מכוניות משטרה וצבא ומוניות, מילאה את החצר הגדולה בצפיפות ובחוסר הסדר הכאוטי האופייני להודו.

הגענו למקום כדי להוציא אישור כניסה לסיקים, תהליך פורמלי שתיירים לא הודיים הרוצים לבקר במדינה בעלת המעמד המיוחד חייבים לעבור.

בבניין אישורי הכניסה היו מסדרונות ארוכים וחדרים גדולים, בהם ישבו פקידים ליד שולחנות כתיבה גדולים ומיושנים ומאחוריהם ארונות עץ גדולים מלאים תיקים. הפקידים כתבו בשקידה באותן מחברות גדולות שפגשנו בכל מקום בהודו, ושבגללן כיניתי אותה: "ארץ המחברות".

מאחד החדרים נשמעו צלילי תקתוק מוכרים שלא זיהינו מייד, אך כשהצצנו פנימה נדהמנו לראות חדר מלא בפקידים כתבנים מתקתקים על מכונות כתיבה ידניות...

התופעה הזאת חזרה ונשנתה במשרדים ממשלתיים במקומות שונים, בעמדות פיקוח צבאיות באזורים הקרובים לגבול הסיני, בסיקים ובעמק ספיטי. ההסבר הראשון שעלה בדעתי היו הפסקות החשמל התכופות. אך זהו רק הסבר חלקי.

אפילו קפה האינטרנט, התגלמות הטכנולוגיה המתקדמת, היה לעתים קרובות מקום קטן ודי עלוב עם כמה עמדות, ולפעמים שימש גם כמעבדת תיקונים ומכירת מחשבים. חוטי חשמל תלויים מעל הלקוחות ובין העמדות, חיבורים המתנדנדים על בלימה בכל מקום אפשרי, מצברים ענקיים מונחים על הרצפה, בחלל מתנגנת מוזיקה מערבית רועשת והכל מאובק ומבולגן.

במקומות האלה יושבים בדרך כלל גם מקומיים, צעירים שאין להם מחשב בבית. הפסקות חשמל ונפילות של השרתים הן תופעה רגילה, ובמקום אחד הכריז שלט: "לצערנו הקשר איטי מאוד, זו אינה אשמתנו."

תקשורת האינטרנט הלקויה והאיטית בבתי הקפה הנפוצים באזורים התיירותיים, הצליחה להרתיח את אפי, שהיה סובלני ופתוח ממני לתופעות ההודיות המרגיזות. בשל הקרבה שלו לעולם המחשבים התעוררו בו ציפיות להבנה והזדהות עם 'עמיתים' אנשי מחשבים מקומיים. כאשר התנהגו בצורה בלתי הגיונית לדעתו, איבד את סבלנותו והתפרץ בכעס, ולא התרגל גם לאחר שהתופעות האלה חזרו שוב ושוב לאורך המסע.

באמצע הרחוב המרכזי של השוק הגדול בדארג'ילינג, עמדו כמאתיים איש בקבוצה דוממת ונשאו עיניהם למעלה אל הקיר שממול. שוטרים כיוונו אותם לשולי הדרך כדי שלא יפריעו לתנועה, אך עוד ועוד אנשים נעצרו לקרוא בתשומת לב גדולה כרזות גדולות שהיו תלויות על הקיר. שני תלמידים במדי בית ספר הסבירו לנו שזוהי תעמולה של המפלגה המקומית לקראת הבחירות שיתקיימו בקרוב.

מפוטמים עד גועל מתשדירי בחירות בטלוויזיה וברדיו בארץ, נדהמנו מן ההשפעה המהפנטת כמעט של כרזה שכולה מלים כתובות בכתב יד התלויה גבוה על הקיר – העוצרת אנשים ברחוב במשך זמן ארוך ומעכבת את התנועה, כאילו היא סרט קולנוע עם פעלולים מרהיבים...

באותם ימים ראשונים בדארג'ילינג נזקקנו לשירותי אחת מחברות הטלפון הסלולארי המקומיות, שהפכנו ללקוחותיה כדי להוזיל את מחיר השיחות לארץ וממנה. כאשר ילדינו לא הצליחו להתקשר אלינו היינו בטוחים שמשהו לקוי ברשת הסלולארית ההודית, וניגשנו לסניף החברה בעיר.

עובד החברה המקומי, צעיר חייכני ואדיב, צלצל למרכז החברה בכלכותה: " לפעמים השיחות מן המזרח התיכון חסומות (?!) וייתכן שזו הסיבה לכך שלא הצליחו להתקשר אליכם." התשובה נראתה לנו סתומה ולא הגיונית, ודרשנו טיפול יותר נקודתי. לאחר שרשם את הבעיה שלנו במחברת גדולה, לא התאפק אפי ושאל מדוע אינו משתמש במחשב. התשובה הייתה: "you can't trust the machine" ...

למרות הבטחה חגיגית להקדיש לבעיה יותר זמן ולצלצל אלינו כשידע יותר, לא שמענו ממנו במשך כמה ימים והחלטנו לחזור למשרד ולא לוותר עד שהעניין ייפתר. מצאנו את הנפאלי חביב כרגיל, אך יושב

באפס מעשה, שקוע בשיחות ידידותיות עם לקוחות וחבריו לעבודה. הודי צעיר ושמנמן, סמכותי ומלא מרץ ומקצועיות, השתלט על ניהול המשרד והחל מייד לטפל בענייננו.

בהיעדר שפה משותפת אחרת דיבר עם המקומיים ועם מרכז השירות אי-שם בהודו באנגלית, שהרי זו השפה היחידה שכולם לומדים בבית הספר, בכל מקום בהודו. החזיקו אותו כשעה בהמתנה, שאלו את אותן השאלות שוב ושוב, ומדי פעם השיחה פשוט ניתקה. אני כבר ריחמתי עליו והייתי מוכנה לוותר, אך ההודי לא אמר נואש ונראה נחוש למצוא את ההסבר לבעיה.

לבסוף, לאחר כמה שיחות עם בננו, והודעות כתובות ששלח לטלפון הנייד שלנו בהצלחה, (למה לא חשבנו על כך בעצמנו?!) הגענו למסקנה שהבעיה היא בחברת השיחות לחו"ל שאליה היינו מחוברים כלקוח עסקי בישראל, ולא ברשת הסלולארית ההודית. התנצלנו על היומרנות והדעה הקדומה שלנו, שנבעו ללא ספק מגישה מתנשאת.

המשרד התנהל בחוסר יעילות מוחלט, שני עובדים נוספים לא נתנו כל שירות ללקוחות ותרומתם הסתכמה בהפניית הלקוחות לנפאלי "המומחה", שהיה די פסיבי וחסר אונים.

כל זה ב"Airtel", שהיא חברת טכנולוגיה מתקדמת, והפרסומת שלה מציגה תדמית מערבית, ולא חנות או מסעדה משפחתית, שבה מקובל להחזיק את כל בני המשפחה כולל הקרובים העניים שהגיעו מן הכפר...

ההודי הנמרץ והשאפתן נשלח מבומביי לשלושה חודשים לדארג'ילינג, כדי לטפל בבעיות מסובכות של לקוחות החברה שלא נפתרו על ידי העובד המקומי. המשימה שלו היא לעבור בין סניפי החברה ברחבי הודו ולענות לצורכיהם, ולתת תמיכה מקצועית לעובדי החברה המקומיים במקומות מרוחקים כמו דארג'ילינג. עצם הצורך בשליח כזה מעיד על הפער העצום בין מרכזי הטכנולוגיה המבודדים והפריפריה המהווה את מרבית המדינה הענקית הזאת, שבה הקדמה וההתפתחות מגיעים רק לפלח קטן וחסר משמעות מתוך למעלה ממיליארד תושביה.

חוסר היעילות והעבודה המיותרת והקשה של העובדים במסעדות ובמלונות, ושוויון הנפש של ההודים כלפי כל אי-נוחיות או מאמץ פיזי, נראו לי כחידה בלתי ניתנת לפיצוח.

הפקיד ההודי חמור הסבר שטיפל בנו במשרד ה"District Magistrate", עמד ליד שולחן שחסם גישה ישירה לאשנב. בכל פעם שהגיש או קיבל טפסים ממבקשי האישור נאלץ לעוות את גופו באלכסון, אך זה לא היה חשוב מספיק בעיניו כדי להזיז מעט את השולחן ולעמוד ממש מול החלון בנוחיות...

שטיפת הרצפה במלונות ובבתים נעשתה בכריעה על הברכיים עם סמרטוט ביד, והטאטוא כשהגוף מוטה למטה והיד אוחזת באגד זרדים ארוכים, אך קצרים מכדי לאפשר הזדקפות.

התעלומה הזאת העסיקה אותי מאוד בימים הראשונים ההם. מדוע הם כל כך לא יעילים? הרי לא נראה שהם סובלים מחריצות יתר, האם אינם רוצים להקל על חייהם? האם זה לא רצון טבעי של כל אדם?

"קומונה קפיטליסטית" משפחתית

חזרנו לחלפן כספים הפועל בתוך חנות הבגדים שלו, אך הגבר המבוגר שטיפל בנו בפעם הקודמת לא היה שם, ובמקומו קיבל אותנו צעיר בעל פנים עדינות ויפות ועיניים מאירות. שאלנו היכן המבוגר והצעיר הסביר בנימוס כי אביו נסע והוא ממלא את מקומו בחנות.

אפי ביקש שטרות גדולים של חמש מאות רופיות, ומיד נשלח נער צנום (כמעט בכל עסק בהודו יש נער או ילד שעושה שליחויות) להביא מהשכנים. בזמן שחיכינו לכסף, הציע לנו לראות אם יש משהו שאנחנו רוצים לקנות בחנות. כאשר הסברנו שאנחנו לא חוזרים הביתה, אלא ממשיכים ונשארים בהודו במשך שנה, התרשם מאוד.

מעל הכניסה לחנות היו תלויים שלושה צילומים גדולים מאוד, שני גברים מבוגרים בעלי זקן לבן ארוך ומהודר, ושלישי צעיר יותר, שזקנו קצר ושחור, יושב בשיכול רגלים על האדמה. הפעם הייתי אני זאת ששאלה על האנשים בצילומים, ואפי מייד נכנס לתפקיד המראיין.

בקול רך ובאנגלית מושלמת סיפר לנו ידידנו החדש, ד.ק. פודאר שמו, את סיפורם של האנשים בצילומים וסיפור משפחתו המורחבת.

"כל אחד מהגברים שאתם רואים בצילומים היה גורו בשושלת, שבה כל גורו ממנה את יורשו. הגורו יושב בכפר קטן בשם דינוד במדינת האראיאנה שבמרכז הודו, מקום מוצאה של משפחתי, ואנחנו עדין מחזיקים שם אדמות. בדיוק עכשיו יצא אבי למסע עלייה לרגל אל הגורו בכפר, וכך עושים גם שאר הדודים מפעם לפעם.

למעשה כל המשפחה שלנו, המונה 122 נפשות, מתפקדת כישות כלכלית אחת עם עסקים בדלהי, מדינת ביהאר ודרג'לינג.

סבי ואבי התגוררו ברנגון שבבורמה, שם עסקו בסחר עצים עד שהוגלו על ידי השלטון הצבאי. כשחזרו לדלהי הקימו בית חרושת לשקי פלסטיק, ואחר כך עברו לדארג'לינג והרחיבו את העסקים.

כיום יש למשפחתי חמישה בתי חרושת בדלהי ובביהאר, המספקים שקי פלסטיק ארוג לשני הקונצרנים הגדולים בהודו, ומייצאים לגרמניה. בדארג'לינג הם מחזיקים ארבע חנויות טקסטיל באזורים שונים מאחר שהן מיועדות ללקוחות מסוגים שונים. כל הרווחים מגיעים למרכז הכספים של החברה בדלהי."

לא הבנו מה בדיוק מקבלת כל משפחה ולפי איזה מפתח, אך נראה שכל צורכיהם מתמלאים, והם אינם סובלים ממחסור כלשהו.

פודאר הצעיר המשיך לספר: "על הכל שולטת הסבתא בת התשעים, שהפכה להיות ראש המשפחה לאחר שהסב נפטר. הכל – כלומר כל דבר: החל בחלוקת הכסף למשפחות, החלטות עסקיות וניהוליות, וכלה באירוסין או קניות גדולות של המשפחות. כולם מצייתים לה בלי פקפוק."

העיקרון שלפיו מתנהל הקואופרטיב המשפחתי המוזר הזה מזכיר את הקיבוץ: "כל אחד (עושה) לפי יכולתו, כל אחד (מקבל) לפי צרכיו." אך במקום אסיפת הקיבוץ והוועדות, ההחלטות נעשות על ידי זקן או זקנת השבט בלי דיון דמוקרטי.

"...המשפחה מנהלת מעין 'בית ספר לעסקים' משל עצמה. כל בן משפחה המתחיל כעובד חדש, חייב להגיע מדי חודש במהלך חמש שנים, לחנות הבגדים שלנו בדארג'לינג לכמה ימים של הדרכה, ייעוץ ובדיקת הישגים. לאחר חמש שנים המתמחה מוכן לכל תפקיד שיטילו עליו האחים והסבתא המנהלים את החברה." פניו של הצעיר קרנו מגאווה על הכבוד שזכו בו אביו ודודו, המדריכים את כל הצעירים במשפחה. "אני כבר בשנה השניה להתמחות, ובסופה אני מקווה שאוכל לעבור למרכז הפיננסי בדלהי."

וכך נוצר הקשר עם הגורו: "כאשר סבי ואבי עזבו את הכפר, השאירו את אדמתם לעיבוד על ידי אנשי הכפר, ומפעם לפעם היו נוסעים לבדוק אותה. באחת הנסיעות האלה פגש אבי את הגורו, נכבש בקסמיו והפך לחסיד שלו, וסחף אחריו את כל המשפחה חוץ מהסב.

חסידי הגורו הם בני כתות ודתות שונות בהודו ובארצות אחרות, ומקיימים מרכזים בדלהי ובעוד מקומות בהודו ואף בטורונטו בקנדה, ומכל המקומות האלה עולים אליו לרגל לכפר הקטן שלו."

אפי שאל אותו אם הוא מקיים את הפולחנים ההינדיים והצעיר הסביר: "אינני מאמין באלוהים שאיני מכיר כמו שאני מכיר את הגורו שלי, ולכן איני לוקח חלק בשום פולחן. אך את מנהג מריחת ה'טיקה' על המצח אני מקיים, משום שבעיני זו מסורת ולא דת."

הגורו נתפס בעיני החסידים כאלוהים – וכאן המקום להסביר, שבמלה "אלוהים" ההודים אינם מתכוונים כלל למה שאנחנו חושבים. על פי תפיסתם אלוהים הוא פשוט אדם חכם מאוד, שיכול לעזור לבני אדם, ויודע מה הדרך הטובה ללכת בה. הגורו של פודאר מטיף לעשיית חסד והליכה בדרך הישר. לגורו הנוכחי קדמו ארבעה שהעבירו את התפקיד מאחד לשני לפני מותם. משפחת פודאר התחילה בגורו הקודם, וכשנפטר המשיכה בטבעיות עם הגורו הצעיר שבא אחריו.

כל אחד מהמאמינים עושה מדיטציה המתאימה לצרכיו לפי הדרכת הגורו – פודאר הצעיר עושה רק שתי דקות מוקדם בבוקר בזמן השינה, (אפי הסביר לי כי הכוונה לרגעים הראשונים אחרי היקיצה) ושתי דקות בערב לפני השינה. ואילו אמו קמה בארבע בבוקר, ויושבת בתנוחת מדיטציה במשך שעתיים.

פודאר ציין בגאווה: "חשוב שתדעו כל ארבעת הגורואים באים מהקסטה של הסוחרים שאליה משתייכת גם משפחתי!" ללמדכם שבהודו גם העיסוק הרוחני אינו חופשי מכבלי החלוקה לכתות...

(כתובת הרשת של הגורו: www.radhaswamidinod.org.)

למזלנו הייתה החנות ריקה במשך השיחה הארוכה. בחוץ התענן והיה קר, וכל התיירים ברחו למלונות. כך יכולנו לשבת בשלווה, הבחור ברגליים משולבות על מזרון גדול מכוסה בסדין, ואנחנו מולו על כסאות חסרי גב. גם כאשר אפי צילם אותו סופר כסף, אפשר היה לראות את השקט הפנימי והפתיחות שקרנו מעיניו.

העובדה כי מכל האנשים, דווקא חלפן כספים ממשפחת סוחרים אמידה יהיה אדם כל כך חסר שאיפות ותאוות ארציות, נראתה לי אז כאבסורד הודי נוסף ברשימה ההולכת וגדלה.

דווקא בני המעמד הבינוני, המשכילים והמצליחים שהשתלבו בכלכלה הקפיטליסטית, חשים צורך עמוק בהדרכה והנחיה מאישיות רוחנית הפרושה מהבלי העולם התחרותי והחומרני שבתוכו הם חיים. לפעמים הם עוזבים הכל והופכים ל"באבא", לבושים גלימה כתומה ובידיהם רק צרור קטן עם גלימה ושמיכה דקה וקערת אורז.

פרק שני - פגישה עם בודהא: סיקים ושוב דארג'יליגנ

עדיין מפונקים אך נוסעים כבר בג'יפ ציבורי

לפי עצת בעל המלון שלנו קנינו כרטיסים ל "Shared Jip", כלומר ג'יפ המשמש כאוטובוס שהמקומיים ממלאים עד אפס מקום, אך רשמית יש בו עשרה מקומות מלבד הנהג, וגם זה בצפיפות. כדי שלא נימעך ונתכווץ בנסיעה הארוכה (אז עוד חשבנו שחמש שעות הן נסיעה ארוכה...) לגאנגטוק, קנינו ארבעה כרטיסים לשנינו. כך ישבנו ברווחה כמו מערביים מפונקים, בעוד שאר הנוסעים מצטופפים מאחורינו ולפנינו. זוג קייטנים הודים שמנמנים בני המעמד הבינוני עם שני בנים מגודלים, חילקו את מושבם עם נוסע מקומי צנום, וזוג נוסף הצטופף על המושב שליד הנהג.

בתחנה המרכזית של דארג'יליגנ שרר כאוס מוחלט. עשרות אוטובוסים וג'יפים חנו בצד הכביש שלא היה רחב במיוחד, וכל עצירה להורדת נוסעים שיתקה את התנועה הסואנת לחלוטין. לתחנה הגיעו כל הזמן ג'יפים דחוסים בנוסעים, גגותיהם עמוסים בחבילות ושקים עד להתפקע, ולפחות שניים או שלושה נוסעים תלויים מאחור ואוחזים בגג המכונית. כולם צפרו כל הזמן וניסו לפנות דרך בין הולכי הרגל והסבלים שצעדו על הכביש.

נראתה לי ממש גזענית ודחיתי אותה על הסף.

מראה המכוניות החונות זו לצד זו בשורות ארוכות ומחכות לנוסעים שאולי יבואו, נראה חסר כל הגיון בעינינו המערביות. אנחנו כמובן היינו דואגים לסידור עבודה, ולחלוקה הגיונית בין הנהגים כך שלא יבטלו את זמנם בציפייה. האווירה השלווה וחוסר התחרותיות בין הנהגים נראתה לנו חסרת הגיון מעשי על פי כללי התנהגות השוק הקפיטליסטי שאליהם הורגלנו, ואני שוב השתוממתי: "הרי לא ייתכן שכולם טיפשים או שאין להם יצר הישרדות כלכלי?" חשיבה כזאת

העמסנו את התרמילים על גג הג'יפ (הנהג הקפיד על הפרדה מקצועית בינו ובין הסבלים שהסתלקו לפני שהג'יפ הגיע, ודרש מאתנו לסחוב את התרמילים ולהושיט אותם אליו לגג הג'יפ) והתיישבנו. אמרתי לאפי שעכשיו נחכה שעות, עד שנצליח לצאת מפקעת המכוניות והולכי הרגל הסבוכה שסבבה אותנו. להפתעתי נחלץ הנהג במהירות ובקלות בעזרת שיתוף הפעולה בצעקות של כל הנהגים מסביב. ואז הבנתי מדוע הם לא זקוקים לסדר ומשמעת. אף אחד לא התרגז ולא מיהר, וכולם ניסו לעזור ולפנות דרך לאחרים. לשם מה להתאמץ ולארגן כאשר הכל מסתדר וזורם בספונטאניות?

בשל היותה ציר צבאי אל הגבול הסיני, הדרך לסיקים מוחזקת הרבה יותר טוב מזו המובילה לדארג'יליגנ, והנסיעה בתחילת הדרך הייתה נוחה ובטוחה. אך לאחר כשעה עצרנו בכפר קטן, נוסע עלה למכונית

והצטופף עם הנהג על אותו מושב. עיני כמעט ויצאו מחוריהן בבעתה, אך שאר הנוסעים קיבלו בטבעיות גמורה את המחזה. הנהג היה צנום, אך חברו היה מוצק ועב-בשר, וכמעט שלא השאיר לו מקום לשבת. אחרי הבהלה הראשונית לא יכולתי שלא להתפעל מכישורי הנהיגה המופלאים של הנהג בתנאים הבלתי אפשריים בהם היה נתון.

על הג'יפ הועמסו חבילות מלאות בירקות מהשוק של דארג'ילינג והנהג חילק אותן לאנשים שחיכו בכפרים לאורך הדרך. אנשים רבים נפנפו אל הנהג וקראו לעברו בידידות ונענו בחיוך ובקריאות שמחה.

הדרך עברה בין הרים מיוערים בנוף אירופי כמעט, ורק מטעי התה וחלקות הבננות הזכירו כי אנחנו בהודו. שלא כמו הכפרים הצפופים בעליה מן השפלה לדארג'ילינג, הרי סיקים מיושבים בדלילות בכפרים קטנים, נקיים ומטופחים. הדרך הפכה תלולה ומתפתלת יותר ככל שהתקרבנו לגאנגטוק, ולבי החסיר פעימה בכל פעם שהנהג עקף מכוניות איטיות שנסעו לפניו, או כשהערפל הסמיך הסתיר משאית או ג'יפ שהגיחו לפתע מתוכו.

לאורך כל הדרך הזהירו כרזות גדולות את הנהגים בכביש באמרות שפר מחורזות. להלן מבחר מצומצם:

"check your nerve on my curve!"

"it's not Rally, enjoy the valley"

"Peep Peep do not sleep"

"drive on horse power, not on Rum power"

"Hurreu Burrrey spoils the curry"

"Better Mr Late than the late Mr..."

"When frisky # With whiskey # Don’t drive # Cause its risky #"

"'if you drive like hell others will have a story to tell'"

"'!Stay Married! Divorce Speed' "

כרזות צבעוניות גדולות עם ציורי פסגות מושלגות הכריזו: "ברוכים הבאים לסיקים - שוויץ של הודו" לא פחות...

חנויות מודרניות ברחוב הראשי, כבישים רחבים עם מדרכות, גשרים להולכי רגל המאפשרים לתנועה לזרום במהירות, ושוטרים בעמדות עגולות בכיכרות, שבאמת מכוונים את התנועה ולא סתם עומדים ומפטפטים, הפתיעו אותנו לטובה כאשר הגענו לגאנגטוק.

כמו דארג'ילינג, גם גאנגטוק בנויה על צלע הר גבוה ותלול, ומדרגות תלולות מחברות בין הרחובות המטפסים בעיקולים ארוכים ומתונים, ומקצרות את הדרך למקומיים המדלגים עליהן בקלילות כעזי הרים. אך שלא כמו המעברים המאולתרים והמדרגות השבורות בדארג'ילינג שנראים כאילו נבנו על ידי שיכור, המדרגות בגאנגטוק מסודרות ובטוחות.

מעמדה המיוחד של מדינת סיקים בפדרציה ההודית הושג כפשרה בעקבות התסיסה והמהומות שהתחוללו במדינה ב-1976 והביאו להשקעות הגדולות של הממשלה המרכזית בתשתיותיה, במאמץ למנוע מתיחות על הגבול עם סין, האויב הגדול ביותר שלה. גם דלילות האוכלוסייה: כ-600,000 תושבים על שטח קטן במעט משטחה של ישראל – תורמת לרמת השירותים הממשלתיים הגבוהה בהשוואה לשאר המדינות הצפופות של הפדרציה ההודית.

הנזיר המלכותי סיגואל רימפוצ'ה וחסידיו

לאחר טיפוס מייגע בעלייה תלולה לארמון מלך סיקים על הגבעה המשקיפה על גאנגטוק מצאנו אותו סגור, ושלט מעל השער הכריז: "מקום פרטי". אך מאחר שכבר התאמצנו המשכנו לעלות, בתקווה לראות בכל זאת משהו מעליו או לידו.

חומת אבן הקיפה מגורי נזירים ומקדש קטן, שמפתחו האחורי נשמעו מזמורים טיבטיים וצלילי תופים וחצוצרות שעוררו את סקרנותנו.

אפי הסיט את הווילון שהסתיר את הפתח, הציץ פנימה ורמז לי להתקרב בתנועת יד. המראה היה מוזר: החדר הקטן היה מלא במערביים שישבו על הרצפה בשיכול רגלים וקראו פסוקים טיבטיים באותיות אנגליות מתוך חוברות קטנות שהחזיקו בידיהם. לאחר היסוס קל נכנסנו, והתיישבנו ביניהם בשיכול רגלים כמותם.

על דוכן מוגבה בקצה החדר, ישב נזיר בעל גוף מלא ומוצק, וקרא מתוך חבילת דפים מלבניים קטנים שהפך מדי פעם. ארשת פניו השמנמנות ביטאה הכרת חשיבות עצמית, והוא התבונן בקהל היושב מתחתיו בפטרונות.

במהרה הבנו שכל הקולות שאנחנו שומעים: הדקלום, החצוצרות והתופים, מגיעים מרמקולים ענקיים הנמצאים לידו. מדי פעם הפסיק את מכשיר ההקלטה ונתן הוראות באנגלית: "עכשיו רק תקראו", "עכשיו אני אקרא ואתם תקשיבו".

החדר הקטן היה מקושט בעיטורים מצועצעים, תמונות ומנורות. היושבים על הרצפה, רובם צעירים אך חלקם מבוגרים ואף קשישים, לבשו תערובת של בגדים הודים, טיבטיים, ובגדי היפים משנות השישים. כולם נראו רציניים עד אימה, רכונים על החוברות ומשננים במסירות נפש את הפסוקים, במעין מנגינה שחזרה על עצמה, והמשיכה להצטלצל באוזנינו עוד זמן ארוך אחרי שעזבנו.

הטקס התמשך ואני כבר הרמתי את רגליי הדואבות וארגנתי את עצמי בצורה נוחה יותר. כמה צעירות שישבו לידי החליפו את שיכול הרגלים, והתנועעו במקומן באי נוחות. אחת הבנות ניסתה ללחוש משהו לחברתה, שרכנה מעל ספר התפילות של הבחור שישב לפניה.

הנזיר פנה אליה באנגלית: "כן?" הצעירה הניעה בראשה לשלילה, והנזיר נזף בה: "את מפריעה לאחרים." הבחורה נבהלה וקפאה במקומה זמן ארוך. כאשר צלילי החצוצרות והתופים החרישו את האוזניים, קמה בשקט ובזהירות ועמדה מאחורי קיר קטן, מחככת את רגליה הרדומות בפנים אומללות...

כאשר הפסיק הנזיר את ההקלטה והכריז על הפסקת תה, שאל אפי צעירה בלונדינית לבושה בבגדים טיבטיים מסורתיים מיהו הנזיר השמנמן. כפי ששיער, היה זה סוגיאל רימפוצ'ה, מחבר "ספר החיים והמתים הטיבטי" רב המכר הפופולארי שתורגם לשפות רבות, ביניהן עברית. ישראלית שפגשנו בכפר הקטן רומטק, סיפרה לנו בהתפעלות שהייתה בהרצאה מעניינת מאוד שלו בגאנגטוק, כמה ימים קודם.

האנשים במקדש היו חסידי הנזיר אשר הגיעו לגאנגטוק במיוחד כדי להיות אתו. כולם עמדו בחוץ והתבוננו בו מרחוק בהערצה ובכבוד ולא העזו להתקרב, מלבד כמה מקורבים, כנראה המלווים הקבועים שלו.

שתי זקנות טיבטיות שהקיפו את המקדש ממלמלות ומגלגלות גלגלי תפילה, עצרו וקדו לו כשהן מצמידות ידיהן לחזה ומרכינות ראשן. ישיש מקומט וצנום בחלוק טיבטי אפור התקרב אליו וקד בכבוד, וסיגואל שוחח אתו והציג אותו בחגיגיות, כמי ששירת את מלך סיקים האחרון, כאשר חי עדיין כשליט בארמון השכן.

קשה היה להחמיץ את גינוני המלכות בהתנהגותו של סיגואל. להוראתו הובא אליו מן המקדש צעיף צמר רחב, שהמקורבים הניחו על כתפיו בזהירות. הוא פסע באיטיות ובהכרת חשיבות עצמית אל מחוץ למקדש ושוחח באדנות עם מלוויו.

בתחילה אמרו המקורבים שההרצאה הבאה שלו בגאנגטוק תינתן בטיבטית, כיוון שהיא מיועדת לנזירים המקומיים. אך כשסיגואל קרא לחסידים להיכנס שוב למקדש אמר לנו אחד המקורבים, גרמני צנום בעל ארשת פנים סגופה וחמורה, שההרצאה תתורגם לאנגלית.

עמדנו ליד הפתח והגורו הנכבד התקרב אלינו. נבהלתי, בטוחה שבעוד רגע ניחשף כמתחזים, כיוון שלא היינו חסידים, ואני אפילו לא קראתי את הספר המפורסם שכתב. אך אפי הרגיש מצוין, ושמח להזדמנות לראות מקרוב את האיש הדגול והמפורסם, שאת ספרו הכיר ואהב.

הגרמני הציג אותנו לפניו כישראלים המתעניינים בהרצאה שלו, וסוגיאל, שלפתע התנהג בסגנון מערבי ודמוקרטי, לחץ את ידו של אפי בלבביות. המחווה הזה עורר מבטי השתוממות בקרב הנוכחים, ואני

הרגשתי עוד יותר גרוע, מנסה נואשות להסתיר את ההסתייגות והניכור שלי. כולם נכנסו פנימה, ואנחנו נעלנו את נעלינו ויצאנו לדרך.

כעבור יומיים נסענו למנזר בכפר פליטים טיבטים סמוך לגאנגטוק שבו המתגורר הגורו כאשר אינו בדרכים, לשמוע את ההרצאה עם התרגום המובטח. במה גדולה מקושטת בדגלים וציורים צבעוניים הוצבה בקצה הרחבה המרוצפת ומעליה נמתח אוהל צבעוני ענק. על מחצלות שהיו פרושות לפני הבמה ישבו אנשי הכפר בשיכול רגלים בשורות ארוכות, לבושים בתלבושות הטיבטיות המסורתיות. זקנים לבני שיער ופנים מלאות קמטים סובבו גלגלי תפילה וגלגלו מחרוזות תפילה ומלמלו את המנטרה הטיבטית: "אום מאני פאדמה הום". ברמקול נשמעו פסוקי תפילה מונוטוניים, ומסביב ליד קירות המנזר ועל המרפסות עמדו הנזירים וחיכו.

החסידים המערביים, מיעוט מבוטל בקרב קהל המקומי, ישבו בשורות האחוריות על כיסאות פלסטיק שניצבו מחוץ לאוהל בשמש הקופחת, מזיעים ומסתירים את ראשם בצעיפים או מטריות.

לרחבה נכנסו שתי מכוניות גדולות ומפוארות. כמה נזירים ונכבדים טיבטים בלבוש מסורתי יצאו מהן ואחזו בזרועותיו של סיגואל רימפוצ'ה, מובילים אותו אל המנזר כשם שמוליכים עיוור או נכה. התרגשות עברה בקהל והכל הרכינו את ראשיהם וקירבו את כפות ידיהם הצמודות לחזה ולמצח, או ירדו על ברכיהם והניחו את מצחם על האדמה, במחווה של כבוד גדול.

לאחר כחצי שעה בה המשיכו כולם לצפות במתח נשמעה תרועת חצוצרות. סיגואל יצא מהמנזר כששני נזירים התוקעים בחצוצרות צועדים לפניו, וכמה נזירים מקיפים אותו בדרכו לדוכן מוגבה על הבמה, עליו התיישב ברגלים משוכלות וכרך את גלימתו סביב מותניו כמנהג הנזירים.

להפתעתנו דיבר אל קהל הטיבטים בשוויוניות, בנימה חביבה וידידותית, מפנה אליהם שאלות רטוריות ומשעשעות בעליל, (רעמי הצחוק בקהל העידו על כך) ומתחיל כל משפט במשהו שנשמע לנו כמו המילה האנגלית: "Gentlemen". אף אחד לא תרגם את דבריו, והחסידים המערביים המשיכו לשבת בשמש מאזינים לטיבטית של הגורו בדבקות, אך אני החלטתי שהם נראים די

אומללים, אולי מפני שאני עצמי סבלתי מן החום והשעמום.

התופעה כולה הייתה מעניינת מאוד. האיש ללא ספק בעל כריזמה מרשימה. מתגובתו של אפי ואחרים לספר שלו, ומהתפעלותה של הישראלית שפגשנו מההרצאה שנתן באנגלית, הבנתי שהוא אדם חכם ומיוחד. אך התנהגות החסידים המערביים, במיוחד הצעירים, עוררה בי הסתייגות. הם לקחו חלק בטקס עתיק, שהתפתח במשך אלפי שנים בחברה זרה ושונה מאוד, אך מאחר שלא היו חלק מקהילה חיה ונושמת המחזה כולו נראה מודבק ומלאכותי למדי.

התנהגותם נראתה לי כחיקוי מאולץ של מסורת עממית רחוקה וזרה לכל מה שהם מכירים. אפילו קנאותם של יהודים חוזרים בתשובה החוזרים לשורשים עתיקים של תרבותם הייתה מובנת יותר עבורי.

מאוחר יותר, בזמן לימודינו בדהארמסלה, למדתי להבין את הצורך של המערביים להזדהות ולהשתייך לקבוצה דרך אימוץ הלבוש והטקסים העתיקים, וכך למלא את החלל שנפער בהם בשל תחושת הניכור לחברה המערבית שבתוכה הם חיים.

מאבקים דרמטיים ומסתורין ברומטק

במרחק שעה נסיעה מגאנגטוק, בכפר הקטן רומטק, נמצא המנזר החשוב ביותר של מסדר הקרגיופה הטיבטי. הפליטים שהגיעו מטיבט ב-1959 בנו אותו כחיקוי מושלם למנזר שעזבו, ולכן הוא נחשב למבנה אותנטי, אם כי לא עתיק.

הגענו לשם כנוסעים רגילים בג'יפ המשמש כאוטובוס, צפופים ומכווצים במושב האחורי, כשרגלי תקועה בתנוחה לא נוחה על קופסא גדולה מבלי שאוכל להזיז אפילו את אצבעותיי. הדרך התפתלה בהרים בין כפרים קטנים שבתיהם היו מפוזרים על המדרונות, ושדות האורז שכיסו את הטרסות נראו כגלי ים ירוקים.

בעקבות סכסוך בקרב הקהילה הטיבטית על בחירתו של ראש המסדר התעוררה מתיחות בין הודו לסין, ומאז בודקים חיילים חמושים בכניסה את דרכוני כל הזרים המבקרים במקום.

מאחר שהתארחנו בגסטהאוז קטן הבנוי בתוך מתחם המנזר ביקשנו מהחיילים שבדקו את הדרכון והוויזה ורשמו הכל בקפדנות, שלא יטרידו אותנו יותר בבדיקות הקפדניות הנדרשות מכל הזרים.

ממרפסת חדרנו המרווח והפשוט, נראתה גנגטוק והסביבה הקרובה לה - יערות וכפרים קטנים, ומיד הרגשנו בבית. חדר האוכל הפשוט סיפק ארוחות בוקר וערב, ולהפתעתנו מצאנו בתפריט גם שקשוקה, פריט שהתגלה מאוחר יותר בכל המקומות בהם מתארחים ישראלים רבים.

בעלת הבית סיפרה שהגיעה עם הקרמאפה בבריחה הגדולה מטיבט בסוף שנות החמישים. הממשלה ההודית נתנה להם את האדמה על ההר ומתחתיו, הפליטים בנו בעצמם את המנזר והמוסד לתיאולוגיה טיבטית והתיישבו כאיכרים במתחם ומסביבו.

בחדר האוכל מצאנו חוברת קטנה באנגלית ואפי, נברן וחטטן בלתי נלאה, לקח אותה לחדרנו ובלע בשקיקה. וכך היה כתוב בה:

הקרמאפה ה-16 היה מנהיג כת הכובע השחור של הבודהיזם הטיבטי, (הכובע השחור שאמור להיות סרוג משערות של מלאכים נמצא במנזר של רומטק) המסדר השני בגודלו ובחשיבותו אחרי מסדר הכובע הצהוב שבראשו עומד הדלאי לאמה.

לאחר שנפטר ב 1981 מילאו ארבעה עוצרים, כולם רימפוצ'ים (כוהני דת) חשובים, את מקומו. שניים ישבו במנזר ברומטק (שמאר וג'אנגון), גיאלצאב ניהל מכון תיאולוגי בדלהי, וסיטו הסתובב לו בעולם ולימד. למרבה ההפתעה נכנס ויצא בחופשיות מסין, והיה היחיד מן העוצרים שהשלטונות אפשרו לו זאת.

אחד התפקידים החשובים של העוצרים היה למצוא את הקרמאפה הבא. בדרך כלל משאיר הקרמאפה הוראות או מכתב המסייע למצוא את המועמד הבא לתפקיד אחרי מותו. לאחר מות הקרמאפה ה-16 חיפשו העוצרים בכל רחבי המנזר ולא מצאו דבר, לכן החליטו להכריז שמצאו מכתב לא ברור בתיבה מיוחדת.

במשך כמה שנים לא התקדמו במשימתם, ונגד השניים שישבו ברומטק החלו להישמע טענות. נאמר עליהם שכל כך נוח להם לתפקד בלי קרמאפה מעליהם, עד שהם מזניחים את תפקידם. מפעם לפעם התפרסמו שמועות על מועמד לתפקיד. למשל, סיפרו על בתו של מלך בוטאן הנושאת ברחמה את

הקרמאפה הבא. המלך ציווה להעניש את מפיצי השמועה, אך רק לאחר שהנסיכה ילדה בת היא גוועה סופית...

לחץ המאמינים גבר והעוצרים נפגשו מספר פעמים בדחיפות, פעמיים בדלהי ופעם שלישית ברומטק, בפגישה הזאת, שלף פתאום סיטו, מכתב שניתן לו לדבריו לפני שנים רבות על ידי הקרמאפה ה-16. לדבריו חשב כל הזמן שזהו רק קמע, רק כאשר פתח אותו לאחר מות הקרמאפה, התברר לו שזה מכתב ניבוי על היורש.

כשנשאל מדוע לא הראה את המכתב קודם, השיב שהפגישות בדלהי לא נערכו במקום קדוש מספיק כדי לדבר על נושא כזה. שמאר וג'אנגון חשדו באוטנטיות של המכתב, אבל החליטו לשמור על חשאיות בכל הנושא. ג'אנגון התבקש לבדוק ילד בטיבט, שנראה מתאים לדברי סיטו על נבואת הקרמאפה. שבוע לאחר מכן שלח סיטו מכתב גלוי ופרסם את החיפושים על אף ההחלטה לשמור על סודיות.

מנזר צורפו בטיבט שממנו ברח הקרמפה ה-16 עדיין פעיל חלקית, אך נמצא כמובן בשליטת הסינים. בהוראת סיטו התארגנה משלחת להביא את הילד למנזר הזה מן הכפר הנידח שלו, למרות ההסכמה על כך שרק ג'אנגון יארגן משלחת חיפוש.

יומיים לאחר מכן נסע ג'אנגון במכונית הבה-אם-ווה החדשה שלו בהרים לכיוון כלכותה. בשעה 6.30 בבוקר הבחין הנהג שלו בלהקת ציפורים על הכביש הרטוב, וכשניסה למנוע את דריסתן, (בהתאם לרוח הבודהיזם להימנע מפגיעה בכל יצור חי) סטה חדות ימינה והתנגש בעץ. הנהג וג'אנגון נהרגו במקום והמזכיר יצא ללא פגע.

סיטו וגיאלצאב שלחו "משלחת חיפוש" אף על פי שהילד כבר הגיע למנזר בטיבט, והסינים הכירו בו כקרמאפה ה-17. זאת, אחרי שהודיעו שלא יכירו בשום גלגול רוחני של לאמה טיבטי שנולד לאחר הפלישה.

הדלאי למה, שלא ידע על חילוקי הדעות בין העוצרים, אישר את הקרמאפה ה-17, על אף השמועות שטענו כי כל העניין היה מזימה סינית, להתערב ולשלוט בכת ודרכה לחדור להודו.

למרבה ההפתעה הילד, (אוגיין דורז'ה) שהסינים קיוו שיהיה שליט בובה מטעמם בטיבט, ברח בשנת 2000 מטיבט, וביקש מקלט אצל הדלאי למה בהודו. מנהיגי סיקים החלו בהכנות להעברתו לרומטק, אבל מכיוון שסין לא מכירה בסיפוח סיקים על ידי הודו, ושירותי הביטחון ההודים חשדו שאוגיין הוא מרגל סיני, לא קיבל מעמד של פליט וכניסתו לרומטק נאסרה.

על קירות המנזר ברומטק ראינו עצומה הקוראת לאמירת ביליון מנטרות למען החזרת אוגיין לכיסאו כקארמפה ה-17 ברומטק.

הסיפור הפיקנטי הזה הסביר לנו את פשר הבדיקות הקפדניות של בעלי דרכונים זרים בכניסה למנזר, ושפך אור על המתח השורר עדיין בין הודו לסין. השילוב הקטלני בין דת ופוליטיקה שאפיין את טיבט מאז ומתמיד, (כמו כל מקום אחר בעולם בעצם) הטיל את צלו גם על הסיפור הזה, שאפי קרא לו: "מעשה נורא בארבעה רימפוצ'ים וקרמאפה אחד".

"חצוצרות בואדי" ומדורות עשנות

בבוקר הראשון ברומטק התעוררנו לגשם שנמשך בלי הפסקה עוד מהערב הקודם. נמאס לנו לשבת בחדר ולחכות להפוגה בגשם, והחלטנו לצאת ולהתאוורר.

למרות הטפטוף והשמים הקודרים, ועל אף לגלוגו של מטייל צעיר ומנוסה שישב בחוץ על המרפסת בקור וקרא ספר בשלווה, יצאנו נחושים למצות את היום באיזשהו טיול, מינימלי ככל שיהיה.

אלה היו השבועות הראשונים בהודו, ועדיין לא למדנו את אמנות ההשתהות והעברת הזמן בחדר, או בשיחה עם מטיילים אחרים במלון. הצורך "לעשות משהו" בכל יום עדיין בער בנו.

בתי הכפר היו מטופחים ומסודרים, וכמעט בכל בית ליד הכביש הייתה חנות קטנטנה עם חטיפים ושתייה. בהמשך הדרך ירדנו במדרון מיוער וריק מבתים, פסענו בנחת בין הטיפות מתבוננים בנוף האירופי המעורפל.

לפתע שמענו צלילי חצוצרות ותופים שהלכו וגברו. בעמק הירוק מתחתינו נראה עשן מיתמר ותמונה ציורית: במרכז רחבת דשא גדולה שבשני קצותיה מדורות מעשנות, מתחת למטריות צבעוניות ענקיות עמדה קבוצה קטנה של אנשים וכמה נזירים שתקעו בחצוצרות והכו בתוף.

מקומי שהלך לפנינו בכביש הסביר כי זהו טקס אזכרה לבן משפחה שמת, והנזירים הגיעו מהמנזר המקומי. (המנזרים הבודהיסטים בסיקים משרתים את הקהילות המקומיות, שלא כמו המנזרים הטיבטים בשאר חלקי הודו שהוקמו על ידי הפליטים)

הגענו למדרגות היורדות במדרון התלול אל קבוצת בתים דבוקים לצלע ההר מעל הרחבה הירוקה בה התרחש הטקס. אפי דחק בי להצטרף אליו ולרדת אל האנשים ברחבה. כהרגלי התלבטתי: "האם זו לא תהיה חדירה לאירוע משפחתי ואינטימי? ובכלל, מדוע אנחנו נדחפים בלתי מוזמנים למקום שנראה כשטח פרטי?"

למזלנו אפי לא ויתר, וכך ירדנו במדרגות החלקלקות מהגשם, כשאני מתפללת שלא נגורש בבושת פנים, ואפי חוגג מראש לקראת הצילומים הנפלאים המצפים לו.

הגשם התגבר והטקס נמשך, עכשיו נשארו ליד הנזירים רק אנשים מעטים. צעירה קטנת קומה וצנומה עלתה מהרחבה, שערה החלק והשחור צנח סביב פניה. כשהגיעה אלינו נעצרה ובירכה אותנו במאור פנים, וסיפרה שהטקס נערך לזכר סבא שלה שנפטר לפני שנה בדיוק. בלי היסוס הסכימה בחיוך לבבי לבקשתו של אפי לצלם את הטקס ואחר כך אותה, אוחזת בידיה שתי חצוצרות מיוחדות לטקס האזכרה. לאחר זמן מה ביקשה סליחה והלכה.

המשכנו להתבונן ולצלם, עד שהטקס הסתיים והנזירים התחילו לעלות מן הרחבה הירוקה לעבר הבתים. לפתע הופיעה לידינו הנכדה ואמרה: "סליחה, הדוד שלי מבקש שתבואו." עלינו אחריה בשביל צר שהתפתל בין הבניינים, ונכנסנו לצריף חשוך ששולחן גדול מילא את רוב שטחו. על השולחן היו קערות פלסטיק ענקיות, צלחות, כפות, כוסות ואפילו מפיות נייר, כיסאות ניצבו ליד הקירות וכמה אנשים ישבו ואכלו.

הצעירה הושיטה לנו צלחות והעמיסה עליהן בנדיבות אורז, ירקות ותפוחי אדמה, (כשהגיעה לבשר ולצ'ילי עצרנו אותה והסברנו שאנחנו צמחונים) והזמינה אותנו לשבת ולאכול. בינתיים נכנסו לצריף עוד ועוד אנשים, וביניהם אישה זקנה שנראתה לנו כסבתא. איש מהם לא דיבר אנגלית, אך כולם קיבלו אותנו בשמחה והתרגשו מאוד למראה התמונות שאפי צילם.

המשתתפים בטקס היו איכרים בודהיסטים מקומיים בני שבט הלאפצ'ה, ובני משפחתם שהתפזרו במקומות שונים בהודו. בחוץ עמדו כמה אנשים מרופטים וכהים שנראו כצוענים, ורחצו את הכלים שהושטו להם מבעד לחלון – כנראה צוות ה"קייטרינג" שנשכר לאירוע הגדול.

שוב נוכחתי שחששותיי מחדירה לרשות הפרט לפחות מוגזמים, אם לא חסרי בסיס לגמרי. גם אנשים שאינם מדברים כמעט אנגלית נהנים לתקשר עם זרים ולארח אותם בטקסיהם המשפחתיים בהודו. צריך רק סקרנות ופתיחות, ואם אפשר גם מצלמה דיגיטלית שבה אפשר לראות את הצילומים מיד, והדברים קורים בעצמם.

חמימות ביתית בפוג'ה של מנזר הנשים

במהלך שיטוט חסר מטרה ברומטק מצאנו מנזר קטן של נזירות. רובן היו תלמידות צעירות שקיבלו אותנו בחביבות, ואפילו אם המנזר יצאה לקראתנו ושמחה להצטלם קפואה ובפנים רציניות, כמנהג המקום.

מקומית דוברת אנגלית שבאה לבקר חברה נזירה אמרה שאנחנו מוזמנים על ידי אם המנזר להצטרף לטקס פוג'ה חגיגי לכבוד הירח המלא, שעמד להיערך במנזר למחרת.

קפצנו על המציאה, במיוחד אני, מאחר שקיוויתי לתקן את הרושם הלא נעים שהשאיר בי הטקס ההזוי והמלאכותי במקצת של סוגיאל רימפוטצ'ה וחסידיו המערביים בגאנגטוק.

מוקדם בבוקר הגענו למנזר ומייד הוזמנו לחדר האוכל והנזירות כיבדו אותנו בתה מתרמוסים ענקיים שהעמיסו על השולחן. להפתעתנו טעמו היה מלוח, וכך התוודענו לתה הטיבטי רווי החמאה המלוחה שאותו פגשנו אחר כך באירועים טקסיים שונים.

במהלך היום עברו מדי פעם נזירות תורניות נושאות תרמוסים כבדים, ומילאו את הכוסות שהיו מונחות על הרצפה לפני היושבים במקדש. אחרי הכוס השנייה סימנתי לנזירה על ידי כיסוי הכוס בכף ידי לא למזוג לי יותר. אך אפי, בפתיחות ובאומץ ראויים לציון, שתה כוסות רבות, ובאותו לילה סבל מפעילות מעיים מוגברת..

על השולחן היו קעריות ובהן אבקה אפורה, וקעריות קטנות יותר עם נוזל חום בלתי מזוהה, ועוד כמה צלוחיות עם גושי חמאה.

כעשרים נזירים, רובם צעירים, נכנסו לאטם בשורה ארוכה והתיישבו ליד השולחן, שפכו מעט מן האבקה, הנוזל החום והחמאה לקערית קטנה, ואז גלגלו הכל ביד למין גוש בצק אפור שאותו לעסו לאט ובתשומת לב. אחר כך הוגשו ממתקים מטוגנים, ואפילו ביסקויטים מערביים מתוך קערות ענקיות שנישאו על ידי הנזירות החסונות.

לבסוף נכנסו הנזירים והנזירות לתוך המקדש, ומיד החלו להישמע מתוכו קולות דקלום בבאס עמוק, כמין מקהלה מדברת. נכנסנו פנימה אך עצרנו בחדר בו ישבו 'אזרחים': שני זקנים שסובבו במרץ גלגלי תפילות, ושתי נערות בלבוש מערבי אופנתי שהחזיקו בחרוזי תפילה.

לא ידענו אם מותר לנו להיכנס, וחשוב מכך: אם מותר לאפי לצלם. אך אם המנזר רמזה לנו להיכנס לתוך המקדש, והצביעה על מקום פנוי ליד הכניסה, והנהנה בתגובה למחווה של אפי שהצביע על המצלמה, כמאשרת את השימוש בה.

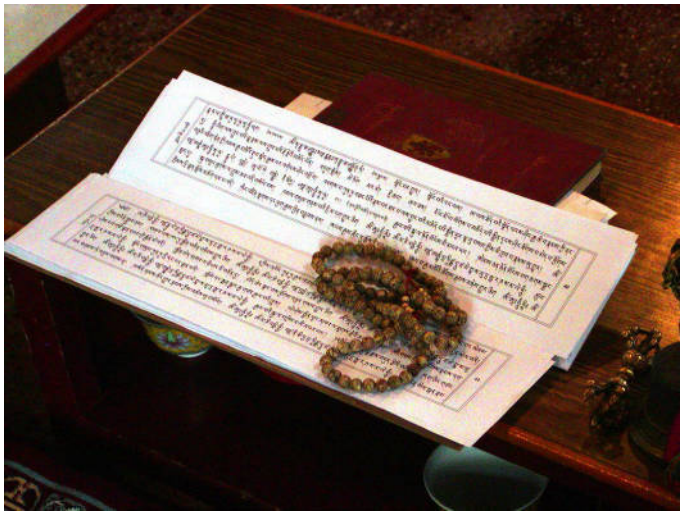
הנזירות והנזירים ישבו בשורות מקבילות בשני צדי המקדש ופניהם אל חבריהם שממול. הנזירות המנוסות יותר ישבו בשתי השורות הקדמיות עם הנזירים, ואחת מהן תופפה על התוף הגדול. בקצה המקדש בין השורות ישב נזיר על מושב מוגבה, ונראה כבעל התפקיד הבכיר ביותר – ראש הטקס. מתחתיו ישב נזיר צעיר יותר על מושב מוגבה, ותפקידו היה להתחיל את הקריאה בכל פרק חדש, כשכולם ממשיכים אחריו. ליד הקיר ישבו עוד שני נזירים צעירים שניגנו במיומנות מופלאה בחצוצרות. שאר הנזירים בשורות הקדמיות החזיקו

ביד אחת בפעמון קטן, וביד השנייה משהו שנראה כרעשן תינוקות קטן ומעוטר מפליז, אותו הרימו בכל פעם שצלצלו בפעמונים. נזיר מבוגר הכה בתוף קטן בעזרת חבל אשר בקצהו מקל עם גולה שהכתה בתוף בכל פעם שהניע את ידו.

בשורות האחוריות ישבו שאר הנזירות, ונזיר שתפקידו היה לקום מדי פעם ולמזוג מים לקעריות שמתחת לפסלים, או לבצע שם גינוני טקס אחרים.

אם המנזר ישבה בשורה האחורית על מושב מוגבה ליד דוכן קטן. מפעם לפעם ניגשה אליה אחת הנזירות התורניות לקבל הוראות. פעם אחת אפילו קיבלה ממנה שטרות כסף שאותן ספרה לאט ובכובד ראש, בעוד הטקס ממשיך להתנהל בלי הפרעה. חתול המנזר השמנמן התקרב אליה, קפץ בקלילות התיישב בחיקה. אחרי שליטפה אותו הורידה אותו לרצפה לידה, שם ישב בשלווה לאורך כל היום כשרעם החצוצרות והתוף אינם מפריעים למנוחתו.

הנזירים קראו מתוך דפים מלבניים קטנים שנארזו בסוף התפילה בתוך בד צבעוני – כמין ספר לא כרוך. הנזירות הניחו את הדפים על מסגרות עץ מקושטות כמו על מעמד תווים, וצילומים של הקרמאפה הקודם והעכשווי היו תקועים בתוכן.

בקטעים מסוימים התנגן הדקלום של הנזירים במהירות הולכת וגוברת, (עד שלפעמים היה נדמה לי שאנחנו שומעים את "תיאישעה ירחי לידה...אאחד אלוהינו " וכו') ולעתים פשוט שרו מנגינה שקטה וערבה. היו חלקים שנשמעו כמלמול התפילה בבית הכנסת והנזירים הוותיקים ידעו אותם בעל פה, ומפעם לפעם היו הפסקות בהן עשו מדיטציה ולא השמיעו קול. (ואז נשמעו בבירור קולות האנשים המדברים בחדר הכניסה על ענייני דיומא, אך זה לא הפריע לאיש)

הנזירים עיגלו את כפות ידיהם וסובבו אותן במין תנועה שמזכירה קצת טיי-צ'י או באלט, לעתים הושיטו אצבעות למעלה, שילבו אצבעות זו בזו והפכו אותן למעלה כמגישים אותן, ופעמים אחרות הצמידו אותן למצח ולחזה.

נזירות עברו בין היושבים וטפטפו מבקבוק וויסקי קטן (גם לנו) קצת משקה לכף היד הקעורה, ובהמשך הדקלום הושלך הנוזל הצידה בתנועת אצבע מסוגננת. גרגרי אורז חולקו לקעריות קטנות שהיו מונחות לפני הנזירים בשורות הקדמיות, והושלכו לאחור על ידיהם במיומנות. בסוף הטקס קיבלו כולם גרגרי אורז בכף היד, וגם אנחנו ניסינו

לחקות את התנועה, אבל זה לא היה כל כך פשוט: הגרגרים שלי לא הגיעו לרצפה ונחתו על המזרון ועלי, ואפי זרק בטעות את כל הגרגרים בבת אחת ולא נשארו לו להטלות הבאות...

כמה גדול היה המרחק בין האווירה הנינוחה שבה התערבבו חיי היום יום והקדושה בטקס ברומטק, ובין האווירה המסוגפת והמתוחה בטקס של חסידי סוגיאל רימפוצ'ה בגנגטוק! שם ישבו תיירים מערביים בתנוחה זרה ולא נוחה, קיבלו מהגורו שלהם הנחיות, וננזפו כשלא שמרו על שתיקה כמו בקונצרט של מוסיקה קלאסית. הנזירים ברומטק נמצאו במקומם הטבעי, שום דבר לא הפריע להם: הישיבה הממושכת בשיכול רגליים, הכניסות והיציאות של הנזירות שהביאו תרמוסים עם תה ודליים ענקיים עם ממתקים מטוגנים, או שיחות הנזירות עם אם המנזר. הם נשארו מרוכזים ושלווים במעין במצב מדיטטיבי, ולא ציפו שהעולם סביבם ייעצר.

הפוג'ה נמשכה מ-8 בבוקר ועד -5 אחה"צ, עם כמה הפסקות קטנות לשתיית תה ואכילת מאכלים קלים וממתקים, והפסקה גדולה לארוחת צהרים ולמנוחה. הנזירים נחו במעונם שהיה במרחק הליכה קצרה מהמנזר, והנזירות הלכו לחדריהן לנוח. (מלבד התורניות שעבדו כל הזמן והגישו אוכל ורחצו כלים)

כמה נשים ילדים וגברים מהכפר השתתפו בטקס, חלקם ישבו בחדר הכניסה למקדש וחלקם בתוכו, מסובבים במרץ את גלגלי התפילה שבידיהם. הנשים עזרו בהכנת האוכל, והגברים הניחו שקיות אורז וחבילות ממתקים כמנחה ליד הפסלים הגדולים במרכז המקדש.

אישה נמוכה בעלת פנים מוזרות וקודרות ושיער אפור קצר, (תופעה נדירה בין הנשים המבוגרות) סובבה את המקדש במשך כל היום, ונחה רק בהפסקות. אפי אמר שאולי חטאה חטא גדול מאוד, כזה שרק מספר גדול מאוד של סיבובים יכול לכפר עליו...

אחת הנשים מן הכפר שבאו לעזור בהכנת האוכל הציגה לפנינו בגאווה את בנה בן ה-10, שעזר לה להחזיר את הכלים הרחוצים למקום. הילד לומד בפנימייה בבית ספר ישועי ובא הביתה לחופשת חג הפסחא. חשבתי על האירוניה שבחופשת החג הנוצרי בבית הספר המאפשרת לאם להביא אותו לטקס בודהיסטי טיבטי...

הבן אינו מכיר את האלף בית הטיבטי, ויודע לקרוא ולכתוב רק באנגלית ונפאלית. האם עובדת קשה כדי לשלוח אותו לבית הספר היקר – חוטבת עצים לחימום, מנקה ומבשלת ומגדלת בעלי חיים בחצר – פרות ותרנגולות. לכן לא הגיעה לפוג'ה כבר הרבה זמן, חמישה חודשים.

אפי שאל: "מדוע השתתפו בטקס כל כך מעט אנשים מן הכפר?" האישה הסמיקה ואמרה במבוכה: "רק מעטים מבני הכפר קשורים למנזר הזה ולא למנזר הגדול." קימטנו את מצחנו בתימהון והאישה הסבירה בביישנות: "הפליטים בכפר שלנו נחלקים בין הרוב המקבל את הקרמאפה ה-17 שנמצא עם הדלאי לאמה בדהארמסלה, ואנחנו, המיעוט המקבל את המתחרה הנמצא בצרפת.

כאשר הסכסוך בין שני הפלגים בכפר היה בשיאו, היו מקרים בהם נזרקו עלינו אבנים כשניסינו לבוא למנזר הגדול כדי להתפלל. מאז הפסקנו לבוא למקום אף על פי שאני למשל, כמו אחרים, גרה ממש לידו." אפי שאל על הטקס והתפילות אך האישה התנצלה במבוכה: "לצערי אני לא מבינה את שפת התפילות (הכתובות בסנסקריט) ולא יודעת מה נאמר בהן."

סיפור האישה ובנה פתח לנו עוד צוהר למציאות המורכבת של השתקעות הפליטים הטיבטים בהודו, ולבעייתיות שבהעברת המורשת לבני הדור השני, שהחיים בגלות מרחיקים אותם מההוויה התרבותית של עמם.

לקראת סוף הטקס עברה נזירה וחילקה שקיות ממתקים לכולם, (אם המנזר קיבלה צלחת גדולה) ומייד אחריה עברה עם קערה שלתוכה תרם כל אחד מהנזירים ממתק אחד. (כמובן שגם אנחנו תרמנו בעקבותיהם, מחקים כל תנועה שלהם בקפדנות...)

בסוף היום הצטרף אלינו זוג צ'כי צעיר שנקלע למקום והתפעל מן המוזיקה שהגיעה לשיאה בתגבור של עוד שני סוגי חצוצרות – שתיים ארוכות מאוד ושתיים קצרות המסתיימות במין פה של דג.

חזרנו לחדרנו במלון "עייפים אך מרוצים" ויותר מכך: תחושות של ניקיון פנימי ואושר בלתי מוסבר הציפו אותי, אולי בזכות הלבביות הקורנת של הנזירים והאנשים. אך אולי היה זה הטקס עצמו: החום הקהילתי שהקרין, השלווה והמסירות של הנזירים שדקלמו ושרו שעות ארוכות, מרוכזים מאוד בתוך עצמם, אך גם נינוחים ומודעים לסובבים אותם, ופניהם מביעים אושר וסיפוק רוחני.

התייחסתי ליום הארוך הזה בלי ציפיות כלשהן, הבנתי שנשב שעות ארוכות בלי להבין, והתרכזתי במה שקורה בכל רגע בלי לתת לו משמעות כלשהי – טובה או רעה. פשוט הקשבתי לקולות, ספגתי את המראות, חוויתי את טעמי המאכלים, שקועה לגמרי בתחושות האלה עד שכל המחשבות והרגשות התמוססו כמו בערפל.

היום הזה פירק אותי משארית ההתנגדות שלי לבודהיזם הטיבטי ולטקסיו. הישיבה הממושכת ליד הנזירים והנזירות והקריאה המשותפת כקהילה, המלמול והדקלומים בהתאמה שהזכירו לי קריאה בטעמי המקרא, כל אלה יצרו במקדש אווירה מזכירה בית כנסת. הרגשתי כאילו המוזיקה עוטפת ומערסלת אותי ומחזירה אותי לילדות, ואולי אפילו לרחם, למקום בו הכל נכון וטבעי ואין תהיות וספקות. המסירות והריכוז של הנזירים והאזרחים היו אמיתיים, והמנחות הפשוטות שהוגשו לפסלים היו מחווה כנה של אמונה תמימה ואהבה גדולה.

אז עוד לא ידעתי, אך ההקשבה המרוכזת לצלילי הדקלום והשירה בלי לנסות להבין או לשפוט אותם, הייתה המדיטציה הראשונה שלי, ותחושת האושר חסר הפשר שעלה בי הייתה תוצאה שלה.

לאומיות ומורשת קרב בריטית בצבא ההודי

הפגישה הראשונה שלנו עם הצבא ההודי התרחשה בסיקים, בנסיעה בג'יפ לאגם קונצ'ו הקפוא והגבוה ליד הגבול הסיני, באזור שכולו תחת שלטון צבאי. מחנות הצבא נראו נקיים ומסודרים, בנויים מפחונים צבועים בצבעי הסוואה עליזים למדי: אדום, ירוק, צהוב וחום. שלטים באנגלית כמו "Oficer`s mess", או שמות היחידות והסמלים שלהם, השרו אווירה צבאית בסגנון הבריטי. בין המחנות היו כפרים קטנים ובהם נראו חנויות קטנות וכביסה אזרחית תלויה על הגדרות והגגות, מקומיים עברו ממקום למקום ברגל ובמכוניות.

לצד הדרך נראו עמודים לבנים נמוכים ועל כל אחד מהם הופיע תאריך ומקום בו לחמה החטיבה מאז הקמתה בתקופת השלטון הבריטי. עמוד אחד ציין את הקרבות מלחמת העולם השנייה – בבורמה, ואחר הנציח את מלחמת העולם הראשונה: "פלשתינה 1917 – 1918". התרגשנו מאוד ואפי ירד לצלם למרות האיסור לצלם פריטים צבאיים. הנהג והמדריך היו מודאגים, אך לבסוף החליטו שאפשר להסתכן.

בניגוד לצה"ל, שהצניע ערכים ומסורות שהועברו אליו על ידי החיילים הארצישראליים שלחמו בצבא הבריטי נגד הנאצים וניסה ליצור "יש מאין", שומר הצבא ההודי בקפדנות על המורשת הבריטית ורואה עצמו כממשיך הצבא ההודי שהקימו הבריטים. זאת, אף על פי שהודו הגיעה לעצמאותה אחרי מאבק מר וממושך בשלטון הבריטי, שחלקו התנהל בזמן מלחמת העולם השנייה. מנהיגי התנועה הלאומית יצאו נגד ההחלטה לצרף את הצבא ההודי למלחמה, ואף ניסו להגיע להסכמה עם יפן הגזענית. (נהרו עצמו החל את הקריירה הפוליטית שלו בהגנה משפטית שהעניק לכמה קצינים שערקו ועברו ליפן) הסתירה הזאת הפתיעה אותי, אך ככל שהתעמקתי בנושא לא מצאתי הסבר ברור לתופעה.

הצבא מתנהל כולו באנגלית ומטפח בגאווה את מורשת הקרב של האימפריה הקולוניאליסטית, תופעה אופיינית ללאומיות ההודית המעורפלת, שהיא נס ופלא כמו עצם קיומה של המדינה הבלתי אפשרית הזאת. לתושבי הודו אין שפה משותפת מלבד האנגלית, מתקיימות בה תרבויות עתיקות, סוגי אקלים ומשק כלכלי שונים בתכלית – אם כך, מה מלבד שרידי השלטון הבריטי מחבר את תת-היבשת הענקית הזאת והופך אותה למדינה?

בגבול פקיסטן ליד ארמיצר היינו עדים להפגנה אדירה של רגשות פטריוטים עזים וגאווה בצבא ההודי, בטקס הנעילה של מעבר הגבול שנערך שם בכל ערב לקראת השקיעה.

קהל עצום של אלפי אנשים (רובו תיירים הודים) נהר לעבר אצטדיון, שהתרומם מעל רחבה קטנה אשר הסתיימה בשער גדול. מאחוריו נמשך כביש רחב וקצר ובקצהו נראה עוד שער אשר מעבר לו מתחילה פקיסטן. גם מאחורי השער הפקיסטני עמדו אנשים רבים ומילאו אצטדיון כמו זה שבצד ההודי.

האצטדיון התמלא, ואף על פי שהשעה הייתה כבר 6 בערב החום היה עדיין נורא. מושבי האבן להטו וישבנו על הכובעים כדי להגן על ישבנינו מצלייה, אך אז החלו ראשינו לבעור... לבסוף השתמשנו בחוברות הסברה שקיבלנו במקדש הסיקי כהגנה מהבטון הלוהט בציפייה, שנראתה לי אינסופית, לתחילת הטקס.

מדי פעם קמו כולם בהתרגשות אף על פי שלא קרה דבר, והתיישבו באי רצון רק אחרי הפצרות אזרח שעמד ברחבה אוחז בידו מגאפון.

לבסוף יצאה מבניין קטן בקצה הרחבה כיתת חיילים במדים ססגוניים ומגוחכים, נעלים לבנות וכובע בעל כרבולת תרנגולית אדומה, צעדה בהילוך ברווזי עד שנעמדה ברקיעת רגליים אל מול הקהל שהריע בהתלהבות.

האזרח עם המגאפון קרא לעברם סיסמאות פטריוטיות והם ענו לו בצעקות נלהבות של "האיי" או בשמה העתיק של הודו: בהאראט", כשמוזיקה הודית רעשנית ועליזה מלווה אותם מרמקולים אדירים. מהצד השני של הגבול נשמעו קריאות עידוד ומחיאות כפיים של הפקיסטנים לעבר החיילים שלהם, וכך החלה תחרות קולנית בין שני הצדדים. לבסוף יצא אחד החיילים מן השורה, צעד במהירות ובברווזיות מוגזמת לעבר השער, עצר לידו בהנפת רגל גבוה באוויר בדומה לריקודי הקאן-קאן, והטיח אותה בכוח באדמה. חייל אחר הגיע דרך השער מן הצד השני באותה הליכה ועצירה, ושניהם לחצו ידיים לכל שאגות הקהל הנלהב ונעמדו בשני צדי השער שנסגר. כל החיילים חזרו על התרגיל הזה בהפסקות גדולות, איש בתורו.

אחרי הטקס שאלו אותנו התיירים ההודים שאתם נסענו באוטוריקשה לדעתנו על הטקס. אפי, שבוי בתפיסה המערבית המתוחכמת הלועגת לגינונים הצבאיים, השיב בכנות: "מצחיק ומעניין." ההודי קצת נעלב ושאל: "מדוע מצחיק?" ואפי ניסה לרכך את דבריו: "מצחיק בצורה חיובית." וניסה להסביר כי עבורנו צבא מסמל מלחמה, ואילו אצלם צבא הוא בעיקר ביטוי לגאווה פטריוטית. כדי לרצות אותם אמרנו שהתרשמנו מאוד מהתלהבות הקהל ומהפטריוטיות שהפגין.

לאמיתו של דבר התלהבות הקהל נראתה מוגזמת ובלתי פרופורציונית להופעה הצבאית של החיילים. בסך הכל כיתה קטנה ולא מרשימה, במצעד לא מדויק ולא מתואם, בהילוך ברווזי והנפת רגלים גבוה באוויר. אפילו סיום קורס קציני מודיעין בו השתתפה בתנו, שהמשתתפים בטקס כמעט שלא התאמנו לקראתו, ובכלל אינם חיילים קרביים שמצפים מהם להופעה צבאית מצוחצחת - היה מרשים יותר...

אך המוני הצופים הנלהבים התמוגגו מעצם סמלי הריבונות והכוח, חובבנים ומרושלים ככל שיהיו, כמו במצעדי הצבא בשנים הראשונות לקיומה של מדינת ישראל.

הרעיון של מאבק בין מדינות בתחרות קריאות עידוד הלהיב אותי, ומיד חשבתי איך אפשר לאמץ אותו במקום מלחמות. אולי ישדרו את ההופעה בטלוויזיה ויזמינו את הצופים לשלוח הודעות כתובות בטלפון לצוות המנצח כמו ב"כוכב נולד"...

צ'אמפו נער הטבע בפלינג

חמש שעות נסיעה מקפיאת דם בחלקה על דרכי עפר משובשות בהן קיפץ ה"Shared Jip" שלנו מעל אבנים ענקיות, הביאו אותנו לפלינג במערב סיקים. על פסגת הר גבוה שהתנשא מעל הכפר היה מנזר שהביקור בו הומלץ בספר ועל ידי המטיילים בגסטהאוז שלנו.

הדרך התחילה בכביש מסודר, אך מיד התפצלה לשתים: עלייה תלולה המובילה למנחת המטוסים המקומי, ומישור המוליך למנזר. אך השמחה שאחזה בי למראה הדרך הנוחה שלנו הייתה מוקדמת מדי כפי שהתגלה בהמשך...

הכביש התרומם והפך לדרך עפר רחבה, והמדרון הפך יותר ויותר תלול, עד למקום שבו הצביע שלט לשני כיוונים: באחד היה שביל צר שהוביל למנזר, ובשני הכריז השלט: "אין מעבר - עובדים בדרך".

בלית ברירה התחלנו לעלות בשביל הצר והתלול מאוד, שבמקומות בהם הובילו עליו פועלים אבנים הפך אפילו צר יותר, עד שהם נאלצו להיצמד אל קיר הסלע כדי לפנות לנו דרך. ללא ספק נראינו להם מאוד מוזרים – לבנים, מגושמים, מתנשמים ומתנשפים בכבדות, בעוד הם עצמם מדלגים ממקום למקום בקלילות.

בין הפועלים היו גם פועלות, וכולם ישבו ליד ערמות אבנים גדולות, הכו בהן בפטישים והפכו אותן לאבני חצץ קטנות, כמו בצילומי אנשי גדוד העבודה בשנות העשרים בארץ. הם היו עליזים ושמחו להצטלם, והבינו די מהר שאפי מעדיף לצלם אותם עובדים, ולא מתבוננים במצלמה קפואים ורציניים כמנהג המקומיים.

בתחתית השביל היה מחנה אוהלים של הפועלים, שכולם הגיעו עם משפחותיהם ממדינת ביהאר, המספקת עובדים זולים לעבודות הקשות בכל רחבי הודו, ובאזור ההימאלאיה בעונת קיץ. (שהרי בחורף אי אפשר לעבוד בהרים) הילדים שותפו בעבודה כנושאי כלים שהביאו מים ואוכל לעובדים, ונראו נהנים מאוד מן ה"קייטנה" במזג האוויר הנוח בהרים בעונה החמה, כאשר האדמה לוהטת בארצם.

כהרגלי, עליתי בפזיזות ובמהירות גדולה מדי, תוך כמה רגעים היה לי קשה לנשום ונאלצנו לעצור. נוסף לקושי

שבעלייה התלולה ("מסלול עכבישים", כפי שאני קוראת לשבילים כאלה) זה היה פשוט מפחיד, מפני שהשביל היה רטוב וחלקלק, ולמטה נפערה תהום עמוקה מאוד.

צעיר בחולצת טריקו צהובה, תיק בד תלוי על חזהו באלכסון וסכין תקוע בנדן שעל מותניו, עצר לידינו וניסה להסביר לנו איך לעלות בשביל הצר והתלול בלי ליפול. בשל מראהו והאנגלית הדלה והשבורה שבפיו היינו בטוחים שהוא רועה המחפש את העזים שלו.

לאחר כמה עיקולים מפחידים שבהם נאחזתי בסלעים והרגשתי כאילו אני "הולכת באוויר", עצר הצעיר וירד מן השביל, כרת ענף גדול והוריד ממנו את הענפים הקטנים, והושיט לי אותו כמקל הליכה. המקל הזה נתן לי תחושת ביטחון וגם הקל על העלייה. כל הדרך המשיך להוביל אותנו, עוצר מדי פעם לבדוק אם אני מצליחה לעלות.

פניו העדינות קרנו באהבה, קולו היה חרישי וסבלני וכל התנהגותו הביעה חום, אנושיות, ופתיחות מוחלטת. בשיחה שהתפתחה נודע לנו כי שמו צ'אמפו והוא נזיר, (לבוש אזרחית) אך גר בכפר שנמצא מתחת לפלינג. כמעט בכל יום הוא עולה למנזר כדי להשתתף בפוג'ה.

מגיל 8 עד 15 גדל ולמד במנזר הזה, ואז פרש ל "retreat" המסורתי (מדיטציה מבודדת הנמשכת שלוש שנים, שלושה חודשים ושלושה ימים) במנזר על ההר מעל גאנגטוק, ואחריו בילה עוד תשעה חודשים בטקסי חניכה. בסוף ה"retreat" היו לו זקן ושיער ארוך מאוד, כמו בסרט "סמסרה", ונוסף לשמו הכינוי "צ'רינג", המסמן מעמד גבוה יותר מסתם לאמה שגמר את הלימודים במנזר.

כנער טבע שופע חכמת חיים, ידע צ'מפו לספר לנו על הצמחים שראינו בדרך, ואף הצליח להבחין בציקדה נעלמה שצרצרה למעלה על העץ, כשצבעיה מתמזגים בצבעי הגזע שאליו נצמדה.

לבסוף הפך השביל לדרך רחבה ונוחה ויכולנו לפסוע בנחת ולהחזיר לעצמנו את הנשימה הסדירה. אפי חקר את צ'רינג צ'ופל צ'אמפו לאמה (זה שמו הרשמי והמלא) על הלימודים שלו ועל המדיטציה שהוא עושה, והתנצל על כך שהוא עצמו אינו מתרגל מספיק. צ'אמפו חייך בעדינות: "זה לא חשוב כל כך, הרי גם הליכה למקדש ועמידה שקטה מול הפסלים היא תרגול חשוב!"

הנוף מהמנזר בפסגת ההר היה מופלא – מרחבים של הרים ועמקים ירוקים ומיושבים בדלילות, חלקם מכוסים באובך וחלקם מבהיקים בשמש. צ'מפו נכנס למקדש ונעלם, ואנחנו נשארנו בחוץ ושוטטנו במתחם הגדול שכלל כמה בנינים ארוכים חד-קומתיים.

במקדש קטן ישבו כמה ילדים בבגדי נזירים על הרצפה בשיכול רגליים וקראו בקול רם ובהטעמה מספרי הקודש הטיבטיים, כתלמידים בחדר היהודי המשננים את האלף בית. נזיר שיצא מאחד מבנייני המנזר קרא להם וכשלא הגיבו מייד דפק על חלון והכה בגונג, ואז פצחו בשירה עליזה שבסופה יצאו להפסקה. בחוץ הרימו את שולי החצאיות של גלימות הנזירים ודחפו אותן לחגורה מגלים את המכנסים שמתחתיה, ומיד החלו לשחק בכדורגל על הדשא בהתלהבות ובצעקות כמו כל הילדים בעולם.

תלמיד כבן שמונה יצא מן המקדש ורמז לנו בתנועת יד להיכנס ולעלות אחריו. קירות הקומה השנייה היו מכוסים בציורים ארוטיים, שבהם בודהה מתעלס עם יפיפיות בתנוחות מגוונות.

בכניסה היה ציור של גארודה – הכלאה בין נשר וטווס, דרקון, אריה שלג ונמר זקן המסמל אריכות ימים, וארבע חיות: פיל, על גבו יושב קוף המחזיק ארנבת הנותנת עוגה לציפור – סמל להרמוניה בין היצורים החיים.

בקומה השלישית הייתה קפלה קטנה בה ישב בשיכול רגלים צ'מפו, ליד נזיר קטן וצנום שפניו מלאות קמטים. (למעשה היה בן 63 בלבד, אבל נראה ממש ישיש) קירות החדר היו צבועים בשחור עם ציורי שדים ומפלצות וגולגלות לבנות, ולמעלה היו תלויות מסכות טיבטיות מפחידות, שרידי האמונה הפגאנית הקדומה שהשתלבו בבודהיזם הטיבטי.

הזקן דקלם מזמורים והכה ביד אחת במצלתיים ובתוף, בעזרת מקל המחבר ביניהם, ובידו השנייה אחז בכלי המתכת הטקסי הדומה לרשרשן תינוקות. ישבנו בשקט והקשבנו, מתכבדים בעוגיות מבצק מטוגן בצורת לוטוס, מתוך גביע מעוטר שניצב על הדוכן הנמוך שלפני הנזיר הזקן.

צ'אמפו הסביר שהנזיר הזקן חי במנזר לבדו ורק התלמידים והמורים גרים בו, ולכן הוא משתדל לעלות כל יום ולהשתתף בפוג'ה.

אחרי התפילה יצאנו לטרק-ג'ונגל קצר ביער שסבב את המנזר עם צ'אמפו, שרצה לאסוף כמה שרכי מאכל לביתו. הזהירו אותנו מעלוקות שיכולות להיצמד אלינו ביער, אך צ'אמפו הרגיע אותנו ואמר שכבר כמה ימים לא ירד גשם והכל התייבש, ולכן אין סכנה כזאת.

ההליכה בשביל הצר בין העצים והשיחים הייתה קלה ונעימה, ומדי פעם התגלה הנוף המרהיב במרווחים שנוצרו בין עצים. צ'אמפו ירד מן השביל ונכנס לתוך היער, וביקש שנחכה לו. ישבנו בצל וכרסמנו חטיפים שהבאנו אתנו, מקשיבים לציפורים ולחרקים ונהנים מהשלווה.

כשחזר, הראה לנו את השרכים שקטף עם הסכין שלו, "הם טעימים מאוד כאשר מאדים אותם, ומכיוון שעונת ההבשלה שלהם קצרה מאוד כדאי לכם לבקש שיכינו אותם לכם מהם בארוחת הערב במלון." הסביר בחביבות. לפתע ראינו על רגלו עלוקה, שכנראה נצמדה אליו כשירד מן השביל כדי

לאסוף את הצמחים. בסבלנות ובעדינות הסיר אותה מרגלו (בלי להרוג אותה!) בעזרת המקל שלו, וניגב את הדם באדישות. כשהיה ביער כרת וחידד ענף גדול בעזרת הסכין שלו, והכין לי מקל הליכה משובח עם ידית, במקום המקל שאלתר בדרך.

כיבדנו אותו בבוטנים, ומייד, כמנהג הנזירים הבודהיסטים, מצא הזדמנות להתחלק עם חברים שעברו בדרך, עובדי מערכת המים של פלינג.

הדרך חזרה הייתה קלה יותר - במקום לרדת ב"שביל העכבישים" שבו עלינו, הלכנו בזהירות בדרך הרחבה שעובדים בה. בהדרכתו של צ'אמפו תמרנו בזריזות בין הבורות, האבנים, והפועלים, עד שהגענו למקום שממנו יורד שביל תלול וצר אל הכפר שלו.

כשהיינו למעלה במנזר שאלנו אותו אם הוא רוצה ויכול לבוא לפלינג ולאכול אתנו, וצ'אמפו אמר כן, ונענע בראשו לשלילה כמנהג המקום. (אז כבר התחלנו להבחין בין נענוע שלילי וחיובי, אם כי לא תמיד היינו בטוחים..) אך אפי חשב שהסכים רק מפני שהרגיש לא נעים לסרב.

ואכן כשהגענו לשביל, אמר שעליו להגיע לכפר שלו, והדרך הזאת קצרה בהרבה מן הדרך מפלינג. נפרדנו ממנו בלבביות, לא לפני שרשם לנו את כתובתו באנגלית בקפדנות וברצינות. לא היה ברור לנו אם הוא מזמין אותנו, או רוצה לקבל מאתנו מכתב עם הצילום שלו.

הפגישה הזאת חיזקה את התחושה הטובה שלי ביחס לנזירים ולבודהיזם הטיבטי בכלל, מבלי לדעת עליו הרבה או להבין את הרעיונות והמסרים שלו. כמו בזמן הפוג'ה ברומטק, הרגשתי שצ'אמפו מבטא משהו נכון ואותנטי, לא מזויף ולא דקדנטי, הנובע מהחיים ומשפיע עליהם. הפשטות והחום האנושי, ובעיקר חוסר החשיבות העצמית שלו עשו עליי רושם אדיר.

דארג'ילינג, חזרנו אליך שנית

משום מה החלטנו שתנאי המגורים בסיקים יהיו בסיסיים, ולכן חשבנו לעצור לפני היציאה לווראנסי ולנוח בדארג'ילינג – במלון משובח הצופה אל ההרים. הזמנו מקום ואף שילמנו סכום קטן מראש. עדיין היינו שבויים במושגים המוטעים של תכנון מדוקדק וביטחון, ועוד לא הבנו כי הדברים הטובים ביותר קורים דווקא לא לפי התכניות...

אך בימים הארוכים והנינוחים האלה בדארג'ילינג למדתי לראשונה בחיי ליהנות ולבלות בלי לעשות שום דבר מיוחד. קראנו הרבה, אני כתבתי וניגנתי בחליל, (הצלחתי אפילו להגיע למצב שבו אפשר לזהות את המנגינה!) אפי צייר ועיבד את הצילומים במחשב, יצאנו לאכול ולאינטרנט, ביקרנו את ידידינו סונגמיט וצ'רינג לאפצ'ה, וצפינו בטלוויזיה כשלא היו הפסקות חשמל...

אפילו אני, חסרת מנוחה ומלאת אנרגיות בדרך כלל,

הגעתי למצב שהגידול העצום בשעות השינה שלי לא הציק למצפוני, המיוסר בדרך כלל משינה חסרת מטרה...

היכולת להעביר ימים שלמים, ולפעמים כמה ברצף, בלי לעשות שום דבר חשוב הייתה אחת המטרות שרציתי להשיג במסע בהודו, ולהפתעתי המשימה הזאת לא דרשה ממני מאמצים נפשיים גדולים במיוחד... האווירה הנינוחה והאנשים המעבירים את חייהם בעשייה מינימלית שסבבו אותנו, עשו את שלהם. העיר הנעימה ואנשיה הנפאלים החביבים הצדיקו השתהות ממושכת בה, בלי לנסות לעשות "משהו חשוב".

בני הגורקה מגלים לנו את סודות תה דארג'ילינג

בכל זאת עשינו כמה דברים מעניינים. בוקר אחד לאחר תחילת הקטיף, יצאנו לשדות התה על מדרונות ההר שעליו בנויה דארג'ילינג, וחיפשנו את הקוטפות.

השביל המתעקל הוביל אותנו למרחבי הרים גבוהים מכוסים בשיחי תה נמוכים. מלוא כל העין לפנינו נפרשו מדרונות עצומים מכוסים בעיגולים ירוקים בגודל שווה ובצורה סימטרית. צעירה מקומית יפייפיה שישבה בפסגת ההר שקועה בהתבוננות בנוף שמתחתיה ונראתה כמתרגלת מדיטציה, שבתה את עינינו. לאורך השביל נראו אנשים הולכים כשהם נושאים חבילות וסלים או סתם לבושים היטב, פשוט צועדים בין העיר למקום מגוריהם.

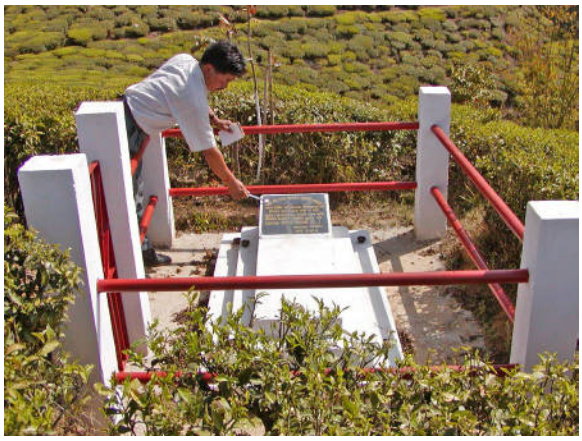

פסענו במדרון בשבילים הגדולים והמסודרים בין שיחי התה הירוקים הצפופים, עד שהבחנו מרחוק בסלים גדולים תלויים על גבן של פועלות זעירות, מציצים מבין השיחים בלב השדה. בשביל צר בין השיחים הגדולים והעגולים עמד גבר מוצק ובידו לוח רישום קשיח וסימן לנו להתקרב.

לאחר שהזמין אותנו בחביבות לצלם את אחת הקוטפות, הציע שנשים את החבל עם הסל על מצחנו כמוה ונצטלם כקוטפי כותנה. למרות האנגלית הדלה שלו שמח לספר ולהסביר על הקטיף, והוביל אותנו בין השיחים כדי לראות את הקוטפות מקרוב. כמו אביו וסבו לפניו גם הוא משגיח במטע, והאישה שצילמנו היא אשתו.

הקוטפות בוחרות את העלים המתאימים, תולשות אותם בידיים ומעיפות אותם לאחור אל הסל הגדול התלוי על גבן במהירות ובמיומנות. שכר יום עבודה בקטיף הוא 45 רופיות, ועל הפועלות לקטוף לפחות 8 קילו עלי תה, אך על כל קילוגרם נוסף הן מקבלות בונוס של ארבע רופיות.

עונת הקטיף מתחילה בראשון לאפריל ונמשכת עד אמצע דצמבר. בתחילה קוטפים את העלים בראש השיח והיבול הזה נקרא "First Flash" ונחשב לתה מהאיכות הטובה ביותר, שהמבינים מקפידים לבקש בחנויות התה. אחר כך חוזרים וקוטפים את שאר השיח, שצומח בינתיים ושוב משתמשים רק בעלי הצמרת. כל העלים מתחלקים לארבעה סוגים על פי האיכות, והמחיר נקבע בהתאם.

שאלנו על קברים בודדים שראינו בין השיחים והפתיעו אותנו, מפני שעד אז ראינו רק קברים של נוצרים. המשגיח הוליך אותנו לקבר הסבתא שלו המטופח והמגודר בין שיחי התה, קרא את הכתובת בנפאלית, וניסה לתרגם אותה באנגלית רצוצה, אך לא הסביר מדוע לא נשרפה אלא נקברה בשדה התה.

כל אנשי הכפר שליד המטע הם בני שבט הגורקה הנפאלי, ומועסקים במטעי התה שלמענם עזבו את מולדתם בתחילת המאה ה-19, כאשר הבריטים גילו את הפוטנציאל הגלום בגידול תה בדארג'ילינג.

מאוחר יותר הגענו למונאר שבמדינת קראלה בדרום, ושוטטנו בין מטעי התה והכפרים שביניהם. קוטפות התה שם השתמשו במספרי דשא המחוברים לקופסה או שק קטנים, והעלים הגזורים נפלו לתוכם בלי הבחנה. שיטת הקטיף הזאת יעילה יותר אך פוגמת באיכות התה של מונאר, שנחשב פחות יוקרתי מזה של דארג'ילינג.

אחרי שמיצינו אל כל אפשרויות השיחה והצילום עמדנו להיפרד, והמשגיח ביקש כסף. אפי בתמימותו חשב שהכוונה לכל הקוטפות ושאל "כמה צריך לתת?" הגורקה החביב היסס קצת ואמר: "מאה רופיות" אך מייד הכניס את כל הכסף לכיסו בלי היסוס...

כשעצרנו לנוח ולאכול לחם וירקות שהבאנו בתרמילים התקרב אלינו עוד משגיח והתחיל בשאלה הקבועה: "מאין אתם?" שאחרי התשובה לה נשמע מעין "אוה" שלא ברור מה משמעותו, או שאין שום תגובה. (לפעמים, כאשר היה נמאס לו מהשאלה הזאת אמר אפי: "אנחנו מ-Dreamland!" והיה נענה: "הו איזה ארץ יפה!"...) אחריו הגיעו לשדה מעלינו קוטפות, צחקקו ולטשו עיניים אל האוכל שלנו. הצענו להן ירקות אך הן המשיכו לצחקק ולהסתכל בנו. המשגיח ניסה לשאת בפנינו אותה הרצאה על קטיף עלי התה שקיבלנו קודם, אבל מאחר שלא עודדנו אותו במיוחד השתתק. כשגמרנו ועמדנו ללכת ביקש בקשיש (!) ממש במלים אלו...

זו הייתה הפעם הראשונה בה נתקלנו בבקשות לכסף כתמורה להסבר ידידותי, והרושם הראשוני מן התמימות, היושרה והכבוד העצמי של האנשים בדארג'ילינג נפגם במידה מסוימת. מאוחר יותר במסע הוצפנו פעמים רבות במקומיים שניסו לתת לנו הדרכה והסברה בלי שנבקש, לעתים בתוספת הכרזה: "לא רוצה כסף. רק לתרגל את האנגלית שלי", אך כמובן שבסופו של דבר נושא התשלום היה עולה...

-

יום הולדת לראול על הכביש

שתי שורות של כסאות פלסטיק מוצבות מול פסל גדול, עליהם ישבו אנשים לבושים באפודות צבעוניות מבריקות ועל ראשיהם כובעים צבעוניים רקומים, צדו את עינינו בעוברנו באחת הדרכים המרכזיות החוצות את דארג'ילינג. אנשים המשיכו ללכת על הכביש הרחב ומכוניות נסעו ליד האנשים היושבים, אך השלווה והחגיגיות של האירוע לא נפגמו. הפסל היה מקושט בצעיפי משי לבנים, ואנשים עמדו גם מאחורי הכיסאות והקשיבו לנואם שעמד על במה קטנה ליד הפסל, לבוש באותם בגדים מסורתיים.

אישה נמוכה ומוצקה, שערה שחור וסמיך אסוף על עורפה ועיניה מביעות תבונה ורגישות, ניגשה אלינו, הציעה עזרה בתרגום דברי הנואמים: "הטקס נערך לכבוד יום הולדתו של ראול, המלומד המקומי שמול פסלו אנחנו יושבים. כל הנאספים פה הם חברי האגודה הבודהיסטית של דארגילינג והנואם הוא יושב הראש של האגודה. ראול, פילוסוף וחוקר בודהיזם, התגורר רוב חייו בדארג'ילינג. ביתו נמצא לא רחוק מן הפסל ואשתו עדיין חיה ומתגוררת בדלהי. בראשית המאה העשרים נסע לטיבט, וחזר משם עם שיירה גדולה של עשרות חמורים עמוסים בכתבי קודש טיבטיים. בעבודתו תרם רבות לקידום הבודהיזם בדארג'ילינג ובהודו בכלל. ספריו תורגמו לאנגלית ואפי חיפש אותם בחנויות ספרים רבות בדרכנו, אך לא מצא.

חשבנו שהוא נציג העירייה לענייני דתות ותרבות.

הטקס נמשך והנואמים עלו בזה אחר זה לבימה המאולתרת, ביניהם בלט גבר צנום וגבוה, שערו האפור יורד על עורפו, פניו עדינות ורגישות, כמו של אמן או איש רוח. נזכרנו שכבר ראינו אותו בפוג'ה הגדולה לשיווה על גבעת התצפית, ואז

שאלנו את ידידתנו החדשה עליו והתברר כי הנואם הזה דווקא הינדי, פרופסור לספרות בקולג' המקומי, שהוזמן לנאום בטקס כידיד קרוב של אנשי הקהילה הבודהיסטית בעיר. חלק מהנאום נישא באנגלית ובו פנה אלינו, האורחים המערביים, ודיבר על הדמיון בין הבודהיזם וההינדואיזם והשלום וההרמוניה שצריכים להיות ביניהם.

משהו בתמימות ובמסירות ללימוד הבודהיזם של החבורה הקטנה והאינטימית הזאת, הזכיר לי את תנועות הנוער בארץ בשנות החמישים, אולי בלי הלהט שאפיין אותן אז.

במהלך הנאומים חילקו כוסות תה מתוק וממתקים, וכאשר הכל נגמר הזמינו אותנו לשבת בשורה הראשונה ולהצטלם עם המכובדים. ישבנו ליד הפרופסור הנכבד שנתן לנו את כתובתו, והבטיח לשלוח אלינו את התמונה שצילם הצלם המקצועי שהסתובב שם כל הזמן.

מתענגים בגן העדן של מלון "סיילונג"

גולת הכותרת בחזרה לדארג'ליניג אחרי סיקים היה המלון שלנו: "סיילונג", שלא דמה לרוב המלונות שפגשנו בהודו. ברבות הימים הבחנתי בין שני סוגים עיקריים שלהם.

לסוג הראשון אני קוראת: "פאנסי-שמנסי", כלומר מלון שמתהדר בחדרים "דאבל-דלוקס", וחדר לשניים עולה בו כ-1500 רופיות בעונה, ובו מיטה כפולה, שירותים, חלון לנוף וארון. אך בשירותים אין מקום למברשות שיניים, סבון ושמפו, אין מגבות או שהן דקיקות כמו נייר, ואין מתלה לנייר טואלט.

נייר טואלט בכלל הוא תופעה נדירה מאוד בבתי מלון. רק בשני מקומות, אחד מהם בבעלות זוג אנגלי בגואה, זכינו ליהנות מתפנוקים כאלה ולכן תמיד היו אתנו כמה גלילים שקנינו. במהלך המסע למדתי גם להעריך את הניקיון שמעניק ברז מים וכלי קטן או מקלחון הצמוד לאסלה במלונות משוכללים יותר.

במלונות ה"מפוארים" האלה בדרך כלל מושב האסלה מתנדנד ואין חלון שאפשר לפתוח כדי לייבש את המקלחת, שהיא תמיד בלי וילון או מקלחון – אלא פשוט ראש וברזים מתחתיו, ליד המיטה אין מנורות אישיות, השטיחים מוכתמים ולעתים יש בהם חורים, ועל הקירות כתמים ושברים או סדקים. אבל במבט ראשון החדר נראה בסדר.

הסוג השני הוא גסטהאוזים ומלונות צנועים יותר, שאינם מתיימרים להיות מערביים. החדרים בהם קטנים, אין ארון או שהוא קטן מאוד, המיטות נפרדות לעתים, המצעים מהוהים יותר, השטיחים ישנים ומתפוררים, והכתמים על הקירות גדולים יותר ובולטים. אבל יש בהם חדר הסבה ציבורי חמים ונעים, (מין "זולה") ספריה עם ספרים שמטיילים השאירו, וחדר אוכל פשוט עם שולחנות ארוכים, שלידם יושבים האורחים ומדברים ומתיידדים, ונוצרת אווירה חברותית ופתוחה.

מאפיין משותף לשני הסוגים הללו הוא האפלולית. לא מדליקים אורות אלא כאשר החושך כבר מוחלט, וגם אז האור חלש מאוד, ובחדרים אין נורות חזקות בכלל. את הבעיה הזאת פתרנו בגאנגטוק, כשקנינו

את נורת הפלאים שלנו: 150 ואט!!! בהמשך קנינו אפילו נורה חזקה יותר, והקפדנו להחליף אותה בנורה המקורית בכל פעם שיצאנו מהחדר, כדי שבעל המלון לא ידע.

מלון "סיילונג" היה שונה משני הסוגים הללו, וכמעט שלא מצאנו מלון דומה לו בהמשך המסע, מלבד "אושיאניק" הנפלא בגואה, שכאמור, בעליו היו זוג אנגלי.

מצאנו אותו בשיטוט חסר מטרה מיוחדת בדארג'ילינג לאחר שהחלטנו לחזור אליה מסיקים, ואפי רצה לגור במקום שקט יותר.

הקירות והתקרה היו עשויים מעץ אדום מבריק, שטיחים אדומים במצב טוב יחסית כיסו את המדרגות והמסדרון, תמונות יפות בטעם מערבי מעודן היו תלויות על הקירות, עציצים עם פרחים נראו בכל מקום: בכניסה, על החלונות, על מעקה העץ הצמוד למדרגות, ובפינות המסדרון. מבעד לקיר הזכוכית של המסדרון נשקף הגן המקסים, שבגללו בחרנו במלון.

פינות ישיבה נעימות, עם כורסאות ומושבים מרופדים בסגנון מזרחי היו מפוזרות ליד קירות הזכוכית וליד החלונות, ויכולנו לשבת בהן ולהתחמם בשמש, או לצאת למרפסת קטנה, ולשבת על כסאות פלסטיק ולכתוב במחשב או לצייר את הגן.

הנוף שנשקף מכל החדרים והמסדרון היה נפלא – ההר הירוק עם השבילים והעצים והבתים המעטים המפוזרים עליו, ומאחוריו רכס הרי הקנצ'נג'ונגה הנישאים עם פסגות השלג המחודדות שלהם.

המקום הזה החזיר אותי לפנטסיה שאתה יצאתי למסע בהודו: לטייל כמו הנוסעים הקולוניאליים המפונקים מהמאה ה-19, שהתנהלו לאטם ושמרו

על רמת חיים דומה לזו שעזבו בביתם באירופה או אמריקה. באמת הרגשנו כתיירים שבעים ומפונקים, והצוות כרכר סביבנו במסירות וזכה לתשר נדיב בהתאם כשעזבנו.

במהלך המסע שמנו לב שאנחנו לבנים, גדולים ומגושמים, מפונקים ובורים בעיניהם. חלק מהמיטות והשולחנות והספסלים היו קטנים מדי עבורנו ועוצבו כנראה על פי הדגם המקומי, ואנחנו לא גדולים במיוחד במושגים מערביים... האביזרים הרבים שנזקקנו להם: הכפות או הסכו"ם המלא במסעדות - כשהמקומיים מסתפקים בידיים, הנעליים הכבדות והמעילים החמים, לעומת הכפכפים ועטיפות הצמר הקלות שלהם, המכוניות והג'יפים שהביאו אותנו לכל מקום כשהם הולכים ברגל או מצטופפים באוטובוסים - כל אלה יצרו תחושה שאנחנו מסורבלים וכבדים בניגוד למקומיים הצנומים והקלילים.

פרק שלישי - הודו בריכוז גבוה: וואנאסי

הכנות נפשיות לקראת וואנאסי

חששות כבדים ליוו את ההכנות לנסיעה לוואנאסי. הדס בתנו עברה שם חוויה טראומטית בפסטיבל קומבאמלה הגדול, כאשר יצאה לרחוב ולמרות שהתלווה אליה צעיר אוסטרלי נחמד, מצאה עצמה בלב צפיפות בלתי נסבלת של מיליון חוגגים הינדים שהושיטו ידים לצבוט ולגעת בה. (ויווק, מורנו הלאדאקי למדיטציה הגדיר את הפסטיבל הזה, הנערך אחת לשבע שנים, כ"אולימפיאדת הסאדוהים"...) למרות זאת גם היא המליצה לפנינו בחום לא לוותר ולנסוע לשם למרות הקשיים.

מטיילים שכבר היו בוואנאסי גלגלו את עיניהם במבט רב משמעות כששמעו שאנחנו מתכננים לנסוע, אך לא ידעו להסביר מה כל כך קשה בה. שני צעירים ישראלים שהגיעו מוואנאסי לדארג'ילינג, אמרו שהם מרגישים כאילו עלו מן התופת של דנטה לגן העדן, אך המליצו על הביקור בה – מפני ש"זוהי הודו במינון חזק וחוויה מרשימה מאוד." אחרים אמרו שזוהי הודו האמיתית על הטוב והרע שבה, והיו שאמרו פשוט: "עוד תראו!"

בכל זאת, לאחר חודש וחצי בדארג'ילינג ובסיקים הרגשנו כבר מנוסים ומחושלים, נכונים לעמוד מול תלאות הדרך והעיר עצמה, וסקרנים לפגישה מקרוב עם התגלמות ההוויה ההינדית.

"נסיעת הבתולין" ברכבת לוואנאסי

לקראת הנסיעה הגדולה הראשונה שלנו ברכבת, 18-20 שעות בין NJP (New Jalpaiguri) לוואנאסי, התלבטנו בין קרון במחלקה הראשונה עם מיזוג אוויר, או במחלקה השנייה בלעדיו. אם ובת ישראליות שפגשנו בדארג'ילינג הצטננו וחלו בנסיעה מדלהי לסיליגורי בקרון הממוזג להקפיא, וסיפורן הכריע את הכף. אני, שלאחר כמה שעות באולמות הספרייה הממוזגת באוניברסיטה הייתי פורצת בעיטושים רועמים ואפי היה דולף ללא הפסקה, יכולתי לתאר לעצמי מה תעשה לי שינה וישיבה ממושכת בקרון קטן וקר...

על פי עצת מטיילים מנוסים ניסינו להזמין מיטות עליונות בתא, אך גילינו כי זו אינה משימה פשוטה כל כך. לאחר שעות של עמידה בתור שלא התקדם, למדנו שאחת המיטות שקיבלנו היא הגרועה ביותר, זו המתקפלת ביום, ולכן נכנסנו לרשימת המתנה למיטות עליונות.

פקידה אנטיפטית הסבירה לנו משהו באנגלית שוטפת המתנגנת כהודית, והפעם אפילו אפי איבד את סבלנותו, ונזף בה: "לא נולדנו בהודו ואנחנו לא מכירים את ראשי התיבות שאת משתמשת בהם כאילו כל העולם מכיר אותם." ואז חזרה והסבירה באי-רצון שכרטיס ה"RAC", כלומר Reservation Against Cansellation" שלנו, עדיף על מקום ברשימת המתנה שכלל אינו מבטיח כרטיס. (כמובן שאז עוד לא ידענו כי באופן בלתי רשמי, כמעט תמיד אפשר למצוא מקום ברכבת המלאה תמורת סכום לא גדול שמעניקים לכרטיסן)

פעמים רבות כשרשימת הממתינים למיטות עליונות גדולה, (כמו במקרה שלנו, כאשר במשך 19 יום התקדמנו ממספר 56 ל-49!) מוסיפים לרכבת קרון וכולם מקבלים מיטות על פי בקשתם, אך כמובן שזה אינו מובטח.

מאוחר יותר גילינו את נפלאות רשימת ההמתנה, שבה דווקא כאשר מקדימים את תאריך הנסיעה, מתקרבים לתחילתה במקום שיקרה להפך... כאשר השתוממנו על הפלא האריתמטי הזה, הסבירו לנו שלכל נסיעה נשמרים מקומות לאנשי צבא וממשלה באופן שרירותי, ובתאריך עצמו רובם נשארים פנויים.

גל חום אדיר קידם את פנינו כאשר ירדנו לשפלה, ובתחנה המרכזית של NJP כבר היה ממש לוהט. נהג ריקשת האופניים היה זקן צנום ומקומט, ואנחנו נמנענו מלהצטרף לתרמילים הענקיים שלנו שהועמסו עליה – קצת מתוך רחמים עליו, וקצת מפני שעל פי הבנתנו כמערביים מפונקים לא היה שם מקום. (אך במהרה ראינו שלושה הודים שמנמנים עם חבילות גדולות על ריקשת אופניים וכיוצא בזה...) כך צעדנו לפניו עד המלון, כשהוא מדווש במאמץ גדול ומוליך את הריקשה העמוסה לעייפה.

מאחר שNJP היא תחנת רכבת חשובה ביותר בצפון מזרח הודו, וממנה אפשר להגיע לגבול סין הרגיש, עוברים התיירים הזרים הלנים בעיירה שלידה תהליך רישום קפדני – עם כל הפרטים, בשלושה עותקים ובשלוש מחברות גדולות שונות, למען הסדר הטוב.

סוף סוף הרגשנו שאנחנו באמת ב'הודו', אותה הודו שכל המטיילים אומרים עליה שהיא 'קשה' ורודיארד קיפלינג כתב עליה בספריו. הרחוב המה אנשים שהלכו ברגל לצד אופנים, ריקשות, אופנועים וקטנועים ואפילו מכוניות מעטות. פרות עזים וחזירים נראו בכל מקום: על המדרכות, באמצע הכביש, וגללי הצואה שלהם מפוזרים מסביב. אני פסעתי מפוחדת ומכווצת, מדלגת בין ה"מוקשים" השונים ומפלסת את דרכי בתוך זרם האנשים וכלי הרכב.

בדארג'ילינג לא היו כמעט פרות או בעלי חיים אחרים ברחובות, וזו הייתה הפגישה הראשונה שלי עם כמויות צואה כאלה. מאוחר יותר ראיתי איך מייבשים ומסדרים את הגללים בערמות, או במגדלים עגולים בנויים לתפארה, ומשתמשים בהם כחומר דלק, אך עם כל ההבנה והקבלה התקשיתי לחיות אתם בשלום.

באחת ההפסקות במהלך שני ימי הנסיעה ללאדאק דרכתי על עיסה רכה וטרייה. במשך כל ההפסקה שטפתי שוב ושוב את סוליית הנעל בברז גדול, מנסה לחלץ בעזרת סכין את השרידים שנתפסו בה, כדי שלא אפיץ ריחות באוטובוס הסגור. מאז הייתי במצב של "פוסט-טראומה" מהפרשות של בעלי חיים למיניהם ...

NJP דמתה לעשרות עיירות אחרות במרכז הודו בהן עברנו בהמשך מסענו. חנויות קטנות וגדולות, כוכי מסעדות, דוכני מזון רחוב המדיפים ריחות עזים של טיגון ותבלינים, בתים חדשים (העיירה גדלה והתפתחה בשנים האחרונות) אך מוזנחים ומלוכלכים. הרחובות היו מלאים אבק וסרחון, ובקושי הצלחנו לחצות את הכביש או ללכת על המדרכות בגלל סבך האנשים, כלי הרכב ובעלי החיים שהצטופפו במרחב הצר.

עם זאת, חשקתי שיניים בנחישות ולא הנחתי לדבר מכל אלה להפריע לי או לשבור אותי. הרי לפני שיצאנו לדרך הכרזתי בביטחון שאסתדר בקלות עם הלכלוך והריחות ואיך אוכל להתלונן עכשיו, זה יישמע טיפשי מאוד, וזה הרבה יותר גרוע מן הצואה והריחות עצמם!

(באופן דומה הצלחתי לטפס "תלויה באוויר" על ידיות התקועות בסלע תלול בטיול התנועה לאילת בכיתה י"ב. האפשרות שכל טור המטיילים יראה אותי מועלית למעלה בידי שני גברים, הייתה הרבה יותר מפחידה מ"הטיפוס באוויר" עצמו...)

למודי ניסיון נסענו בבוקר מהמלון לתחנה בשתי ריקשות, אחת לתרמילים ואחת לנו. כך התקדמנו בתהלוכה קטנה, כאותם תיירים קולוניאליסטים מכובדים, חבושי כובעי שעם ולבושים בגדי ספארי בצבע חאקי שראיתי בסרטים הישנים.

כ-300 מטר מן התחנה עצרו נהגי הריקשות והסבירו, שמכאן והלאה אסור להם להמשיך עם התרמילים לתוך התחנה ואנחנו צריכים קולי, סבל רשמי של התחנה. מיד מצאו גבר לבוש בלונגי (חצאית מעטפה ארוכה שהגברים במרכז ובדרום הודו מרבים ללבוש) לבן, חולצה כתומה שעליה תלוי מספר מתכת גדול, וצעיף צבעוני כרוך סביב ראשו ומשמש כבסיס לחבילות. לא הבנו מדוע ביקש 100 רופיות –הרי רק רצינו להגיע לאשנב ההזמנות בתחנה ולברר מה מצב ההזמנה שלנו למיטות עליונות, ובהשוואה לשכר הסבלים בדארג'ילינג התלולה הסכום נראה לנו מופרז. לכן מחלנו על כבודנו, העמסנו (בפעם הראשונה במסענו) את התרמילים על גבינו וצעדנו עד לתחנה, ונוכחנו שהשד אינו נורא כל כך ונוכל לעשות זאת בעתיד אם נצטרך.

בתחנה התגודדו מאות אנשים ליד הקופות ואשנבי ההזמנות, ישבו על הרצפה או על שמיכה שפרשו, אכלו, פטפטו או נמנמו. מדי פעם ירד במדרגות גל של נוסעים שהגיעו זה עתה מן הרציפים. חלקם לקחו את מזוודותיהם ותיקיהם בעצמם, ואחרים נעזרו בקולים שעמסו ערמות של מזוודות וחבילות גדולות על הצעיף המגולגל על ראשם, וצעדו זקופים בביטחון וביציבות.

מחוץ לבניין עמדו סבלים "בלתי מאוגדים" וניסו לפתות את הנוסעים לשאת את חפציהם במחיר נמוך יותר מזה של הסבלים חברי האיגוד. בשל המונופול של הקולים המאורגנים והסכום הקבוע של 100 רופיות שהם גובים, מנסים הסבלים הלא רשמיים לגרד את תחתית הסיר, ולהשיג נוסעים מפונקים שאינם רוצים לשלם כל כך הרבה וצריכים ללכת דרך ארוכה ליעדם. אף על פי שעמדתי שם זמן די ארוך, לא היה אפילו נוסע אחד שנעתר לתחנוני הסבלים. פניהם החתומים של הנוסעים הנחושים הבריחו אותם, אך הם לא התייאשו וניסו שוב אצל הנוסע הבא.

מכיוון שהגענו לתחנה מוקדם, לא נקבע עדיין הרציף שממנו תצא הרכבת שלנו. קולי בעל יוזמה ראה אותנו עומדים ליד התרמילים והציע לנו לקחת אותם לחדר ההמתנה, וכשיודיעו על הרציף ייקח אותם לקרון.

חדר ההמתנה מיועד לנוסעי המחלקות העליונות והיה מצויד בכיסאות נוחים, שולחנות גדולים, חדר שירותים נקי שכלל אפילו מקלחת קטנה, ומאווררי תקרה גדולים הכניסו אליו מעט קרירות. אמנם קרון שינה בלי מיזוג אוויר שבו עמדנו לנסוע אינו שייך לקטגוריה הזאת, אך צבע העור שלנו לא הותיר כל ספק בכך שאנחנו שייכים למיוחסים...

משפחה צעירה: אב, אם וילד קטן שעשה את צרכיו בסיר על השולחן כבר הייתה בחדר כשנכנסנו. להפתעתי היו מצוידים באמצעים מודרניים לטיפול בילדים: חיתולי נייר ונייר טואלט! לא היה לנו כל ספק כי הם משתייכים לשכבה המבוססת של המעמד הבינוני.

התינוק היה חמוד וחייך אלינו כאשר עשינו לו "חיינדלאך", ולאחר זמן מה עבר בשמחה לזרועותיו של אפי והרגיש שם מצוין. ההורים סיפרו כי הם חוזרים מחופשה בדארג'ילינג לביתם במדינת אסאם במזרח הודו. האנגלית שלהם הספיקה רק לשאלות הקבועות: מאיזה ארץ ומאיזה עיר אנחנו, וכמה ילדים ונכדים יש לנו. בילינו בנעימים עם התינוק הידידותי, ובינתיים אכלו ההורים ארוחה שהובאה על מגש על ידי מלצר מן הקפיטריה לפי הזמנתם. (upper class, לא?...)

מיהרנו אחרי הקולי שלנו שהעמיס את שני התרמילים הכבדים בקלילות, אחד על הראש ואחד על הכתף, דוהרים על הגשרים ובמסדרונות הארוכים של התחנה הענקית. ליד הקרונות ברציף שלנו התחוללה מהומת אלוהים: אנשים עמוסים בחבילות ומזוודות גדולות, תיבות עץ ענקיות וקופסאות קרטון גדולות,

עברו ממקום למקום. פילסנו את דרכנו ביניהם, מחפשים את מספר הקרון שלנו על קירות הקרונות המלוכלכים.

הקרונות היו קטנים וצרים, בצבעי אפור וכחול מדכאים. כל קרון מחולק לתאים פתוחים, על שנים מקירותיהם תלויות שלוש מיטות שאחת מהן מתקפלת ביום, בקיר הצר ביניהם קבועים שני חלונות קטנים ולקיר מולו צמודים שני כסאות ההופכים למיטה בלילה, ומעליהם מיטה הפתוחה גם ביום. בכל קרון כעשרה תאים כאלה והמעבר ביניהם צר מאוד. זה לא הפריע לאנשים להיכנס עם התיבות הגדולות ביותר שראיתי מעודי, ולהשחיל אותן במיומנות מתחת לספסלים עד כי לא נודע כי באו אל קרבם...

הקולי הניח את התרמילים על המיטה העליונה שלנו ואנחנו ישבנו על הספסל מולה. התא היה כמעט ריק ורק שני בחורים די צעירים ישבו בו. ארבעה מאווררים על התקרה והחלונות הפתוחים הזרימו אוויר חם פנימה ושיככו במקצת את החום הלוהט.

הרכבת יצאה לדרך ומחלונות הרכבת נשקף נוף מישורי של מרחבים פתוחים ובהם שדות תה ואננס ומעט עצים, בעיקר שיחי במבוק גבוהים מאוד, כפרים קטנים ובהם בתי במבוק מכוסים בגגות קש, ממש על פי הסטריאוטיפים על כפרים בדרום מזרח אסיה. בשדות רעו פרות, עזים וחזירים, וכפריים נשאו כדי מים וחלב על ראשיהם או עבדו בשדות. ילדים התפלשו בשלוליות ירוקת מרופשות, רצו אל הרכבת בצעקות התרגשות, ושיחקו קריקט במחבטי עץ גסים מתוצרת בית על השבילים בין השדות.

אך רוב הזמן הנוף היה מאוד נקי וכמעט ריק מאנשים, רק מישורים ירוקים או צהובים הנמתחים על קצה האופק בלי הפרעה. החום הלך וגבר, ובצהרים כבר היה קשה לנשום, במיוחד כשהרכבת עצרה בתחנות או באמצע שום מקום בלי סיבה ברורה, דבר שקרה לעתים די קרובות.

הנוף האנושי בתוך הרכבת היה מגוון וצבעוני. בקרון עברו רוכלים שמכרו כל דבר אפשרי: בננות, מלפפונים ענקיים שקילפו בזריזות והניחו בפיסת עיתון עם מעט מלח, בוטנים המוגשים בתוך נייר עיתון עם משחה שהרוכל מערבב לכל לקוח מתוך מכלי מתכת קטנים התלויים סביב מגש גדול בתוספת עגבניות ובצל. רוכלים העמידו בקרון מעמד משולש מתקפל שעליו הניחו מגש "מכולת"

הכוללת מסטיקים, סוכריות, אגוזי לעיסה אדומים, וכרסומים מלוחים למיניהם.

מוכרי יוגורט, אננס חתוך ומוכן, לחם שנקרא פורי, שתייה קרה ומים מינרליים, שעונים, טרנזיסטורים, ווקמנים, מצלמות, ואפילו מנורות חירום ביתיות גדולות (!) עברו בין הקרונות. הרוכלים עלו בכל פעם שהרכבת עצרה, אפילו לדקות ספורות. חוץ מכל אלה עברו בקרונות עובדי הקפיטריה, הציעו שתיה וחטיפים בסגנון מערבי, ושאלו מי רוצה להזמין ארוחת צהרים ואחר כך ארוחת ערב.

הזמנו ארוחת צהרים מתוך הנחה שתגיע לקראת הצהרים, אך להפתעתנו הגיעה מיד: אורז בקופסה חד פעמית, ודאל, עדשים צהובות ברוטב נוזלי, בשקית ניילון קטנה מצורפת.

בנוסף לרוכלים עלו לקרונות גם קבצנים למיניהם, אנשים עם עיוותים שונים בגופם, זקנים וזקנות וילדים נכים ובריאים. כמה ילדים שהחזיקו מטאטא זרדים ביד וניקו את הרצפה הושיטו את ידיהם בבקשת כסף, ונשארו לעמוד ולנעוץ בנו עיניים בעקשנות. מאחר שלא היו לנו מטבעות נתנו להם את הארוחה הארוזה שלא עוררה את תאבוננו.

על הרכבת עלו גם "נשים" הנקראות: "היג'רות": גברים הלבושים ומאופרים כנשים, שרים, מוחאים כפים ומברכים ואז מבקשים כסף כדי שיסתלקו. בדרך כלל הן מגיעות לחגיגות פרטיות ומתחילות לשיר, ובעלי השמחה משלמים להן כדי שילכו, מפחד שיטילו כישוף על החוגגים. בהשוואה לבעלי המומים המעוותים הייתה הופעתן כנשים יפיפיות ומהודרות הרבה יותר נעימה. הן שמחו מאוד להצטלם, לא לפני שהתבוננו במראה קטנה כדי לוודא שהן נראות מספיק טוב.

לאט לאט גדל מספר הנוסעים בקרון, ארבעה אנשים על כל מושב ושישה אנשים על המושב הצמוד לקיר הצדדי. שני הצעירים ההודים שליוו אותנו מסיליגורי נסעו לדלהי לענייני עסקים (לפחות 18 שעות נסיעה נוספות ל-18 שלנו, שבמציאות הגיעו ל-20!). השניים סוחרים בכלי מטבח שהם קונים בדלהי ומוכרים בחנויות בסיליגורי, בקלינפונג ובנפאל.

בתחנה בה עצרנו להפסקה הארוכה הראשונה אזרתי אומץ והחלטתי להשתמש בשירותים – אך חדרי ההמתנה היו רחוקים מדי. אחד השוטרים בתחנה הפנה אותנו לקרון המחלקה הראשונה, מתוך הנחה שהשירותים האלה יתאימו ללבנים מפונקים שכמונו. להפתעתנו המקום היה נקי ולא מסריח, רק פשוט וגס בעיצובו. עדיין חששתי משעות הלילה, כאשר אהיה מוכרחה להשתמש בשירותי הקרון שלנו.

לשני הצעירים בתא שלנו הצטרפה בחורה צעירה, אשתו של המבוגר ביניהם ואחותו של הצעיר, עמוסה בתיקים, חבילות ותיבת עץ ענקית שנבלעו מתחת למושבים, ובזרועותיה תינוקת עגלגלה. שלושתם התיישבו לאכול ארוחה ביתית שהביאה אתה בצרור בד: אורז, דהאל, ירקות חריפים ולחם צ'פאטי, שבו נגבו את הרוטב.

האישה הייתה יפה וצעירה מאוד, (בת 22 כפי שנודע לנו אחר כך) וישבה שעות ארוכות כשרגלה מקופלת מתחתיה, כדי שלתינוקת יהיה מקום נוח לישון עליו. התבוננתי בה, יושבת בתנוחה שבעיני נראתה בלתי נוחה בעליל, והיא שלווה ומאושרת. קרוב לוודאי שאם מערבית במצבה הייתה מוצאת פתרון נוח יותר: סל-קל, מנשא, עגלה קטנה, אך שכנתנו החייכנית לא נראתה סובלת.

מדי פעם הניקה את התינוקת (שלא בכתה במשך כל שעות הנסיעה הארוכות!) כששמיכה דקה קטנה מכסה את חזה, וכל הזמן לא הפסיקה לפטפט ולצחוק עם בעלה ואחיה. האישה הצטרפה לנסיעה לדלהי לבית הוריה בו יתארחו שלושתם, לאחר שביקרה את הורי הבעל בעיר בה עצרנו.

סיפורם הזכיר לי את הספר "שידוך הולם" של ויקראם סת, שבעקבות קריאתו התעורר בי החלום להגיע להודו, בו גומאים הגיבורים מרחקים עצומים ברכבת ברחבי הודו בביקורים משפחתיים דומים.

הבעל השתרע על המיטה העליונה מול המיטה שלנו ושקע בשינה עמוקה, והאישה המשיכה לפטפט בנעימות עם אחיה, ושיחתם שפעה אהבה וקרבה גדולה. הערב ירד והשמש שקעה, והישיבה האינסופית הפכה להיות קשה מאוד. עצם הזנב שלי נרדמה, ומדי פעם קמתי ועמדתי רק כדי לשחרר קצת את המקום הנוקשה.

בתחנות הרכבת נראו אנשים מעלים אש ומבשלים, מתכוננים לשנת הלילה על הרצפה, ומנהלים חיים מסודרים ככל הניתן. בתאים לידינו כבר עברו למשטר לילה, כלומר פתחו את המיטה האמצעית ושכבו לישון ואף כיבו את האור. אך בתא שלנו עדיין ישן הבעל במיטה העליונה, וחשבנו שאין זה מנומס להעיר אותו כל זמן שהאישה והאח לא עשו זאת.

חוברת הרכבות המופלאה שהסבירה הכל על נוהלי הנסיעה קבעה כי בשעה 9 עוברים לשינה, ולכן חיכינו כשהאח מנמנם בישיבה ואחותו מפהקת, וגם אנחנו נרדמנו, מתעוררים בכל פעם שהרכבת עוצרת ומחכה.

אחרי 9 קמנו, הורדנו את התרמילים הענקיים שלנו והעמדנו אותם על הרצפה בין המושבים מפני שהחלל מתחתם כבר היה מלא בחבילות ותיקים של המשפחה. עלינו למיטות – אפי לעליונה ואני לאמצעית, בתקווה ליהנות מן האוויר שנכנס מן החלון מולה.

בינתיים העירו בני המשפחה את הבעל, והחלו בסעודה משותפת של שאריות האוכל שהביאה האישה, ושוב פטפטו בערנות. כיוון שהיו נחמדים ונדיבים, החלטתי שאינם מפריעים לי וקולותיהם נשמעו לי כרשרוש עלים ברוח. אחרי הישיבה הממושכת לא ניסיתי בכלל להירדם אלא פשוט נהניתי משינוי התנוחה של הגוף בשכיבה על הגב, חוגגת את נצחוני בכך שהחזקתי מעמד עד כה בלי להתלונן. המשפחה סיימה את הסעודה והשתרעה על המיטות, וכולם נרדמו מיד.

לפני שעליתי למיטה הטרידה אותי השאלה איך יוכלו לישון שאר האנשים בתא: היו בו שש מיטות (צרות למדי על פי המושגים שלנו) ושתיים על הקיר הצדדי, והיינו 14 – כלומר היו שישה נוסעים מיותרים. אך בבוקר גיליתי להפתעתי שה"מיותרים" התמקמו במיומנות מופלאה שניים על מיטה, (האם היו להם כרטיסים של רשימת המתנה? איש לא בדק ולא שאל שאלות...) וככל הנראה ישנו הרבה יותר טוב ממני...

גופם הרזה והגמיש הקל עליהם להתכווץ ולהתפתל על הדרגשים הצרים, עד שנראו כגוף אחד בעל ארבע רגליים וידיים. לפנות בוקר כשהתחילו להתעורר לקראת העצירה הגדולה במוגול סאראי, נראו בדיוק כמו לפני השינה: החולצות מתוחות ולא מקומטות והשיער רחוץ ומסורק – כאילו לא עברו לילה קשה מקופלים בתנוחות בלתי אפשריות בצפיפות נוראה.

הרבה לפני שהיינו אמורים להגיע לתחנה התעוררתי, החלטתי לנסות את השירותים בקרון והתקדמתי בזהירות בחושך לכיוון הריח. לקרון הצטרפו חיילים עם נשק שישבו בקצות המיטות התחתונות ליד הנוסעים הישנים. ברחבה ליד השירותים הצטופפו אנשים בישיבה ובשכיבה, ישנים שינה עמוקה בכל מיני תנוחות: רגליהם מורמות על הקיר, מקופלים בצורות שונות ולבושים סמרטוטים. שניים נשענו על דלתות השירותים וסגרו אותן בפני, שהרי לא עלה על דעתי להעיר אותם...

פניתי לצד השני של הקרון. במעבר ישנו אב ובתו הקטנה על שמיכה, ונאלצתי לעבור מעליהם בצעד שכנראה היה הגדול ביותר שעשיתי בחיי... גם החלל שליד הדלת השנייה היה מלא באנשים ישנים, וביניהם סאדהו לבוש גלימה בצבע כתום זוהר ופניו מרוחות בלבן ובפסים צהובים. אך דלתות השירותים היו פנויות והצלחתי להיכנס. להפתעתי לא מצאתי שם סרחון או לכלוך, רק קירות מתקלפים וברז מתכת גס ופשוט. בתחושת ניצחון גדולה חזרתי למיטה וחיכיתי לשעת היקיצה שלנו.

בכל התחנות בהן עצרנו בלילה התנהלו חיים שלמים: רוכלים הציעו את מרכולתם, אנשים התרוצצו ועברו מעל הישנים בתחנה, משפחות גדולות באו והלכו, קולים נשאו חבילות ומזוודות. לקראת הבוקר הסתובבו ליד הקרונות מוכרי עיתונים והכריזו בצעקות על העיתונים שהם מוכרים.

בשעה בה היינו אמורים להגיע למוגול סאראי (ארבע לפנות בוקר) התארגנו ועמדנו מוכנים ומסורקים ליד התרמילים, אך הרכבת עצרה באמצע שום מקום, כמו שקרה עשרות פעמים במהלך הדרך. החיילים אמרו שהרכבת תגיע למוגול סראי באיחור של שעתיים או יותר. (למעשה דיברו הינדית אבל מישהו שהתעורר תרגם לנו...)

לא הייתה ברירה אלא לחזור לישון, משימה שהייתה בלתי אפשרית עבורי. אבל נהניתי מההישג הגדול של הנסיעה עצמה וההליכה לשירותים, שעכשיו חזרתי עליה בנון-שלנטיות של ותיקי קרבות מנוסים...

הצעירים שהצטופפו שניים במיטה התעוררו וישבו כולם צפופים ליד החלון במיטה התחתונה. כשראו אותי יושבת באי נוחות בקצה המיטה התחתונה בציפייה לרכבת שתיעצר, הזמינו אותי בחביבות לשבת במקום אחד מהם שקם לכבודי. הם היו אנשים פשוטים, קרוב לוודאי אנאלפביתים. הסבריו של שכננו הצעיר על ישראל, יאסר עראפת ושרון, לא הבהירו להם דבר שהרי בוודאי לא שמעו מעולם על ישראל. אך הם הקרינו חום אנושי וסימפטיה לאנשים הזרים שאתם חילקו את הדרך הארוכה הזאת.

פלאות ותלאות ברשת הרכבות הגדולה בעולם

זו הייתה הנסיעה הארוכה הראשונה ברכבת בהודו ואחריה באו עוד רבות, ארוכות ומחוספסות ממנה, אך אני כבר הייתי מוכנה להן. מכל התלאות והסבל, אחד הדברים הקשים לחלק מהתרמילאים, במיוחד לתרמילאיות, הוא חוסר הפרטיות והיעדר מרחב אישי מגודר בנסיעות האלה. מנהגם המגונה של ההודים ללטוש עיניים בזרים, בדרך כלל בלי משמעות מינית או פלילית, אלא מתוך סקרנות ילדותית חסרת גבולות, מגביר את תחושת החשיפה חסרת ההגנה בפני הנוסעים האחרים.

לתחנת הרכבת בדלהי הגענו מבורמה בשלוש לפנות בוקר, ונאלצנו לדלג עמוסים בתרמילים הכבדים שלנו, מעל 'שטיח' של אנשים ישנים שכיסה את הרצפה. המראה הזכיר לי את התמונה המפורסמת בסרט "חלף עם הרוח" בה שוכבים מאות פצועים על הקרקע בתחנת הרכבת וזועקים לעזרה, אלא שבתחנה בדלהי איש לא זז ולא השמיע קול.

הקופות היו סגורות כמובן, ובחלון המודיעין אמר מישהו שהקופה תיפתח ב-5 בבוקר ואז נוכל לקנות כרטיסים ליעד הבא שלנו. ה"waiting room" היה מלא בנוסעים ישנים שהגיעו מוקדם מדי, ולא יכלו להרשות לעצמם לקחת חדר במלון.

ישבנו על כיסאות מחוץ לאולם הנוסעים, משעינים את ראשינו על התרמילים הקטנים המונחים על התרמילים הגדולים, כאמצעי ביטחון נגד גניבות. לאחר כשעתיים של נמנום בתנוחה הלא נוחה הזאת, החלה תנועה בתחנה. אנשים שישנו על שמיכה או כיסוי קמו, התרחצו והסתרקו והתארגנו לנסיעה כאילו הם נמצאים בחדרם הפרטי בבית או במלון. רק הקבצנים חסרי הבית המשיכו לישון כשהמהומה סביבם אינה מפריעה להם.

להפתעתנו המחלקה הראשונה ברכבת מצ'נאי לגאיה נראתה כמעט כמו המחלקה השנייה, רק הנוף האנושי שלה היה שונה מאוד, והנוסעים קיבלו שמיכות, סדינים, כריות ואפילו מגבת קטנה. שותפינו לתא היו מאוד נקיים, מנומסים, לא נעצו עיניים, אך שוחחו בעליזות ובידידות ובקול רם, ובאחד התאים שיחקה חבורה גדולה ועליזה בקלפים.

העלייה לרכבת ב-2.30 בלילה בתחנת פאלולים בגואה הייתה טראומטית למדי. הרכבת שעצרה רק לכמה דקות בתחנה הייתה ארוכה כאורך הגלות, ולרוע מזלנו הקרון שלנו היה רחוק בקצה התחנה. רצנו עם התרמילים הכבדים על הגב, וניסינו לעלות על קרון אחר בדרך, אבל כולם היו סגורים.

כשראיתי שאנחנו לא מגיעים התחלתי לצעוק: "AC, AC!" (כך קוראים בהודו למיזוג אוויר) ושמעתי מישהו קורא לנו מרחוק. מתנשמים ומתנשפים הגענו לקרון הנכסף, והכרטיסן והשרת עזרו לנו לעלות. לאחר שמצא אותנו ברשימה הכניס אותנו הכרטיסן לקרון החשוך. ניסינו לחפש את המספר על הקיר בעזרת פנס הראש שלנו, ולהפתעתנו מצאנו גבר וילד קטן ישנים באחת מהמיטות שלנו. בלי היסוס הדליק הכרטיסן את האור בתא.

אישה צעירה שישנה בדרגש הסמוך התעוררה, הודתה כי אלה בני משפחתה, וביקשה באנגלית טובה שאחד מאתנו יעבור לתא שלה, הרחק בהמשך הקרון. לא הסכמנו מפני שלא רצינו להיפרד, והאישה הקימה את הילד שבכה מאוד, בחוסר רצון מופגן. אבל לפתע, כבמטה קסם, מצא הכרטיסן מיטה פנויה באותו תא וכולנו יכולנו להישאר יחד.

לא הבנתי איך אישה שנראית אינטליגנטית ומשכילה מהמרת, ומשכיבה את הבן שלה במיטה לא שלה, מה חשבה שיקרה? הרי יכלה לבדוק אצל הכרטיסן ולראות שהמיטה הזאת תפוסה משעה מסוימת בלילה! אך התוצאה הוכיחה כי התנהגותה לא הייתה כל כך מטופשת. הציפייה ההודית שהדברים יסתדרו איכשהו בעצמם, בלי לעשות דבר, שנראתה לי אז כבטלנות וחשיבה פטליסטית, היא חלק מהפלא ההודי. לא צריך לדחוף ולהתאמץ, הדברים זורמים ומתנהלים בדרכים עקלקלות שמגיעות למטרה, או שאינן מגיעות אליה, וזה אינו חשוב כל כך. גם אם "ההימור" גורם לחוסר נוחיות פיזית, הרי אינו כרוך בסבל או בתסכול, מפני שמה שקורה אינו מקבל משמעות כלשהי אצל הנפגעים, זהו פשוט משהו שקורה, בא והולך כמו הרגעים הנעימים והקלים בחיים.

תעלומה אחרת הייתה מציאת הרציף שממנו יוצאת הרכבת. בתחנות החדשות יותר יש אמנם לוח אלקטרוני מהודר, אך מה קורה כאשר המקום משתנה ברגע האחרון כאשר הנוסעים כבר ברציף המתוכנן מראש? זה קרה לנו בגאיה. כעשרים דקות לפני שעת היציאה הגיעה רכבת משא לרציף ועמדה בו. ברמקול הודיעו משהו בהינדית או באנגלית שנשמעה כהינדית, אך אנו לא דאגנו, כי הרי דיברנו עם המנהל רק לפני כמה דקות! אך רכבת המשא המשיכה לעמוד ברציף, ומספר האנשים המחכים התדלדל עד שהרציף כמעט התרוקן. רק אז הבנו שמשהו אינו כשורה. אפי רץ למשרד המנהל, והתברר שהרכבת תגיע לרציף הקרוב, אך צריך לעלות על מדרגות ולחצות גשר הולכי רגל כדי להגיע אליו. רצנו במהירות עם התרמילים הגדולים, והגענו בלי אוויר, כדיוק כשהרכבת התחילה לעצור ברציף.

ברכבת היקרה ביותר בהודו, (מכלכותה לדלהי) היו קרונות מהודרים וחדשים יחסית למה שראינו בהודו, המיטות היו מוסתרות על ידי וילונות, והכרטיס כלל ארוחות שהגיעו בקופסאות קטנות ארוזות כמו במטוסים. (לדאבוני האוכל היה הודי למהדרין...) אך במהלך הנסיעה הציצו עכברים מתחת למושב, חצו את התא בריצה, ואחד מהם התיישב מאחורי זכוכית החלון שמאחוריי...

השרת לא נראה מופתע במיוחד, ושלח עובד שעל הסרבל הכחול שלו התנוססה הכתובת "מדביר" בצהוב זוהר, להציב מלכודות דבק. במהרה נלכדו עליהן שמונה (!) עכברים קטנים. אפילו השכנים ההודים שלנו לתא העדיפו לשבת ולאכול על המיטה העליונה, ובשקית האוכל שהשארנו על רצפת התא כטירונים, כרסמו העכברים חור גדול...

מנהל הרכבת המהודר בחליפה כהה עם סמל הרכבת, הקשיב לחששותינו שהעכברים התכבדו באוכל שהכינו במטבח בארשת פנים רצינית, והרגיע אותנו: "אל תדאגו! אנחנו מכירים את העכברים האלה, הם לא מגיעים למטבח!"

"...לא צריך ריקשה לא סירה לא משי לא מדריך לא חשיש..."

וראנסי קיבלה את פנינו בקרירות של שעות הבוקר המוקדמות, אך הרחוב כבר היה מלא באופניים, אופני ריקשה, אופנועים, אוטוריקשות, ומעט מכוניות פרטיות ואוטובוסים. נשים בסארי ופונג'אבי עדינים רכבו על קטנועים, ידיהן עטויות בכפפות לבנות ופיהן מכוסה במטפחת נגד זיהום האוויר.

פרות העלו גירה או עמדו מהורהרות באמצע הכביש ולצדו, חזירים חיטטו בערמות האשפה בצדי הרחוב, שוורים משכו עגלות ועליהן משאות כבדים.

גברים לבושים רק בחצאית לונגי מקופלת צחצחו את שיניהם, שפשפו בקפדנות את גופם המכוסה רק באזור חלציים בסבון מעלה קצף ליד הברזים הציבוריים, התגלחו והסתפרו במעין מספרה מאולתרת ברחוב.

ילדים ערומים עמדו מתחת לזרם המים בברזים הציבוריים ואימהותיהם שפשפו את גופם בסבון, אחרים התרוצצו ושיחקו בין גללי הבהמות וערמות האשפה. מהמסעדות הקטנות ודוכני האוכל כבר עלו ריחות חריפים, וכולם נהנו מהפעילות באוויר הצח והקריר של הבוקר המוקדם.

ילדים הלכו או נסעו בריקשות במדי בית ספר: הבנים במכנסים וחולצה לבנים ועניבה, והבנות בפונג'אבי לבן וצעיף תכלת סביב הכתפיים, וצמותיהן קשורות בסרטי תכלת.

לאופני ריקשה רבות היה מחובר קרון קטן ועליו ספסלים מקבילים שעליהם ישבו עשרה תלמידים. הנהג סובב את הדוושות באיטיות ובסבלנות, מוביל במאמץ גדול את המשא הכבד בעיר שלמרבה המזל רובה שטוחה.

מן הרגע הראשון בעיר סבלנו ממה שנראה בעיני כניסיונות חוזרים ונשנים לרמות אותנו ולהוציא מאתנו כמה שיותר כסף.

במקום להגיע למלון בו בחרנו בכביש המסודר, הוביל אותנו נהג האוטוריקשה מתחנת הרכבת לסמטה צרה שנחסמה בערמות אשפה ענקיות. כאשר התעקשנו להמשיך ברגל למלון "שלנו", נאלצנו ללכת ברגל בשביל צר וצמוד אליהן. ככל הנראה קיווה שהמראות והריחות יכניעו אותנו ונסכים להתארח במלון "שלו", שאתו היה לו הסכם תשלום עמלה על הפניית לקוחות. הרמאות השקופה הזאת לא הפריעה לו לדרוש סכום גדול יותר מזה שסוכם אתו, לאחר שהוכרע ב"קרב על המלון"...

בעל המלון הראשון ב"אסי גהאת" הודיע לנו אחרי יומיים שהחדר שלנו הוזמן למחר, והסביר שלא ציין זאת כשבאנו כי "הבין" שבאנו רק לכמה ימים...

בכל פסיעה שעשינו ברחוב הציעו לנו ריקשה, אוטוריקשה, סירה, הדרכה, סיור, חנות משי ("רק לראות - לא לקנות") – ואילו אנו רק אמרנו וחזרנו ואמרנו: לא, לא, לא תודה.

נהגי הריקשות עקבו אחרינו ברחוב, והסבירו לנו שאנחנו צריכים לקחת ריקשה מפני ש"חם מאוד", (הודעה מפתיעה כשהטמפרטורות מגיעות ל- 44 מעלות...) ומדריכים מטעם עצמם התעקשו ללוות אותנו "בלי כסף", אך נעלבו מאוד כשהופתענו מבקשתם לקבל תמורה על שירותיהם המיותרים...

התחושה הייתה כאילו עדר דבורים מזמזמות התנפל עלינו ולא הפסיק, עד שאיבדתי עשתונות וצעקתי עליהם לחדול.

התופעה הזאת מונצחת בווראנסי על חולצות טי-שירט שעליהן מופיעה הרשימה: "לא ריקשה לא סירה לא משי לא מדריך" שנמכרות בהצלחה רבה בקרב תרמילאים ותיירים אחרים...

אחרי החוויה האנושית התמימה והפשוטה בהרי הצפון, עוררה בי הפגישה עם האגרסיביות והסחטנות של האנשים והילדים בווראנסי אכזבה מרה. אפי קיבל את ההתנהגות הזאת בהבנה, וראה בה אמצעי קיצוני של אנשים נואשים להתפרנס, מפני שאין להם מה להפסיד. באפריל, שיא העונה החמה, יש מעט תיירים בווראנסי, ומספר נהגי הריקשה ושאר נותני השירותים אינו משתנה, וכולם צריכים להתפרנס. לכן הם עושים הכל כדי למשוך את תשומת לבנו, וכנראה שהם מצליחים לפעמים, וזה מספיק כדי שימשיכו בהטרדות.

ההיגיון הפשוט הזה לא הרגיע את התסכול והזעם שלי, ובוויכוחים בינינו הייתי מטיחה בו: "אבל הם לא מתחשבים בנו! הם מתייחסים אלינו כאל מכונת כסף שצריך להפעיל ולא כבני אדם!"

היום, כאשר אני כותבת שורות אלה הדברים נראים לי אחרת: שיטת המכירות האגרסיבית נבעה באמת מהצורך והתחרות על התיירים, אך אותם נהגים, מדריכים ומוכרים, בכלל לא העלו על דעתם שהם מטרידים אותנו. על פי תפיסתם ניהלו משא ומתן לגיטימי על שירותיהם, בלי להפריע לנו כלל. אילו היו במקומנו לא היו כועסים, אלא ממשיכים בדרכם בפנים אטומות ונחושות, בלי להתייחס לזמזום ההצעות סביבם.

רג'יב מתחת לעץ על שפת הגאנגס

בוקר אחד השכים אפי שלא כמנהגו, יצא לצלם את המתרחצים בנהר הגאנגס הקדוש, ופגש את רג'יב.

אמו אמריקאית ואביו הודי, וכשהיה בן ארבע עברו לארה"ב ושם גדל עד גיל 17, כאשר נסע להודו ועזב את הבית והחיים האמריקאים. לאחר כמה שנים בהודו חזר לארה"ב, הצטרף לכת דתית נוצרית קיצונית, וחזר להודו בתור מטיף שלה.

כאזרח הודי הפעילות הזאת הייתה אסורה עליו, וכשנתפס הוכנס למוסד לחולי נפש. שם גילה את האל שנוהג להופיע לפניו לעתים מזומנות, כמו באותו בוקר, כשהתגלה בצורת האל-קוף הנומאן. על האל אמר: "הוא בורא את העולם במשיכות מכחול עדינות, והעולם נראה אז כמו ציור סיני כשהמאסטר, שהוא אלוהים, מוסיף את הנקודה שהופכת סתם ציור ליצירת מופת."

רג'יב סיפר שהאנשים בגהאת (המדרגות שיורדות לנהר) מתחלקים לקבוצות: הקבצנים, הסאדוהים, נהגי הריקשה, שייטי הסירות, הנזירים, מוכרי זרי הפרחים שבתוכם תקועים נרות, והפאנדיטים, תלמידי החכמים.

אפי שאל לאיזה קבוצה הוא משייך את עצמו, ורג'יב ענה: "אני שייך לכולם ולאף אחד. אבל זה העם שלי, וזה המקום שלי מתחת לעץ." לדבריו כאשר צילמו בגהאת סרט, עלו כולם על סירות ונסעו לארמון בצד השני של הנהר, ובמשך שבוע ימים התחברו עד שאי אפשר היה לדעת מאיזה קבוצה בא כל אחד.

על הכת הנוצרית שהשתייך אליה בעבר אמר, שניצול הדת להשגת כוח והמניפולציות שנעשות בשמה הן הבעיה האמיתית, ולכן הדת שלו היא אישית לגמרי.

רג'יב התלונן שבמערב שמעו על יוגה ומדיטציה, אבל לא יודעים דבר על היוגה החשובה ביותר – היוגה של השירות. כאשר אפי שאל אותו אם הוא מתכוון לבהאקטי יוגה, (יוגה של סגידה לגורו) הופתע רג'יב מכך שהמונח הזה מוכר לאפי. כשנשאל מי הגורו שלו השיב: "הו, את שמו אי אפשר לגלות! הוא כל הזמן משתנה."

רג'יב סיפר שהוא נוסע לארה"ב עם אשתו והילדים, להתיישב בקליפורניה. כשנשאל מדוע, השיב: "אני רוצה לבחון את עצמי בתנאי החיים במערב, מפני שבהודו יותר טבעי וקל לו לחיות ולעסוק בדברים רוחניים."

שמחתי שלא אני הייתי זאת שפגשה את רג'יב אלא אפי, מפני שאני לא הייתי יודעת איך להגיב על דבריו של רג'יב, ולבטח לא הייתי מדובבת אותו כמו אפי. עוד לא הייתי מסוגלת לקבל דברים כאלה כפשוטם, והתגובה שלי על סיפורו של אפי הייתה כמובן: "הבחור איננו שפוי לגמרי".

ואילו היום, מהמבט שרכשתי במהלך השהות הארוכה שלנו בהודו, הייתי אומרת: "איזה אדם מעניין!" ולא תוהה על מידת שפיותו, מפני שזה אינו העיקר בסיפור הזה! ובכלל, מניין לי מי שפוי ומי לא? ומי אמר שהתנהגותי ודברי נראים שפויים לרג'יב או אנשים כמוהו?

בראהמיני משכיל נהג אוטוריקשה? למה לא?!

מישרה, נהג אוטוריקשה נמוך וצנום שפניו עדינות וחיוכו ביישני, שימש כנהגנו בכמה נסיעות והפליא אותנו בהגינותו ובפקחותו. מכיוון שהוריו היו בני חמישים ושבע כמונו, "אימץ" אותנו מייד כהורים כמקובל בהודו, בה מפזרים כינויי קרבה משפחתית בנדיבות כמחווה של חיבה.

מישרה דיבר אנגלית בסיסית, אך הצליח לספר ולהסביר הרבה על המקומות שאליהם נסענו, והתפעל מן הידע של אפי במיתולוגיה ההודית.

מוצאו מכפר קטן במדינת אוטאר פראדש, ממשפחה בראהמינית, ובעבודתו כנהג ריקשה לא הגשים את ייעודו כבן הכת הזאת להיות מוזיקאי, משורר או מורה. הוריו עברו לווראנסי כשהיה בן שמונה, מפני שלא יכלו לקיים את עצמם מהאדמה כשהמשפחה גדלה. אביו מורה, הוא הבכור ויש לו עוד שלושה אחים ואחות שנישאה לפני שנה.

התופעה של בראהמינים עניים המשתכרים בקושי למחייתם עוררה בי סקרנות, דווקא בגלל השכלתם הדתית והמעמד המכובד שלהם בחברה. הפער בין מצבם הכלכלי לחשיבותם בחברה נראה להודים טבעי לגמרי. לאנשי המערב הקושרים מעמד מכובד לרמת חיים גבוהה קשה לעכל את סדרי העדיפויות בהודו, שבה אנשים נערצים ביותר חיים במערה קטנה וכל רכושם הוא קערת אוכל ושמיכה לישון עליה.

האוטוריקשה של מישרה חכורה והוא משלם עבורה גם כשאין לו כמעט עבודה. כאשר הצליח לחסוך 14,000 רופיות כדי לקנות אוטוריקשה משומשת, נאלץ לתת את כל הכסף למשפחתו, מפני שאחותו נישאה וההורים נדרשו לשלם 40,000 רופיות למשפחת הבעל.

הסכום שהורי הכלה משלמים נקבע על פי ערכו הכלכלי של החתן. עבורו למשל, שילמה משפחת הכלה רק עשרת אלפים רופיות, מפני שהוא נהג ריקשה ואינו משתכר הרבה כסף. בעלה של אחותו נחשב שידוך טוב במיוחד, בהיותו עובד ממשלה כפקיד בדואר הנהנה מקביעות ומרוויח קרוב לעשרת אלפים רופיות בחודש. למעשה מעמדו מצדיק סכום הרבה יותר גבוה, אך בשל היותו קרוב משפחה: בן דוד מדרגה שנייה, קיבלו הנחה...

מישרה התלונן על השיטה הזאת, ועל כך שהרבה פעמים מבזבזים את כל הכסף על טקס החתונה, הבגדים והתכשיטים, ולא חוסכים אותו לעתיד בני הזוג. בעיתונים ראינו מודעות מטעם ארגון הלוחם במסורת הזאת, וקורא לאנשים לא לשלם ולא לקבל כסף בעבור הנישואים.

מישרה עצמו בן 31, בוגר תואר שני בפסיכולוגיה באוניברסיטה שבה כל הלימודים מתנהלים בהינדית, ולכן בוגריה אינם זוכים במשרות הממשלתיות הנחשקות, ואינם משתלבים במעמד הבינוני הגדל בהודו.

ידיעת אנגלית בהודו היא בעלת חשיבות עליונה, לא רק בגלל הגלובליזציה וההתפתחות הטכנולוגית כמו בכל מקום בעולם, אלא בגלל ריבוי השפות והעובדה שבמדינות גדולות וחשובות בפדרציה לא יודעים כלל הינדית.

קשה להחמיץ את עצמת הקדושה של וראנסי בעיני העולים לרגל כאשר משוטטים ברחובותיה. מקדשים קטנים וגדולים בכל מקום, (בדומה למספר בתי הכנסת במאה שערים או בני ברק, אבל בתוספת עוד מאות 'מקדשונים' זעירים ברחוב) אנשים קדושים וסגפנים: סאדהו בגלימות כתומות האוחזים בדגל כתום וקלשון, אנשים (כנראה תלמידים באשרמים) בבגדים לבנים עטורי זקנים ושיער ארוך, ואפילו מערביים מגודלי שיער וזקן שעיניהם מצועפות בדוק רוחני לבושים בבגדים "פסוודו-מקומיים".

תהלוכות הלוויה ססגוניות, שבמרכזן גופת המת על אלונקה, עטופה בד זוהר ומקושטת בפרחים. תהלוכות דתיות בהן מאמינים המתנועעים באקסטזה לקצב המוזיקה הסוחפת נושאים פסלי האלים מקושטים בצבעים עזים, מגיחות לפתע וממלאות את הרחובות עד אפס מקום לעתים קרובות .

קדושת העיר היא גם מקור פרנסת רבים מן התושבים ומרכזיותה בתרבות ההינדית מושכת אליה תלמידים מכל הודו ומהעולם כולו, הלומדים יוגה, מוזיקה ומחול על פי המסורת ההינדית.

בוקר אחד עלינו על גג המלון להשקיף על הסביבה. על הגגות נראו גברים מתעוררים משנתם, מתמתחים, מתרחצים, מצחצחים שיניים ברוב טקס, (במקום מברשת השתמשו בענף דק ומושחז שנמכר בדוכנים ברחוב) ומסרקים את שערם הארוך והרטוב. רבים היו לבושים רק באזור חלציים ולאחר הרחצה עטפו את גופם בחצאית לונגי.

היו ביניהם מבוגרים עם שיער וזקן שיבה ארוכים, (תופעה יוצאת דופן בהודו, שבה רוב הגברים צובעים את שערם בשחור או בכתום ג'ינג'י זוהר) לצד בחורים צעירים עם שיער וזקן שחורים מתולתלים ומגודלי פרא. לבסוף ירדו כולם למקדשים ולמוסדות הלימוד הדתיים בבתים למטה.

מן הגג לא נראו ערימות האשפה וצואת בעלי החיים הנוברים בהן, והגברים הסגפניים המתעוררים עם שחר מהשינה על הגג החשוף ויורדים ללימודים או לתפילות במקדשים נראו לי כשרידים של ווראנסי כפי שהייתה פעם, כאשר התרבות והדת היו חיוניות ותוססות, לפני השינויים המעמיקים שהתחוללו במאה העשרים ואולי אפילו לפניה, לפני ההתנוונות והזילות שכרסמו במסורת העתיקה של הודו.

פרושים אמיתיים ומזויפים

דווקא ברישיקש, בירת היוגה של המערביים, הזדמן לנו לשוחח עם פרושים וסגפנים אמיתיים שעזבו מאחוריהם חיים מהוגנים ומבוססים של המעמד הבינוני. יום אחד כאשר חזרנו לעיר אחרי טיול ליד חופי הנהר היפים, ראינו זקן בלבוש סאדהו כתום יושב ושר באנגלית לזוג תיירים.

הזקן היה צנום וקירח וכמעט חסר השיניים, במשקפיו העגולים הזכיר את גאנדי, ודיבר אנגלית משובחת במבטא אוקספורדי. סקרנותנו התעוררה ונעצרנו להקשיב לשירתו ולהסבריו.

בתחילה דיבר על החיפוש אחרי האל, השאיפה להתקרב אליו, הזמניות של הגוף והחומר, ומדי פעם זימר בקול צרוד באנגלית כמה בתים של שיר דתי שחיבר. כבר עשרים שנה מאז שעזב הכל והלך אל האשרם וכיום הוא בן שמונים. את רוב זמנו הוא מבלה במקדשים של רישיקש, וכמעט לא יצא ממנה אלא להרידוואר ולעוד כמה מקומות קדושים בסביבה.

אפי ניסה לשאול את הזקן עד כמה התקרב לאל במשך שנות הסיגוף הארוכות, וקיבל תשובה די כללית על הנפש המחכה להתאחד עם האל וכו'. אך פניו המאירות משמחה והנאה העידו על האושר בחייו הנוכחיים הספגניים ונטולי השאיפה החומרית.

שמחתי שסוף סוף זכיתי להכיר סהאדו אמיתי, שכל רכושו הוא הגלימה הכתומה שעל גופו ומיכל אלומיניום קטן שאותו ממלאים האנשים באורז ודאל כנדבה. שלא כמתחזים הרבים היושבים ברחובות

העיר ומבקשים כסף בלי בושה, העדיף לשורר פסוקים דתיים ולהסביר את משמעות החיים על פי תפיסתו.

לאחר זמן הצטרף לשיחה הודי כרסתן בן המעמד הבינוני שעבר שם, השתלט על השיחה בדקלום אמירות שחוקות על האמונה והמסירות לאל, ואנו נפרדנו מהזקן הנלבב שהמשיך לשורר על הסלע להנאתו .

במרחק קטן מרישיקש ליד מערת ואשישט, הנקראת על שם מתבודד שהגיע אליה והתמסר להגות ולמדיטציה, נבנה אשרם קטן לאנשים הרוצים ללמוד ולהתבודד תקופת זמן. בביקורנו שם פגשנו שם סאדהו מיוחד ומרשים מאוד, גבר נמוך ומוצק ששערו לבן וארוך ועיניו יוקדות ומלאות תבונה ועליזות. באנגלית מצוינת ובמבטא ברור המעיד על חינוך בבית ספר יוקרתי דובר אנגלית, סיפר על חייו ומעשיו באשראם.

שמו שאנט-אננדה (כלומר – שלווה ואושר, השם שניתן לו על ידי מוריו) והוא פרש מהעולם ב-1956, כשהיה בן 29, נשוי, ועבד בדלהי בשירות הממשלתי. (בדבריו לא הזכיר ילדים, אך קרוב לוודאי שהיו לו כבר ילדים)

רוב הזמן הוא שוהה באשראמים אליהם הוא מוזמן ללמד ולהרצות, אף על פי שהיה מעדיף להתבודד ולהתרכז במדיטציה. כשנשאל אם הוא המורה של האשראם הזה, השיב "אני רק תלמיד של מורה אחר, ובדרגה אני מספר 2, אך לאמיתו של דבר אני האחרון בתלמידים..."

שאנטאננדה קיבל מנטרה המותאמת לכל אחד באופן אישי, וסיפר כי המאבק העיקרי של כל תלמיד הוא ההתגברות על חולשותיו. מוצאו מכפר קטן ליד צ'נאי בדרום, ולדבריו נשאר כפרי כשהיה – אינו יודע להפעיל אפילו רשמקול או טלוויזיה, וכישוריו הטכנולוגיים מצטמצמים ביכולת להדליק ולכבות את החשמל...

על הגותו של קרישנהמורטי אמר כי יש להודות כי הצליח להגיע להבנה המוחלטת של האמת, אך מאחר שלא זכר כיצד הגיע אליה לא יכול היה להדריך אחרים להתקרב אל היעד הזה. עוד אמר עליו: "לקרישנמורטי היו "אנטנות" שפעלו על תדר מיוחד, כך שכאשר ניקו אותן לא רק קלטו את הקוסמוס במדויק, אלא שהשידור היה היחידי בעולם שידע גם לתקן את המקלט..."

אפי שאל (ואני הסמקתי במבוכה וחשבתי: "איזה חוצפה! זו ממש חדירה לפרטיות!") אם הוא עצמו הגיע לאושר ולשלווה ושאנטאננדה השיב: "כשמגיעים למה שאני קורא "התאחדות", ואחרים קוראים לו "ריקנות" (nothingness) או "כוליות" (wholeness), אין מקום לשאלה הזאת כי אין בעצם אני, והמושג מאבד את משמעותו." כשאפי המשיך לשאול ולחץ לקבל בכל זאת תשובה לפי המושגים שלנו, שלא חווינו את ה"התאחדות", השיב: "כבר עשר שנים שאני מאושר", ועיניו המבריקות והמלאות חיים, העידו כאלף עדים שזאת האמת.

שאנטננדה נהנה להתבדח ולהצחיק את שומעיו, ואמר שקריאת הסאדהואים: "הארי אום" (יבורך אלוהים) משמעותה למעשה: Hurry Home!

גסט הום צנוע באסי גהאת ובעליו

חדרנו הקטן והפשוט בגסט הום הקטן המשקיף אל הנהר בווראנסי, היה מקלט ביתי ונעים מלגיונות מציעי השירותים שצרו עלינו בעיר. אמנם לא היה בו מיזוג אוויר, אך במקומו קיררו את החדר שני מאווררים שאחד מהם פנה לחלון פתוח למסדרון, בו הסתובב מאוורר תקרה גדול עשרים וארבע שעות ביממה.

על גדת הנהר ממול, היו כמה בקתות חמר רעועות ואוהלי ברזנט מרוטים שקצותיהם מכוסים באבנים, ובהם שכנו משפחות עם ילדים. הילדים התרוצצו ערומים, כרעו על האדמה המכוסה אבנים לעשות את צורכיהם, כשפרות ותאואי מים כפולי דבשת מסתובבים סביבם ואוכלים עשב או אשפה המתגוללת בחוץ. כל זה במרחק

יריקה מכמה מלונות יקרים למדי, שתיירים מערביים מרבים להתאכסן בהם.

ערב אחד חזרנו בשעה מאוחרת כשחדר הכניסה כבר היה חשוך, וכמעט דרכנו על גבר שישן ממש ליד דלת הכניסה הפתוחה. עברנו מעליו בזהירות וכמובן שהזדעזעתי מאוד. זה היה אחד העובדים שסחבו את התרמילים שלנו מן הריקשה כשהגענו. אפי אמר שלמעשה מזלו שפר עליו: יש לו מקום לינה נקי, משכורת מזערית ודאגה אבהית של המעביד שלו. שלא כמו האביונים לבושי הסמרטוטים והמלוכלכים בבקתות הטיט המחניקות ובחלל הדחוס מתחת לאוהלי הברזנט הצרים, מקומו בסולם העוני אינו בתחתית אלא שלב אחד מעליו, ויש לו אפילו סיכוי להתקדם אם ילמד לדבר אנגלית.

בעל הגסט-הום (שמו נשכח ממני ולא הונצח משום מה בבלוג) נולד בכפר קטן בביהאר, המדינה הענייה והמפגרת ביותר בהודו מאז ומתמיד, אשר ממשלתה פוזרה בזמן מסענו בגלל שחיתות בוטה אפילו במונחים של הודו.

לפני שפתח את הגסט-הום עבד כעיתונאי בעיתון הינדי. לוואנסי הגיע בעקבות אימו שחלתה מאוד, חיפשה ללא הועיל את הישועה בעיר הקדושה, ולבסוף נפטרה ונשרפה מעל הגנגס הקדוש. מותה חולל בו שינוי, ובעקבותיו החליט שכל הדברים שאחריהם רדף כל הזמן: קריירה, כסף, מכונית וכו' אינם חשובים באמת. את הבית שירש ממנה הפך ל"Guest Home" בו גרים הוא ומשפחתו, והוא מכיל ארבעה חדרי אורחים קטנים, ספרית מטיילים עשירה למדי, ושולחן המשמש כמשרד נסיעות קטן שהוא מפעיל לעתים די רחוקות.

אפי מצא את ספריו של ויקראם סת בספריה של הגסט-הום, והמליץ לפני בעל המלון על " Golden Gate": עיבוד חופשי בחרוזים ל"ייבגני אונייגין" של פושקין, שהרקע שלו הוא חיי ההומוסקסואלים וחבריהם בשנות השמונים בסן פרנסיסקו ובארה"ב בכלל. רכשנו את הספר בדארג'ילינג ונהנינו מאוד מן האבחנות הדקות על החיים האמריקאיים שמצאנו בו. אפי נתן לו את הספר לקריאה, אך לאחר יומיים החזיר אותו והסביר ארוכות מדוע.

ראשית, האנגלית שלו אינה טובה מספיק. ובאמת, אפילו אפי התלונן, שבלי מילון הוא מפספס חלק גדול ממשחקי המלים ואת השכבות העמוקות יותר של השירה. שנית, החיים האלה פשוט אינם מעניינים אותו. לדבריו, דומה הדבר למצב בו יביאו 10 בחורות למישהו שאינו יכול לעשות אתן דבר...

סיפרנו לו על התקופה בה גרנו בארה"ב, על האמריקאים השטחיים והרדודים שפגשנו שם ועל החיים המתוחים והלוחצים בארה"ב. ידידנו סבר כי ארה"ב נמצאת עכשיו בשיא כוחה, אך תיפול בקרוב, מפני שזו מדינה אגואיסטית החושבת רק על עצמה. דיברנו על הילדותיות והמוגבלות של האמריקאים, והסכמנו אתו כי מה שהודו צריכה כדי להיחלץ מהבעיות שלה הוא חשיבה יעילה ומעשית. ידידנו טען שבהודו כולם מתנהגים רק לפי צו אחד: "Be Rich" וזו הבעיה הגדולה של הודו המודרנית.

בין השאר התלונן על הפער הגדול בין החינוך הפרטי והציבורי, הגורם לכך שלבוגרי החינוך הציבורי אין כמעט סיכויים להתמודד מול בוגרי החינוך הפרטי. שכר הלימוד לחודש במוסדות הפרטיים הוא כ-5000 רופיות, ולעומת זאת בחינוך הציבורי ההורים משלמים 40 רופיות לחודש.

אכזבתו ועייפותו מהחיים העירוניים הסואנים, הביאו אותו להתרכז ככל האפשר בנושאים רוחניים ולהתרחק מהבלי העולם הזה. אמנם העסק צמוד אליו כל הזמן, אשתו ובנו הקטן חיים אתו באגף נפרד בתוך הגסט-הום כנהוג בהודו. אך היקף פעילותו מוגבל רק למה שנחוץ לו כדי להתקיים בכבוד.

תרועת קונכיות ומחול פרחי כהונה באסי גהאת

צלילי שירה בליווי תוף ופעמונים ואנשים רבים היושבים על המדרגות היורדות לנהר, משכו את תשומת לבנו בערב הראשון שלנו בווארנסי.

על רחבה באמצע המדרון היו מונחים שלושה דרגשים ארוכים ונמוכים מעץ ועליהם כלים שונים שמהם היתמר עשן. ברמקולים שר זמר בעל קול מחוספס מנגינה מונוטונית פשוטה. לאחר האכזבה מן המקדשים בצפון הודו הייתי די ספקנית לקראת כל טקס הינדי, אך בלי לחשוב יותר מדי הצטרפנו לקהל היושב על המדרגות ומחכה.

המוזיקה נפסקה, ושלושה בחורים צעירים, חסונים, מסורקים ומסופרים בקפידה, לבושים מכנסיים לבנים וחולצות טי שירט לבנות וסרט אדום יורד באלכסון על החזה, התקרבו לדרגשי העץ. הם צעדו באיטיות ובטקסיות עד לקצה הדרגש, הרימו קונכיות קטנות ותקעו בהן בתיאום מושלם כאות לתחילת הטקס. פניהם היו שלוות ומרוכזות והם נעו יחד כבמחול, חוזרים על תנועות מסוגננות וקבועות כשהם מחזיקים בכלים השונים המונחים על הדרגשים.

היו שם כדים מעלים עשן סמיך, מקלות קטורת מעשנים, כלי שבקעה ממנו להבת אש גדולה, כלי שכולו חורים מהם יצאו להבות אש, שוט קטן עשוי שערות לבנות, פעמונים וכלי מתכת קטנים ומקושטים. בזה אחר זה הורמו הכלים מהדרגשים, ופרחי הכוהנים הצעירים הניעו אותם בסדר קבוע בתנועות סיבוביות לצדדים ולמעלה ולמטה, ארבע פעמים – לארבע רוחות השמים.

המראה היה מהפנט והמוזיקה הפכה יותר ויותר נעימה לאוזני עד שיכולתי להצטרף אליה בזמזום. האש והעשן, התנועות האיטיות של הכוהנים והמראה הנקי והמסודר שלהם השרו אווירה של קדושה וטוהר, שלא ראינו במקדשים הינדים לפני כן. הקהל שרובו היה הינדי, ישב על המדרגות מעל הרחבה והתמכר למחזה.

הטקס נגמר, ברמקולים נשמעה מוסיקה עליזה, והכוהנים והקהל הצטרפו בשירה ובמחיאות כפיים. רבים ירדו לנהר והניחו על המים זרי פרחים עגולים עם נרות דולקים בתוכם, והיו כאלה שאף טבלו בתוכו.

התפעלותי מהאותנטיות והמסורת העתיקה נפגמה במקצת כאשר פגשתי, כחצי שנה מאוחר יותר, מטיילת ישראלית שסיפרה לנו כי הייתה בווראנסי שלוש-עשרה שנה קודם לכן, ואז לא התנהל שום טקס כזה בגהאת כלשהי

האם שריפת המתים באמת שונה כל כך מקבורתם?

אחד ממוקדי המשיכה העיקריים של העיר שדחה אותי במיוחד, היה מראה הגופות הנשרפות על גדת הנהר הקדוש. הייתי שבויה בתפיסת המוות כסוף מוחלט, שיש להימנע ממנו בכל מחיר ולהתרחק מכל מה שקשור לפרטים הטכניים שלו, ותפיסה זו הרתיעה אותי מן הבוטות (בעיני) של מראה הגופה הנשרפת.

ערמת עצים גדולה שבפסגתה מונחת חבילה עטופה בבד צבעוני זוהר בערה והעלתה עשן על מדרגות אחד הגאהתים שלאורכם שוטטנו. לא הבנתי מה אני רואה, עד שהבחנתי בכף רגל היוצאת מהאש.

בחור צעיר דובר אנגלית די טובה, ניגש אלינו והציג את עצמו כבן לכת הטמאים, הכת היחידה שמותר לה לעסוק בכל מה שקשור למוות. תפקידו להכין את הגופות והמדורות, לבצע את השרפה ולהשליך את מה שנשאר מהגופות לנהר. קרובי הנפטר כבר הלכו, והצעיר נשאר שם כחלק מתפקידו, שלדבריו נעשה לא לשם קבלת שכר אלא כשליחות.

הצעיר החל בהסבר טכני מפורט: שרפת כל גופה נמשכת כשלוש שעות, ודורשת שלושים קילוגרם עצים. הלב וכל החזה אינם נשרפים, (כנראה מגינים עליהם בסמרטוט רטוב) אלא מושלכים לנהר. ילדים קטנים, חולי צרעת, ומי שהכיש אותו נחש קוברה, מושלכים לנהר קשורים באבנים. אנשים עשירים משתמשים בעץ סנדל יקר, עשירים פחות בעץ זול יותר, והעניים מאוד נשרפים רק במדורת זרדים וכל תרומה לעזרתם תתקבל בברכה.

גופת אישה עטופה בסארי בצבע זהב, וגופת גבר בתכריך לבן שכמובן נרכשים במיוחד לטקס. לפני השריפה מגלחים את השערות וטובלים את הגופה בנהר. אחר כך מוציאים תעודת פטירה רשמית, ואז מתחיל תהליך השריפה. ברחבה מעל המדרגות מוכרים שקיות נסורת של עצים מסוגים שונים, שאותה זורקים בני המשפחה והמלווים לאש כתוספת. את האפר זורקים לנהר, אחרי שבודקים אם יש בו תכשיטים. אלה נתרמים לטובת ההוספיסים לחולים קשים וזקנים, הרוצים להישרף ליד הגאנגס ומחכים למותם מעל הגהאת. (אחר כך נודע לנו שגם אלמנות שאין להם בן שבביתו הן יכולות לגור מחכות שם למותן לבושות תמיד בלבן - צבע המוות, במקום להישרף חיות עם בעליהם כפי שהיה נהוג בעבר)

אנשים רבים מגיעים מכל רחבי הודו עם האפר של יקיריהם, כדי לבצע מה שהמדריך שלנו כינה: חצי טקס, רק פיזור האפר מעל הנהר.

עובד המשרפה לקח אותנו לכניסה לאחד ההוספיסים, שם ישבה אישה זקנה שנראתה כקבצנית, לבושה סחבות ושערה האפור פרוע ומלוכלך. העובד הסביר שאנחנו יכולים, רק אם אנחנו רוצים, בלי לחץ

כמובן, לתת כסף לכמה קילוגרמים של עצים לטובת העניים. בכל זאת הזכיר שהפעולה הזאת כמובן מביאה לקארמה טובה בגלגול הבא...

כשהודענו על הסכום שנתרום התכרכמו פניו באכזבה, אבל המדריך (מטעם עצמו) שליווה אותנו אמר לו שמי שלוחץ על אחרים לבצע מעשה טוב למען הקארמה, מקבל בעצמו קארמה רעה, ועצר אותו.

כתמורה קיבלנו "מי שביירך" מהזקנה, לאחר שהרכנו את ראשינו אליה ונקבנו בשמותינו ובשמות הורינו, והיא העבירה את ידה על ראשינו. שלא במפתיע גם עובד המשרפה רצה מאתנו כסף, לא היה מרוצה מן הסכום שקיבל, ושוב ננזף על ידי המדריך שלנו...

ליד הזקנה ישבה חבורת מקוננים שנראו "מקצועיים", שרים ומלווים את שירתם בתיפוף, מתאבלים על האישה שגופתה עדיין נשרפת למטה. שכירת אנשים כאלה מקובלת כחלק מההוצאות הכרוכות בליווי הנשרפים לחייהם החדשים.

רגשות מעורבים התרוצצו בי כשעזבנו את המקום: היה משהו נקי ומשחרר בדרך שבה נעלם הגוף בלי לבזבז אדמה יקרה לקבר. גם האמונה שהמוות הוא רק מעבר מגוף אחד למשנהו, נראתה לי מושכת יותר מהתחזית הקודרת של האין המוחלט כסוף. אך העליבות, הבדלי המעמדות בדרך שבה נעשים הטקסים, והחשיבות המוענקת לפרידה מהנפטרים בחברה המאמינה כי המוות אינו סופי בכלל, כל אלה ציננו במקצת את התפעלותי.

גם ההינדים המקבלים את המוות בפשטות ומציגים את הגופה הנשרפת לעיני כל, חוששים לנגוע בגופה ובשרידיה, ומטילים תפקיד זה על כת הטמאים המנודה. גם הם חשים סלידה מקרבה יתרה למוות, שדומה בעיניהם לעיסוק הבזוי בפשיטת עור ועיבודו. האם גישתם אל המוות מתקדמת יותר? אינני יודעת, ונדמה לי שבעניין הזה יש בינינו יותר דמיון משוני.

משט מפואר וססגוני לכבוד יום ההולדת של טולסי

צעיר צנום ונמוך, שיערו השחור מבריק ומסודר כמו אחרי ביקור במספרה, אוזן אחת שלו רצועה בחור ענק ובו עגיל קטן, נטפל אלינו כשטיילנו על גדת הגאנגס מגהאת לגהאת והציע את שירותיו כמדריך בלי תשלום, "רק כדי לתרגל את האנגלית שלו".

כמובן שלאחר הסברים על כמה גהאתים שעברנו בדרך, הציע לנו לבוא לחנות המשי המפורסמת ביותר בווראנסי, לפחות בקרב הישראלים, מפני שהכתובת: "באבא קטן מכניס את כיתן בכיס הקטן" מקשטת קירות רבים בעיר העתיקה ובאזור הגהאתים התיירותיים, לצד כתובות המתחרים: "דויד, המשי הכי טוב בווראנסי", "השיינקין של המשי". "כמובן שאין שום התחייבות לקנות, רק לראות", טען בתוקף. בתחילה די כעסנו, בעיקר על עצמנו שנלכדנו בפיתוי שלו. אך כשישבנו בחנות של באבא קטן עצמו, ושוחחנו אתו בעברית שוטפת, המליץ לקחת אותו לסיור נוסף בעיר, ולכן קבענו להיפגש אתו באסי גהאת למחרת אחר הצהרים.

שלא במפתיע, בהתחשב בעובדה שהדבר כבר קרה לנו בהודו, לא הופיע הצעיר לפגישה, אף על פי שהיה לו אינטרס מובהק כמי שעמד להרוויח כסף מן הסיור. בשלב הזה במסענו כבר ידענו שיש כמה תעלומות הודיות בלתי פתירות, ולכן עמדנו בקצה המדרגות תוהים ומחכים בלי אמונה גדולה, לדמותו שתצוץ לפתע באופק.

בעודנו מסתכלים לכיוון הגהאת הקרובה עוררה את תשומת לבנו התקהלות של אנשים רבים על המדרגות והחוף שלידן. סירות מקושטות ביריעות בד צבעוניות מצוירות ניצבו על הגדה ועליהן אנשים וילדים בתחפושות ססגוניות עוטים מסכות נסיכים ונסיכות עם כתרי זהב, לבושים כציידים, אלים או דמויות מיתולוגיות צבעוניות ומוזרות.

אנשים וילדים בתחפושות הצטלמו בעמידה קפואה ופנים רציניות כמקובל אצל ההודים, עומדים לפני תפאורה ססגונית המצוירת על בדים מתוחים בין עמודים על החוף.

על רחבה מרוצפת באמצע המדרגות התגודדו אנשים רבים, וכמה צעירים שסרט סגול ועליו כתובת בהינדית יורד באלכסון על החזה התרוצצו ביניהם בפעלתנות. אפי פנה אל קבוצה קטנה של אנשים לבושים בגדים מערביים שעמדו יחד משוחחים בנימה עסקנית. לשאלה מהו האירוע השיבו, כי זהו יום ההולדת של טולסי, מחבר הנוסח העממי של סיפורי הראמהאינה, (המיתולוגיה ההודית כפי שהיא מומחזת עד היום ברחובות הערים בפסטיבלים) ועל כל אחת מהסירות משוחזרת תמונה מעלילות ראהמה.

ברחבה ניגנו שתי תזמורות, תזמורת ילדים שכללה בעיקר תופים ומצילתיים, ותזמורת מבוגרים עם כלי נשיפה ותופים שהנעימה מנגינות הודיות קצביות עליזות. מדי המנגנים היו מעוצבים בסגנון סרג'נט פפר: כובעי מצחייה עם פומפונים לילדים, ומעילים אדומים עם כותפות ו'פרנזים' מוזהבים למבוגרים.

נכבדים בשיער שיבה, לבושים בחליפות פיג'אמה קורטה לבנות, ירדו לסירות וענדו שרשרות פרחים על צוואר הילדים המחופשים לנסיכים. מקצה המדרגות התלולות ירד לאיטו, נתמך בידי שני מכובדים, גבר צנום וגבוה, שערו הארוך לבן ופניו מביעות תבונה וטוהר, ואחריו הזדנבו עוד מכובדים שמנמנים למדי וכולם לבושים בבגדים לבנים וחגיגיים.

כל המכובדים התכנסו על דוכן קטן המשקיף על המים, וקיבלו איש בתורו זרי פרחים שענדו זה לזה. התזמורת המשיכה לנגן, וכלי פוג'ה עם עשרות לשונות אש בוקעות משקערוריות שמן הוגש לקשיש המכובד. לאט ובחגיגיות הניע את הכלי הבוער בתנועות הריטואליות של הפוג'ה, ואחר כך העבירו לנכבדים האחרים, שחזרו, איש בתורו, על אותן התנועות.

קבוצת גברים לבושים בגדים פשוטים ומלוכלכים התכנסה מתחת לדוכן, וכל אחד מהם קיבל צעיף כתום שנכרך סביב הראש כתרבוש. כולם עמדו והרימו את ידיהם, צעקו יחד משהו שנשמע כקריאת קרב, ואז יצאו לכיוון הסירות. היו אלה הספנים שתפקידם היה להוריד את הסירות למים ולהשיט אותן, והברכה והצעיפים נועדו לעזור להם בדרך. חדורי הכרת חשיבות המעמד החגיגי ותפקידם המיוחד בו, עלו על הסירות ואחזו במשוטים.

לאחר שהוענקו צעיפים כתומים מקושטים בשמו של שיווה לכל המכובדים, ירד הזקן לבן השיער מהדוכן נתמך בידי הנכבדים, והטקס הסתיים.

שני כתבי טלוויזיה ראיינו ארוכות את הזקן, ראש המכון ללימודי סנסקריט, מוקף בנכבדים לבושים לבן שנראו כדמויות אגדתיות שקפצו למאה ה-21 והתקבלו בטבעיות על ידי נציגי המדיה, ממש כאילו אברהם ויצחק הקדמונים היו מתראיינים לערוץ השני בישראל.

אפי התחיל כמובן לחקור, ואחד העסקנים שהסתובבו ליד הנכבדים אמר לנו שהסירות עומדות לצאת למשט לאורך הנהר, ולעבור ליד כל הגהאתים עד לאחרון הנמצא ליד הגשר. שם תהיה תוכנית תרבותית, ויינתנו פרסים לסירות המצטיינות. להפתעתי, הזמין אותנו לשוט באחת מסירות המכובדים ולחזות בתוכנית בסוף המשט.

שוב, כמו שקרה בפוג'ה של הנזירות והנזירים ברומטק ובטקס לכבוד הפילוסוף והמלומד ראול בדארג'יילינג, הפכה אותנו עצם ההתעניינות בתרבות המקומית לאורחי הכבוד, בלי קשר למראה המוזנח והדל למדי שלנו.

פעמים רבות במסענו זכינו ליחס של אח"מים רק מפני שגילינו התעניינות והתחלנו לשוחח עם המשתתפים. גינוני הכבוד הביכו אותי, ולא ידעתי אם ליחס אותם לתחושת הנחיתות של המקומיים מול אנשי המערב, או לסגנון הטבעי הפתוח שלהם.

כיום אני מבינה כי מחוות הכבוד שנראו לי אז מוגזמות לא נחשבו ככאלה בעיני אנשי המקום, שהעניקו אותן בפשטות כמעשה שגרתי ויומיומי. הכבוד שזכינו לו ניתן בכנות ובטבעיות בלי שום מניעים נסתרים. כך נוהגים ההודים בכל מה שקשור לדת ולתרבות, כלפי כל אדם באשר הוא. מלומדים ואמנים מסורתיים מפורסמים ומהוללים נגישים לכל אדם בדרך כלל, בניגוד לגינוני השררה והריחוק המופגן של אנשי השלטון.

תארו לעצמכם אירוע דומה במערב: מודעות גדולות, ממומנות על ידי החברות הגדולות נותנות החסות, היו מבשרות על האירוע ברחובות ובעיתונים, ודוכנים ושלטים שלהן היו מפארים את הרחבה והסירות. מאבטחים היו מפרידים בין הקהל והאנשים הלוקחים חלק במשט, ומונעים גישה חופשית של ההמונים אל הנכבדים, ושום תייר מזדמן לא היה מוזמן להצטרף אליהם.

בהודו, ובמיוחד בוואראנסי הקדושה, מתרחשים טקסים כל הזמן בלי ארגון והפקה. לאף אחד לא אכפת אם הכל מתוכנן ומסודר, או שכולם מתרוצצים במין כאוס אנרגטי, ואיכשהו הדברים מסתדרים בעצמם.

בעודנו מטפסים לסירה דמיינתי לעצמי איך אנחנו נתפסים, מוקעים כמתחזים ומסולקים בבושת פנים, ואילו אפי חגג בביטחון מוחלט, כאילו תמיד ישבנו בקרב נכבדים נשואי פנים לבושי לבן בוהק במשט סירות חגיגי על הנהר.

לפתע ירדו לסירה שני כתבי הטלוויזיה ורכנו אליי, מגישים לי מיקרופונים ושואלים מה שמי, מהיכן אני ומה אני מרגישה כלפי החגיגה הזאת. גמגמתי משהו על האותנטיות, והשתתפות הקהילה כולה בטקס העתיק, וההרגשה שהוא אמיתי וחי. ניסיתי לשוות לעצמי חזות בטוחה ושלווה של סלבריטאית, כדי לא להיחשף כמתחזה עלובה שנקלעה למקום בטעות, כמו דני קיי בגרסה שלו לסיפור רביזור.

הכתבים ירדו מן הסירה, הקהל על החוף קרא קריאות עידוד וכולם הניפו את ידיהם למעלה, והסירות המקושטות יצאו בטקסיות ואיטיות למשט על הנהר.

בסירה הגדולה שלנו ישבו כמה נכבדים שבי שיער לבושי לבן, חוקרים וסופרים מן המכון לסנסקריט של וואראנסי. לדאבוננו איש מהם לא דיבר אנגלית, ולכן לאורך הנסיעה שנמשכה כשעתיים, הסתפקנו בשיחות מעניינות מאוד עם שני צעירים חביבים שעלו על הסירה ויצאו לדרך בלי לחשוב הרבה, פשוט כי התחשק להם.

קאלפנה, (דמיון בהינדית) בת 21 עגלגלה וחייכנית, פתוחה ומלאת חיים, פתחה אתנו בשיחה על אף האנגלית הדלה למדי שלה, והפגינה ביטחון ונינוחות. כסטודנטית לתואר שני בסנסקריט ותרבות הודית באוניברסיטת נהרו בדלהי, הגיעה לוואראנסי להשתתף בסמינר מיוחד באוניברסיטה, המתמחה בתרבות הינדית.

מוצאה מהעיר הגדולה לאקנאו במדינת אוטאר פארדש, אביה קצין במשטרה ואמה עקרת בית ולימודיה ממומנים על ידי סבא שלה. אחרי הלימודים תכננה לנסות להתקבל לעבודה במנהל הציבורי בממשלה. בחינות הקבלה לעבודה ממשלתית קשות וארוכות מאוד ורק בעלי תואר שני יכולים לגשת אליהם. אך זוהי משאת נפשה והיא בטוחה שתצליח.

מאוחר יותר הבנו, שהבחינות הקשות נועדו לסכל את המנהג הרווח של הענקת משרות ממשלתיות למקורבים או בני משפחה. על היתרונות העצומים של העבודה בממשלה למדנו מידיעה בעיתון, בה הודיעה הממשלה כי משפחות הרוגי תאונת רכבת גדולה יקבלו כפיצוי - משרה ממשלתית אחת לכל משפחה!!!

קאלפנה הצהירה שאינה רוצה להתחתן וללדת ילדים, לפחות בחמש השנים הבאות. החבר שלה לומד אתה באותה מחלקה, אך הם כמעט לא נפגשים, מפני שהוריה לא היו רוצים בכך.

באותו נושא התלוננה על החברה השמרנית בהודו ובמיוחד בווארנסי, בה ננעלים המעונות של האוניברסיטה כבר ב-7 בערב, בעוד שהקמפוס בדלהי פתוח כל הלילה, כולל חדר המחשב והקפטריה.

לדלהי היא נוסעת ברכבת במחלקה שניה אבל במיטה עליונה, כך שהיא מרגישה בטוחה יחסית. אך בווראנסי אינה יוצאת בערב לבדה, ולכן לקחה אתה לשיט חברה.

קאלפנה הזמינה אותנו לבוא אליה כשנהיה בדלהי, והבטיחה סיור במקומות היפים ובמערות שליד העיר, השאירה לנו כתובת ודואר אלקטרוני, וקיבלה את הכרטיס שלנו עם כתובת הבלוג. (אך לבושתנו עד שהגענו לדלהי שכחנו אותה ולא התקשרנו אליה...)

דיליפ בן 26, נמוך וצנום, ארשת פניו רצינית ובוגרת, והוא בוגר תואר שני בספרות אנגלית ומלמד ספרות אנגלית בקולג' בעיר קטנה בסביבה.

מוצאו ממשפחה בראהמינית בכפר קטן באוטאר פארדש, ולווראנסי בא כדי לגשת לבחינות לקבלת משרה ממשלתית. המשכורת שלו כמורה לספרות אנגלית בקולג' פרטי היא 2,000 רופיות לחודש, (מאתיים שקלים) ואילו כעובד ממשלה ירוויח באותו תפקיד עצמו בין 10,000 ל- 15,000 רופיות לחודש.

הפערים האלה בין המגזר הציבורי לפרטי, ממחישים כמה רחוקה הודו מהמערב הקפיטליסטי, למרות המורשת הבריטית החזקה ותעשיית ההיי-טק הפורחת. הצבא, הממשלה המרכזית, וגם חלק מהממשלות המקומיות הם גופים חזקים ומסורבלים שאותם עד כה לא הצליחו (ואולי כלל לא ניסו...) לצמצם או להחליש.

הבחינות אליהן עמד לגשת נועדו לעבודה במודיעין ההודי אך דיליפ, כברהאמיני השואף להגשים את ייעודו, מעדיף ללמד בקולג'. כמו הודים משכילים רבים שפגשנו, דיבר אנגלית מצוינת במבטא הודי מודגש ועל אף הקושי להבינו מצאנו במהרה נושאים משותפים בכתביהם של ת'ורו ואמרסון, ודיליפ ציטט בשטף מיצירות גדולי הספרות האנגלית והאמריקאית.

דיברנו על הכל: המצב הפוליטי במזרח התיכון, הפוליטיקאים ומחרחרי המלחמה הניזונים מהפחד שהם יוצרים, וההשקעות המוגזמות של הממשלות (בישראל ובהודו) בביטחון. הבענו תקווה שהמצב בהודו ישתפר עם פתיחת המעבר מהודו לפקיסטן

באזור המריבה בקשמיר, וביקור ראש הממשלה הסיני. משום מה דיליפ דאג מאוד שמא לא נזכיר את שמו בבלוג, ולפני שנפרדנו דרש מאתנו הבטחה לכתוב עליו, ואף איית את שמו בקפדנות כדי שלא נשכח או נטעה.

שיירת הסירות הצבעונית שטה לאורך חופי העיר, מלווה במוזיקה עליזה שהשמיעה תזמורת על אחת הסירות ובזיקוקי דינור ששוגרו מן הסירות.

החושך ירד, בחלק מהגהאתים חיכו אנשים והסירות התקרבו אל החוף שעליו הודלקו מדורות ואורות לכבודן. הסירות היו מוארות בנורות חשמל ובלפידים, והנהר כולו זהר מהשתקפויות האור במים. בכל פעם שהספן עצר את המנוע וחיכה לשיירה שתתקדם, הרגשנו את החום והאוויר הכבד עוטפים אותנו, וכאשר המשכנו לשוט ציננה אותנו הרוח הקלה שנוצרה עם תנועת הסירה. לאחר יותר משעה הגענו לגהאת האחרון וירדנו מן הסירה.

במעלה המדרגות ניצבה במה מקושטת שעליה ישבה להקת נגנים: תוף, כינורות, הרמוניקה וזמרת, שהשמיעה מוזיקה הודית מסורתית ברמקולים. אחד הנכבדים בסירה קרא לצעיר חביב שהוביל אותנו ואת ידידינו הצעירים, והזמין אותנו לשבת על מזרונים מכוסים בסדינים ולהישען על כריות ארוכות, לצד מכובדים לבושי לבן שהגיעו בסירות או בכלי רכב אחרים ביבשה.

דיליפ ישב לידינו ותרגם בקפדנות את המזמור הדתי שהזמרת שרה. הילדים המחופשים כנסיכים והקוף במסכה ישבו ליד הבמה, על מושב מרופד קטיפה בתוך אפיריון מפואר. הם היו הזוכים בתחרות בין הסירות והתחפושות, ונראו גאים ורציניים בתלבושותיהם המוקפדות.

שאר הקהל ישב על הרחבה מאחור, ילדים קטנים התרוצצו בין הנכבדים על המזרונים, ואלה נזפו בהם בחומרה כאשר הפריעו להם.

לאחר שכולם התיישבו התחיל טקס ענידת צעיפים כתומים למכובדים. משורר הודי חשוב (צ'נדרה שקר מישרה) וראש המכון לתרבות ההינדית בווראנסי הוזמנו לבמה וקיבלו תעודות הוקרה ממוסגרות גדולות, הודו בנימוס וירדו מן הבמה.

אחריהם הוזמנה לבמה אישה מוסלמית עשירה שתרמה כסף להקמת מקדש לשיווה בעיר. גם לה הוענקה תעודת הוקרה והקהל מחא לה כפיים בהתלהבות. בנאום התודה שלה אמרה שלא רצתה לקבל פרס, ובכלל לא היא עשתה את המעשה, אלא האל שיווה פעל דרכה.

בווראנסי, בה סיירו בסוף השבוע עשרות שוטרים חבושי קסדות עם ציוד הפגנות במרכז העיר העתיקה ליד מקדש הזהב, יש משמעות מיוחדת לכבוד שהוענק לאישה המוסלמית בטקס הינדי מסורתי, והדבר מלמד משהו על הסובלנות הבין-דתית השוררת בעיר למרות המתיחות.

מקדש הזהב ההינדי סגור לזרים ונשמר בקפדנות על ידי המשטרה, מפני שלידו יש מסגד גדול שעומד על מקומו של מקדש הינדי וסופג איומים מהינדים קיצוניים. הכניסה לזרים אסורה וכל ההינדים הנכנסים למקדש עוברים בדיקה ביטחונית קפדנית, בשל החשש מפיגועים של פונדמנטליסטים מוסלמים. המוסלמים מהווים כארבעים אחוז מהאוכלוסייה בעיר הזאת, שהיא הקדושה ביותר עבור ההינדים. בדרך כלל נשמר שיווי המשקל העדין בין מאמיני שתי הדתות, אך מדי כמה שנים מתחוללות בה מהומות אלימות.

נשים עטויות רעלה שחורה המסתירה גם את עיניהן וגברים חבושי כיפות לבנות ובעלי זקנים שנראו בעיר עוררו בי רתיעה, ובזמן הביקור בשכונה המוסלמית עלו בי חששות כבדים. ידעתי שאני שבויה במושגים המוטעים שהבאתי מהמזרח התיכון הסוער, אך הפיגועים בקשמיר ובמקומות אחרים בהודו הזכירו לי כי גם למעוז הסובלנות הזה חודרים יסודות קנאיים ואלימים.

על הבמה עלה רקדן מחופש לשיווה עם הקלשון בידיו, ורקד ריקוד חינני ומלא חיים האמור לתאר איך שיווה כועס על העולם והורס אותו, אך בעיני נראה דווקא מאושר ונינוח...

בזאת הסתיים החלק העיקרי של התוכנית, ונערים נשלחו מהסירה להזמין אותנו לחזור לגהאת שלנו. הפעם שטנו כמעט בלי הפסקות, והגהאתים היו ריקים וחלקם כבר חשוכים חוץ מגהאת השריפה שבערה במלוא העוז. הנהר היה שקט והאוויר חמים, והבניינים על הגדה נראו עתיקים ורומנטיים כמו באגדות שחרזדה, בלי הלכלוך וההזנחה וסבך החוטים והצינורות המכערים אותם ביום.

לקחנו חלק בחגיגה מקומית, תמימה ופשוטה, בלי תיירים ועולי רגל, עם הרבה רגעים מייגעים ומשעממים. (במיוחד הנאומים האינסופיים בהינדית בסוף הערב) אך החוויה האדירה של הצצה מקרוב אל מנהגים מסורתיים עממיים כחלק בלתי נפרד מהקהל, פיצתה אותנו על הכל.

גורואים מרשימים, מקדשים עלובים ומקדשים מרוממים

תשעה ימים סיירנו בעיר העתיקה, בכל המקדשים החשובים בעיר, חצינו את הנהר וביקרנו בארמון המהארג'ה המתפורר ובמקדש עתיק מאוד "Old Durga", שהמגדל הגבוה מאוד שלו מכוסה כולו בתבליטי אבן יפיפיים ועדינים.

ראינו תצוגת דיוראמות צבעונית המתארת את עלילות הראמהאיאנה - חיי האל ראהמה ואשתו סיטה, המאהבות הרבות שלו, הרפתקאותיו ומאבקיו בכוחות האופל בעזרת ידידיו הקופים ובראשם הקוף האל הנומאן. הבובות היו מעוצבות בסגנון גס ופרימיטיבי, אך המקומיים עמדו נלהבים ומתמוגגים והניחו את כפותיהם הצמודות על פיהם ומצחם לאות קדושה. התצוגה הזאת השאירה אותי במבוכה: רציתי לקבל את התמימות והפשטנות בלי התנשאות, אך לא הצלחתי למתן את הגישה השיפוטית שלי כלפי התופעה שנראתה לי ילדותית ושטחית.

ברכת מי הגאנגס הקדוש ליד מקדש "Durga", הגדול והמפורסם, הייתה מכוסה בירוקת ואיש לא נכנס אליה מלבד הברווזים ששטו בה להנאתם. אנשים רבים הגיעו בבוקר לפני העבודה, עמדו בתור ארוך לפסל המרכזי, הצמידו כפותיהם למצחם והרכינו ראשם בכבוד, והגישו פרחים ומנחות לכוהנים, שהחזירו את המנחות מיד לאחר שנגעו בהם בסמליות.

אך גם במקדש הזה, שיכול היה להיות מרשים ומרגש, זמזמו זבובים מעל צואת פרות ועזים שהייתה מפוזרת בכל מקום, הקירות התקלפו, והמדרגות והפתחים היו משופשפים ושחורים משימוש, על הרצפה הושלכו שרשרות פרחים של המאמינים, והגרוע מכל: הפינות היו אדומות מיריקות פאן, העלים הממסטלים שהגברים ההודים אוהבים כל כך ללעוס. כל אלה חיזקו בי את התחושה כי הדת והתרבות שהמקדש הזה מייצג נמצאות בתהליך של ירידה והתנוונות.

בהמשך המסע הרהרתי ארוכות במראות האלה ובמשמעותם. חשבתי שאם במקומות הקדושים ביותר שלה לא שוררת תחושה של טהרה והתרוממות הנפש, כנראה שהתרבות ההינדית בת אלפי השנים נמצאת במצב של קפיאה על השמרים והסתאבות. דווקא ריבוי המקדשים והפופולאריות שלהם בקרב השכבות הנמוכות בחברה, העידו יותר מכל על הזילות והירידה במעמד ההינדואיזם המסורתי והכוהנים בחברה ההודית.

לעומת זאת, בכינוסים של מאמיני גורו ובאשרמים שלהם נשמרת התרבות ההינדית במלוא חיוניותה ועוצמתה. כך ראינו ברישיקש, כשהתקרבנו למקדש גדול שממנו נשמע קול גבר מדבר מתוך רמקולים אדירים.

מאות אנשים, כולם נקיים ולבושים חגיגי ונראים כבני המעמד הבינוני השבע, ישבו בשיכול רגליים על הרצפה בחלל הענקי של המקדש והקשיבו בריכוז לגבר, שישב על במה מוגבהת ליד מיקרופון, ולידו כמה מכובדים לבני שיער לבושים לבן. שערו השחור היה מסופר קצר, שרשרות פרחים כתומות ירדו על חזהו, וזקן קצר עיטר את פניו הבשרניות והמלאות.

הגברים ישבו בתוך המקדש, והנשים התכנסו בצד מחוץ למקדש, מתחת לחופות בד לבנות, שנמתחו מהקיר והצלו על רחבה גדולה. הגברים היו לבושים בחליפות פיג'אמה קופטה לבנות, והנשים בסארי ובחליפות פונג'אבי בצבעי פסטל עדינים. כולם האזינו בדריכות – כשגופם מבטא שקט פנימי ועל פניהם נסוכות שלווה והתעלות רוח.

אישה צעירה רמזה לנו להתקרב אליה והתיישבנו לידה על המדרגות. שאלנו אם הדובר הוא גורו ומה שמו, והצעירה ענתה: "כן, הוא גורו, והוא אבא שלי." חשבנו שזו אמירה מטפורית ונענענו בראשנו בהבנה. אך היא הצביעה על הבחורה שישבה לידה ואמרה שזו האחיינית שלו, ואחר כך על עוד נערה שגם היא הבת שלו, ואז הבנו שהן באמת בנות משפחתו.

שמו וישוואראת' לי קאשיאפה והם באו לשבועיים לרישיקש ממדינת מאדיאר פראדש, לפגוש את חסידיו ולדבר בפניהם. בהרצאתו פירש את אחד הפרקים של הבהוואדגיטה (שירת המבורך, תמצית הפילוסופיה ההינדית המובאת כדברי קרישנה אל ארג'ונה, בעומדו לצאת למלחמה מול בני עמו, במסגרת היצירה ההינדית הנקראת מאהבראטה) לקהל החסידים הנלהבים. לצערנו האנגלית של הבת לא הייתה מספיק טובה כדי להמשיך בשיחה, ומבטי היושבים הבהירו לנו שהשיחה הזאת מפריעה.

נסיעה קצרה מווראנסי לסארנת' הקרובה, עיירה קטנה בה דרש בודהה את הדרשה הראשונה שלו, חיזקה את השקפתי על התנוונות ההינדואיזם הממסדי.

המקדשים הבודהיסטים הנקיים והמטופחים בעיירה השקטה והנעימה היו מוקפים עצים, שיחים, פרחים ודשאים מטופחים, והיה בה אפילו גן צבאים. קרוב כל כך למקדשי ווראנסי המזוהמים והמוזנחים, בלב סביבה הינדית לחלוטין, היו המקדשים האלה אי של טוהר וקדושה בלב הסחי והטומאה.

הביקור במקדש הזהב באמריצר שבמדינת פונג'אב, והפגישה עם הסיקים עטויי הטורבנים (להבדיל מהסיקימיים מלוכסני העיניים בני סיקים שבצפון מזרח הודו) שפך אור חדש על נושא הדת והתרבות ההינדית.

כבר ברכבת הצפופה לאמריצר הרגשנו שאנחנו בפונג'אב, ארץ הסיקים, כאשר הקרון התמלא בגברים מזוקנים, גדולים וחסונים, שטורבנים צבעוניים מסתירים את שיערם הארוך אשר לא סופר מאז לידתם.

קבוצת כזאת של גברים העומדים בצפיפות הייתה יכולה להיות מחזה מרשים ואפילו מפחיד קצת, אך הם היו מאוד חביבים וחייכנים, והמבוגרים הציוריים בעלי הזקנים והשפמים הלבנים והמטופחים נראו כדמויות מספר אגדות אקזוטיות.

בכניסה למקדש עצרו אותנו שומרים במעילים צבעוניים עם חרבות הדומות לשבריות ערביות תקועות בחגורתם, וכיוונו אותנו באדיבות אך

בתקיפות אל המלתחה להפקיד את הנעלים. במקדשים בווארנסי לחצו עלינו להשאיר את הנעליים במלתחה הרחוקה מהמקדש תמורת כסף, ואחר כך לפסוע יחפים על המרצפות הלוהטות, בעוד ההודים מורידים את הנעלים ממש לפני המקדש ופשוט מניחים אותם בחוץ. אך במקדש באמריצר ברחבה המוצלת והמסודרת, היו עובדים יעילים ואדיבים שהפקידו והחזירו את הנעלים בזריזות ובלי כל תמורה. טבלנו את כפות הרגלים באגן המים מתחת לשער הלבן והגדול, ונכנסנו לחצר הגדולה.

המקדש הלבן נמצא בלב אגם קטן וכל החלק העליון שלו – הגג, הכיפות והמגדלים מצופים בזהב. החצר הענקית והבניינים סביבה מקיפים את האגם בריבוע מושלם וסימטרי, ובוהקים בלובנם. התוצאה היא תחושה של ניקיון וקדושה, ויופי מלכותי מאופק ומכובד. החצר מרוצפת בשיש לבן, מהקירות נמתחים גגונים קטנים על עמודים וביניהם קשתות אבן מעוטרות בסגנון מוסלמי

פשוט – האבן הלבנה מחוררת בריבועים ומשולשים קטנים.

מתנדבים גלגלו שטיחים ארוכים ורטובים על ריצפת החצר הלוהטת כדי שכפות רגליהם של המבקרים היחפים לא ייכוו, ואחרים הוציאו מים מן האגם בדליים גדולים ושפכו אותם על הרצפה לקרר אותה. עוד מתנדבים טאטאו את החלקים היבשים במטאטאי זרדים ארוכים, סילקו כל עלה או פיסת נייר והורידו את המים מהמקומות הרטובים בעזרת מגבים ענקיים, וכך השרו אווירת ניקיון ורעננות.

מאווררים השיבו רוח על המבקרים שנחו בצל הגגונים, ומתנדבים הגישו לקהל מים קרים בקעריות מתכת קטנות ממתקני מים מטוהרים שניצבו בפינות החצר. רוב עולי הרגל היו סיקים, משפחות עם ילדים, וזקנים מרשימים בשפמים המטופחים ומבנה הגוף החסון שלהם. אך היו גם משפחות רבות אחרות שנראו הינדיות, (או שמא היו אלה סיקים שלא הקפידו על איסור התספורת וחבישת הטורבן?) שבהן הגברים קשרו על ראשיהם מטפחות אף גדולות ומגוחכות, ומעט תיירים לבנים, כצפוי בעונה החמה באמריצר.

מדי פעם ניגשו אלינו סיקים מזוקנים עם טורבנים צבעוניים, לחצו את ידינו בחום כאילו היינו אורחים חשובים ואמרו: "ברוכים הבאים! תודה שבאתם לאמריצר!" למרבה מבוכתי...

ב-5 לפנות בוקר היה עוד חושך מוחלט בחוץ, אבל מחוץ למקדש התנהלו "העסקים כרגיל": דוכנים, קבצנים, נהגי מוניות ואוטוריקשה, אנשים רבים נכנסים ויוצאים בשער והכל שוקק חיים. בתוך החצר ליד הקירות שכבו המוני אנשים וישנו בשלווה. אנשים ישנו גם על הדשאים שבין הבניינים, וברחבה המקורה לפני המעונות הציבוריים, אך כאן הם שכבו בשורות מסודרות ומעליהם הסתובבו מאווררים גדולים. כל הזמן המשיכו המתנדבים לטאטא ולשטוף את החצר הלבנה הענקית.

שלט מעל הכניסה לבניין גדול הכריז כי זהו המטבח, ועובדי המקום בתלבושת המסורתית חילקו קעריות אלומיניום לתה. באולם הגדול ישבו עולי הרגל בשיכול רגליים על שטיחים צרים וארוכים, כשהקעריות מונחות על הרצפה לפניהם. תורנים נמרצים עברו בין היושבים ובידיהם קומקומים ענקיים וחילקו תה לכולם. הוזמנו לשבת על השטיח ולשתות, למודת ניסיון מהחלב הרתוח בתה ההודי המתוק שלא היה "כוס התה שלי", סירבתי בנימוס והסברתי שזה מוקדם מדי בבוקר בשבילי. (דבר שאכן היה נכון למדי)

המטבח והמעונות הציבוריים פתוחים לקהל הרחב בלי תשלום ומוחזקים על ידי הקהילה בעזרת תרומות ומתנדבים.

זקן חבוש מצנפת לבנה משונה שמתחתיה בצבץ שערו הלבן, עיניו ערניות ופקחיות, ישב לידינו ופתח אתנו בשיחה. כששמע שבאנו מישראל, התעניין אם אנחנו פלשתינאים, וכשהסברנו שאנחנו יהודים ומדברים בעברית, שפת התנ"ך, גילה בקיאות ואמר: אה, "יהודי". (כך ממש כפי שאנחנו אומרים)

הזקן שהיה סיקי, על אף שערו הקצר שלא היה מוסתר כנדרש על ידי טורבן צבעוני, בירך אותנו בחמימות. בצעירותו למד תנ"ך בקורס מיוחד, ומכאן הידע שלו על היהדות והעברית. על הודו התלונן כי היא כבולה בכבלי המסורת, ואנשים בה אינם חופשיים כמו במערב. כשהערנו שגם במערב אנשים משועבדים לכסף

ולרכוש, בעוד שבהודו אנשים עשירים יותר רוחנית, התקשה לקבל זאת.

נשארנו לשבת אתו על השטיח ובינתיים היושבים לידינו גמרו לשתות והלכו, והתורנים האיצו בנו בעדינות לקום ולשבת בקצה השורה על שטיח אחר, כדי שהגשת התה תהיה יותר יעילה ומהירה. הזקן התקומם, וביקש מאתנו לא לעזוב את המקום, מפני שזו דקדקנות מוגזמת. הרגשנו ממש לא נוח, והסברנו שאנחנו אורחים ולא נעים לנו להפר את הנהלים המקובלים. הזקן התקומם כנגד התורנים והתווכח בלי הרבה כעס, מתוך נרגנות שקטה ונחושה. לנו נראה כמורד נצחי, המסרב ללכת בתלם ולקבל את ערכי החברה שבה הוא חי.

השמש עלתה לאטה מעל המקדש וצבעי האגם והמקדש המשתנים בכל רגע נראו כתפאורה מרהיבה לאגדה עתיקת יומין.

בלב האגם, מחובר לגדה על ידי גשר צר, נמצא לב המקדש. על הגשר השתרך תור ארוך של סיקים והינדים, צלחות קטנות עשויות עלים ומכוסות בעלה גדול בידיהם. ברמקולים נשמעה כל הזמן שירת גבר עדינה ומרגשת בליווי הרמוניקה, תוף טבלה, ומקהלת גברים.

התור התקדם לאט, נעצר מדי פעם כשסדרן לבוש מעיל כתום עם שבריה מווסת את התקדמותו בעזרת חבל ששימש כמחסום. לאחר כשעה התיישבו כל העומדים בתור על הרצפה בין החבלים, (חוץ מאתנו ועוד כמה שלא מצאו מקום לשבת) והחלה תפילה. הקהל הצטרף בשירה ובהצמדת הידיים למצח ולחזה מדי פעם, וכולם הכירו את המלים והיו מרוכזים ורציניים.

בתוך המקדש היה רק חדר קטן מלא באנשים, ובמרכזו חלל מגודר במעקה חבלים נמוך שבתוכו ישב סיקי חסון וקרא מתוך ספר גדול. על השטיחים סביבו היו מפוזרים פרחים והמון שטרות ומטבעות כסף, שעובד המקדש גרף אותם מדי פעם והעביר לתוך שק גדול.

בצד אחד של החלל המגודר ישבה קבוצת נשים שהתפללו בדבקות. מולן ישבו שני מנגנים על הרמוניקות, מתופף על תוף הטבלה, זמר וקבוצת גברים שישבה מאחוריו וליוותה אותו. שלושה צלמים עם מסרטות וידיאו משוכללות צילמו את הזמר והנגנים.

בשני צדי הריבוע המגודר עמדו עולי הרגל בידיים צמודות לחזה ולמצח, כורעים על הרצפה ומנשקים אותה. רבים השליכו כסף לחלל המגודר, ואחר יצאו לאטם והמשיכו לסובב את המקדש במסלול המסומן בחבלים.

אי אפשר היה שלא להתרשם עמוקות מהניקיון, השקט, האמונה התמימה, הפשטות והמינימליזם, ואווירת הקדושה והטוהר ששררו במקדש. אבל עלתה בי תהייה: מדוע המקדשים ההינדים לא נראים כך? מה ההבדל? הרי מדובר בתרבויות קרובות, אנשים ממוצא אתני דומה, החיים לצד ההינדים כמיעוט. מה גורם לתרבותם להיות שונה כל כך?

בביקור במוזיאון שבמקדש גילינו להפתעתנו, שלסיקים היסטוריה עקובה מדם שבה הפגינו את יכולתם הצבאית בקרבות גבורה מהוללים. אולי כך נוצר הסטריאוטיפ שלהם כלוחמים קשוחים ולא חכמים במיוחד. למעשה הם בעלי חוש מסחרי מפותח ומשכילים מאוד, ופונג'אב היא העשירה במדינות הודו. הסיקים מאמינים באל אחד בלתי נראה כמו הדתות המונותיאסטיות, ומטיפים לחיי יושר ומוסריות כמו כל הדתות, אך לקחו מההינדים את רעיון גלגול הנשמה בגוף חדש אחרי המוות. הדת נוצרה כמחאה על משטר הקסטות בהודו במאה ה-16, ואז הוקם המקדש שנהרס מאז כמה פעמים. (לאחרונה נהרס על ידי הצבא ההודי בפקודת אינדירה גאנדי לאחר שקנאים סיקים השתלטו עליו ב- 1986) למרות המהומות שהתחוללו בהודו אחרי רצח אינדירה גאנדי בידי שומר הראש הסיקי שלה כנקמה על הרס המקדש, היו ראש הממשלה ושר האוצר של הודו בזמן מסענו סיקים חבושי טורבן. גם העובדה הזאת עוררה בי הרהורים על המקום שממנו באתי: "האם אני יכולה לתאר לעצמי ערבים אזרחי ישראל בתפקידים כאלה?"

לצד יופי עתיק ומתפורר, רקבובית של תרבות שוקעת וזילות של הנושא הדתי והרוחני מצאתי בווראנסי גם חיוניות, אמונה אדירה בעוצמתה ואנרגיות רוחניות, שאפילו ציניקנית כמוני לא החמיצה.

הסהאדוהים, התלמידים באשרמים, הכוהנים, עולי הרגל, הקבצנים וארגוני הצדקה הזכירו את ירושלים של המאה ה-19, זו שמארק טוויין ביקר בה והזדעזע מן הלכלוך וההזנחה והיעדר אווירת קדושה בה.

אך בווראנסי מצאתי גם את התרבות ההינדית במיטבה: הגהאתים היפיפיים והבניינים העתיקים והמרשימים המתנשאים מעליהם, הקסם של סמטאות העיר העתיקה, השוק הצבעוני והמדהים בגודלו, המאמינים הפשוטים הבאים להתקרב לאלוהים ולחפש שלווה, חגיגות ותהלוכות מלוות במוזיקה וריקודים ברחובות, קונצרטים של מוזיקה הודית מסורתית, ואוניברסיטה המתייחדת בלימודי התרבות ההינדית ולצדה מאות מורים ומוסדות ללימוד מוזיקה וריקוד.

פרק רביעי - במעלה הגנגס: רישיקש

רישיקש - נהנתנות וקדושה

אחרי המנות הגדושות של "הינדיות טהורה" שעיכלנו בוראנסי, ידענו להעריך את רישיקש המענגת והמפנקת את התיירים המערביים. הגבעות הירוקות והמדרונות התלולים סביב רישיקש היו מראה משובב נפש לעומת השפלה העגומה המשובצת בשדות משמימים וכפרים עלובים שנשקפה מחלונות הרכבת אשר הביאה אותנו להאריד‌וואר מוואראנסי.

האוטוריקשה שהובילה אותנו מהאריד‌וואר לרישיקש חלפה על פני החלק ה'אזרחי' (נטול מקדשים חשובים) הסואן של העיר ועצרה בלאקסמן-ג'ולה, תערובת של מקדשים, אשרמים, מסעדות, מלונות, חנויות לתיירים, ובתי ספר ליוגה ומדיטציה, בה מתרכזים התיירים המערביים.

כבר לאחר כמה ימים הבנו כי העיר הזאת היא יצור כלאיים מוזר. מחד, זוהי עיירת נופש שמערביים באים אליה כדי ללמוד יוגה ומדיטציה ולעשן חשיש בזול ובלי הגבלה. מאידך רישיקש היא מקום קדוש מאוד להינדים, נקודה חשובה במסלול עלייה לרגל הכולל כמה מקומות וביניהם העיר הקדושה האריד‌וואר, הנמצאת במרחק שעה ממנה. לכן אסור למכור בעיר בשר ואלכוהול ורק ב- "High Bank" על הגבעות שלידה, אפשר לאכול בשר במסעדות, ובמרחק לא גדול מהעיר יש פאב ודיסקוטק, שהצעירים המקומיים באים אליו לשתות ולרקוד.

הישראלים היוו קבוצה נפרדת ומסוגרת בתוך עצמה, ורובם בילו את הזמן רובצים בגסטהאטזים הקטנים ובמסעדות החביבות עליהן, מעשנים ומתחלקים במה שעובר עליהם בסגנון "שיינקינאי", ומדי פעם משתתפים בשיעורי יוגה או מדיטציה.

כבר בארוחת הבוקר הראשונה במלון עברנו הלם תרבותי של חזרה לציוויליזציה: המסעדה הייתה נקיה, מסודרת, עם חנות בגדים ומזכרות לידה, והתפריט הציע סלט ישראלי, סנדוויץ' ישראלי, שקשוקה וכו'. מודעות על קורסים ושיעורים של יוגה ומדיטציה, שירותי רפואה איורובידית, ומסאג'ים מכל הסוגים התנוססו על הקירות ובכניסה למסעדות ולמלונות.

התיירים ה"קבועים" ברישיקש (שיושבים בה תקופות ארוכות וחוזרים אליה שוב ושוב) התאפיינו בלבוש שאני כיניתי "פסבדו-הודי": חולצות הודיות שאף הודי לא לובש, חצאית לונגי ארוכה לבחורים וחליפת פונג'אבי לבחורות, שיער הגברים ארוך, לעתים קרובות קלוע בראסטות עם וותק, ולרגליהם כפכפי אצבע או סנדלים פתוחות.

היו ביניהם מבוגרים בני גילנו שראשם עטור שיער שיבה ארוך, על פניהם קמטים, מבטם רוחני ומסוגף, ונראו כאילו נשארו שם משנות ה-60 מפני שאיש לא סיפר להם שהן כבר הסתיימו...

כבר בבוקר הראשון ישבנו כמה שעות ב"German Bakery", (שם מסחרי של מסעדות שמצאנו בכל אתרי התיירות בהודו, אך זו אינה רשת) בית הקפה הפופולארי המשקיף על הגשר הציורי המחבר בין שני חלקי העיר. שתינו קפה משובח ואכלנו קוראסנים ומוזלי, התענגנו על הרוח שציננה במקצת את האוויר הלוהט והתבוננו בכמה טיפוסים אופייניים שישבו שם.

ליד אחד השולחנות ישבה גרמניה צעירה, פניה עגולות וילדותיות ושערה הבלונדיני אסוף בגומייה על עורפה, לבושה בחצאית "ההודית" והצעיפים "ההודיים" הבלתי נמנעים. בנה, ילד בלונדיני כבן 10 מסודר ונקי כמו ילד בורגני אופייני, שיחק עם הכלב המפורעש והמלוכלך של המסעדה, ליטף וחיבק אותו, כאשר אמו יושבת לידו אדישה לחלוטין.

ליד שולחן אחר ישב גבר מבוגר גבוה וחסון, פניו חרושות קמטים וזרועות נמשים, ושיערו המתולתל והאדום יורד על עורפו וכתפיו, לבוש כ'היפי', ונראה כפליט שנות השישים.

עוד היו שם צעיר גרמני עם ראסטות ארוכות וסבוכות שנראו כאילו לא נפתחו כמה שנים טובות, הוריו המותשים מהחום שבאו לבקר אותו, שתי אוסטרליות מבוגרות וגדולות גוף, לבושות בסגנון ה"פסבדו הודי", שקועות בשיחה ערנית, ועוד ועוד, קצרה היריעה מלתאר, וזה רק בוקר אחד בבית קפה אחד.

צעירה מקסיקנית נחמדה הנודדת בעולם כבר ארבע שנים על אופנוע וטיילה בהודו עם החבר שלה, התיישבה לידינו וסיפרה על עצמה. אחרי נדודים ברחבי המזרח הרחוק כולל פקיסטן, הגיעה לרישיקש והתקרבה לסוף הטיול, פשוט כי הכסף נגמר לה...

לפני שיצאה למסע הארוך עבדה כמה שנים בחברות גדולות במקצועה, פרסום ויחסי ציבור. אמה תומכת בה ומעודדת אותה, ורק רוצה לראות אותה מדי פעם. לפני שנה הגיעה אליה וטיילה אתה במשך תקופה קצרה, והפעם שלחה לה כרטיס טיסה הביתה.

פוג'ות על הנהר הקדוש בהאריד‌וואר וברישיקש

אך מלבד המערביים, עברו ברישיקש אלפי עולי רגל הינדים. בודדים, משפחות גדולות, וקבוצות מאורגנות, סובבו את המקדשים והתארחו באשרמים ובמעונות הצמודים אליהם, וטבלו בנהר הגאנגס הקדוש.

ביקור בהאריד‌וואר ועלייה ברכבל לשני מקדשים מפורסמים, לא ריככו את הסתייגותי מהפולחן ההינדי וכל מה שקשור אליו. הריקשה עברה דרך אזור בעיר שברחובותיו עמדו זה לצד זה מקדשים ואשרמים מעוצבים בסגנון גס ופשוט וצבועים בירוק ובאדום ילדותיים, ומקושטים בפסלים וציורים ענקיים שהיו מכוערים למדי בעיני.

המוני עולי הרגל הפשוטים והעניים, שהתארחו באכסניות זולות בהן ישנו באולמות שינה גדולים ואכלו בחדרי אוכל ספרטניים, השרו על המקום אווירת התלהבות דתית תמימה ושליווה. גם בעיניהם, כמו בעיני בני המעמד הבינוני והגבוה, איכות חיים היא עלייה לרגל למקומות הקדושים ולשמיעת דברי הגורו.

הפוג'ה הגדולה המתרחשת בכל ערב עם השקיעה על הנהר בהאריד‌וואר כבר הייתה משהו אחר לגמרי.

מרחוק נראו המונים מצטופפים ליד הנהר ואנשים רבים צעדו אל הטיילת הגדולה והגשר שלידו תיערך הפוג'ה. לאורך כל דרך ניצבו דוכנים של שרשרות תפילה וצלחות עלים ופרחים שבמרכזן נר בכל הגדלים.

בכניסה עצרו אותנו שני סדרנים לבושים מדי חאקי מצוחצחים ומשרוקיות תלויות על צווארם, והושיטו לנו פנקס קבלות. מיד נזכרנו שבספר כתוב כי בעבר אסרו על זרים להשתתף בפוג'ה, ואילו היום מותר להם אך מצפים מהם לתרומה. "תרמנו" ושמרנו את הקבלה, כדי להראות לסדרנים האחרים שהסתובבו שם עם פנקסי קבלות וניסו להתרים אותנו שוב.

על פי הוראת הסדרנים ישבנו על הרחבה המרוצפת על גדת הנהר, בין עולי הרגל והמאמינים היושבים בשורות ארוכות וצפופות, וחיכינו כמעט שעה עד שהשמש שקעה.

עננים התקדרו מעלינו וגשם קל התחיל לטפטף. התעטפנו במעילי הגשם המתקפלים שלנו, אך האנשים לידינו המשיכו לשבת בשלווה סטואית, ורק הנשים כיסו את ראשן בשולי הסארי שלהן. הגשם גווע בהדרגה והחשיכה ירדה כשהטיילת כולה מוארת במנורות אש שהודלקו ליד המקדש בגדה שממול.

הסדרנים התפזרו בתוך הקהל וקראו בקול משפטים קצרים, שהיושבים הגיבו עליהן ב"אאאאיי" גדול והניפו יחד את ידיהם למעלה. הקריאות האלה נשמעו בכל פעם מקבוצה אחרת בקהל לאורך כל הטיילת, וגם על הגדה ממול, עליה עמדו כוהנים שיצאו מן המקדש ובידיהם כלי פוג'ה בוערים.

לפתע בקעה מהרמקולים שירה אדירה, וכל הקהל הצטרף אליה בהתלהבות ובמחיאות כפיים. רבים הצמידו את כפות ידיהם אל המצח ועצמו את עיניהם בריכוז. ליד המים עמדו הכוהנים ובידיהם המנורות הבוערות, שני אנשים ליד המקדש הרעימו בגונג. הרוח החזקה הגבירה את האש, והכוהנים הניעו את המנורות בפשטות מצד לצד, לא בטקסיות מוקפדת כמו בפוג'ה בווראנסי. אך אלפי המאמינים שרו, הושיטו ידיים למעלה, מחאו כפיים והתפללו, וכל זה באנרגיות אדירות שביטאו את עוצמת רגשותיהם.

תוך רבע שעה הסתיים הטקס, כולם קמו ורבים רבים ירדו למים להשיט את צלחות הפרחים והנרות, עד שהנהר כולו היה מלא באורות שטים.

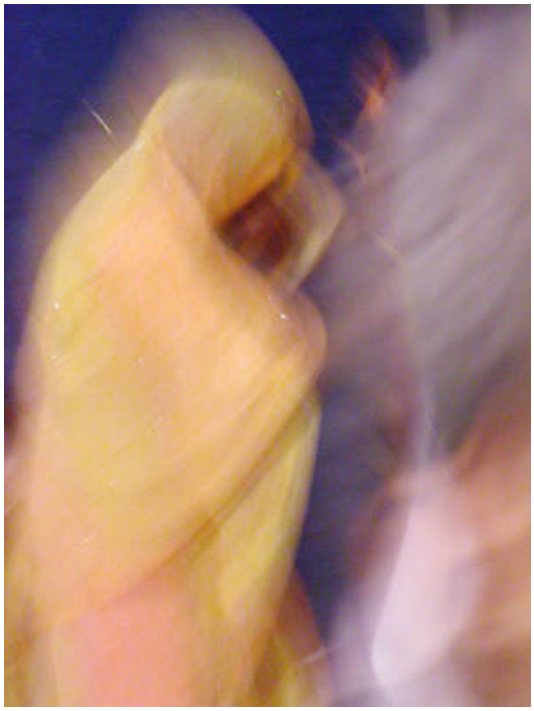
במקום בו ישבנו בלב קהל עולי הרגל אי אפשר היה שלא לחוש בהתרוממות הנפש ובתחושת הקרבה לאל ששררה שם, והחוויה הייתה אותנטית ומרשימה בעוצמתה.

הפוג'ה הטקסית והמסוגננת של ראם-ג'ולה, (החלק ה'הודי' יותר של רישיקש שאליו מגיעים עולי הרגל אחרי לקסמן-ג'ולה) על המדרגות היורדות לגאנגס מהאשרם הגדול, נראתה כהצגה צבעונית ומסוגננת לתיירים בהשוואה להרידוואר.

על רחבה מרוצפת באמצע המדרגות היורדות לנהר, ישבו בשורות שתי קבוצות של פרחי כוהנים בגלימות כתומות זוהרות אחת מול השנייה. הם שרו והתנועעו לקול נגינה ושירה של להקה, שהורכבה מזמר ונגן הרמוניקה, שני מתופפים וילד שניגן במצלתיים קטנים. קבוצת תלמידים נוספת ומכובדים בבגדים לבנים חגיגיים ישבו מאחורי הלהקה, ומסביבם ישבו המוני אנשים והקשיבו מרוכזים ומוחאים כפיים.

במרכז הרחבה יצאה אש מבור גדול מרובע, ובתחתית המדרגות, ממש מעל המים, התרומם פסל לבן ופשוט של האל שיווה. השירה נמשכה זמן ארוך עד שכולם קמו והצמידו כפות למצח מול המים, או ירדו לנהר עם צלחות פרחים דולקות שהניחו על המים.

הלהקה המשיכה לשיר ולנגן, ואישה אחת שהסארי כיסה את ראשה באדיקות התחילה לרקוד בספונטניות, מרוכזת בעצמה, עיניה עצומות והיא מניעה את גופה בקלילות ובחינניות. היא נראתה מאושרת ושלווה ולא שמה לב לאנשים שעלו וירדו מהנהר, וגם הם לא לטשו אליה עיניים.

גילויי הרגשות העזים והאמונה הכנה של עולי הרגל בהאריזוואר או ברישיקש מיתנו את הסתייגותי מההינדואיזם, ובזכותם יכולתי להתחיל תהליך ארוך של קבלה והשלמה עם התרבות ההינדית ואנשיה, תהליך שנמשך לאורך כל מסענו ועדיין לא הסתיים.

להיות הינדי משכיל ורציונלי

שיחות עם כמה אנשים שפגשנו הבהירה לנו את עוצמת תפיסת העולם הרוחנית בקרב בני המעמד הבינוני המשכילים והאמידים. אחד מהם היה ג'איאנט, צעיר בן 28 בעל מבנה גוף מוצק וכרס קטנה, פניו מעוטרות בזקנקן קצר ואופנתי, בוגר קולג' ודובר אנגלית מצוינת, ואנחנו נעזרנו בשירותיו כסוכן נסיעות ברישיקש.

משפחתו ברהאמינית, וסבו היה האסטרולוג של המהראג'ה האחרון ברישיקש, שכבר לא היה כל כך עשיר כמו אבותיו. אביו מכהן כמורה באשראם הגדול בראם-ג'ולה, שבו למד גם ג'איאנט והתעתד להיות כוהן או מורה כוהנים כמוהו, אבל החליט לעזוב ולעבור לעסקי התיירות.

ג'איאנט אוהב את עבודתו וגאה במקצועיות שלו כסוכן נסיעות. לדעתו הלקוח צריך להיות תמיד מרוצה, ולקבל מה שהוא רוצה, ולא מה שהסוכן חושב שטוב בשבילו. (תפיסה שאינה מקובלת כל כך בקרב ההודים, והדבר בולט במיוחד במקצועות תיירותיים). סדר היום המשתנה והגיוון והחופש שעבודתו מעניקה לו מסבים לו הנאה רבה.

לפני שנתיים התחתן עם נערה בת העיר והקסטה שלו, ששודכה לו בין השאר על פי התאמת הלוחות האסטרולוגיים שלהם. לפני כן הכיר בקולג' נערה מקסטה אחרת, ורצה להתחתן אתה אף על פי שידע שההורים יתנגדו לכך. אך הנערה לא הסכימה לצאת נגד ההורים, והרעיון ירד מן הפרק.

למעשה בכלל לא רצה להתחתן, אבל אחיו הגדול אינו נשוי, ואביו שעבר התקף לב התחיל ללחוץ עליו "בעדינות" וטען שאולי לא יזכה לראות נכדים, ולכן נכנע. בחתונה היו 6000 אורחים, מפני ששתי המשפחות בעלות קשרים נרחבים ברישיקש וחוג המכרים שלהן גדול מאוד.

לג'איאנט דעות מוצקות על בעיותיה המיוחדות של הודו והדרכים לפתרונן. לדעתו שני הנושאים החשובים והבוערים הם עודף אוכלוסייה ותשתיות לא מפותחות, וכדי להתגבר עליהן צריכה הודו פוליטיקאים לא מושחתים.

הדרך שבה מתנהלת הדת הממוסדת והחינוך המגמתי מאוד של התלמידים בבית הספר לכוהנים שבו למד, מעוררת בו ביקורת חריפה מתוך תפיסת עולם רציונלית ומודרנית. כדוגמה סיפר איך מיד לאחר הצונאמי הוציאו את כל התלמידים לאזור שנפגע לבצע טקסי פוג'ה במקומות שנפגעו ולקדש אותם, אך למעשה רצו לקדם את יחסי הציבור של בית הספר, ולא עזרו בצורה מעשית.

יחד עם זאת ג'איאנט מאמין גדול בפילוסופיה ההודית המסורתית, והביקורת שלו על החיים במערב ובמיוחד על ארה"ב, חריפה עוד יותר. חוסר השקט הפנימי של האנשים, הצורך שלהם להשיג עוד ועוד, התלות ברפואה המלאכותית והלא טבעית, ואפילו הקוסמטיקה המערבית המזיקה – כל אלה נראים לו הרבה יותר גרועים מתלאות החיים בהודו.

על חברת הקוסמטיקה הגדולה "הימאלייה", (שבהודו קנינו את מוצריה כל הזמן) סיפר כי היא מוכרת במחיר כפול ומשולש מוצרים שווים או פחותים מאלה שנמכרים בחנויות הקטנות, ואינם משווקים בעטיפות מודרניות ומרשימות. אבל התיירים, כמו בני המעמד הבינוני בהודו, מתפתים וקונים את המוצרים המהודרים במחיר מופרז.

אחיו ואחותו חיים בארה"ב כ"הודים מקצועיים" ועוסקים בהוראת יוגה והינדואיזם, אך ג'איאנט אינו רוצה להצטרף אליהם ומעדיף את חייו ברישיקש.

בעתיד יקים מסעדה עם אוכל הודי אותנטי מול משרד הנסיעות שלו, מאחר שהוא אוהב ויודע לבשל היטב. כמו רוב בעלי העסקים בהודו גם ג'איאנט ואשתו גרו מעל המשרד, אך באותו זמן בנו לעצמם בית במקום קצת יותר שקט שבו יגדלו את ילדיהם.

בסגנון שקול ומתון סיפר על חוויה שעבר בילדותו שהוכיחה לו "בצורה מדעית" את קיומה של הנשמה. בגיל 12 התנדנד על עץ גבוה ונפל על הגב, הרגיש משהו חם עולה מכיוון הבטן לעבר הגרון, וידע שאם הדבר הזה יצא החוצה - ימות. אחיו ניסה להביא מים בכפות ידיו, אך עד שהגיע אליו לא נשארו בהן מים ולכן רץ שוב, הביא מים בפיו והעביר אותם לפה של ג'איאנט. באותו רגע נעצר הדבר החם שעלה וכבר עמד לצאת מן הגרון, והתחיל לחזור למקומו. מכאן הסיק בהגיון צרוף, שיש משהו שנקרא נשמה שיוצאת מגוף האדם כשהוא מת.

מדי שנה, כשנגמרת עונת התיירות ברישיקש, מבלה ג'איאנט כחצי שנה באשרם קרוב לעיר, עושה מדיטציה ולומד מהגורו שלו. כששמע שאנחנו נוסעים לדאהרמסלה, נתן לנו שם וטלפון של ידיד שלו, לאליט, שבא כמוהו לאשרם, בדיוק באותה תקופה בכל שנה.

גל, ישראלי צעיר שטיילנו אתו ועם אשתו ברישיקש והיה ספקן למדי באשר לרוחניות ההודית, שאל את ג'איאנט אם הוא נהנה לחיות בהודו למרות כל הבעיות והלכלוך והעוני. אך על אף נחישותו ותפיסותיו המוצקות התקשה ג'איאנט להסביר לגל, שהיה שבוי בגישה השיפוטית המערבית, את המקום המיוחד שתופסים ערכים לא חומריים בחיי ההודים, גם בני המעמד הבינוני המשגשג.

בדרך מווראנסי לרישיקש התוודענו לזוג מהמעמד הבינוני שנסעו לעיר הקדושה איודיה, כחלק ממסע העלייה לרגל שלהם. הגבר, ברנש גדול, עגלגל ומוצק, עיניו מלאות חיים ומצחו גבוה, דיבר כמעט בלי הפסקה במשך חמש השעות שבהן נסע אתנו ברכבת, וסיפר על עצמו ומשפחתו, ועל הודו. אשתו ישנה על המושב העליון רוב הדרך, ובעלה הסביר שאינה מרגישה טוב בנסיעות.

מוצאו מצ'נאי ובה חי כל חייו, אביו היה הינדי אדוק אך שלח אותו לבית ספר נוצרי, ומכאן האנגלית המצוינת שלו. אך כמו הודים רבים הדוברים אנגלית טובה, גם המבטא שלו היה קשה להבנה, וחסרון השיניים הרבות בפיו גם הוא לא עזר. אפי, שישב לידו וניהל את רוב השיחה, טען שהבין בערך 10 אחוז ממה שאמר.

צריך להבין שאם אפי הבין עשרה אחוז, אני הבנתי הרבה פחות, מפני שלאורך מסענו התגלה כשרון מופלא של אפי, להקיש ולנחש למה ההודים מתכוונים כשהם מדברים. בהמשך המסע היה מתרגם לי לעתים קרובות את האנגלית ההודית לאנגלית תקנית. חלק מהמלים למדתי להבין: אסטייט, (straight) גאמאנט (government) דאלופמנט (development) ועוד.

אשתו עבדה אתו באותו בנק, אך לא מכבר יצאה לגמלאות והיא מתנדבת בהוראת כתב ברייל לעיוורים, והוא עדיין מנהל של אחד מסניפי הבנק בצ'נאי. (מדראס) השניים מתגוררים בדירה של הבנק מעל הסניף, והבנקאי קיווה שיוכל להישאר בה גם אחרי הפרישה, ואם לא - ימצא לעצמו בית בכפר קטן שהוא אוהב בסביבה.

לדעתו אשתו הייתה בנקאית טובה ממנו. אפי אמר שכדי להיות מנהל טוב לא צריך להיות בנקאי טוב בהכרח. בתגובה סיפר הבנקאי על מפקח שנשלח מטעם הבנק לסניף לעשרה ימים לבדוק את עבודתו, אך בדיוק אז נאלץ הבנקאי לנסוע ליומיים. כשחזר, סיים המפקח את הבדיקה עליו והתכוון לכתוב מייד את הדו"ח. הבנקאי שאל כיצד זה ייתכן לאחר שכמעט ולא ראה אותו, והמפקח ענה: "נכון, אך ביומיים בהם לא היית עבדו העובדים בחריצות כאילו אתה נמצא אתם וזה הספיק לי".

לזוג שני בנים, האחד בוגר לימודי מחשבים ועובד בבנגלור, והשני עדיין לומד מחשבים באוניברסיטה. זו הפעם הראשונה שהרשו לעצמם לצאת למסע עלייה לרגל, לאחר שהאישה יצאה לפנסיה והילדים עזבו את הבית.

על הפוליטיקאים המושחתים אמר שיש לו סיפור טוב. "פעם ראיתי שני ילדים, הקטן לבש נעלים חדשות והגדול היה יחף. הילד הקטן נפל, והגדול תפס אותו ברגליו ואחז בנעלים. כאשר שאלתי אותו מדוע הוא רוצה לקחת לו את הנעלים, צחק הילד ואמר: אני לא רוצה לקחת לו שום נעלים, אני רוצה להחזיק אותו כדי שלא ייפול. אבל הדרך בה תפס את הקטן ברגל והפך אותו דומה למה שעושים הפוליטיקאים שלנו – הם רוצים להחזיק אותנו שלא ניפול, אבל תופסים אותנו ברגליים ולא בראש."

באותו עניין סיפר על גאנדי, שהתקרב לעם הפשוט בזכות הבגדים הפשוטים שלבש, מכשיר האריגה שנשא אתו לכל מקום וארג בו בדים, והמסע הגדול שלו לאורך כל הודו ברגל. נהרו שבא אחריו לא הכיר את נפש אנשי העם הפשוט, והיה מערבי יותר בתפיסתו. מאז הדברים רק הולכים ומתדרדרים, ורק גאנדי חדש יכול להחזיר את הודו למסלול. לדעתו הדבר חייב לקרות, מפני שהדור החדש של הודו עולה על הדור הקודם: הוא משכיל יותר, אכפתי ומוכן לשינויים.

עוד דיבר על קו העוני, שהיה אלף חמש מאות רופיות לשנה (150 שקלים! 12 שקלים בחודש!!) והעלו אותו לאלפיים אך עדיין יותר מדי אנשים נמצאים מתחתיו, בעיקר ה"untouchables". (בני בלי כת שעיסוקיהם הבלעדיים הן פשיטת עור ועיבודו, שריפת המתים וקבצנות) יש העדפה מתקנת של הממשלה בהעסקתם, אבל היא לא מועילה מפני שלפעמים הם לא מתאימים לתפקיד, ומינוים מעורר רק טינה וכעס.

אותנו שאל על הדת היהודית, ורצה להבין במה היא שונה מן הנצרות ומה הופך אותה לדת אחרת. גורל היהודים כמיעוט נרדף לאורך ההיסטוריה עורר בו הזדהות, כיוון שהוא עצמו בראהמין, ולאחרונה קמה בהודו מפלגה שמצעה עוין מאוד את הבראהמינים ומציג אותם כטפילים. (כיוון שרק הם יכולים לכהן במקדשים, לבצע פוג'ה ולקבל תרומות עבורן)

אבל גם כך עניין השואה נראה לו בלתי מובן לחלוטין – מילא לרדוף, אבל להרוג בצורה שיטתית כזאת? נאלצנו להודות שגם לנו הדבר קשה, אבל עשינו כמיטב יכולתנו בעזרת ההסברים ההיסטוריים הרגילים.

אפי שאל אותו על הפילוסוף ההודי קרישנמורטי, והוא סיפר לפני שנים שמע הרצאה שלו והתרשם ממנו מאוד. במיוחד הסכים לרעיון שחינוך טוב הוא לא לדחוף ידע וערכים לתלמידים, אלא להדריך אותם איך למצוא הכל בעצמם.

כמו רבים מבני מעמדם, גם הבנקאי ואשתו חסידים של גורו, שאת הספרים שלו הכתובים בהינדית הראה לנו, אך משום מה לא הוסיף להרחיב את הדיבור עליו.

כדי לסבר את אוזנינו לגבי טיבה האמיתי של המציאות, סיפר סיפור הממחיש את הגישה הרווחת בהודו. שופט עליון אנגלי הגיע להודו בסוף המאה ה-19, ושאל יוגי מפורסם איך הוא יכול להוכיח לו שהוא בעל כוחות אמיתיים. היוגי ביקש שיסגרו אותו בחדר בלי אוכל, ולא יתנו לו לצאת במשך יומיים. כשיצא אמר היוגי לשופט שהכל בסדר, ובקרוב יקבל ידיעה ממשפחתו. ובאמת, תוך זמן קצר הגיע מכתב מאשתו ובתו, בו נכתב שהיוגי ששלח אליהן ללונדון מאוד נחמד, והן מקוות שהוא הגיע בשלום בחזרה להודו.

שוב מצאתי את עצמי נבוכה לשמע הסיפור הזה, ולא ידעתי איך להתייחס לבן שיחנו, שבמהלך השיחה כבר תייקתי אותו כאדם משכיל, מתקדם ורציונלי, הדומה לנו מאוד בצורת החשיבה שלו. היום אני מבינה שהתיוק הזה היה מקור הקושי שלי להבין את ההודים בכלל, ובמיוחד המשכילים והמתקדמים שביניהם. לא, תפיסת העולם שלהם אינה דומה כלל לזו שלנו, למרות ההשכלה, ערכי הדמוקרטיה וההומניזם המשותפים. השוני הגדול, התהומי ממש, ביננו הוא הצבת העולם החומרי במקום הרבה יותר נמוך מהעולם הרוחני בחייהם.

במערב, העולם החומרי הוא המציאות הראשונית והבסיסית, שממנה אפשר להתקדם ולהתמסר לעולם הרוחני על כל סוגיו וצורותיו. בעוד שההודים רואים בעולם הרוחני, כלומר המצב הנפשי של האדם ותפיסת העולם שלו, את המציאות האמיתית היחידה, שהעולם החומרי חסר החשיבות תלוי בה ונובע ממנה. ניקיון, אסתטיקה, נוחיות – הם פרטים חיצוניים שוליים וחסרי משמעות, שאינם משנים את המצב

האמיתי של האדם. האיזון הנפשי המושלם וההתמסרות למה שקורה בכל רגע, בלי היצמדות לעבר או לעתיד, חשובים בעיניהם הרבה יותר מכל הישג חומרי.

הזוג הזה מאפיין את המעמד הבינוני המבוגר יותר בהודו, בני הדור שלפני הצמיחה הגדולה ופריחת ההי-טק של השנים האחרונות. הם צנועים ומסתפקים במועט, ומקדישים זמן וכסף לעלייה לרגל למקומות קדושים ולגורו שלהם. המודעות הגבוהה שלהם לבעיות החברתיות והכלכליות של הודו, אינה סותרת את העיסוק הרוחני העמוק בדת והאמונה בגורו. בתוכם מתקיימות זו לצד זו בהרמוניה מופלאה שתי זהויות מנוגדות: אנשים רציונליים ומתקדמים בעלי השכלה מערבית מודרנית, ואנשים רוחניים הזונחים את העולם החומרי, מקבלים מרות של אישיות רוחנית מיוחדת, ומקיימים בדבקות את מצוות הדת.

לא כל בני המעמד הבינוני של הודו מתברכים ביכולת המופלאה לשלב בין תחכום והשכלה רחבה, ובין עיסוק רוחני ושמירה על שלוות הנפש מתוך הערכה גדולה לחשיבות הדת והמסורת. החלק האחר, שפגשנו בעיקר כתיירים בדארג'ילינג, בסיקים, ואחר כך גם בבהאגסו, הוא דור אבוד. השינוי הפתאומי במצבם הכלכלי, בלי שיוכלו להישען על החוסן של החינוך המסורתי לתרבות ולערכים ההינדים, המוקנה בדרך כלל לבראהמינים, פער בהם חלל ריק שלתוכו פלשו ערכי החברה הצרכנית המערבית.

ראינו אותם מצוידים ומתהדרים במיטב המכשירים החשמליים, ועסוקים בעיקר בהבלטת הרכוש שצברו והמעמד הכלכלי שאליו נכנסו. רובם לא יעשו שום טיול רציני ברגל, גם לא כדי לראות נוף מרהיב. גם כשהם בחופשה יקפידו ללבוש בגדים מגוהצים ממותגים וחנוטים, כדי להתבדל מהפועלים הפשוטים. חלק ניכר מחופשתם עובר בקניות ובצילומים במצלמת הווידיאו שהם לוקחים בהבלטה לכל מקום.

לא פלא שיש כאלה שמגיעים לייאוש, סובלים מהתמכרות לשתייה, או עוזבים הכל והופכים לסגפנים כדי לברוח מהלחצים של החברה הקפיטליסטית ההישגית.

דו-קיום בין הרפואה הקונבנציונלית והמסורתית

ברישיקש נאלצתי להשתמש לראשונה בשירותי הרפואה ההודים. בתחילה הייתי מאוד מצוננת, הרבה יותר מהטפטוף הכמעט תמידי מהאף, שליווה אותי מאז שהגענו להודו. לאחר כמה ימים התחלתי להרגיש יותר גרוע, והתחלתי להרגיש כאבים במערות האף. במשך כמה ימים לא יצאנו מהחדר מלבד לאכול ולבקר את הרופא האיורובידי, שנתן לי עיסוי וכדורים שלא עזרו. לבסוף הרגשתי באמת גרוע – רעדתי מקור בחום הצהרים, הכאבים התחזקו, והנזלת לא הפסיקה לזרום.

החלטנו לנסות רופא רגיל, ומצאנו בניין קטן נקי ומסודר, עם דלפק קבלה, חדר מעבדה (עם מיקרוסקופ ידני כמו פעם) חדרון זעיר המשמש כבית מרקחת, חדר לצילומי רנטגן, חדר קטן עם שתי מיטות שנראה כחדר מיון, וחדר רופא. הריהוט והעיצוב היו בסגנון המיושן של שנות החמישים, והזכירו לי את מרפאת קופת חולים של שנות ילדותי. בקומה השנייה היו כנראה מיטות חולים אבל לא ראינו אותן. השלט מעל הבניין הכריז: "בית חולים", אך במושגים שלנו זו הייתה מעין מרפאה מורחבת עם כמה מיטות אשפוז.

על הספסלים בקומה התחתונה ישבו מקומיים וחיכו בסבלנות הודית, ואנחנו הצטרפנו אליהם. הרופא היה כבן ארבעים, דיבר אנגלית מצוינת והקשיב באדיבות לסיפורי, בדק אותי ופסק: "יש לך דלקת במערות האף. כנראה חיכית הרבה זמן עד שהגעת אלי." כאשר הסברתי שהלכתי לרופא איורבידי, אמר הרופא: "כבודה של האיורובדה במקומה מונח, אך היא נועדה למחלות כרוניות שאין להן מרפא קונבנציונאלי. הרפואה האיורובדית הטובה ביותר נמצאת בדרום הודו, ושם נשמרת המסורת הטהורה, בלי תוספות מודרניות כמו אצל חלק מהרופאים בצפון. אני בעצמי שולח לשם חולים להתרפא, כאשר אינני מצליח, או כשאני חושב שהטיפול הזה עדיף על הפתרון שהרפואה המערבית מציעה. למשל, הוצאת אבנים מהכליות שנעשית על ידם בלי חדירה ורק עם תרופות טבעיות."

המשכנו לגלגל שיחה על הרפואה ההודית בערים הגדולות, שלדבריו אינה שונה מהרפואה המערבית, עם כל החידושים הטכנולוגיים, אך יש לה יתרון בהתייחסות ההוליסטית אל החולה, ובמקום החשוב שתופס בה הרופא עצמו.

כל משפחתו חיה בארה"ב אך הם אינם מרוצים מן הטיפול הרפואי, מפני שהביטוח הרפואי שלהם לא מספק את כל הצרכים, ואילו הוא עצמו מטפל גם בחולים שלא יכולים לשלם. חזרנו למלון ומייד עשיתי לעצמי טיפול אדים עם אקליפטוס לפי הוראות הרופא, לקחתי אנטיביוטיקה וקיוויתי לטוב.

"נמאס לי מכל ה'הודיות' הזאת! אני רוצה להתפנק!"

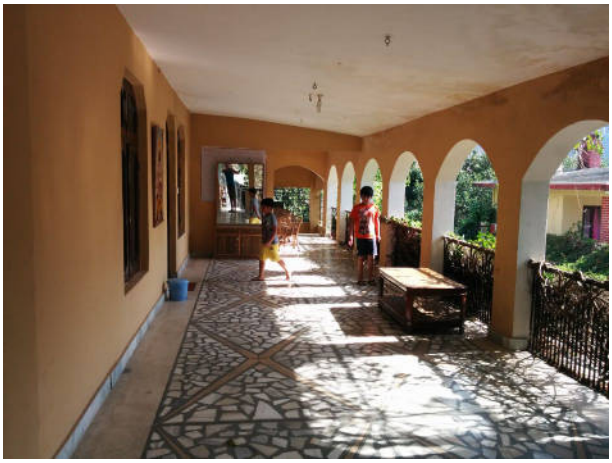
אך גם אחרי הביקור והתרופות עבר עליי עוד לילה קשה, ובכלל נמאסו עלי כל מיני דברים שקראתי להם 'הודיים': החול שהרוח העיפה מגדת הנהר מתחתינו דרך החלונות והדלת והיה מפוזר בכל מקום, על הרצפה ואפילו על הסדינים המהוהים והאפורים, עובדי המלון האנטיפטיים, האוכל ההודי שחולל מהומות בבטני, (לפחות כך האמנתי אז ולא חשבתי שיכול להיות שזה פשוט "מעי רגיז"...) הקבצנים והסאהדואים המזויפים המנדנדים, וכמובן הפרות וההפרשות שלהן ברחובות. הבנתי שהתרופה שאני צריכה עכשיו, היא פשוט קצת פינוק מערבי. אפי לא הרגיש כמוני, ודי נהנה מהאווירה והאוכל.

השוני הזה בינינו ליווה אותנו לאורך כל המסע, וצץ בכל פעם שהיינו צריכים למצוא מלון, ואני הקפדתי על כמה דרישות מינימליות: מה שנקרא בפיהם "English Toilet" (אסלה ומים זורמים) פרטיים ומקלחת חמה. במשך הזמן התפשרתי גם על "hot bucket" (דלי ענק מלא במים רותחים המובא למקלחת),

ובלית ברירה הסתפקנו בכמה לילות בודדים בשירותים משותפים, ואפילו שירותי כריעה. לזכותו של אפי ייאמר כי קיבל את המגבלות האלה בהבנה בדרך כלל, מה גם שלו היו שיגעונות משלו. משום מה נרתע מאוד מלקיחת התרמילים הכבדים על גבינו, גם למרחק קצר מאוד, והקפיד מאוד שבכל חדר שניקח, גם ללילה אחד, יהיה חלון הפונה לנוף יפה.

אך הפעם הייתי ממש נואשת, ואפי הבין מייד כי אין טעם לשוחח אתי בהגיון. וכך החלטנו לעזוב את המלון ולעלות לאזור ה"high bank", להתרחק קצת מן המהומה של צלמים, רוכלים, חנויות, עולי רגל, תיירים מערביים וכו', ולהיספג בשקט (הסטרילי למדי, אני מודה) של בתי מלון מצועצעים טובלים בים של עצים, שיחים ופרחים, וביניהם כרי דשא רוגעים, בלי פרות משוטטות וסהאדואים קבצנים.

ביתנו החדש היה "New Swiss Cotege", אחד מקבוצת מלונות הקטנים החביבים מאוד על המערביים ברישיקש, שכינויים בפי התרמילאים הישראליים היה: "קיבוץ"... לכל החדרים היו מרפסות גדולות שהשקיפו על הנהר וההרים הירוקים שמעליו, המטבח פעל כל היום לנוחות האורחים, ואפשר היה לבקש שהאוכל יובא על מגש לחדרים כמעט בכל שעה. התפריט כלל מנות מערביות (אוכל איטלקי, מקסיקני וישראלי) במיוחד בארוחת הבוקר, אך גם אוכל הודי סיני וטיבטי מצוין. העובדים היו צעירים חייכניים ואדיבים שהעניקו לאורחים טיפול אישי ונתנו לנו הרגשה נעימה מאוד. החדרים היו נקיים ומסודרים: בלי כתמים, סדקים, התקלפות של הצבע, וחוטי החשמל הוסתרו בקיר ולא היו תלויים גלויים על התקרה והקירות בצורה מסוכנת כמו ברוב המלונות. כמובן שהאור בחדרנו לא הספיק לקריאה בלילה, אך במרפסת הענקית היה אור חזק וכיסאות נוחים שעליהם אפשר היה לשבת ולקרוא בהנאה. בערבים נהגו אורחי המלון, כולם תיירים מערביים, לשבת על מרפסת המסעדה ולעשן סיגריות או דברים אחרים, לדבר לצחוק עד מאוחר בלילה. בשעות היום המקום היה שקט וצעירים ביצעו תרגילי יוגה מרהיבים על הגגות והמרפסות, או יצאו לעיר לקניות ולסיורים.

הפינוק הזה היה הדבר הנכון בזמן הנכון כפי שנוכחנו מאוחר יותר, כשחזרנו מההרפתקה הגדולה בשמורת הנמרים קורבט, בה עברנו מסכת ייסורים מהסוג הכי 'הודי' שיכול להיות...

פגישה עם נמרים מאושרים בשמורת קורבט המתסכלת

אחרי התלבטויות, קיבלנו את עצתו של סוכן הנסיעות שלנו, ושכרנו מכונית עם נהג לנסיעה הארוכה לשמורה. (שבע שעות באוטובוס, חמש במכונית פרטית) למרות כל ההבטחות החגיגיות הנהג לא דיבר כמעט אנגלית, והתופעה הזאת חזרה שוב ושוב במסענו, בכל פעם ששכרנו מכונית עם נהג לנסיעות ארוכות.

למשל בנסיעה לעמק ספיטי פגע "הנהג המנוסה ודובר אנגלית משובחת " של הג'יפ שלנו באחורי מכונית קטנה שעצרה לפנינו במעלה גבעה, וריסק את שימשת החלון האחורי שלה. כששאלנו מדוע לא עצר מלמל משהו על ברקס שנתקע. (בעליה!) ואילו בנסיעה מלה לאגם צימורירי בלאדאק, לא ידע הנהג באיזה דרך לבחור בהתפצלות דרכי עפר קופצניות, והתייעץ אתנו באנגלית רצוצה לאן לפנות...

הנהג ששכרנו במאדיה פאראדש נעלם עם המכונית וכל חפצינו עליה, בזמן סיור שלנו בארמון עתיק והופיע לפתע עם המכונית, אחרי שמילא דלק במיכל שעמד להתרוקן... לרגע לא העלה בדעתו, שאנחנו עלולים לדאוג אם לא נמצא אותו במקום בו עזבנו אותו, וכך נסע בספונטניות, בלי להשאיר שום הודעה...

כעסנו עליו וביקשנו ממנו להבא להודיע לנו על כל תנועה שלו, כדי שלא נהיה מופתעים שוב. ומאז לוותה כל עצירה שלו, גם לשם הליכה לשירותים, בהודעה רשמית שנאמרה בכובד ראש עגמומי, וגרמה לי להתבייש בחשדנותי ודקדקנותי....

שמונה ימים בחברת הנהג הזה היו מבחן לא קל לסובלנות ולקבלה שרכשנו במהלך המסע. במשך כל הנסיעה השמיע מוסיקה הודית פופולארית בעוצמה גבוהה ברמקולים שהיו ממש מאחורינו, בדופן המושב האחורי.

בהתחלה קצת התרעמנו עליו, וחשבנו שהיה עליו לבקש את רשותנו, מאחר שאנחנו אלה שמשלמים עבור השימוש במכונית. אך החלטנו לאמץ גישה סובלנית ומקבלת ולהתאפק, ולא הערנו לו.

מבחר הקלטות שלו היה די מצומצם, כך שלאחר יומיים הכרנו כבר את רוב השירים. במהלך הנסיעה התחלנו להבחין בין שירים יפים יותר ופחות, ואפילו לאהוב חלק מהשירים. המנגינה של שיר אחד הזכירה לנו מאוד את "יוסי בכינור, פייסי בתוף, משה בחצוצרה, והמה הרחוב." של ביאליק, ולכן כינינו את הנהג: "יוסי".

בדרך כלל התרכז בנהיגה, לעס פאן ומדי פעם, תוך כדי נסיעה, פתח את דלת המכונית לידו, התכופף וירק לכביש "מוחטה" אדומה ועסיסית. מפעם לפעם היה מכריז בהבעת חשיבות תהומית משהו כזה: "הנהר x קיים מכאן לשם." היה קשה מאוד להבין אותו, בשל המבטא ההודי החזק והשיבושים הנוראיים של השפה האנגלית בדבריו, וכמובן מפני שדיבר בפה מלא פאן.

אפי, אופטימיסט בלתי נלאה, ניסה לקשור אתו שיחה מדי פעם, אבל כל ניסיונותיו עלו בתוהו. הדרך היחידה לדבר אתו הייתה במלים קטועות החוזרות על עצמן, בלי מלות קישור, או צורת מוזרות של משפט כמו צורת השאלה באנגלית... כמו "This river name?" בלי הפועל "to be" על הטיותיו השונות.

בתחילה הייתי מתוסכלת בכל פעם שהתברר כי הנהג אינו דובר אנגלית. לא הבנתי איך אנשים, שנראים נחמדים וישרים, משקרים כך במצח נחושה. במבט לאחור אני מבינה שהם לא שיקרו. על פי הבנתם, הנהג לא היה זקוק ליותר מהאנגלית המינימלית והבלתי מובנת שהייתה לו, שהרי הוא מכיר את הדרך טוב מאתנו, ועל מה אנחנו צריכים לדבר אתו בכלל?

הנהג שלקח אותנו מרישיקש לשמורת קורבט היה צעיר חסר ניסיון. במשרד השמורה בעיר הסמוכה אליה התגודדו נהגים המתפרנסים מהובלת אורחים לתוך השמורה הענקית, בנסיעה הארוכה הנמשכת למעלה משעה. הנהגים מחכים במשרד השמורה, "אורבים לטרף" ומנצלים את המונופול שלהם להפקעת מחירים שערורייתית. אחרי התשלום במשרד רצינו להמשיך אתו כפי שסוכם מראש, אך הוא חזר שוב ושוב על המלים: "אין נכנס לשמורה, אין משלם דמי כניסה, אין מוביל אותנו לראות נמרים". נדהמנו, מאחר

שג'איאנט הסביר לנו שאם ניסע בתחבורה ציבורית ניאלץ להשתמש בשירותי הנהגים ה'גזלנים', ונפסיד כל מה שחסכנו.

התברר שהנהגים המקומיים שכנעו את הנהג כי לא יוכל להיכנס בלי לשלם דמי כניסה גבוהים עבור המכונית, ואחר כך יצטרך להוביל אותנו לראות נמרים וכו'. לא נכנענו, והזכרנו לו שהבוס שלו בעצמו אמר לנו שעליו להכניס אותנו פנימה. רק לאחר ששוחח אתו בטלפון הנייד נרגע במקצת והסכים לנסוע. אך מדי פעם היה אומר בהבעה רצינית באנגלית הרצוצה שלו: "אין דמי כניסה, אין נמרים!" ואנחנו הסכמנו אתו בהתלהבות...

אזור המגורים של השמורה הזכיר את בנייני מחנות הצבא הסורי הנטושים שנמצאו בגולן אחרי מלחמת ששת הימים. הבתים החד-קומתיים עם הגגות השטוחים והארוכים היו עלובים ומוזנחים, וצבעם החום-צהוב נראה מלוכלך ומדכא. המדרכות השבורות והחצר הגדולה הערומה משיחים או פרחים השלימו את התמונה העגומה.

ה"מעונות" ששכרנו במחיר לא נמוך במונחים הודיים, היו שני חדרים גדולים, בכל אחד מהם 12 דרגשים נוקשים עם ציפויי פלסטיק קרועים, מוצבים אחד מעל השני בשלוש קומות על רצפת בטון חשופה. בקירות היו קרועים חלונות קטנים מרושתים ברשת גסה וכהה נגד הקופים, והשירותים (כמובן בור מוזנח וכיור לא נקי עם ברז מתנדנד נמוך) היו משותפים לחדר השני. עובד הניקיון הציע לנו לשכור סדין, שמיכה וכר תמורת 50 רופי נוספים, ולהצטרף לשותפינו לחדר לסיור מודרך בג'יפ שהזמינו לאחר הצהרים. בינתיים אכלנו במסעדה היחידה במקום (ממשלתית) שביניו לבין עצמנו קראנו לה 'קומוניסטית': קודרת ועגמומית, עם שעות וזמנים לכל ארוחה, שירות אדיש ואיטי ומחירים בשמיים...

ג'איאנט הזהיר אותנו מהעובדים הממשלתיים המושחתים של השמורה, והמליץ להזמין מיד כשנגיע למקום רכיבה על פיל ולא לוותר בשום פנים, משום שזו הדרך היחידה לראות את הנמרים. המנהל, בעל שפם דקיק, עיניים נכלוליות וקול צורמני, התחיל בקביעה פסקנית כשפניו מביעות סיפוק: "אין רכיבה על פילים". לא קיבלנו את דבריו, ודרשנו בתקיפות מקום לרכיבה למחרת בערב. אולי התרשם מנחישותנו מפני שמייד רשם אותנו בלי טענות ומענות.

זוג שוויצרי מבוגר שהתארח בשמורה סיפר לנו שהמנהל אמר גם להם שאין רכיבה על פיל בשמורה, והם קיבלו את דבריו כפשוטם והסתפקו בנסיעה בג'יפ. רק אלה שהתעקשו כמונו זכו בה. לטענת ג'איאנט המנהל ניסה לסחוט מהתיירים שוחד, לא תמיד בהצלחה, משום שרק ההודים העלו בדעתם שהוא חותר לכך. ארבעה צלמים מקצועיים שהגיעו במיוחד כדי לצלם את הנמרים, שילמו לו וקיבלו רכיבה על פיל למחרת כמונו.

רציתי לנצל את המקלחת הזעירה והמוזנחת בצריף הסמוך, תא קטן וחשוף שלא היה בו מקום לתלות את הבגדים מבלי שיירטבו. לאחר התלבטות קצרה הנחתי אותם על אדן החלון הקטן והפתוח. לפתע הציצו אליי פרצופים חוצפניים של שני קופים, שהושיטו יד וניסו לחטוף את הבגדים שלי. צרחת אימה נפלטה מגרוני ובלי לחשוב זרקתי את הבגדים על הרצפה הרטובה, מבוהלת מהסיכוי להישאר ערומה במקלחת הרחוקה מהחדר ומאפי. המשכתי להתקלח בבהילות ובלב דופק, עד שזרם המים נפסק. אחריי התקלח

אחד העובדים, ואפי נכנס אחריו בביטחון ועמד ערום ומוכן כשזרם המים נפסק שוב. ניגשתי למשרד ואמרתי למנהל: "אין מים במקלחת של המעונות." ואז החל דו-שיח שהזכיר לי את הפיליטון של קישון על עוזרת הבית שאינה יודעת עברית: המנהל בהתלהבות ובשמחה: "במעונות? במעונות אין מקלחת." (כך!!!) "באמת?" עניתי, "אם כך איפה אני והעובד שבא אחרי התקלחנו?" המנהל התרכך קצת ואמר שעכשיו אין מים במקלחת של המעונות. שמחתי לשמוע שלא חוויתי מקלחת דמיונית, אך עמדתי על שלי: "אנחנו רוצים מים עכשיו, אין שם חשמל וצריך להתקלח לפני החשיכה. במאתיים רופיות ללילה מגיע לנו מקלחת. מלוכלכת, קטנטנה, רחוקה מן החדר, בלי מים חמים (למרות דודי המים החמים על כל הבתים) – אבל מקלחת." בחוסר-רצון בולט, כולו משתומם מהרעש שאני מקימה מעניין חסר חשיבות כמו מקלחת, הבטיח לשלוח מישהו לתקן אותה.

נשאר לנו המון זמן "מת" עד שעת הסיור, ולא יכולנו להישאר בצריף הקסרקטיני והמחניק. שכבנו על העשב הדוקרני מנמנמים וקוראים לסירוגין, מתלבטים אם לאכול או "לשמור" את העיסוק באוכל לשעה מאוחרת יותר, כשהשעמום יהיה עוד יותר גדול.

לפתע ניגש אלינו הודי עמוס מצלמות ולבוש אפוד צלמים, ואמר: "רוצים לראות נמרים? בואו מהר אחרי!" מיד קפצנו ודהרנו בעקבותיו כחצי קילומטר עד מגדל הצפייה שהתנשא לגובה של 12 מטר, וטיפסנו במהירות על הסולמות התלולים והלא נוחים.

בנהר שזרם למטה שכבו שני נמרים ענקיים, רוב גופם שקוע במים ורק הראש והגפיים הקדמיות נשענים על הגדה. לידם, בשיחים הקרובים למים, שכב נמר שלישי. הרבה מעבר לשיחים, רחוק מן המים, ישב נמר רביעי, שנראה כשומר הצופה קדימה כדי להזהיר את חבריו, ומדי פעם הביט לאחור לעבר המגדל.

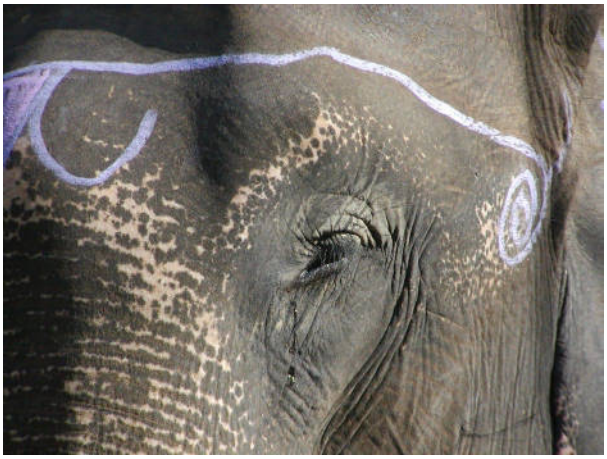
גם מהמגדל הגבוה אי אפשר היה שלא להתפעל מן הנמרים, עם פרוותם הכתומה המפוספסת בשחור והכתם הלבן על האוזניים השחרחרות. רפויים ואדישים, בנינוחות מלאת עוצמה, שכבו בתוך המים, מנומנמים וחסרי דאגה כאילו אין דבר בעולם מלבדם. המראה היה מהפנט. מעולם לא ראיתי בעל חיים המתנהג בטבעיות מושלמת כזאת, בהרמוניה מוחלטת עם הטבע.

הצלם לא הסתיר את התרגשותו והחליף את המצלמה במצלמת ווידיאו. לקורבט הגיע במיוחד מבומביי כדי לצלם את הנמרים, עם עוד שלושה צלמים צעירים יותר העובדים בחברה שלו המתמחה בצילום בעלי חיים בטבע.

מסבך השיחים הגיח נמר חמישי ונכנס למים, שכב בתוכם כשכל גופו מלבד הראש בחוץ והסתכל בנו (כך לפחות נראה לי...) באדישות. הנמר שישב מעבר לסבך השיחים הצטרף לחבורה הרובצת בנהר, ועכשיו היו במים ארבעה נמרים, והחמישי שכב בדשא לידם. שני הנמרים שנכנסו לנהר מאוחר יותר, לא היו חובבי מים כמו הראשונים שישנו שינה עמוקה כל הזמן. בצעידה איטית ומחושבת יצאו מן הנהר

ונבלעו בסבך לידם. כשעה וחצי עמדנו על המגדל הגבוה מרותקים למחזה, וה"סיאסטה" של הנמרים נמשכה בשלווה, עד שהבנו כי שום דבר דרמטי כבר לא יקרה, וירדנו מהמגדל.

בשעה שנקבעה לסיור על הפיל חיכינו נרגשים ברחבת הכניסה של מגורי השמורה. שלושה פילים גדולים, פניהם מכוסים בציורי גיר צבעוניים, התקרבו בהליכה איטית ומדודה אל משטח העץ הגבוה ממנו עולים הנוסעים למושב המרובע שעל גב הפילים. בשלווה סטואית לעסו ענפים שהמאהוטים, נהגי הפילים, ערמו מתחתם, מקלפים במיומנות מדהימה את הקליפה הדקה בעזרת החדק והפה.

ארבעת הצלמים עלו על הפיל הראשון, אנחנו וזוג הודי נחמד מגוג'ארט התמקמנו על השני, ושתי משפחות הודיות צעירות עם ילדים קטנים רכבו על השלישי.

הפילים פסעו בשביל צר בירידה תלולה ומפחידה, אך היציבות והאיזון שלהם הרגיעו אותי. הזכרתי לעצמי שאינני יושבת במרומי משאית ענקית, אלא על גבה של חיה שקטה וחכמה, והרגשתי כמו בשיט על מעבורת רחבה ויציבה.

מכאן ואילך רכבנו עד שהגענו לנהר וחצינו אותו. בדרך צפינו בציפורים ושלדגים, ראינו ארבעה סוגי צבאים (deers) שאחד מהם הצבי המנוקד האהוב על כולנו מן הסרט "במבי", אוח, עץ גדול מלא בכוורות ענקיות תלויות גבוה, קופי ריזוס, תנים, וכל מיני ציפורים יפות,

ועדר פילי בר שירד לשתות מים בנהר.

רכבנו קרוב מאוד למים, בתוך העשב הגבוה והצפוף, שומרים על שקט מוחלט לאחר שהמאהוטים רחרחו והקשיבו, ורמזו לנו שלפנינו מסתתרים נמרים.

הפילים נאקו בפחד ותיעוב, הפיל שלנו התחיל לרעוד, ואני החנקתי צעקה שעמדה להיפלט מפי, כשהבנתי כמה אנחנו קרובים לנמר או לנמרים. לפתע הגיחו מן השיחים, ממש כמה מטרים לפנינו, שני נמרים. הפילים נאקו וריעדו, אני פחדתי פחד מוות, והנמרים פסעו להם לכיוון המים בזריזות אך בנינוחות. שני נמרים שיצאו מן העשב הרחוק יותר הצטרפו אליהם כעבור כמה דקות.

הנמרים התקדמו אל הנהר, ואנחנו בעקבותיהם על הפילים הצועדים בכבדות. למעשה הפילים שנכנסו לתוך הסבך והתקרבו אל הנמרים אילצו אותם לצאת וללכת אל המים – ליתר דיוק המאהוטים הכריחו את הפילים להתקרב בהצלפות המוט שבידיהם, משום שהאינסטינקטים הבריאים שלהם הורו להם להתרחק ככל האפשר מהסכנה.

בהדרת כבוד מלכותית חצו הנמרים את הנהר, בהליכה ובשחייה, ועוד לפני שהגיעו לצד השני עצרו והסתכלו בנו באדישות דקות ארוכות. לבסוף טיפסו על הגדה, פסעו בשביל צר לעבר היער ונעלמו בתוכו, מלבד נמר אחד שישב מחוץ לסבך העצים כאילו הוא מחכה למישהו. לפתע יצא מן השיחים בצד שלנו נמר שהסתתר שם כל הזמן הזה, נכנס לנהר ושחה במהירות, עלה לגדה ויחד עם חברו הצטרף לקבוצה ביער. אולי היה צעיר וחסר ניסיון והיסס לחשוף את עצמו לעינינו, עד שנאלץ לאזור אומץ ולצאת ממחבואו.

לדברי נהגי הפילים הקבוצה הזאת הייתה משפחה של אם וארבעה בנים בוגרים החיים יחד בצד הזה של השמורה, ונצפית על ידי כל המבקרים המסיירים על הפילים. אולי אינם פוחדים כל כך מהמבקרים בזכות הביטחון שהחיים במשפחה נותנים להם.

מכאן והלאה ירד המתח. כולם היו מאושרים, במיוחד הצלמים המקצועיים שהשיגו את הצילומים שרצו. כשהתפעלנו מנהגי הפילים שהתקרבו כל כך אל הנמרים ולמעשה הבריחו אותם ממסתורם, סיפרו הצלמים שהמאמץ המיוחד הזה היה תוצאה של תמריץ כספי שנתנו להם.

רכבנו בשדות העשב שהפכו לשדות מריחואנה, עברנו מעל נחלים קטנים ולבסוף חצינו את הנהר הגדול ונכנסנו לתוך היער. הפיל התקדם בשביל הצר בין העצים ולפתע נדרך הנהג והקשיב. מיד הניח את אצבעו על פיו ולחש שהוא שומע צבאים נובחים בפחד, סימן לנמר בקרבת מקום. עמדנו בשקט והקשבנו, אך דבר לא קרה.

לפתע נשמעו מלמעלה שעטות, נאקות צבאים וקול עצים נשברים. שני צבאים גדולים ואחד קטן, דהרו למטה דרך היער, ומיד אחריהם הנמר. קפאנו במקומנו כשחצו את הדרך עליה עצרנו, במרחק של כמאה מטרים בלבד, אך מיד נעלמו ביער, וכנראה שהמרדף נמשך עד לנהר.

החוויה הייתה מסעירה ומרגשת – פגישה בלתי אמצעית עם הטבע ובעלי החיים בפעולה, רודף ונרדפים, הנמר בעקבות הצבי הקטן שדהר ליד אמו, ולא ידענו אם הצליח להימלט או לא.

הנסיעה בחזרה לרישיקש הייתה הרפתקה בפני עצמה. קבענו לנסוע עם אחד הנהגים שהתגודדו ליד המשרד באזור המגורים והציעו הסעה החוצה לתחנת האוטובוסים בעיר הקרובה. אך למחרת בבוקר הזמין אותנו הודי צעיר וחביב בעל פנים עדינות ויפות שהכרנו על מגדל הצפייה ולא דיבר כמעט אנגלית, לנסוע במכונית של הבוס שלו. הודינו לו וביטלנו את ההזמנה אצל הנהג. אך התפעלותנו מנדיבותו התפוגגה, כשהתברר לנו בבוקר שאנחנו טרמפיסטים בתשלום מפולפל, על ג'יפ של מנהל השמורה האנטיפטי שיצא לחופשה. ליד שער הכניסה לשמורה נעצר הג'יפ, וכולם ירדו לעמוד שם ולפטפט, מחכים למישהו או משהו, בלי להסביר לנו דבר. רתחנו, אך התאפקנו וכעבור כחצי שעה הגיע עוד ג'יפ. שני הג'יפים יצאו לכביש הראשי ולאחר נסיעה קצרה מאוד, עצרו בגלל תקר בגלגל של הג'יפ השני.

העצירה הזאת הגדישה את הסאה. עזבנו את הנוסעים, עמדנו לצד הכביש ועצרנו אוטובוס לעיר הקרובה. רק אז, נזכרו בנו אנשי הג'יפ, שרצו אחרינו וצעקו מהחלון: "לא שילמתם שלוש מאות רופיות! מה עם הכסף!!" אפי אמר שהכסף יגיע להם כאשר נגיע לעיר, ואנחנו עדיין לא שם, ונמאס לנו לחכות. לבסוף נתנו את מחצית הסכום שביקשו, והזמנו אותם בנדיבות להתלונן עלינו במשטרה, שהרי אסור להם לגבות דמי נסיעה לכיסם על שימוש ברכב רשמי של השמורה...

להפתעתנו עברה הנסיעה הראשונה שלנו באוטובוס ציבורי בהודו בשלום.

דילגנו מעל המזוודות והחבילות עד למושב האחורי, על ספסל המיועד לשני נוסעים, (כנראה הודים רזים מאחר שלנו היה קצת צפוף...) ולכן לא ישבו עליו ארבעה או חמישה כמו על הספסלים הגדולים יותר.

בתחנות הקטנות האוטובוס לא עצר אלא האט, והנוסעים עלו וירדו ממנו תוך כדי נסיעה במיומנות מרשימה, וכמוהם רוכלים שמכרו צ'אי חם, פיצוחים יבשים מתובלים, מלפפונים חתוכים, שלגוני גלידה מוכנים בעבודה עצמית, סוכריות, שעונים, ספרונים קטנים לילדים.

בהפסקות הארוכות בתחנות המרכזיות הגדולות יותר עלו מוכרים, שעמדו במרכז האוטובוס והמליצו בהתלהבות ובכובד ראש על מרכולתם: תרופה טבעית, ספרי לימוד קטנים וכו' לפני הנוסעים הבודדים שנשארו באוטובוס.

הכרטיסנית התפתלה בזריזות ובגמישות כנחש בין הנוסעים הצפופים מאוד, גבתה את הסכום המדויק והחזירה עודף, ואיש לא נשכח או נעלם מעיניה החדות. בשל הצפיפות אנשים ישבו אחד על השני, ילדים קטנים הושבו על ברכי זרים ולא פרצו בבכי.

במהלך המסע פגשנו בהרבה כרטיסנים שסימנו לנהג לעצור או להתחיל לנסוע במשרוקית, בשריקה בעזרת השפתיים, או סתם בצעקה. בתחנות הגדולות התהלכו מסביב לאוטובוס, צועקים את שם המקום שאליו נוסע האוטובוס במהירות ובשטף, כאותם מנהלי מכירות פומביות המכריזים על סכומי הכסף המוצעים. גם כאשר האוטובוס יצא לדרך היו ממשיכים להכריז על 'מרכולתם' לקהל הנוסעים הפוטנציאלי, כשראשם ולעתים כל גופם תלוי מחוץ לדלת. אמנם רוב הנוסעים באוטובוסים לא דיברו כמעט אנגלית ומטבע הדברים היו לנו פחות שיחות מעמיקות עמם, אך רובם היו חייכנים ושלווים, ונראו כאילו החום, האבק, הצפיפות ואי הנוחות אינם משפיעים עליהם כלל. כאשר ניסיתי לתאר לעצמי קהל ישראלי נוסע בתנאים כאלה, זה היה מחזה מבהיל...

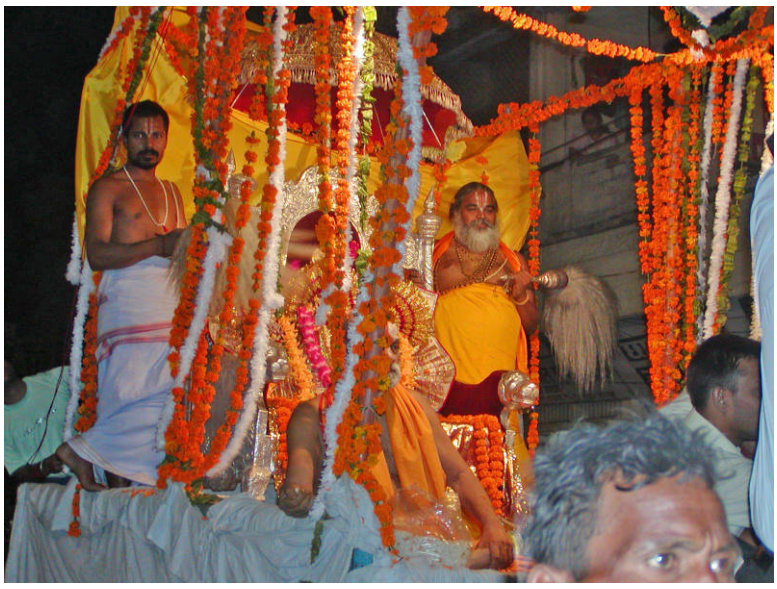
אחרי שש שעות ארוכות הגענו להארידוואר, גאים בנסיעה הקשה שעברנו ושרדנו. אך בכניסה לעיר עצרו שוטרים את האוטובוס ומישהו הסביר שהרחובות הראשיים סגורים. על פי עצת נוסעים שרצו להגיע לרישיקש כמונו, ירדנו מן האוטובוס בקלילות תוך כדי נסיעה כמו ההודים...

יחד עם עוד מקומיים שהיו עמוסים בשלושה שקים כבדים והרבה חבלים, הצטופפנו על אוטוריקשה שנהגה הסכים לקחת אותנו עד ללקסמן ג'ולה. כשהגענו למרכז רישיקש כבר החשיך והיינו רעבים, מלוכלכים ומאובקים מן הדרך. בעיקר היינו עייפים מהנסיעה הארוכה והמתישה באוטובוסים הצפופים, בחום מעיק ובלי שירותים סבירים, אחרי שני לילות של שינה טרופה במעונות "הנעימים" בשמורה. בדמיוני כבר עמדתי מתחת למים במקלחת הנקייה במלון המפנק שעזבנו.

ברחוב הראשי נתקלנו בפקק גדול, והתנועה הייתה כמעט משותקת. אחרי כחצי שעה שבה התקדמנו מעט מאוד, שאלתי את הנהג: "כמה זמן זה עוד ייקח, חצי שעה?" בתשובה, הניע בראשו לשלילה בסגנון ההודי שבדרך כלל משמעותו: "כן". אך הפעם לא יכולתי להשאיר שום סימני שאלה. בקוצר רוח נבחתי עליו: "תגיד כן או לא", וכשאמר "כן" שילמנו לו והלכנו ברגל דרך ההמון.

ירדנו מהריקשה וצעדנו ברחוב, בתקווה לעקוף את החוגגים ולקחת עוד אוטוריקשה בהמשך הרחוב, במקום שבו התנועה זורמת. הרגשתי ששלפוחית השתן שלי עומדת להתפוצץ. המלון שלנו, ה"סוויס קוטג'", היה במרחק של רבע שעה באוטוריקשה, אך הרחובות היו חסומים, והתסכול היה קשה מנשוא.

עגלה ענקית מקושטת בנורות חשמל צבעוניות ופרחים, שמוזיקה קצבית ורעשנית נשמעה מתוכה, נראתה בהמשך הרחוב. מסביבה רקדו המונים, זקנים וצעירים, נשים וגברים, ואפילו ילדים, בהתלהבות אדירה, באקסטזה ממש, עיניהם עצומות והם חגים סביב עצמם, ומניפים את ידיהם למעלה. בתחילה חשבתי שזו חתונה גדולה והזוג יושב למעלה כמלך ומלכה.

נדחפנו בהמון הצפוף והגענו לצד הקדמי של העגלה, שעליה היה מונח פסל גדול מעוטר בפרחים וסדין לבן גדול מתוח מאחוריו כקיר. משני צדדיו עמדו כוהנים שמנמנים בחצאיות כתומות, חוט יורד באלכסון על החזה החשוף שלהם, ונופפו במניפות נוצות צבעוניות על הפסל שהיה כל כך מקושט, עד שהיה קשה לזהותו.

צעיר שעמד בצד הסביר, שזו הגיגה לאל וישנו והתהלוכה מסתיימת במרחק קצר משם, כך שנוכל לקחת אוטוריקשה אחרת ולנסוע למלון שלנו אחרי שנעקוף אותה.

אולי בגלל שהיינו כל כך עייפים, ובסופו של יום מתסכל מאוד במגעים עם אנשי שמורת הנמרים קורבט, אולי בגלל הצורך הדחוף מאוד שלי להגיע לשירותים – חשתי משהו פראי ודמוני בחושניות של הרוקדים

ובמוזיקה הקצבית. החגיגה העממית האותנטית וההתלהבות הסוחפת של הקהל, לא מוסמו את תחושת ההתנגדות והניכור שעלתה בי.

יכול להיות שאילו היינו מגיעים לאותה תהלוכה מהמלון הקסום שלנו, אחרי יום נעים ומפנק היו מתעוררות בי תחושות שונות לגמרי. במצב שבו הייתי נתונה באותו ערב, היה נדמה לי שהחוגגים מאבדים שליטה ונסחפים בסערת חושים תאוותנית המשכיחה מהם הכל.

כאשר בחנתי את תגובתי לתהלוכה הזאת, הגעתי למסקנה שכשם ש"פורנוגרפיה היא עניין של גיאוגרפיה", כך גם חגיגות וטקסים הם עניין של מצב גופני ונפשי ואינם עומדים בפני עצמם.

הנסיעה לשמורת קורבט הייתה הרפתקה מסעירה אך מתישה, מספקת ומתסכלת גם יחד. אך גם כאשר סבלתי ורתחתי ידעתי כי הנוף הפראי, חיות הבר והמפגש המדהים עם הנמרים בביתם הטבעי הצדיקו את תנאי הנסיעה והמגורים הקשים, ואת הזעם והתסכול על הניהול המושחת של עובדי הממשלה. כמה ימים של מנוחה בגן העדן הקטן שלנו ב"ניו סוויס קוטג'" שעובדיו קיבלו אתנו בשמחה ושמרו עבורנו את החדר, צבעו את כל החוויה בצבעים בהירים יותר... אך הגשמים שהתחילו להתחזק ולשבש את התנועה זירזו את החלטתנו לעזוב ולצאת לדהארמסאלה.

דו הקיום ברישיקש בין התיירים המערביים המטביעים את חותמם על כל תחומי החיים, ובין עולי הרגל הטובלים בנהר ומסובבים את המקדשים ומצלצלים בפעמוניהם בלי הרף, יוצר בה מתח ותסיסה בין-תרבותית.

בקרבה גדולה למרכז התיירים המערביים, במרחק הליכה קצרה נמצאת רם-ג'ולה המלאה במקדשים ובאשרמים ורוויה באווירה הודית מסורתית. רוב התיירים המערביים אינם מבזבזים את זמנם ברם-ג'ולה, ורק עוברים בה בדרכם לאשרם המפורסם והמתפורר של החיפושיות. בדרך כלל הם מעדיפים את הדרך הקלה והמהירה להתקרב לתרבות ההינדית העשירה בקורסים וטיפולים אישיים המותאמים להם במיוחד, ליוגה, מדיטציה או מוזיקה.

היכולת של רישיקש לספוג לתוכה את התרבות הזרה, מבלי שזו תמעיט או תפגע באיזושהי דרך בהוויה המקומית הקדושה, מבלי להיכנע להשפעה המערבית כמו שראינו בתאילנד למשל, עוררה את התפעלותי והפליאה אותי. עכשיו יכולתי להבין איך מבקרים מערביים נשבים בקסמה של התרבות ההינדית וחוזרים שוב ושוב לרישיקש, אף על פי שאני לא התכוונתי לעשות זאת בעצמי...

פרק חמישי - עוד בודהא: דהרמאסאלה והדלאי למה

דהארמסאלה? "אין לי שום ציפיות ממנה..."

לדהארמסאלה, או ליתר דיוק למקלאוד גאנג', נסענו "בשביל אפי" והחלטנו מראש להישאר שם חודש בכל מקרה, כדי שיוכל ללמוד שם. "...נעביר חודש בנעימים, עם אוכל מערבי וטיבטים נחמדים, אפי ילמד את ה'קישקושים' שלו, ואני אנגן, אקרא, אכתוב – וסתם אבהה באוויר, וכבונוס אקבל נקודות על היותי בת זוג מתחשבת..." חשבתי לעצמי בתמימות.

במצב בו כל ציפיותיי הסתכמו בהעברת זמן נעימה ובלתי מחייבת בהתבוננות בתיירים השקועים בלימוד בודהיזם, לא הכינו אותי רשמיי הראשונים מן העיירה הקטנה למה שהתרחש בהמשך.

בשעת בוקר מוקדמת ירדנו מן המונית שהביאה אותנו מתחנת האוטובוסים בדהארמסאלה למרכז העיירה, כיכר קטנה שמי ביוב זורמים בתעלות לצדה, וכולה ערבוביה חסרת סדר של מוניות, ג'יפים ענקיים, אוטוריקשות, הולכי רגל, כלבים ושתי פרות. (אחר כך הבנו שהן היחידות בעיר שמסתובבות חופשי) שני שוטרים הסדירו את התנועה, בכל פעם שאוטובוס גדול נכנס לכיכר או יצא ממנה. נשארתי לשמור על התרמילים ואפי הלך לבדוק מלון שהומלץ בספר.

הייתי מטושטשת מאוד מהשינה החזקה באוטובוס, אחרי שלקחתי כדור חזק נגד צינון ואלרגיות לפני הנסיעה. אנשי המלונות התגודדו סביבי וניסו לשכנע אותי לבוא למלון שלהם. אחד מהם, הודי צנום בעל פנים ערמומיות ניסה לקשור שיחה ידידותית כדי לפתות אותי, ושאל: "מאין באתם היום?" נבהלתי מאוד מפני שלא היה לי מושג מאין הגענו, ואפילו לא הייתי בטוחה היכן אני נמצאת. ניסיתי להרוויח זמן ושאלתי: "סליחה? מה אמרת?" והוא חזר על השאלה במילים ברורות. השתהיתי, מנסה להתרכז בכל כוחי ולהפעיל מחדש את מוחי, אשר למרבה הזוועה נראה שהפך גוש צמר גפן סמיך אשר בתוכו פילסתי דרך במאמץ גדול. לבסוף, בכוחות על-אנושיים הצלחתי לענות: "מרישיקש באוטובוס מדהארה דום." נעניתי באותו "אההה!" סתום שקיבלנו תמיד כתגובה, אך לפחות נרגעתי וידעתי כי לא איבדתי לגמרי את הזיכרון...

לא מצאנו מקום במלון המומלץ בספר ונכנענו, עייפים ומטושטשים, לנדנודיו של אותו בעל מלון עקשני שלקח את שני התרמילים בעצמו למלון שלו במורד רחוב מלוכלך ומסריח, ברובו שוק ירקות שהתחיל להתארגן בשעה הבוקר המוקדמת. החדר היה קטן בצורה מגוחכת, מזרונים סדינים ושמיכות הובאו למיטה הריקה, וחדר המקלחת והשירותים היה כל כך קטן, שאי אפשר היה לתלות שם אפילו מגבת מבלי שתירטב... לחדר היה חלון גדול שפנה למסדרון, ובו התהלכו הודים קולניים, דיברו וצעקו כל הזמן, וסגירת החלון לא עזרה כלל. מקלחת הייתה משהו שאין טעם לדבר או לחשוב עליו, אך אפילו לישון או לנוח לא הצלחנו. למרות הבטחותיו של בעל המלון שיעביר אותנו לחדר אחר, איבדנו את האמון והסבלנות ויצאנו לחפש חדר נורמלי.

רחובות מקלאוד גאנג' חסרי המדרכות, היו זרועים בורות ולא סלולים בחלקם הגדול. מעבר שני כלי רכב (לעתים שני ג'יפים ענקיים) זה מול זה ברחובות הצרים היה בגדר נס תחבורתי, שדרש מהנהגים מיומנות קרקסית ואומץ לב, והצמיד את הולכי הרגל המבוהלים לקירות הבתים כדי שלא יימחצו.

לאחר כמה ניסיונות כושלים למצוא מקום במלונות בעיירה המליצו לנו לנסות בבהאגסו, הכפר ההודי הסמוך למקלאוד גאנג'. אך שם התאכזבנו מרות. המקום נראה כמלכודת תיירים מושלמת – בלי איזושהי יומרה של חיים מקומיים. כל הכפר מוקדש לשירותים לתיירים: סוכנויות נסיעות, מרכזי לימוד ליוגה, לבישול טיבטי ולעבודות יד טיבטיות, חנויות מזכרות, אמנות טיבטית, מסעדות עם תפריטים מערביים וישראליים, מלונות וגסטהאוזים.

הנוכחות הדומיננטית של התרמילאים הישראליים בכפר הרתיעה אותנו. אכלנו ארוחת בוקר מאוחרת (ישראלית למהדרין, כמובן) ב"German Bakery" הבלתי נמנע, והמסעדה הייתה מלאה בישראלים מנומנמים שזה עתה התעוררו. (אף על פי שהשעה הייתה כמעט 12) הבנו שהכפר הזה לא יושיע אותנו, ואנחנו לא רוצים לשבת בתוך המון צעירים מדובללי שיער, העסוקים בעיקר אחד עם השני, או בשתייה ובעישון של הערב הבא, וחזרנו אל מקלאוד גאנג'.

ושם, ברחוב בהאגסו בו חיפשנו קודם, גילינו בקצה גרם מדרגות שירד מן הרחוב את ה-"Yellow Gesthouse" הקטן והצנוע, שלא הייתה בו מסעדה אלא רק חדרים צופים אל הנוף, הנפתחים אל מרפסת זערורית ובה ספסל צר והיא משמשת גם כמעבר לדיירים. החדר היה פשוט ומינימליסטי עם כיסא עקום על גלגלים, שולחן, ארון גדול, חלונות גדולים, תאורה המספיקה לקריאה, ומקלחת גדולה ונוחה. בלי היסוס התחייבנו, וחזרנו למלון לשלם על הזמן ששהינו בו, (כ-5 שעות, כנראה שיא בשהות קצרה!) לארוז מהר את מעט הדברים שהוצאנו ולהשתקע בביתנו החדש.

ביומיים הראשונים שכבתי חולה בחדר ויצאתי מן החדר רק כדי לאכול במסעדות המקסימות והנקיות שהיו במרחק פסיעות מן המלון. ביום השלישי הפסקתי לדלוף וגם ראשי היה נקי מנוזלים, ואז יצאנו לטייל במקלאוד גאנג', אשר עכשיו נראתה לי שונה לחלוטין.

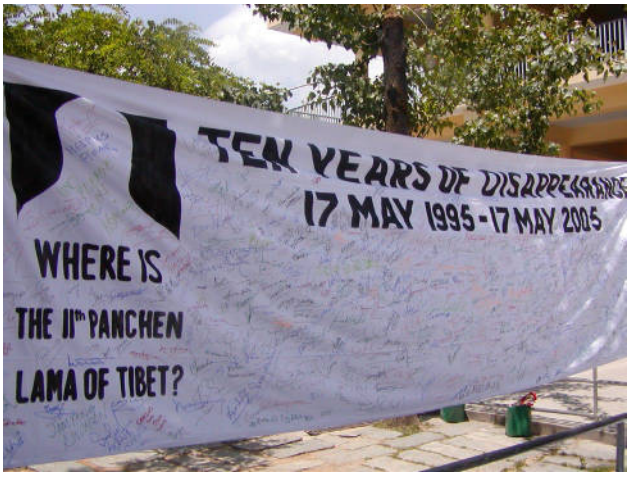
למרות הנוכחות המערבית המודגשת התפעלנו מן העיירה הנעימה והאותנטית. הנינוחות והסימפטיה של הטיבטים המהווים את רוב האוכלוסייה המקומית, השרו אווירה שמחה ושלווה. נהנינו להסתובב בחנויות התיירים המעוצבות בטעם מערבי, ובמיוחד בחנויות הספרים הגדולות והעשירות בספרים על בודהיזם, טיבט, ונושאים 'רוחניים' אחרים.

תפילה לשלום הפאנצ'ן לאמה במקדש הגדול

למקדש הגדול במקלאוד הגענו בסיומו של טקס גדול, בו ישבו מאות נזירים, נזירות וטיבטים זקנים על מזרונים והתפללו. השקט והשלווה ששררו שם היו ניגוד מוחלט לפוג'ה המסוגננת על הנהר בווראנסי.

שם הייתה מוזיקה רועמת ברמקולים, מנורות שמהן בקעו לשונות אש ותימרות עשן, תקיעת קונכיות, כלי קודש מוזהבים, הדרת מלכות בתנועות המסוגננות של הכוהנים ההינדים - והקהל ישב מוקסם אך פסיבי.

בטקס הטיבטי הקשיבו לדקלום פסוקים עתיקים ברמקול, מלמלו את המנטרה הטיבטית, גלגלו חרוזי תפילה, והלכו סביב המקדש תוך כדי סיבוב גלגלי תפילה צבעוניים. ההשתתפות הפעילה של כל אחד מהנוכחים, הדקלום המשותף והארוחה הציבורית יצרו תחושה של קהילה מלוכדת, שהעלתה בי זיכרונות מילדותי, בערבי יום כיפור בבית הכנסת בשכונה החילונית בה גדלתי.

התפילה נערכה לציון יום השנה העשירי להיעלמותו של הפאנצ'ן לאמה ומשפחתו בטיבט, כלומר בתחומי סין. כרזת בד ענקית, הזכירה את התאריך, וסטודנטים החתימו את המבקרים על עצומה.

בהיראַרכיה הטיבטית, הפאנצ'ן לאמה ממלא את מקומו של הדלאי לאמה לאחר מותו, עד שיימצא התינוק שבגופו התגלגלה נשמתו של הדלאי לאמה, ועד שזה יגיע לגיל בגרות.

משלחת חיפושים מטעם הדלאי לאמה מצאה את הפנצ'אן לאמה בכפר קטן בטיבט. אך מיד לאחר שהגיע עם משפחתו למנזר בו היה אמור להתחנך, נעלם ומאז לא נראה. השלטונות הסינים מכחישים את טענת הטיבטים החופשיים בהודו, ומסבירים שהוא פשוט אינו רוצה להופיע בציבור ולא אירע לו כל רע. הסינים מינו דלאי לאמה ופאנצ'ן לאמה מטעמם, וכמובן שהטיבטים הגולים אינם מכירים בסמכותם.

חתמנו על עצומה הדורשת מהשלטונות הסיניים להוכיח שהפאנצ'ן לאמה האמיתי בחיים, לאפשר לארגוני זכויות אדם בינלאומיים לבקרו, ולשחררו בתוך שנה.

בהפסקת הצהרים קמו היושבים באיטיות ובשקט וניגשו לרחבה גדולה מחוץ למקדש עליה ניצבו סירי בישול ענקיים, (בתוך כל אחד מהם אפשר לבשל בנוחיות שלושה אנשים שלמים...) והעמיסו על צלחות חד פעמיות אורז עם ירקות, אטריות עם ירקות וסתם ירקות מאודים והתיישבו בקבוצות קטנות לאכול. הוזמנו באדיבות להצטרף לארוחה, ולהפתעתנו הכל היה טעים מאוד ולא חריף כמו האוכל ההודי.

סטודנטים טיבטים עזרו בחלוקת האוכל ועלוני ההסברה לקהל שהגיע לטקס. בעלונים נרמז, שהיעלמות הפאנצ'ן לאמה היא חלק ממאמצי השלטון הסיני לחסל את השאיפות להחזרת הדלאי לאמה לטיבט, ולכינון אוטונומיה תרבותית בה.

בכיכר המרכזית הקטנה והעלובה, בלב המהומה הסואנת של אוטוריקשות, מוניות, אוטובוסים והאבק שעלה מהם, ישבה קבוצה של תלמידי בית הספר התיכון הטיבטי המקומי מתחת לסככה קטנה. לבושים במדי בית הספר הרשמיים, חולצות לבנות ומכנסים אפורים, ישבו צפופים ודוממים, ולידם כרזות המספרות על המאבק.

בערב הצטרפנו לתהלוכת נרות שקטה, שבראשה צעדו נזירים ונזירות ואחריהם אנשי הקהילה הטיבטים ותלמידי בתי ספר במדיהם. הם קראו קריאות קצובות ושקטות, וסובבו את גלגלי התפילה הגדולים כשעברו ליד המקדש הקרוב לכיכר. לאחר שני סיבובים בשני הרחובות הראשיים של העיירה התחיל לטפטף גשם קל, ואנחנו עזבנו את התהלוכה שהמשיכה בכביש היורד למקדש הגדול והסתיימה שם בתפילה לשלום הפאנצ'ן לאמה.

כמה תיירים מערביים, בעיקר מבוגרים הלומדים בודהיזם, ומעט צעירים שגילו עניין בנושא, הצטרפו לתהלוכה, שלא נראתה כהפגנת מחאה פוליטית נגד העוולות המשוועות שעולל השלטון הסיני לטיבטים. הצועדים לא נשאו כמעט כרזות, ולא נישאו כל נאומים – רק דקלומי פסוקים בודהיסטים, וגילויי תקווה ואמונה כי הפאנצ'ן לאמה יימצא בחיים וימלא את תפקידו המסורתי.

באותו זמן עוד לא הכרתי את הבודהיזם הטיבטי וצורת המאבק הלא אלימה של הדלאי לאמה ובני עמו בשלטון הסיני, אך נמשכתי אל השקט והשלווה של הצועדים, והתפעלתי מהמסירות שבה המשיכו כולם לצעוד בגשם.

הבטחנו, אבל לא הבטחנו לקיים...

בטעות חשבנו כי לאליט, ידידו של ג'איאנט מרישיקש גם הוא סוכן נסיעות, אך לאחר בדיקה וחיפושים התברר כי הוא דווקא מורה ליוגה, והקשר ביניהם הוא גורו משותף באשרם ליד דהארה דום (מרחק שעה מרישיקש) השותק כבר עשרים שנה ורק עונה בכתב לשאלות חסידיו. בכל שנה, כאשר עונת התיירות מסתיימת, הם נוסעים לאשרם שלו ומבלים בו כחצי שנה.

לאליט, נמוך וצנום בעל פנים ילדותיות, בא לחדרנו במלון, ומייד חיבק אותנו בחום כאילו אנחנו קרובי משפחה אהובים שלא ראה שנים רבות. והסביר: "אני מרגיש שאתם מלאים אהבה וחום ואני מאוד קרוב אליכם." אחר כך הכריז ברצינות רבה שאנחנו ההורים שלו, אך למראה תדהמתנו הוריד אותנו לדרגת דודים...

בהתלהבות הזמין אותנו לאכול אצלו צהרים למחרת, וגם הבטיח למצוא לנו דירה שנוכל לשכור לחודש. אך שלא במפתיע צלצל, ואמר שהוא נאלץ לבטל את ארוחת הצהרים מפני שעליו להביא ידידה ישראלית, תלמידה שלו שלקחה יותר מדי סמים והייתה זקוקה לאשפוז, לבית החולים בדהארמסלה. גם הבטחתו למצוא דירה הסתיימה במספר טלפון של בית דירות יקר ולא מתאים, שבעליו לא זכר אותו בכלל...

הסיפור הזה הזכיר לי את הספר "המעבר להודו" של פורסטר, (ספר חובה לכל נוסע להודו!!!) שהכין אותי להצטננות מהירה של ההתלהבות המוגזמת מעט של לאליט או הודים אחרים, כאשר הבטחותיהם עמדו להפוך למציאות.

בספר מתוארת הטרגדיה של היחסים בין ההודים למערביים הנובעת מן השוני התהומי ביניהם בהבנת המונחים: הבטחה, אמת, שקר. הזמנה הבייתה או קביעת פגישה הינה מחווה אולטימטיבית של כבוד והערכה, והפגישה או הביקור עצמם הרבה פחות חשובים. הרצון לרצות ולשמח את בן השיח המערבי, דווקא מתוך הערכה וכבוד, גורר אמירות שאין להם כיסוי והבטחות חסרות כל סיכוי להתממש. הזמנה כזו היא ביטוי תמים וספונטאני של רגשות, כמו אצל ילד נלהב הבטוח באותו רגע שהכל אפשרי, וכאשר מתגלים קשיים התלהבותו מצטננת, והציפייה התמימה של הצד השני למימוש ההבטחות כלשונן מעוררת בו תסכול וזעם.

לאליט, כמו הגיבור ההודי בספר של פורסטר המזמין את ידידותיו האנגליות לפיקניק במערות, ולמעשה אינו יכול ואינו רוצה לצאת לפיקניק היקר והמיותר הזה, הסתבך בהבטחה שאולי בכלל לא התכוון לקיים והיא נועדה לבטא את הכבוד והאהבה האמיתיים שחש כלפינו.

כאשר חיפשנו מלון במנאלי הישנה נתקלנו בבחור צעיר, שנראה נואש ונלהב לשכנע אותנו לקחת חדר במלון שלו. טרחנו לטפס אחריו על סולם רעוע מעל הנהר הסוער שקטע את הכביש כדי לראות את הגסטהאוז, שהיה ממוקם גבוה על צלע הגבעה המשקיפה לנהר והיה קטן מאוד וריק לגמרי. הצעיר החביב

הציע לנו את החדר הקיצוני שלידו לא עוברים השכנים, שנראה מרווח ונעים. הסכמנו על המחיר ואף קבענו שיבוא עם אוטוריקשה למחרת ב-11 למלון שלנו לעזור לנו לסחוב את התרמילים.

בשעה היעודה עמדנו לצד הכביש עם התרמילים מחכים לבחור שכמובן לא הגיע, וכאשר הגענו בעצמנו באוטוריקשה למקום, מצאנו אותו עומד משועמם וידיו בכיסיו, משוחח עם חבריו.

כשראה אותנו הופתע, כאילו היה בטוח שנוותר על העסקה מאחר שלא בא לקחתנו. במיוחד התאכזב למראה התרמילים הגדולים שלנו, אף על פי שכאשר נפגשנו לראשונה חזרנו והדגשנו לפניו שהם גדולים וכבדים. באי-רצון נאלץ למצוא עוד בחור, ויחד סחבו את התרמילים בסולם הקטן והלא נוח מעל הנהר ואחר כך עלו בשביל הצר אל הגסטהאוז.

כשהגענו למרפסת הבנו את התנהגותו התמוהה. בחוסר רצון הודה בפנינו שהחדר שהבטיח לנו נלקח על ידי מישהו אחר, ונוכל לקחת כל חדר אחר. כשניסינו להבין מדוע זה קרה, כאשר יום קודם נדמה היה שהוא זקוק לאורחים כדי להפעיל את המקום השומם, טען שבעל הבית נתן את החדר למישהו אחר בלי לשאול אותו. במצב הלא נוח שבו מצא את עצמו, ניסה נואשות להתחמק מהודאה בכישלון, גם אם בכך גרם לכישלונות ולאכזבות גדולים עוד יותר.

היום אני מבינה כי התנהגותו לא העידה על טיפשותו או רשעותו, כפי שחשבתי באותו רגע, אלא על השאיפה העזה והרצון הנעלה לרצות את בני שיחו ולא לאכזב אותם. על פי הבנתו לא הייתה חשיבות גדולה כל כך למיקום החדר או לקיום הבטחתו, והכעס והזעם שלנו הפתיעו אותו.

אפילו בשבועות האחרונים לשהייתנו בהודו, דווקא באוידאפור הנפלאה והמפנקת שבראג'אסטן, רתחנו על בעל מלון שלקח מאתנו מראש תשלום על לילה אחד כדי להבטיח את החדר, ואז נתן אותו לאחר והציע לנו כתמורה חדר, שבעיניו נראה שווה לזה שרצינו. גם הוא השתומם למראה זעמנו, וניסה להצטדק ולספר שהעובדים נתנו את החדר כאשר לא היה במלון, אך אני בטוחה שחשב: "אבל מה קרה בכלל? מדוע הם כל כך כועסים?"

יוגה ורייקי נוסח בהאגסו

אכילש, מורה לרייקי ולפילוסופיה הודית, שוכר ביחד עם לאליט אולם וחדר בבהאגסו שליד מקלאוד, ולאליט הציגו כאחיו, ולתומנו הבנו את דבריו כפשוטם, עד שהתברר שהם פשוט חברים ושותפים.

אכילש מבוגר מעט מלאליט, זקן קצר עוטר את פניו, ועיניו נוגהות שלווה ונועם. בבהאגסו הוא חי רק חצי שנה עד שנגמרת עונת התיירות, ואז נוסע לחצי שנה לרישיקש, לגורו שלו שנמצא באשרם מול רם-ג'ולה.

לאליט ואכילש סיפרו על תופעות שונות בהתנהגות התרמילאים הישראלים שהם פוגשים שאותה פירשו כתוצאה של התקופה הקשה שעברו הצעירים בזמן השירות הצבאי. אך הם חשבו כי הבעיה היא החיים הצבאיים הנוקשים, ולא ידעו דבר על הצלקות הנפשיות הנחרטות בנפשות החיילים המשרתים בשטחים, ואת זה ניסינו להסביר להם.

ניסיון קצר שלי ללמוד יוגה אצל לאליט לא צלח, אף על פי שהבטיח שהיוגה שלו אינה קשוחה מדי ומתאימה גם למתחילים בלי כושר כמוני... לרוע המזל נקלעתי לקבוצה של מתעמלי יוגה ותיקים, שהכתיבו ללאליט את קצב ההתקדמות בשיעור. כהרגלי, גבר בי יצר התחרות ופיתה אותי לבצע תרגילים שהיו קשים מדי עבורי. כעבור שני שיעורים התחילו כאבים בכתף הדוויה שלי, ושוב חזרו אחרי הפסקה קצרה בשיעורים, עד שהבנתי את הרמז: "זה לא בשבילי!"

לאליט לא גילה מיומנות דידקטית מיוחדת, לא שם לב לתלמידים שהתקשו והיו מתוסכלים, ולא ידע איך לשמור עליהם כתלמידים שלו. לכן תלמידים שהכושר והגמישות שלהם לא עמדו ברמה הגבוהה של המתעמלים הוותיקים, נשרו אחרי שיעור אחד, ובסופו של דבר גם אני לא המשכתי לבוא. לאליט לא כעס על העוזבים ולא התאכזב מירידת ההכנסה שלו בשל כך. הוכחה נוספת לכך שהקפיטליזם לא נכנס לנשמתם של ההודים, גם המשכילים והמתקדמים ביניהם....

גם אפי לקח קורס רייקי פרטי קצר אצל אכילש, אך כנראה שהקורסים הקצרים והלא מעמיקים בבהאגסו לא התאימו לנו. שהרי זהו מעוז התרמילאים הישראלים, שאינם רוצים או יכולים ללמוד תקופה ארוכה לעומק. אף על פי שהתרשם מאישיותו הנעימה של אכילש לא התפעל במיוחד מן הקורס השטחי למדי, שהפך אותו למרפא רייקי מדופלם תוך 8 שעות. אכילש אמנם מעניק "דיפלומות" מרשימות על נייר קלף לבוגרי הקורס – כתמורה לשכר הלימוד הלא נמוך במונחים של הודו, אך אפי כנראה כבר לא יהיה מורה רייקי. (בגלגול הזה, על כל פנים...)

אם להיות קבצן אז רק בהודו

הטיבטים החסכנים מצרפים את יום ההולדת, יום ההארה ויום המוות של בודהה לחג אחד, שחל באחד מאותם ימים ראשונים שלנו במקלאוד גאנג'. קצת אחרי 9 בבוקר נראו טיבטים רבים לבושים בגדי חג יוצאים מן המקדש, ומעטים סובבו את המקדש וגלגלי התפילה בידיהם.

הלכנו בעקבות ההמונים בכביש היורד אל הספרייה ומרכז התרבות הטיבטי, ומשם לשביל צר ויפיפה שהתפתל בין העצים על צלע הגבעה. למטה נפרש העמק הירוק שבמרכזו יושבת העיירה ההינדית דהארמסאלה ולמעלה התרוממו הרים מושלגים.

בחיק הטבע השלו צעדו גברים וילדים בבגדים מערביים חגיגיים, נשים בתלבושות מסורתיות וזקנים מגלגלים מחרוזות ומסובבים גלגלי תפילה, רציניים ושקטים אך פניהם קורנות משמחה ואהבה.

עשרות קבצנים הודיים ישבו לאורך השביל בשורה ארוכה, במרווחים הנובעים בעיקר מתנאי השטח. נשים, תינוקות, ילדים, נערים צעירים, בעלי מומים וזקנים מקומטים, מושיטים יד לנדבה ומתהדרים ב"מדי קבצנים" תקניים: לבוש מסמורטט, פנים מלוכלכים וזבובים אימתניים שהתנחלו על פני התינוקות זבי החותם.

השביל הצר הפך לכביש רחב שגם בשוליו ישבו קבצנים בשורה ארוכה וצפופה, ממש אחד ליד השני. על גבעה קטנה שהתרוממה לצד הכביש היו שלוש 'סטופות' לבנות גדולות, והחוגגים עלו אליהן וסובבו גלגלי תפילות ענקיים, שהפעילו פעמונים התלויים מעליהם. משם התפתל הכביש הרחב למעלה אל המקדש הגדול ושורת הקבצנים הצפופה והמסודרת נמשכה לאורכו משני צדדיו.

קבצן צעיר וגבוה שנראה לי כמנהיג, הסתובב בין הקבצנים, ונדמה היה לי כי הוא נותן הוראות היכן לשבת בצורה נכונה כדי לנצל היטב את כל הדרך למקדש, ואולי היה זה רק תעתוע של הדמיון הפראי שלי.

להפתעתנו ראינו בין עשרות הקבצנים ההינדים בתחתית הגבעה קבצן טיבטי, יושב עם ספר תפילות על ברכיו, שר פסוקים ומוחא כפיים. מכיוון שעד אז לא ראינו קבצנים טיבטים, שאלנו נזיר צעיר שעמד לידינו אם הוא באמת קבצן, ולא מישהו שמתרים לקהילה כמו שאפי חשב. הנזיר נענע בראשו לשלילה, עיוות את פניו בתיעוב ואמר באנגלית רצוצה: "לא טוב, לא טוב מאוד" והוסיף בהתרגשות שיש עוד קבצן כזה למעלה ליד שלוש הסטופות.

הטיבטים בהודו חיים בקהילה מסודרת ומאורגנת ודואגים לחלשים ולזקנים ביניהם. ולכן, שלא כמו ההינדים, גם זקנים טיבטיים עניים מאוד נעזרים במקלות הליכה ואפילו במכשירי שמיעה. אך השנים הארוכות בגלות עשו את שלהן, ופה ושם מתגלים סדקים באחדות הקהילתית וכישלונות בחינוך. ההשפעה המקומית חזקה, ולא תמיד הפליטים או צאצאיהם מצליחים להתמודד מול הלחץ הסביבתי.

ערב אחד, אחרי שעברנו לדירה משלנו, דפקה על דלתנו אישה לא צעירה והציעה בטיבטית ובתנועות ידיים לכבס את בגדינו או לנקות את הבית. אך אף על פי שהאישה הזאת נראתה נחמדה ומסכנה, חשבנו כי השעה מאוחרת מכדי להתחיל לנקות או לכבס. אפי הציע לה את הכפכפים שלו, והיא שמחה מאוד ונפרדה מאתנו בברכות נרגשות, אחרי שנתנו לה גם קצת כסף.

חוץ משני המקרים האלה לא נתקלנו במקבצי נדבות טיבטים בהודו. הזקנים והחלשים אוכלים בבתי תמחוי, וגרים במעונות ציבוריים. במקומות רבים יש "מרכז לעזרה עצמית", שבו מייצרים חפצים ובגדים אותנטיים, טווים צמר ואורגים אותו, תופרים נעלי עור רכות והכל נמכר בחנות לתיירים כשכל ההכנסות תרומה לקהילה. במקלאוד גאנג' הייתה מסעדה יפאנית פופולארית מאוד, של ארגון העזרה העצמית שכל הכנסותיה הוקדשו לרווחת הפליטים.

אך פליטים טיבטיים אחרים הצליחו והפכו בעלי רכוש ואנשי עסקים עשירים, עד כדי כך שהודים רבים חושבים שהממשלה ההודית עוזרת להם בכסף, ונוטרים להם על כך. בניגוד לתרבות ההינדית, בה מונצח העוני על ידי משטר הקסטות שלה, גורסת תפיסת העולם הטיבטית שבכל יתום עני יכולה להתגלגל נשמתו של הדלאי לאמה או מורה גדול אחר, וכולם ראויים לחינוך משובח שייתן להם הזדמנות להתקדם. לכן העשירים הטיבטים תורמים הרבה מאוד לחינוך ולמנזרים, ולא משקיעים כל כך הרבה בגינוני חיים ראוותניים כמו בני מעמדם ההינדים.

על לוחות המודעות במקלאוד גאנג' הייתה תלויה מודעה של ארגון מקומי, שביקשה מן התיירים לא לתת לקבצנים כסף, כדי לא לפתות אותם להמשיך ולקבץ, ובמקום זאת לתרום לארגונים הדואגים למצורעים בצורה מסודרת. הארגון הזהיר מפני ילדים המבקשים מוצרי מזון במקום כסף, (שניים כאלה פיתו אותנו בהזדמנויות שונות לקנות לאחות או לאח אבקת חלב) מפני שהם מוכרים אותם מייד לחנויות. לדבריהם הקבצנות מביאה לכך שהילדים אינם רוצים ללמוד והמבוגרים אינם רוצים לעבוד, משום שהנדבות רק מעודדות אותם להמשיך בדרכם.

ככל שחשבתי יותר על הנושא התקשיתי להחליט מה נכון. המקומיים הטיבטיים שאינם רגילים לתופעה הזרה לתרבותם, רוצים לשמור על אווירה אחרת, של דאגה ופעילות מסודרת לעזרה של הקהילה. אבל הקבצנות היא גם חלק מן החברה ההודית, קשורה לחלוקה לכתות והיא מקצוע משפחתי לכל דבר, שבעליו שלמים אתו ובדרך כלל לא מנסים להיחלץ ממנו.

יתר על כן, כפי שסיפרתי כבר, הקבצנים מעניקים לכל אדם הזדמנות לשפר את ה'קארמה' בגלגול הבא. כך יכולים גם אנשים די עניים לתרום מטבעות בעלות ערך נמוך ולהרגיש שהם עושים מעשה טוב ומשפיעים על גורלם בחיים הבאים.

בימים הראשונים היינו עדיין תחת הרושם של המודעה הזאת, ולא תרמנו לאף אחד. גם הארגון המופלא של הקבצנים ביום הנכון ובמקום הנכון עורר בנו התנגדות. יכולנו להבין אדם שהגיע לכלל ייאוש לאחר שניסה הכל, אך התקשינו להשלים עם אנשים הקמים בבוקר ויוצאים ליום העבודה שלהם בקיבוץ נדבות מבלי שניסו משהו אחר...

גשה סונאם ורות סונאם

בניין הארכיב והספרייה הלאומית בו למדנו בודהיזם ממוקם על צלע ההר בין מקלאוד לדהאמאסלה, בלב מתחם המשמש גם למשרדי הממשלה הטיבטית הגולה. הבתים בו בנויים בסגנון הטיבטי המסורתי אך מצוידים באבזרים מודרניים ומוחזקים היטב.

רצפת חדר הלימודים הגדול הייתה מכוסה בשטיח וכריות, על אחד הקירות היו תלויות תמונות של הדלאי לאמה ועוד מורים חשובים וסביבן צעיף המשי הלבן המסורתי, מתחת לתמונת הדלאי לאמה ניצב מזבח קטן ועליו קעריות פולחניות עם נרות וצנצנת עם פרחים טריים. ליד הקיר ניצבו מושב מוגבה מקושט בבדים צבעוניים ומושב דומה נמוך יותר, לפני כל אחד מהם מדף קטן עם מיקרופון מחובר אליו.

לקראת תחילת השיעור התמלא החדר באנשים, רובם מערביים מלבד כמה נזירים ואזרחים טיבטיים, שתפסו מקומות על הכריות ליד הקירות ואחר כך גם במרכז החדר. כשנכנס המורה קמו וקדו כשידיהם צמודות זו לזו וקרובות לחזה, חלקם אף עשו זאת "למהדרין": ידיים על החזה, הפה, והמצח ואחר כך הנחת המצח על הרצפה שלוש פעמים.

המורה, זקן מקריח, (אך שער השיבה שלו מגולח כדרך הנזירים) צנום וקטן, שאוזניו הענקיות ופניו החייכניות העטורות במשקפיים גדולים הוסיפו נופך היתולי לארשת פניו הנעימה, התיישב באיטיות ובזהירות על המושב הגבוה יותר וסידר את הגלימה סביב מותניו.

לבנה מבוגרת וצהובת שיער, פניה חכמות וטובות, וגיבנת קטנה בולטת משכמה, התיישבה בשיכול רגלים על המושב הנמוך לידו.

קהל השומעים התחלק לגברים לבנים צעירים, "חנונים": רציניים מאוד, צנומים ובעלי משקפיים, נשים לבנות צעירות בתלבושת פסבדו-טיבטיות או "חנוניות", ומבוגרים לבנים במודלים שונים: פסבדו-הודים ובעלי שיער שיבה ארוך, או בעלי הופעה סולידית יותר, כמונו בערך.

אחרי שהמורה והאישה ישבו במקומם, התיישבו כולם על הכריות ברגלים שלובות והאישה התחילה לשיר ולדקלם פסוקים בטיבטית במיקרופון, כשהקהל מצטרף אליה בקריאת הפסוקים הכתובים באותיות לטיניות מחוברת קטנה שהחזיקו בידיהם.

המורה הזקן, גשה סונאם, נראה בעיני כסבא האהוב שמעולם לא היה לי. עיניו המלאות חיוניות שפעו אהבה ומפניו קרנו פשטות וחוסר חשיבות עצמית, למרות מחוות הכבוד של קהל השומעים. הוקסמתי מחוש ההומור שלו, אותו הפנה בלי היסוס כלפי עצמו, ועד מהרה מצאתי את עצמי מרותקת לדבריו.

השיעור ניתן בטיבטית ותורגם משפט אחרי משפט לאנגלית. אך כאשר המורה חשב שהמתרגמת לא הבינה אותו או לא דייקה - תיקן אותה בעדינות, והיא עצמה חזרה מדי פעם אל המורה והתייעצה אתו בטיבטית שוטפת כדי לוודא שהבינה נכון. דו-השיח ביניהם התנהל באינטימיות ונינוחות, כמו בין בעל ואישה החיים באושר שנים ארוכות, באווירה נעימה ולא פורמלית.

ההרצאה הייתה בנויה היטב, מאורגנת לפי כל כללי הרטוריקה ובניית מאמרים אקדמיים. תוכנית העבודה שהציג בתחילת השיעור נשמרה בקפדנות. המורה פירש טקסט עתיק, המשמש כהקדמה לכתבים בודהיסטיים, והתעמק במיוחד בתרגום שלו מסנסקריט לטיבטית. מדי פעם התבדח ודיבר באירוניה, ובסוף השיעור התנצל על כך שדבריו עוסקים בפסוקים מעטים, אך הסביר שעדיף להבין היטב מעט פסוקים, מאשר להספיק הרבה אך לא להבין כראוי. כמובן שגם אפי התלהב כמוני, והחלטנו להמשיך ולבוא לשם בכל יום עד שנחליט לעזוב.

בעלון שמצאנו בכניסה לספריה הובאו תולדות חייה של המתרגמת, רות סונאם, בקצרה. בת למשפחה יהודית שהגרה לאירלנד מברלין כשהנאצים עלו לשלטון, הגיעה למקלאוד גאנג' לאחר לימודי תואר שני בספרות אנגלית וגרמנית באוניברסיטת אוקספורד, ונשבתה בקסמו של הבודהיזם הטיבטי.

במשך שנים למדה טיבטית, עד שהפכה למתורגמנית של מיטב המורים בספריה. כבר שנים רבות היא צמודה לגשה סונאם, שאת ספריו ערכה ותרגמה לאנגלית. רות עוררה את סקרנותנו בגלל שם המשפחה הטיבטי שלה: סונאם. כמובן שזה לא היה השם שאתו באה מאנגליה, ושיערנו שהיא נשואה לטיבטי בשם הזה.

יום אחד דיברנו עם ידידה ישראלית כשיצאנו מהשיעור, ורות ששמעה אותנו שאלה אם אנחנו ישראלים, וסיפרה שיש לה קרובי משפחה בחיפה. בהודו, בה כולם מספרים הכל על עצמם, נראתה לנו הדרך המעודנת והעקיפה שלה להזדהות כיהודייה מאוד "בריטית". נזכרתי ביהודים שפגשנו בבריטניה כאשר התגוררנו בה, שנהגו לומר: "יש לי קרובים בישראל", או: "פעם נסעתי לישראל", כאשר רצו שנדע כי הם יהודים...

שאלנו אותה מה עומד מאחורי שם המשפחה המיוחד שלה, שבוודאי לא נולדה אתו בברלין, והיא הסמיקה ואמרה שזה סיפור ארוך ולא הסכימה לפרט. כיבדנו את רצונה, והסברנו שהסיבה לסקרנותנו היא יומן מסע שאנחנו כותבים באינטרנט, שאולי יהפוך לספר. משום מה הרעיון הזה עורר בה התנגדות, פניה התכרכמו והשיחה הסתיימה.

ניסינו להסביר לעצמנו את החידה ושיערנו כי רות הייתה נשואה לטיבטי בשם סונאם, ואולי בגללו נשארה בכלל בדהארמסלה. חשבנו שאולי הזוגיות הזאת התפרקה, אבל זאת לא נראתה סיבה מספקת להסתייגות ולהתקפדות שלה, שהרי בזמננו אנשים נישאים ונפרדים כל הזמן ואין בכך משהו מביש.

מאוחר יותר, כשניסינו לקבוע דרכה ראיון עם גשה סונאם סירבה, ואמרה בלגלוג שרק מפני שאנחנו רוצים לכתוב ספר, לא צריך לבזבז את הזמן היקר כל כך של הגשה. גם כאשר אפי הסביר לה שיש לו כמה שאלות חשובות בנושאים בהם עסקנו בשיעורים, לא התרצתה ונראתה עוינת וכועסת.

גם חידה זו נשארה בלתי פתורה, מחכה אולי לביקור נוסף שלנו במקלאוד, ולשיחה שבה נצליח לפענח את סודה של רות סונאם...

"...אין לי לאן לחזור..."

נזיר צעיר שדיבר עם אישה צעירה ובתה הקטנה בעברית (אחר כך התברר כי היא אחותו הנשואה לטיבטי וחיה אתו בישראל) על מרפסת מסעדה איטלקית פופולארית במקלאוד, עורר את סקרנותנו. אפי נזכר שראה אותו בשיעור המתקדם בבודהיזם שלמד אצל אנני-לה הנזירה הגרמנייה, וכהרגלו פתח בשיחה בין השולחנות.

גיא (שמו הישראלי, לא קלטנו את השם שניתן לו כנזיר) נראה מאוד מסויג, כאילו השיחה אתנו כרוכה במאמץ נפשי גדול. אולי הזדמן לו לפגוש כל כך הרבה ישראלים נודניקים, שהסתכלו על הצעיר הישראלי מגולח הראש בתלבושת הנזיר כעל קוף בגן החיות, ולא התעניינו באמת בבודהיזם ובנזירות.

בכל זאת סיפר לנו מעט על עצמו והנזירים. כבר שלוש עשרה שנים הוא לומד בודהיזם ומתוכן אחת עשרה שנים בהודו. הלימודים הרציניים במנזר מתחילים למעשה אחרי גיל 17, ועד אותו גיל עוסקים בעיקר בקריאה ושינון הכתבים הקדושים מבלי לדון בהם או לפרש אותם.

לשאלה כמה זמן עוד יישאר בהודו השיב : "אין לי לאן לחזור", ושתק. פירשתי את דבריו כמבטאים כאב וכעס, וחשבתי שעדיין שולטים בו רגשות שליליים כלפי המקום שעזב, אחרי כל כך הרבה שנים שבהן התאמץ להתנתק מה"attachment". (היאחזות תלותית בתפיסות מוטעות וברגשות שליליים, וחוסר מודעות לכך שכל אלה הנם יצירי מוחנו על פי התורה הבודהיסטית)

אפי לא פירש את דבריו כמוני, וראה בהם פשוט ציון העובדה שחייו כנזיר הם החלטה סופית שאין לו שום כוונה לחזור ממנה. יכול להיות שלכך התכוון, אך נדמה היה לי שבחירת המלים האלה לא הייתה מקרית ופשוטה כל כך. הרי יכול היה לומר: "אני נשאר כאן", או: "אני לא מתכונן לחזור לארץ בכלל", או משהו דומה.

ניסינו להבין ממנו מה עושים הנזירים והנזירות שראינו במלונות, במסעדות, בבתי הקפה ובחנויות. לדבריו הם אמורים להיות תמיד במנזר, ורק ביום ראשון או בחגים הם חופשיים. שאלנו אותו על האפשרות לחיות מחוץ למנזר ולהמשיך לשרת, כמו הנזיר שפגשנו בסיקים. הוא ביטל את האפשרות הזאת לחלוטין. על פי הבודהיזם הטיבטי הנזיר אמור לעזוב את הבלי העולם הזה – רכוש ומשפחה, ולהקדיש עצמו לחיים רוחניים, ולא להיצמד לקשרים ולרגשות הקודמים שלו.

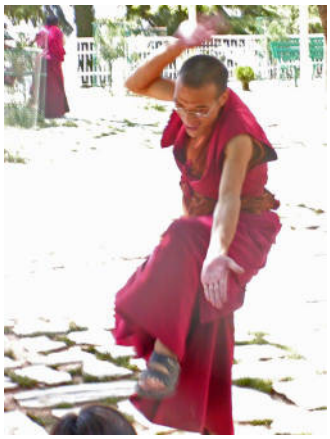
יכול להיות שהרגיש מותקף, כיוון שהעלנו נושא כאוב בבודהיזם הטיבטי, שגם הדלאי לאמה דיבר עליו בטיצ'ינג בנוכחות אלפי נזירים ונזירות - התרופפות המשמעת והמוסר בקרב חלק מהנזירים במנזרים הגדולים, במיוחד בדרום.

ואולי כשאמר: "אין לי לאן לחזור", התכוון לכך שעזב הכל מאחוריו ואין לו שום אחיזה או געגוע לחייו הקודמים. אך אפילו המורה שלנו, גשה סונאם, תיבל את דבריו לעתים קרובות בזיכרונות מחייו ובסיפורים על חיי אחרים. הדרך בה התייחס לעברו לא ניתקה אותו מן ההוויה האנושית, אלא הייתה נטועה עמוק בתוכה.

בחצר המקדש הגדול התנהלו כמעט בכל יום "debates": וויכוחים לוגיים בנושאי התורה הבודהיסטית שהנזירים מבצעים בקפידה על פי כללים מדויקים כחלק מלימודיהם. הנזירים התפזרו בחצר בזוגות, אחד יושב והשני עומד לידו ומבצע משהו הנראה כמחול המתאר התקפה: מניף רגל אחת באוויר לאחור ומטה את גופו לאחור, מוריד אותה לפנים ברקיעה, ומטה את גופו קדימה לעבר הנזיר היושב, בעודו מושיט לעברו יד ומכה עליה בתקיפות בידו השנייה. כל זה נעשה תוך כדי השמעת הטענה הלוגית שלו, ואילו הנזיר השני יכול להגיב רק בכמה משפטים קבועים, ולפעמים הוא רק מקשיב וחושב בלי לענות. גם נזירות השתתפו בוויכוחים, אך תנועותיהן היו עדינות והתוקפנות שלהן לא נראתה משכנעת...

חלק מהזוגות ניהלו ויכוח סוער ונראו כועסים ומתרגשים ובהפסקה חזרו לחייך ולשוחח בחביבות, ואצל חלקם הוויכוח נראה כ"מצוות אנשים מלומדה" ומדי פעם הפסיקו ופטפטו בעליזות. בין המתווכחים היו גם "אזרחים", כלומר אנשים שאינם נזירים, אלא תלמידים במכון ללימודים דיאלקטיים בודהיסטיים שהנזירים במקדש הגדול לומדים בו. המכון מקבל אזרחים לשורותיו, אך הם נדרשים לעמוד בתנאים זהים לאלה של הנזירים: ימים ארוכים מאוד מבוקר עד ערב, ורק מעטים יכולים להתחייב לכל כך הרבה שעות לימוד.

השימוש ב"ריטואל ההתקפה" בוויכוחים נובע מן האופי הנוח והמקבל של הטיבטים, שגדלו בסביבה בודהיסטית הממעיטה בטיפוח האינדיווידום בכלל, בדומה לשימוש של אנשי המערב בחיבוקים על פי הנחיות, או בהחלטה שרירותית על קבלה מוחלטת של האחר בסדנאות גשטאלט למיניהן...

אחד הנזירים המתדיינים היה מיודענו גיא, שלהפתעתנו חייך ובירך אותנו לשלום בשמחה ואפי אפילו צילם אותו מבצע את הריקוד המוזר הזה.

לקראת סוף השהות שלנו במקלאוד, כשהכרנו היטב את הישראלים הלומדים הוותיקים שם, סיפרתי להם על התרשמותי מהשיחה אתו והם נדהמו, וטענו בתוקף כי הרושם שלי היה מוטעה, ולמעשה גיא בחור

מאוד ידידותי וחביב. כנראה שפשוט נמאס לו להיות מוטרד על ידי כל מיני תיירים ישראלים החולפים במקום ומזהים אותו כישראלי.

לומדים ומתענגים בביתנו הקט והנעים..

חיפושינו אחרי דירה לא העלו דבר, ודווקא כאשר השלמנו עם את ה'קארמה' שלנו להישאר ב-" Yellow Gesthouse" החביב והנעים, מצאנו דירה בלי מאמץ, כמו שקרה במקרים דומים במסענו.

באותו יום הייתי חולה ונשארתי במלון ואפי הלך לבדו לשיעור בספרייה. מכונית עצרה לידו והנהג הזמין אותו לעלות. אפי התחיל לדבר עם הנהג, ומניה וביה סיפר לו על חיפושינו העקרים אחרי דירה במקלאוד גאנג'. להפתעתו הגדולה אמר הנהג שבמקרה, בעוד מה ימים תתפנה בבית הדירות שלו דירה להשכרה. (זה באמת היה מזל גדול, כי חברים ישראלים שהתעניינו אצלו עבורנו נענו בשלילה, ובכלל הדירות שלו מושכרות רק לכמה חודשים!) ואתם אמרו נא, האם כדאי להתאמץ ולדחוף כשהדברים קורים כך?

הגרים בדירות ליד המנזרים.

בעל הדירה היה מהנדס אזרחי הינדי בעל יוזמה, שלא הסתפק בעבודתו הבטוחה במשרד ממשלתי. (אמנם רק במחלקת הבנייה של ממשלת אוטאר פראדש ולא בממשלה המרכזית, שהמשרות שלה מכניסות יותר)

כאיש עסקים חד-עין, הבחין בפוטנציאל הכלכלי של הזרים הרבים הבאים למקלאוד גאנג' לתקופות ארוכות ללמוד, והקים בית דירות ללומדים המערביים הקבועים כהכנסה משלימה. לפני שעזבנו פתח בעוד יוזמה: בניית חנות קטנה לדיירים ולנזירים מערביים

בית הדירות היה בנוי על צלע מדרון תלול של גבעה, (לא בית קומות, לכל דירה הייתה כניסה מהצד) באזור שכולו מנזרים טיבטים ושכונות פליטים טיבטים, שגם בהן התגוררו נזירים בבתים קטנים. בעל הבית עצמו גר עם משפחתו מעל בית הדירות בבית קטן ומטופח עם גינה ועציצים.

בנו של המהנדס, נער צנום כבן 13 שרגליו הרזות היו עדיין ארוכות מדי לגופו הצנום והקטן, הראה לנו את החדר כאשר באנו לבדוק את הדירה, ענה על שאלותינו על תנאי המגורים ושכר הדירה, ופיקח על העובדים שצבעו וניקו את החדר תוך כדי כדרור הכדורגל שלו...

ביום המעבר מצא לנו סבלים להעברת התרמילים, ונענה לכל בקשותינו: עוד כיסא, עוד שמיכה, תקלה במים החמים ועוד מפתח למנעול – הכל באנגלית מצוינת ובארשת מבוגרת ואחראית. אמנם האב היה נוכח בחלק מהזמן, אך הקפיד להפנות אותנו אל הבן בכל שאלה ובקשה. זו הייתה חופשת קיץ בבית הספר, ועל הנער הוטלה האחריות על הבית והדיירים, כהכנה לתפקידו כבעל הבית בעתיד.

הבן למד בבית ספר טיבטי בו מציינים את כל החגים והאירועים הלאומיים הטיבטיים, הלימודים מתנהלים כמובן בטיבטית אך רמת לימודי האנגלית גבוהה מאוד. כתוצאה מכך הנער דובר הינדית, טיבטית ואנגלית שוטפות. האב ההינדי אינו מוטרד מהעובדה שבנו מקבל חינוך טיבטי, ומעדיף לשלם שכר לימוד גבוה כדי להעניק לבנו חינוך ברמה גבוהה, ולא לשלוח אותו לבית ספר ממשלתי בו הלימודים מתנהלים בהינדית, אך ברמה יותר נמוכה.

יותר מאוחר למדנו מהשכנים הישראלים כי האב שם עינו בכוס ושותה לשוכרה בערבים, ולכן רצוי לדבר אתו בבוקר לפני שהוא יוצא לעבודה, כשהוא צלול ומפוכח...

הדירה הייתה באמת נחמדה מאוד וביתית. החדר הגדול היה מכוסה בשטיח ירוק במצב טוב, כמעט נקי מכתמים, בפינה עמדו שולחן ושני כיסאות פשוטים, הקירות היו מסוידים, על הרצפה בפינת המטבח היו אריחי חרסינה, ומעליה משטח שיש ועליו כירת גז קטנה, ומעליו מדפי אבן לאוכל ולכלים. בדירה לא היה מקרר, וכל יום קנינו מוצרי חלב, ירקות ופירות. (ברוב הבתים במקלאוד אין מקרר, וגם חלב ויוגורט בחנויות מונחים בארגז עם קרח והקונים ממהרים לקנות עד הצהרים. שהרי כדי להחזיק מקרר חייבים לרכוש גנרטור בגלל הפסקות החשמל התכופות) לאווירה הביתית הוסיפו ארון בגדים קטן, מדפים מרווחים לספרים, וחלל גדול לאפסון התרמילים הגדולים. החלון בשירותים הגדולים והמרווחים פנה החוצה, (לא מובן מאליו בהודו, שבה לעתים חלון השירותים מופנה דווקא אל החדר!) ואריחי חרסינה צבעוניים כיסו את הרצפה והקירות.

אך גולת הכותרת של הדירה הייתה המרפסת הקטנה שהשקיפה עמוק למטה על העמק הירוק המשובץ בגגות הבתים של דהארמסלה, ולמעלה אל ההרים הירוקים ופסגותיהם המושלגות שמסביב. מדרון הגבעה התלולה עליה היה בנוי בית הדירות היה מכוסה ביער אשוחים יפיפה, ומן המרפסת יכולנו להתבונן בציפורים הדואות מתחתינו בין צמרות העצים.

בכל בוקר היינו קמים בלי חיפזון, מכינים בקפדנות ארוחת בוקר ביתית ואוכלים אותה על המרפסת, מביטים בנוף הנפרש לרגלינו ומרגישים כיושבים על פסגת העולם.

כשעה לפני תחילת השיעור היינו יורדים לאט בדרך התלולה לספרייה, שחלק גדול ממנה עבר בשביל צר ומתפתל בתוך היער. בדרך כלל הגענו מספיק מוקדם כדי לתפוס מקומות טובים ליד הקיר, ואפילו לשבת קצת בחדר הקריאה ולקרוא כתבי עת באנגלית. אחרי השיעור היינו עולים למעלה במונית, ואוכלים צהרים בחדר או במסעדה. שלוש פעמים בשבוע אפי למד אצל הנזירה אנני במכון לדיאלקטיקה בודהיסטית, ואני ניצלתי את הזמן הזה לשיפור הנגינה שלי בחליל. בערב היינו יוצאים למסעדה ופוגשים חברים.

הלימודים היו הנושא שסביבו התנהלו החיים – לא רק בסדר היום הקבוע, אלא גם בשיחות ארוכות ועמוקות על סוגיות שעלו בהם. נהגנו לעבור יחד על הרשימות של אפי מהשיעור, ובכל פעם שהגענו למונח בודהיסטי שלא היה מוכר לי, אפי הסביר אותו כמיטב יכולתו.

לראשונה בחיינו המשותפים יכולנו להיות במצב של מורה/תלמידה בלי שהניסיון יתפוצץ בשל עלבונות הדדיים, כמו שקרה כשאפי עזר לי ללמוד סטטיסטיקה, או כשהדריך אותי בנהיגה באנגליה. אינני יודעת מה גרם לכך: האווירה הנינוחה והאנשים החביבים והחייכנים, ואולי המסרים הבודהיסטים שקיבלנו בשיעורים כמו: "אויבך הוא המורה הטוב ביותר שלך", (שהרי ממנו לומדים על הסבל שלו ועל הסובלנות כלפי האחר) "אם האנשים סביבך סובלים, גם אתה סובל ואין מחיצה ברורה ביניהם לבינך".

לא פירשתי כל הערה שלו כלגלוג או הטחת עלבון, לא ייחסתי חשיבות לעמדה הנחותה שלי בדיון, גם אפי לא פירש את שאלותיי החוזרות כחוסר תשומת לב או הקשבה לקויה, ולא מצא בספקנות שלי זלזול או עוינות.

הרגשתי שאני מתפרקת משרידי החשדנות וההסתייגות לבודהיזם שעוד נותרו בי. השאיפה להפוך לבודהיסטווה ("מי שהגיע להארה אך ויתר עליה כדי להקדיש את חייו לשחרור האחרים מן הסבל שלהם") – המטרה הנשגבת ביותר על פי הבודהיזם הטיבטי, התאימה לחינוך הסוציאליסטי- הומאניסטי שלי, והייתה בדיוק מה שחסר לי אצל ה"באבא" המתבודדים והפורשים ההינדים.

מבלי שציפיתי, ולמרות החשדנות והספקות הגדולים שקיננו בי כלפי כל מה שנקרא: "רוחניות", הרגשתי כי יש משהו אמיתי ונכון בתפיסת העולם הבודהיסטית, אפילו ב"Selflessness", הכפירה בקיום "אני" כמשהו בעל קיום עצמאי, שעורר בי התנגדות עצומה בעבר. בדרך כלל כאשר אפי היה מטיח בי במהלך שיחה/וויכוח: "אבל אין בכלל דבר כזה, 'אני'!", הייתי עונה לו בתקיפות: "בבקשה, אם אתה רוצה לוותר על האגו שלך אתה מוזמן לעשות זאת, אני לא מוכנה לוותר! זהו הדבר החשוב ביותר עבורי כאדם חושב!" וחשבתי כי זו סגפנות פסיכולוגית מסוכנת הפותחת פתח לשעבוד היחיד בידי כוחות ההמון או השלטון, ונסיגה אל מחוזות אפלים ומפגרים בתולדות האנושות.

כנראה שהיה לי קשה לקבל את הדברים מבן זוגי, שאותו הכרתי מקרוב על מעלותיו וחסרונותיו, אך אני יודעת בביטחון כי הסגנון הבוטה "אין אני!" לא התאים לי (ואינו מתאים לאנשים רבים במערב). רק כאשר הסביר המורה איך אישיותנו מושפעת ומורכבת מכל כך הרבה גורמים: תורשה, נסיבות הלידה והגידול, הסביבה התרבותית והפיזית המשתנה כל הזמן ואירועים המתרחשים בה התרככתי והבנתי: אין כאן ביטול ה'אני' אלא הרחבה אינסופית שלו עד שהוא מאבד את משמעותו הצרה והמגבילה, הגורמת לנו סבל כה רב.

הרעיונות הבודהיסטים חלחלו לתוכנו והשפיעו עלינו בעקיפין. עכשיו יכולנו לקבל באהבה את הגעגועים של נעמה בתנו הצעירה שסבלה מאוד מהיעדרותנו הממושכת, אף על פי שלא הבנו מדוע כל כך קשה לה, אך מבלי לפתח רגשי אשמה כלשהם... קיבלנו החלטות חשובות של ילדינו הגדולים כפי שהן, בלי לשפוט אותן, אף על פי שגם הן נראו לנו לפעמים בלתי מובנות ואף שגויות. השינוי התחולל בתוכנו מבלי שנתאמץ ולא כתגובה ישירה על ציווים או אמירות שלמדנו.

הצירוף של מגורים, אוכל וסביבה נוחים ומפנקים ועיסוק אינטנסיבי בגישה הבודהיסטית אל החיים היה כל כך נפלא עד שלרגעים הייתי נבהלת, וכדרך הפולניות אחזו בי חרדות ורגשות אשמה: "במה זכיתי? כמה אפשר להמשיך ולהתענג כך עוד ועוד?"

ביטוי למצב הרוח הזה אפשר למצוא בבלוג:

"...הזמן הפנוי שבידינו עכשיו מנוצל למנוחה, קריאה, נגינה שלי בחליל, (עכשיו זה מתחיל להישמע כמו נגינה נכונה ולפעמים אפילו נעימה לאוזן!) ציור של אפי, מציאת דרכי קיצור מהבית לעיר ולספריה, וקניות אוכל לבית. כמויות האנגלית שאני קוראת עכשיו עולות על כל מה שקראתי במשך שנים ארוכות, ואני מתחילה ליהנות מכך יותר ויותר. אבל עם הזמן הפנוי הזה באים גם הגעגועים לילדים ולארץ, ואני מרגישה שנצטרך לצאת לדרך בסוף החודש, ולו רק כדי להכניס יותר פעילות לחיינו..."

"...בישיבה הנעימה שלנו במקלאוד יש גם משהו פסיבי, וזה טוב בשבילי, כתרגול ב "לא לעשות שום דבר חשוב ולא להרגיש נקיפות מצפון או שעמום". כמו שאתם רואים אני לא תמיד מתמודדת עם זה בהצלחה..."

"...לפעמים מתחשק לי ללכת ברחוב בלי ריחות ביוב או שתן או צואה של פרות, בלי צינורות מים דקים וגגות פח חלודים ושבורים, בלי בורות ואבנים ועם מדרכות להולכי הרגל ופחים בכל מקום ובכל בית. מתחשק לי להיכנס למסעדה עם אסלה בשירותים, לגור במלון שבנייתו הושלמה גם בפנים בלי חוטי חשמל מתנדנדים, קירות מתקלפים, כתמים, קרעים בשטיחים או במצעי המיטה, שמנקים את השירותים שלו בכלור ולא סתם שוטפים במים.

מתחשק לי להיות במקום כזה רק לזמן קצר, פשוט כדי לאזור כוח להמשך הדרך. מתחשק לי לראות את הילדים ולהיות אתם לפחות זמן קצר, ולא הייתי מתנגדת לסיבוב קצר בתל אביב – שפת הים, הטיילת, צפון רחוב דיזינגוף, ואפילו שוק הכרמל...

אני לא באמת רוצה לחזור - טוב לי, ואני יודעת שלאפי אפילו עוד יותר טוב, במיוחד עכשיו כשהוא לומד את הנושא האהוב עליו ואנחנו מנהלים שיחות ארוכות ומעניינות על חומר הלימודים והאווירה הנינוחה משפיעה לטובה על שנינו. אבל אם אפשר היה לקבל רק טיפה מכל הדברים שהזכרתי, ורק לרגע ...

כאשר זה קורה אני מזכירה לעצמי כל מיני דברים רעים שאליהם צריך לחזור ביחד עם הדברים הטובים, וזה בדרך כלל עוזר. אין ספק שנסיעה ממקום למקום, חוויות מסעירות לעתים מזומנות, מקלים על הגעגועים ולא משאירים זמן ומקום בשבילם."

His holiness, סיפור אהבה...

אך כל זה השתנה לחלוטין במפתיע.

באחד הימים הודיעה המתרגמת בסוף השיעור: "מחר לא יתקיים השיעור בגלל הטקס לכבוד his holiness במקדש. הוד קדושתו יהיה במקדש ב-8 בבוקר, אבל הגשה בטוח שכולם רוצים להיות שם בזמן, וממליץ לבוא כבר ב-6... "

שמחנו להזדמנות לראות את הדלאי לאמה, ואני התמלאתי סקרנות - אולי כשאראה את נשוא הערצתם של כל הטיבטים שפגשנו בדרכנו, אבין סוף סוף מה כל כך מיוחד בו.

כבר ב- 7 הגענו למקדש והצטרפנו לשתי שורות ארוכות של נשים וגברים בתור לבדיקה ביטחונית. בתחילה לא הבנו מדוע מפרידים בין הנשים והגברים מאחר שבטקסים הטיבטים בהם נכחנו לא הייתה תופעה כזאת. אך כשהגענו לכניסה ראינו מאבטחים ומאבטחות הודיים בודקים וממששים את גופם של הנכנסים, כל זאת מחמת החששות (המוצדקים או המדומים, כחלק מתעמולת האימה מול האיום הסיני) של ממשלת הודו מהתנקשות סינית בדלאי לאמה.

על המדרגות העולות למקדש נוצרה צפיפות גדולה, והרחבה הגדולה מסביב למקדש כבר הייתה מלאה באנשים יושבים בשיכול רגלים על הרצפה ומחכים.

ברמקולים נשמעו תרועות הבאס של החצוצרות הארוכות, ונזיר מדקלם פסוקים בקול באס עמוק. מצאנו חלל קטן בין האנשים היושבים ברחבה, שלתוכו נדחקנו וישבנו כמוהם בשיכול רגלים.

סביבנו ישבו משפחות עם ילדים, נשים בתלבושת מסורתית: סרפן, חולצה מבריקה וסינר פסים צבעוני, גברים בלבוש מערבי חגיגי שנראה כבגדי החתונה הישנים, בחורים ובחורות צעירים לבושים במיטב האופנה המערבית המודרנית. על מושבי הבטון מסביב לרחבה ישבו זקנים וזקנות בלבוש מסורתי מחזיקים במחרוזות תפילה וממלמלים את המנטרה הטיבטית.

על מסך גדול שהיה תלוי על קיר המקדש הוקרן צילום וידאו מטושטש של מה שהתרחש בתוך המקדש, ולקראת השעה שמונה חשנו בדריכות ובהתרגשות בקהל הגדול. על המסך נראה מישהו מתיישב על דוכן מוגבה מוקף באנשים המרכינים את ראשם לעברו, מושיטים לו צעיפים לבנים וכורכים אותם סביב צווארו המורכן אליהם. הטקס נמשך וכל הקהל, כולל הצעירים הצטרף לדקלום. על המסך נראו נזירים בגלימות צהובות ומעין "כרבולות" צהובות עוטרות את ראשיהם רצים מצד לצד, אוחזים במחתות מעלות

עשן, מקישים במצלתיים ומניפים נסים צבעוניים. אפי הסביר שזהו טקס גירוש שדים מן המקדש, שריד של האמונה הטיבטית העתיקה שלפני קבלת הבודהיזם.

על המסך נראו הנזירים מדקלמים פסוקים בהטעמה שנשמעה כמעט כשירה, ולידם ישב הדלאי לאמה, מתנדנד ומעיין בספר התפילות. עברה שעה, עברו שעתיים, והקהל היה כבר פחות דרוך וקשוב. פטפוטים עליזים נשמעו בין הצעירים, הורים לקחו את הילדים והתינוקות לשירותים, אנשים יצאו מן המקדש וקנו חטיפים למשפחה ולחברים. בקהל שררה אווירה מאוד לא רשמית, נינוחה ורגועה כמו בכינוס משפחתי.

אך מאחר שלא היינו רגילים לשבת זמן ארוך כל כך ברגלים מקופלות, ובקרבתנו לא נמצא מישהו שידע אנגלית מספיק טוב כדי להסביר מה צפוי בהמשך, קמנו והתכוננו ללכת הביתה.

קודם לכן, בזמן שחיכינו לבדיקה הביטחונית נודע לנו כי אסור להכניס מצלמות למקדש כאשר הדלאי לאמה נמצא בו. אפי השאיר את המצלמה אצל המורה שלו, הנזירה אנני-לה שגרה במעונות במתחם המקדש. כאשר חזר לקחת אותה אמרה אנני-לה שחבל שאנחנו הולכים מפני שכך נפסיד את סיום הטקס ב- 10.30 – 11.00, כאשר הדלאי לאמה יצא מן המקדש ויעבור בתוך הקהל ברחבה ונוכל לראותו מקרוב.

כמובן שמיד החלטנו להישאר, ואחרי שהתרעננו בשירותים הציבוריים הנקיים ואכלנו כופתאות "מומו" טיבטיות שקנינו בדוכן ברחוב חזרנו לרחבה, והפעם התמקמנו ליד המעבר שבמרכזה.

דקלומי הפסוקים הסתיימו והדלאי לאמה דיבר אל הקהל. צעיר שעמד לידינו הצליח לתרגם רק את תחילת הנאום שנמשך כעשרים דקות. הדלאי לאמה הודה לקהל על הברכות לאריכות חייו, שיתגשמו אם נאמרו בכנות. למעשה כבר עכשיו בורך בכך שהאריך חיים יותר מקודמיו בתפקיד – שכולם נפטרו בגיל שישים ושישים וחמש, בעוד שהוא הגיע לשבעים. הצעיר הפסיק לתרגם, כנראה שזה היה קשה מדי. כולם הקשיבו בדריכות, ואנחנו מצאנו מקלט בצל, לקראת היציאה הצפויה שלו.

כאשר ראינו שאנשי הביטחון מפנים את האנשים שישבו במעבר ומושיבים אותם בשתי שורות מקבילות, אפי השתחל בקהל והתיישב ביניהם בטבעיות. אני נשארתי לעמוד מאחור, משום שכל גופי כאב כתוצאה מן הישיבה הארוכה הלא נוחה, והרגשתי שאינני מסוגלת יותר לשבת בתנוחה המכאיבה.

ראשונים יצאו נכבדים לבושים בחלוקים מסורתיים חגיגיים בצבעי אפור ושחור, (שלמרבה הפלא הוצמדו אליהם תגי שמות כמו בכנסים מדעיים) נושאים בידיהם שקים וקופסאות מכוסים בבדים צבעוניים

מבריקים שהובאו כמנחות לדלאי לאמה. אחריהם צעדה שורת נזירים חבושים ב"כרבולות" הצהובות ואוחזים במקלות ארוכים שבקצותיהם נסים צבעוניים. למרות השמירה על כללי הטקס המסורתי האווירה לא הייתה רשמית, והנזירים נראו נינוחים ואפילו לא ניסו להקפיד על שורה ישרה.

אחריהם צעדו נזירים אחדים - אחד עם מחתת מתכת מעלה עשן בידו, שניים תקעו בחצוצרות הקצרות והשאר מקיפים את תימרות העשן. עוד כמה לאמות זקנים ומכובדים לוו בנזירים ובאנשי מנהל לבושים בחלוקים האפורים- שחורים.

ואז, לאחר הפסקה לא גדולה בתהלוכה, נראה גבר טיבטי גדול ומגושם במקצת, גופו רכון קדימה ומתנדנד מצד לצד, לבוש בגדי נזיר רגילים ומחרוזת תפילה בידו.

מרחוק לא זיהיתי אותו ולא הבנתי מיהו הנזיר המוזר, ואפילו המגוחך הזה, ומדוע הוא צועד כך לבדו. אך כאשר התקרב, מחייך ומושיט את ידיו לצדדים, עיניו מתבוננות באנשים בקהל הגדול וקורנות משמחה והנאה, ידעתי. פניו הביעו אהבה זכה ותמימה וקבלה מוחלטת, כמו תינוק המתבונן בעולם בסקרנות, נקי מציפיות ומשיפוטיות.

צמרמורת נעימה ותחושת מתיקות הציפה אותי ודמעות אושר נקוו בעיני, כשמוחי מתרוקן לחלוטין מכל מחשבה ונשאר רק הרגע הזה – הקולות: ההמייה החרישית של התרגשות הקהל, המראות: הדלאי לאמה המרכין ראשו בברכה, הטיבטים המצמידים את ידיהם אל החזה והמצח וחיוך מאושר על פניהם.

האיש הזה, בגופו המסורבל ופניו הגסות והפשוטות, קרן כולו בחום אנושי. חוסר המודעות המוחלט שלו לעצמו ולמעמדו הדהים אותי. הוא היה כל כך <u>לא</u> "הדלאי לאמה", המלך והמנהיג הרוחני הנערץ על עמו ועל המוני אנשים בעולם כולו! כל כך <u>לא</u> האדם שנפגש עם שועי עולם ונמצא בכותרות כבר שנים, וכל כך מלא אהבה ואור!

עמדתי המומה, ידעתי כי קורה לי משהו שקשה מאוד לתאר במלים, תחושת האהבה שהתעוררה בי לא דמתה לשום דבר שחוויתי קודם לכן. לא התאהבות סוערת ולא הערצה לדמות נעלה, אלא זרימה איטית ושקטה של רגשות עדינים המתחברים לתחושות דומות מסביבי.

לתדהמתי, חייך אל אפי והניד את ראשו כשעבר לידו, כאילו הראש הלבן עטור הזקן והפנים האדומות שהופיע פתאום בין כל הפרצופים הטיבטיים הפתיע ושימח אותו...

הרגע עבר, רק העורף עם קפלי השומן והגוף המגושם והמתנדנד, חרוזי התפילה ביד אחת והשנייה מושטת לקהל נראו מאחור. מהמקדש יצאו עוד כמה לאמות זקנים ומכובדים מוקפים בנזירים צעירים שהקהל קד להם בכבוד, בכפות צמודות אל המצח והחזה. את התהלוכה הקטנה חתמה קבוצת אנשי מנהל ומכובדים בחלוקים האפורים המסורתיים, ונשים בעלות חזות אריסטוקרטית בלבוש מסורתי צנוע.

כולם נכנסו לבניין רגיל ולא מרשים במיוחד עם שער מתכת גדול צבוע לבן בקצה הרחבה. אילולא ידעתי לא הייתי חושדת כי זהו ארמון הדלאי לאמה, במיוחד בהשוואה לארמון המקורי הגדול והמפואר בלאהסה שראינו בצילומים.

הרגשתי כי סוף סוף הצלחתי לפענח את הקסם של האיש הזה, ואולי גם של העם הטיבטי כולו. אינני יודעת מי משפיע על מי – העם על המנהיג או להפך, או שזוהי מזיגה של שניהם. הפשטות, חוסר המודעות לחשיבות העצמית וחוסר הרשמיות, החום האנושי והאהבה לבני אדם הם שהופכים את הטיבטים ואת

הדלאי לאמה לאהובים כל כך. אמנם קרה שפגשנו טיבטי לא נחמד, או רשמי וקר, אבל זה היה נדיר מאוד – ואנחנו היינו במחיצת טיבטים בדארג'ילינג ובסיקים ובמיוחד בדהארמסלה, ואחר כך בבודגאיה ועוד מקומות בדרום. כך שאפשר לומר די בביטחון, שהתכונות האלה מאפיינות את רובם.

אחרי החוויה הזאת חיכיתי בקוצר רוח לתחילת הTeaching של הדלאי לאמה, והשגרה הנעימה הפכה לציפייה והכנות. הוצאנו תווית זיהוי מפלסטיק עם צילום שלנו במשרד הדלאי לאמה, ושמענו מהישראלים הלומדים זמן ארוך במקלאוד על הנושאים והדרך שבה יתנהלו הלימודים.

סיפורה של הנזירה אנני

שלא כמו רות סונאם, המתרגמת של גשה סונאם, הנזירה הגרמניה אנני לה (כדי להקל על תלמידיה הציעה שיקראו לה אנני-לה ולא בשם הטיבטי הארוך) שהייתה המורה של אפי, שמחה לפגוש אותנו לראיון מקיף על עצמה ועל הנזירים בכלל. האישה הצעירה הצנומה והנמוכה, פניה העדינים והיפים, עיניה הקורנות חום והתלהבות, והתנהגותה המשוללת כל שמץ של חשיבות עצמית או גינוני כבוד, עוררו את התפעלותנו ורצינו להכיר אותה מקרוב.

אנני-לה גרה במעונות במקדש הגדול, בחדר קטן מאוד עם שותפה 'אזרחית', כלומר תלמידה במכון לדיאלקטיקה בודהיסטית, שלא התחייבה לנדרי הנזירות. בחדר הקטן היו רק שתי מיטות בצורת 'ריש' והקירות היו מכוסים במדפים עמוסים בספרי הדהארמה, התורה הבודהיסטית, בטיבטית. כשראתה את הפתעתנו אמרה אנני-לה שבארון הבגדים הסגור יש גם ספרים באנגלית.

הנטייה של אנני-לה לרוחניות החלה כבר כשהייתה ילדה קטנה ואהבה לשבת עם סבתה, נוצרייה מאמינה, ולקרוא את סיפורי הברית החדשה לילדים. בגיל 19 יצאה לטייל בעולם, ו ב- 1989 הגיעה לישראל אחרי חודש במצרים. שלושה חודשים הייתה בקיבוץ אלומות, ושלושה חודשים גרה בתל אביב אצל משפחה ייקית ב"בן-יהודה שטראסה", ועבדה בפיצריה "רימיני" על שפת הים.

בישראל נהנתה והרגישה קרבה רבה ליהדות. היא אפילו חשבה על גיור, אך לא בשל התוכן הרוחני של הדת עליו לא ידעה דבר, אלא מפני שנמשכה לפולקלור ולחמימות הקהילתית בתפילה בבית הכנסת. אך הדחף לנסות ולבדוק מקומות וחיים אחרים הוביל אותה הלאה ליפן, שם מכרה פוסטרים במכונית מסחרית גדולה עם צעירים ישראלים.

מיפן המשיכה לתאילנד, וכ"ייקית" מסודרת החליטה לנסות את כל הסמים, אך התחייבה בפני עצמה לטעום מכל אחד פעם אחת ויחידה. לאחר שניסתה הכל ושום דבר לא נראה לה, אכלה בחוף הים חביתה עם פטריות סם. החוויה הייתה נפלאה: אנני-לה התבוננה בעצמה מבפנים, בלי שיפוטיות ורגשות מוטעים, כשהיא מלאה שלווה ואושר. אך הסמים לא נראו לה כדרך הנכונה לחזור על החוויה הזאת, ולכן עזבה את תאילנד ונסעה להודו, ישר לדהארמסלה.

במקלאוד גאנג' עברה קורס מדיטציה עם שתי חברות ישראליות – ואז החלה מהפכה אדירה בתוכה. בעזרת המדיטציה הגיעה לאותה תחושה שחוותה בעקבות פטריות הסם, והתחוללו בה שינויים רבים. מגיל 13 עישנה סיגריות בכמויות ובעקבות המדיטציה הפסיקה מייד לעשן, והצליחה להתגבר על חולשות נוספות שמהן סבלה.

אנני-לה החליטה להתחיל ללמוד בודהיזם ברצינות, ונרשמה למכון טושיטה בדהארמהקוט, הכפר שמעל מקלאוד גאנג'. בתום שנת לימודים אחת ידעה בביטחון כי היא רוצה לעזוב הכל ולהיות נזירה בודהיסטית.

במהלך הטיול שלה בעולם התגרשו הוריה, אביה התחתן עם אישה צעירה ואמה חיה עם בן זוג חדש, ולכן הרגישו שאין להם זכות לבקר את הצעד החריג של בתם.

בתחילה חשבה האם, מפיקת טלוויזיה במקצועה, שבתה מצטרפת לכת, והזהירה אותה לא לתת לנזירים הטיבטים כסף... מאוחר יותר דיברה עם ידידה שלה, בודהיסטית פמיניסטית גרמניה ידועה, שהרגיעה אותה במלים: "אל תדאגי, גם אני הייתי נזירה במשך שנתיים, ואז הרגע עבר, ועזבתי." האב אמר לה: "אם את מאושרת זה מספיק לי." מאז ביקרה אותה אמה כמה פעמים במקלאוד ואנני-לה מבקרת אותם כאשר היא יכולה, שניהם מקבלים אותה באהבה.

כאשר התחילה את הלימודים במכון לדיאלקטיקה בודהיסטית לא ידעה בכלל טיבטית, ובמהלך השנתיים הראשונות הגיעה למצב של שליטה מלאה בשפה. את הצלחתה המהירה בקליטת השפה הסבירה בשיטה האינטנסיבית בה השתמשה – היא הקשיבה לאורך כל שעות הערנות שלה להקלטות של חברתה הטיבטית, והשפה נכנסה אליה "דרך הנקבוביות בעור". (המלים האחרונות הן ניסוח שלי, מורה לעברית כשפה שניה, הטוענת שגם בלי ללמוד אפשר לרכוש שפה אם חשופים אליה בצורה אינטנסיבית ובאופן בלעדי)

כמעט כל חומר הקריאה שלה הוא 'מקצועי' וקשור לדהארמה, כלומר לתורה הבודהיסטית. אין בכלל כתיבה ספרותית או מודרנית בשפה הטיבטית, מפני שעד לפני כמאה שנה הייתה טיבט מבודדת מן העולם והשפה הכתובה לא התפתחה ולא התעדכנה. כיום נשארו רק הכתבים הדתיים והפילוסופיים של הנזירים ומורי הדת, והצורך ביצירת מלים חדשות ובשפה מודרנית מעורר ויכוחים בקרב הטיבטים. לפעמים היא מצליחה לקרוא ספר באנגלית, אך בדרך כלל זמנה מוקדש כולו ללימודים.

אנני-לה לומדת במכון כבר 10 שנים, ואם מנהיגי הבודהיזם הטיבטי יחליטו להעניק תארים לנשים, תקבל תואר גשה (מורה גדול, מקביל לדוקטורט באקדמיה) בעוד שש שנים. במהלך הלימודים עוברים בחינות קשות בכתב, ומגישים עבודות גדולות ומקיפות.

כאשר אנני-לה מתבוננת בחייהם של בני גילה בגרמניה אין בה כל קנאה או געגועים, אלא רק תודה על ההזדמנות שניתנה לה לעזוב הכל. החופש מהצורך לדאוג לבגדים, לפרנסה, לבילויים, לכבוד ולהצלחה, והיכולת להתרכז רק בלימודים ובהוראה גורמים לה אושר גדול. פניה השלוות והקורנות ועיניה הצוחקות שימשו הוכחה חיה לדבריה.

לבקשתנו סיפרה על הנזירים. הנדרים שלהם די פשוטים ובסיסיים: יש ארבעה איסורים מרכזיים: אסור להרוג אדם, אסור לשקר, (והכוונה לשקר רציני) אסור לגנוב (ושוב הכוונה לגניבה ממשית, משהו כמו שוד בנק...) ואסור לקיים יחסי מין. סביב ארבעת האיסורים האלה נבנים שאר האיסורים כגדרות שעוזרות לשמור עליהם. אסור ללבוש בגדים אזרחיים, צריך לגלח את הראש, או להישאר בשיער קצר מאוד, אסור לרקוד, אסור לרכל, אסור להרוג יצורים חיים.

במהלך השיחה, כפי שקורה בהודו לעתים קרובות, התיישב על אפי חרק ובהיסח הדעת העיף אותו בכוח. ואז נזכר היכן אנו נמצאים והתנצל: "אבל אנחנו לא הורגים אותם, רק מעיפים אותם מאתנו... "

אנני-לה צחקה וסיפרה על הדלאי לאמה, שישב בארוחה עם קבוצת אנשים מערביים מכובדים וחשובים לדיון רציני בעניינים פוליטיים הרי גורל. פתאום נחת על הצלחת שלו חרק. הדלאי לאמה קם, ובסבלנות ובאיטיות העביר את החרק על נייר. אחר כך קרא לעוזר שלו, וזה הניח מעליו כוס ובזהירות הלך אל החלון, פתח אותו ושחרר את החרק. ואז אמר לקבוצת המכובדים: "היום יש לי מצב רוח טוב, אבל הייתם צריכים לראות אותי אתמול כשלא היה לי מצב רוח כזה, העפתי אותו כך!" והראה איך הוא מעיף את החרק באצבע צרודה...

לנזירים מותר להחזיק מחשבים ולגלוש באינטרנט באופן חופשי, ולפעמים אנני-לה רואה סרטים מערביים וכך שומרת איזשהו קשר עם העולם שעזבה.

אין שום איסור הנוגע לרכוש, ולכן שאלתי שאלה שהטרידה אותי מאז שהגענו למקלאוד גאנג'. "הנזירים במלונות, במסעדות, בחנויות וברחובות – מוציאים כסף. ראינו נזיר עם מרכיב משקפי ראייה עם מסגרת יקרה, שהייתה יקרה אפילו לכיסנו. כלומר, יש כאלה שיש להם יותר והם מוציאים כסף על דברים שהם קונים לעצמם, האם זה לא פוגם באחידות ולא מעורר קנאה?"

אנני-לה אמרה שהטיבטים מטבעם אנשים נינוחים ולא רגשניים. אם קשת הרגשות של אנשים מערביים נעה בין 0 ל-10, הרי הטיבטיים מסתובבים בין 4 ל- 6, ולכן כל רגש המתעורר בהם לא מתפתח בקיצוניות. שנית, עניין הרכוש לא כל כך חשוב להם בדרך כלל, גם בגלל התרבות ובעיקר בגלל הלימודים במנזר. אנני הסבירה שהנזירים המערביים לא יכולים לחיות במשמעת הנוקשה של המנזר, ולכן הם חיים במעונות או בדירות ליד המקדשים והמנזרים. המשמעת הזאת נחוצה כדי להרגיל את הצעירים שמגיעים בגיל העשרה להתמסר ללימודים בהמשך. בכלל הטיבטיים הינם אנשים די קלילים וחופשיים ולא נוטים לרצינות ולהעמקה, ולכן צריך להכניס אותם לאווירה.

יחד עם זאת הודתה אנני-לה שלא כל הנזירים שווים ויש כאלה שכמעט אינם לומדים, ולצערה המורים אינם מוטרדים מכך. למעשה כל אחד יכול להישאר במנזר כמה שירצה כל זמן שאינו עובר עברות פליליות, ואין כמעט פיקוח על התנהגות הנזירים. ואכן ישנם גם כאלה שבאים למנזר לחיות חיים קלים, לא לעבוד ולא לדאוג לשום דבר, כפי ששמענו אפילו מפי הדלאי לאמה עצמו בזמן הטיצ'ינג.

ככל שהנזירים מתקדמים בלימודים ובתרגול המדיטציה הרכוש מעניין אותם פחות, ואם יש בכלל נושא שעליו הם מתחרים, (מבלי שתהיה להם נטייה טבעית להתחרות) הרי הוא ההתקדמות בהתפתחות הרוחנית ובמעמד כמורה, ובכלל בידיעה ובהבנה של הדהארמה. הבודהיזם מלמד כי גם אם יש סיבה

לגאווה, הפגנה שלה לראווה היא טעות חמורה. (לא חטא, כי בבודהיזם אין מצוות וחטאים, אלא רק התנהגויות מועילות ומזיקות)

אנני-לה סיפרה שהשאיפה העיקרית של רבים מהטיבטים הצעירים במקלאוד היא להגיע לאמריקה ולחיות שם כמו בסרטים, מכיוון שאחרי הלימודים הם מרגישים שאין להם עתיד בדהארמסלה ובהודו. הבעיה הגדולה של הנזירים המשרתים במרכזים בודהיסטים בארה"ב, היא הפיתויים של החברה הקפיטליסטית מסביבם. ובאמת, רבים עוזבים את חיי הנזירות ומאמצים את צורת החיים המערבית על כל הלחצים והמתח שלה.

אנני-לה הסכימה עם הקביעה כי הבודהיזם אינו מטפל מספיק בבעיות רגשיות, ובמיוחד ברגשות מודחקים המאפיינים כל כך את אנשי המערב. זאת, פשוט משום שהנושא זר למזרח, בו אינטימיות ושמירת הפרטיות אינם נחשבים כצורך חיוני, ואין טיפוח של האגו אלא להפך: התפיסה של היעדר גבולות בין היחיד לסובב אותו מכוונת את ההתנהגות החברתית.

מאתנו רצתה לשמוע על השואה והיחס שלנו אליה, וסיפרה על רגש האשמה שגדלה אתו כמו רבים מבני דורה בגרמניה. סיפרנו לה על הניצולים והדרך שבה התקבלו בהגיעם ארצה, על הייקים בכלל, על היחס המורכב שלהם לגרמניה ולתרבותה, ועל הקושי שלהם להסתגל לארץ. סיפרנו לה על רגשי האשמה של בני היישוב בארץ בזמן המלחמה, ועל הפחד שהיה מתעורר בנו כילדים למראה אדם עם מספר חקוק על הזרוע.

אנני-לה אינה אוהבת את גרמניה, ומסתייגת במיוחד מהנוקשות וחוסר הפתיחות של הגרמנים. אפילו ספרים היא מעדיפה לקרוא באנגלית ולא בגרמנית, שאותה כמעט שכחה. הנישואים הארוכים והמוצלחים מאוד שלנו, (ניסוח שלה..) עוררו בה התפעלות והשתוממות, והתעניינות האם יש עוד הרבה זוגות כמונו בישראל... לדעתה הבחירה שלה בחיים ללא נישואים הייתה נכונה, מפני שקרוב לוודאי לא הייתה שורדת אותם, לאחר שגדלה בבית שלא היה דוגמה טובה למשפחה אוהבת.

נכחתי רק בשיעור אחד של אנני-לה, מפני שחומר הלימוד היה קשה ויבש מדי בשבילי, והשיעור נועד למעשה רק לאנשים עם רקע בלוגיקה ובפילוסופיה. למרות זאת ישבתי מרותקת והצלחתי להבין בערך על מה מדובר, רק בזכות ההתלהבות והתשוקה האדירה שלה ללמד, והאושר שקרן ממנה כאשר מישהו הצליח להבין סוגיה קשה.

כשנפרדנו, שיבחתי את כשרון ההוראה שלה ואמרתי לה: "את המורה הטובה ביותר שראיתי מימי, מפני שהצלחת לגרום לי להקשיב ולהבין משהו, שלא רציתי ללמוד ושיעמם אותי מאוד." התפעלתי גם מהסבלנות האינסופית שלה, וההתלהבות שבה היא עונה על כל שאלה, מנדנדת ומעצבנת ככל שתהיה.

השבחים הביכו אותה, ואנני טענה שפשוט לא פגשתי מורים נפלאים רבים אחרים שמלמדים בודהיזם, ומיד נתנה רשימה ארוכה של מורים טובים ממנה, שחלקם הגדול יהודים.

השיחה הייתה נפלאה, פתוחה ושוטפת בלי רגעים מעיקים, ואישיותה הקורנת של אנני-לה שפעה חמימות ואהבה. התפעלתי מהאופן הגלוי בו דיברה על הבעיות והחולשות בחברה הטיבטית הגולה ובמוסדות הלימוד של הבודהיזם הטיבטי. שלא כמו הנזיר הישראלי גיא וחלק מקהילת הלומדים הישראליים הקבועים – לא הרגישה מאוימת ואף נידבה מידע נוסף על הנושא הכאוב של חריגות משמעת בקרב הנזירים.

11 ימים עם His holiness, הדלאי לאמה

המילה "teaching" אינה מתאימה למה שהתרחש בין הדלאי לאמה, הנזירים והקהל האזרחי במקדש הגדול. רוב הזמן הוקדש להקראה מהירה מאוד מתוך ה"למ-רים", (הספר "שלבים בדרך להארה" מאת צונג קאפה) שני כרכים עבי כרס בטיבטית, (שתורגמו לשלושה כרכים באנגלית) המכילים פחות או יותר את עיקרי הבודהיזם הטיבטי, ורק לעתים רחוקות נתן להם הדלאי לאמה פירוש משלו.

הנזירים, שכל האירוע התקיים למענם, מכירים את הספרים האלה היטב, והמטרה של ההתכנסות הייתה לאפשר להם לשמוע את הספר בקולו של הדלאי לאמה, וכאשר יחזרו אל הספרים במסגרת הלימודים במנזר, יבינו אותם אחרת, ויקבלו אותם דרך הראיה שלו, וזה נקרא "oral transmission". לכן, מי שלא הכיר היטב את המושגים שהופיעו בספרים לא היה מסוגל בכלל לעקוב אחרי הקריאה, וגם מי שהכיר אותם לא הספיק להתעמק ולהבין אותם.

אך במשך שש שעות בכל יום לאורך אחד-עשר יום, חמשת אלפים איש, נזירים מכל רחבי הודו ומעוד מקומות בעולם, מערביים שוחרי הבודהיזם ומעריצי הדלאי לאמה, (לפני תחילת הלימודים ראינו שלט קטן על קבוצת כריות ושטיחים באזור המערביים: "ריצ'ארד גיר ומלוויו" אך לא ראינו אותו שם) סינים מטאיוואן, מלזיה וארה"ב, וכמובן הטיבטיים המקומיים ואלה שבאו במיוחד מטיבט, הדיוטות שרק רצו ליהנות מזיוו של הדלאי לאמה –ישבו בצפיפות והקשיבו לקריאתו. כולם באו לשהות במחיצתו, לשמוע את קולו, ללמוד ולקבל מה שנקרא:"Imprints", והאושר שקרן מהם היה מדבק.

מהר מאוד הפסקתי לנסות להבין את המתרגם והקשבתי לקולו של הדלאי לאמה בלי אוזניות, מתנדנדת באיטיות לקצב המלים כמו לצלילי מוסיקה חרישית ונעימה.

סדר היום של הטיצ'ינג היה פחות או יותר קבוע. הבוקר התחיל ב- 8.30 בקריאת פסוקים וברכות ברמקול בליווי הנזירים עד 8.50 בערך, כאשר נכנס הדלאי לאמה לאולם הגדול וכולם קמו לכבודו מצמידים ידיים לחזה וקדים. לאחר שהתיישב במושב המוגבה שלו התיישבו כולם, ובמשך כרבע שעה

שרו או דקלמו ברכות לבודהה ולשרשרת המורים הגדולים שבאו אחריו. (אחד השירים הזכיר לנו את מנגינת "כל נדרי" של ערב יום כיפור) ליד מיקרופון אחר ישב נזיר בעל קול באס רועם וניהל את השירה, אך לעתים גם הדלאי לאמה עצמו הפתיע ודקלם במיקרופון הפתוח לידו, השתפך בהתמוגגות ולפעמים אף זייף במקצת...

תיאור הדלאי לאמה מהווה אתגר רציני עבורי, כיוון שעורר בי רגשות מורכבים שקשה לתאר ולהסביר במלים, דווקא משום שאין שום קסם או משהו מיסטי באישיותו. בכל בוקר נכנס למקדש והתיישב על הדוכן המוגבה והמקושט, סידר את גלימת הנזירים הפשוטה שלו סביב מותניו, התאים לעצמו את המיקרופון, והוציא את הספר שממנו קרא מתוך תיק בד פשוט שכל הנזירים נושאים. רוב הזמן הקריאה נעשתה במהירות עצומה ומדי פעם נשמעה כמלמול המתפללים בבית כנסת. לעתים הסתיים המשפט ב- "בה, בה, בה" או ב-"מה, מה, מה", שהיווה סימן לשומעים לכך שבמקום הזה מופיע פירוש של מורה שהדלאי לאמה מדלג עליו. מדי פעם עבר לקריאה איטית וברורה, או עצר, הסביר את הכתוב ונתן דוגמאות. לפעמים היה מאבד את המקום בספר, ואז היה פונה אל הלאמות הנכבדים שישבו מתחתיו משני צדי הדוכן ושאל: "איפה אנחנו? איבדתי את המקום!" וצוחק על עצמו בקול רם.

שיעור הבוקר היה מתחיל ב- 9.05 ונגמר ב- 11.30 בדיוק, בשירה ודקלום ברכה קצרה שאחריה הדלאי לאמה היה יוצא, תמיד בצד של המתרגם והמערביים שהקשיבו לתרגום ברדיו אף-אם. לפניו צעדה שורת נזירים מחזיקים במחתה מעלה עשן, זרדים מסורתיים וחבושים ב"כרבולות" צהובות, וכמה אנשי ביטחון חמושים בתת מקלע ליוו את התהלוכה הקטנה.

אך הדלאי לאמה תמיד התעלם מכל המלווים, והיה מרוכז רק בקהל, גופו המגושם והדובי מתנדנד מצד לצד בעליזות, יד אחת מושטת זקופה אל מצחו הרכון במחווה של כבוד, והשנייה מונפת בברכה לעבר היושבים. מפעם לפעם היה ניגש ושואל או מלטף ראש של מישהו. יום אחד התבדח ונגע ברובה של החייל ההודי, שהתמתח לעמידת דום נוקשה והציג את הרובה בטקסיות בכל פעם שעבר לידו.

קשה לתאר כמה אנושי ומלא חום ואהבה האיש המופלא הזה, המלים קטנות מלהביע את תחושת האושר שהציף את כל הקהל למראה חיוכיו. כל מי שראה אותו חייך, ואחרי שנעלם במדרגות כולם התנהגו אחרת ונראו שמחים ונינוחים.

בכל בוקר חילקו נזירים תורנים לכולם לחם טיבטי ותה מלוח (פיתות תפלות ותה עם המון חמאה מלוחה) מתוך קערות וקנקנים ענקיים, בהפסקת הצהרים הוגשו אורז עם ירקות או עם תבשיל עדשים ובשיעור של אחרי הצהרים תה מתוק, לקהל שהצטייד בספלים וקעריות מהבית.

חלוקת התה התנהלה בטקס מדוקדק כשנזיר נכנס אל האולם מחזיק בידו ספל מעל ראשו, פוסע עד למושב הדלאי לאמה, קד ומניח אותו באיטיות לידו, ואחריו נכנסים עוד נזירים שהגישו כוסות תה ללאמות הנכבדים שישבו לידו. רק אז היו התורנים עוברים באולם הגדול ומחלקים תה לכל מי שהייתה לו כוס. ורק אחרי שאלפי היושבים באולם ומחוץ לו מילאו את כוסותיהם, היו מזמרים ברכה כשהם מחזיקים את הכוס מעל הראש, ולאחר מכן שותים ממנה בדממה ומתוך במודעות.

בסוף כל יום, עברו נזירים באולם הפנימי בין הנזירים היושבים צפופים מאוד בשיכול רגליים, וחילקו להם כסף: 100 רופיות, וחמש מאות רופיות ביום האחרון.

דווקא ביום היחיד שלא באתי לטיצ'ינג מפני שהייתי חולה, דיבר הדלאי לאמה על דברים שאינם קשורים ישירות לתורה הבודהיסטית, ואפי רשם אותם למעני.

בראשית דבריו פנה אל הנזירים ודיבר בגלוי על ההתרופפות בהתנהגות המוסרית במנזרים בדרום. הדור הראשון של המנהיגים הרוחניים שהגיע מטיבט הקפיד מאוד בנושא האתיקה, ואילו עכשיו עלה דור חדש של מנהיגים שגדל או נולד בהודו, ואלה אינם מקפידים כל כך על האתיקה המוסרית, וקורים דברים שאסור שיקרו.

משום כך החליט ביחד עם הלאמות החשובים להקים ועדה כללית שתטפל בנושא, ובכל מוסד לימודים ומנזר תקום ועדה מיוחדת שתבדוק את המצב במקום. בעיה נוספת היא חוסר השוויון בין התארים במוסדות הלימוד והפערים ביניהם, המחייבים את ההנהגה הדתית למצוא דרך ליצור אחידות ברמה, כמו שעושים באוניברסיטאות במערב. (אנני-לה סיפרה לנו שזה הגיע למצב שבו אפשר לקבל תואר גשה – מורה גדול – תמורת תרומה נכבדה למנזר!) חלק מבעלי התארים האלה מגיעים למערב ומציגים עצמם כמורים גדולים וכך גורמים נזק למוסדות הלימוד הרציניים.

הדלאי לאמה אמר גם כי נדמה לו לפעמים שיש יותר מדי נזירים ילדים שנקראים טולקו, (ילדים שמזהים בהם גלגול של לאמה גדול) וצריך לדרוש מהם משמעת והתקדמות בלימודים כמו מכל ילד אחר. (לא

רחוק מאתנו בטיצ'ינג ישב ילד כזה ליד המדריך המבוגר שלו, ומדי פעם שמענו מעל קולות הנזירים את קולו הילדותי צועק את הדקלומים בהתלהבות)

בעניין הנזירות המשתתפות בלימודים הגבוהים אמר הדלאי לאמה כי יש למסד את ההסמכה של הלומדות לתואר גשה להיות מורות או מנהיגות דתיות. כתזכורת הביא את העולם הנוצרי שבו כבר מתנהלים דיונים בנושא הזה, וראוי שגם הטיבטים יתקדמו בנושא הזה. מכיוון שהדבר נוגע לכלל הבודהיזם, כדאי להתייעץ עם אנשים ממדינות שונות ומסורות שונות, מנהיגים בודהיסטים מקוריאה, יפן, תאילנד סרילנקה ועוד.

בהמשך ביקר את חלוקת הכספים בחלק ממוסדות הלימוד. כאשר הגיעו הפליטים להודו נתנה להם הממשלה ההודית אדמה ובתים למוסדות לימודים, והיום בתי המורים ואנשי המנהלה בחלק מהם גדולים ומפוארים מדי, והרי לא לשם כך קיבלו את התמיכה והשטח.

בדבריו עסק גם בצורך להתאים את השפה הטיבטית לצרכי המאה העשרים ואחד, ולהעשיר אותה במונחים טכניים, כי חשוב שיהיה נוח לתת חינוך טכנולוגי לנוער הטיבטי בשפתו.

פעמיים הזכיר את החזרה העתידית לטיבט: "כשנחזור נצטרך להחזיר גם את המוסדות להשכלה גבוהה, כי זה העתיד שלנו." "נצטרך לשמור על ההתפתחות הטכנולוגית כשנחזור לטיבט ולכן צריך לפתח אותה עכשיו."

ביום לפני האחרון של הטיצ'ינג נערך טקס השבועה או הנדר לנסות להפוך לבודיסאטווה. כולם כרעו על רגל אחת וקיפלו את הרגל השנייה, וחזרו על השבועות שהשמיע הדלאי לאמה עשרות פעמים.

היה לי קשה מאוד להישען זמן כל כך ארוך על אצבעות הרגלים המכופפות לאחור והכאב היה ממש בלתי נסבל. אך כשיישרתי את הרגל הדואבת, תיקנו אותי ישראלים מקהילת הלומדים הקבועים שישבו מאחורי וסידרו אותה בתנוחה הנכונה. אולי חשבו שלא הבנתי איך לבצע את הכריעה בגלל חוסר ניסיוני, ופשוט רצו לעזור לי. אך לפתע שמעתי את המתרגם אומר: "ועכשיו כולם, חוץ מאלה שזה קשה להם מבחינה פיזית צריכים לכרוע ולהישבע..." ואז יכולתי להתיישב על אחוריי ולהירגע.

בנושא הסבל והסיגוף בכלל, הטיבטיים מאוד נינוחים ולא קפדניים, וגם כשמדברים על ה" great compassion", (החמלה, או יותר נכון ההזדהות המוחלטת עם האחר כאילו היה אמנו או אבינו) מדגישים תמיד את הצורך לדאוג קודם כל לעצמך ורק אחר כך לעזור לאחרים, ומזהירים לא לתת יותר מדי כך שלא יישאר לך עצמך כלום... האופי המתון של הטיבטים מתבטא גם בהיעדר הקנאות בהתייחסות למצוות ולדת.

בזמן השבועה עצמה אמר הדלאי לאמה, שהמטרה לעזור לכל היצורים החיים היא גדולה ועצומה וקשה לתפוס אותה, ובוודאי קשה עוד יותר לממש אותה בחיים. לכן צריך להתחיל בקרובים אלינו: המשפחה והחברים, וזה יהיה לא פחות חשוב.

בהפסקת הצהרים ישבתי ליד אפי ולפתע הוצפתי ברגשות עזים עד מחנק בגרון. לתדהמתי שמעתי את עצמי אומרת לאפי: "אני כל כך אוהבת אותך!" בכל שלושים וארבע שנות נישואינו לא נהגנו לבטא רגשי אהבה בדיבור, והסתפקנו במכתבים אקראיים או בכרטיסי ימי הולדת או ימי נישואים. כמו מרבית בני דורנו הרגשנו נוח יותר לכתוב על אהבה ולא לבטא אותה בדיבור, ובדרך כלל נמנענו גם מחיבוקים ונשיקות פומביים מלבד באירועים מיוחדים. דיבורים על אהבה ורגשות חיבה נחשבו בעינינו כמשהו

מזויף ומיותר. אפי התרגש מאוד וענה כשהוא מחייך באושר: "גם אני אוהב אותך!" והסמיק במבוכה. והרי רק למען הרגע הזה היה כדאי לשבת שעות ארוכות בשיכול רגליים, בלי משענת לגב!

רוב הזמן המתרגם הקריא מתוך הספר המתורגם לאנגלית, ותרגם את הדלאי לאמה רק בפעמים הנדירות שבהן דיבר ולא קרא, אך לא בצורה מדויקת אלא נתן מעין תקציר של דבריו. גם צורת הקריאה שלו לא הקלה על השומעים, מכיוון שבלע את סופי המשפטים והתחלתם, ולפעמים ביטא מלים באנגלית בדרך מאוד מוזרה. למשל אחרי ארבע פעמים שבהן אמר משהו שנשמע לי כמו "nationally" ולא התאים בכלל למשפט, הבנתי שהתכוון לומר: "naturally"... בנוסף לכל אלה לא ישב בתא אטום כמקובל במערב אלא בתוך הקהל, במקום בו ראה את הדלאי לאמה. לכן נאלץ לדבר כמעט בלחש, כשהמיקרופון קולט גם את קולו של הדלאי לאמה הרועם ברמקולים...

ביום האחרון של הטיצ'ינג אמר הדלאי לאמה לקהל: "כולכם באתם לשמוע ואני שמח שהעברתי לכם כמתנה את ה"למ-רים", אותו עליכם לתרגל בלי קשר למה שהבנתם ממנו. אתם הזרים קיבלתם את ההעברה שלי מהמתרגם, בלי ההערות בטיבטית שקראתי, מפני שרק הטקסט הבסיסי מתורגם לאנגלית ולסינית. אך זה יספיק אם תתרגלו רק את הטקסט הבסיסי. לכל אלה שנוסעים כבר מחר אני מאחל דרך צלחה. לאלה שנשארים כאן מחר יהיה יום חופש, ובשביעי לחודש תהיה פוג'ה לחיים ארוכים שאורגנה על ידי כל הארגונים הטיבטיים והועדה ההימאליית, וטוב שכולם עשו זאת יחד, כדי לחסוך זמן. גם אני מצטרף עם התפילות שלי, לא רק למי שנמצא כאן אלא גם לכל אנשי טיבט, וכולם יתפללו יחד. אני אתפלל שאחיה חיים ארוכים, למרות שקשה לי לפעמים להתפלל למען עצמי, אך כשאני רואה את הפנים של הטיבטים ואני רואה כמה הם תלויים בי...

לכן עוד לפני שעשיתם את הפוג'ה, קיבלתם מתנה ממני (ה"למ-רים") ועכשיו אתם צריכים לתת לי משהו בחזרה.

חלק מהנזירים נמצאים במנזרים רק כדי לחיות שם ולא מתוך כוונה טהורה, וחלק מתקדמים, ויש להם הישגים טובים בלימודים ובתרגול. וכשיש וויכוח (debate) בין האוניברסיטאות, (המוסדות הבודהיסטים להשכלה גבוהה) הרמה גבוהה ואני מרוצה מאוד. אבל צריך לשים לב, אחרת ההזנחה תפשה בינינו בלי שנרגיש. באותו ערב ב- 1959 (כשעזב את טיבט בדרך להודו) לא ניתן היה להאמין שמוסדות להשכלה כאלה יצמחו, וזה עדיין לא יאומן. הכסף שהנזירים קיבלו בטיצ'ינג לא מפצה על המאמץ שעשו ולכן אם עשו זאת בגללו – הפסידו..."

אני בטוחה שהדלאי לאמה אמר את הדברים בצורה יותר רהוטה ושלמה, ותיבל את דבריו בהומור, מפני ששמענו את הטיבטים צוחקים בקול מדי פעם. אך המתרגם לא עמד במשימה, ואולי חשב שההתבדחויות שלו אינן מספיק חשובות לשומעים הזרים.

מי ומי בין הלומדים אתנו

במשך הימים הארוכים והלא קלים האלה, נוצרה אחוות תלמידים בין המערביים לבין עצמם, ובינם ובין השכנים הנזירים שיושבים בצפיפות מהצד השני של החלונות הגדולים הפתוחים אל האולם. כמה תלמידים מערביים הכרנו טוב יותר מהלימודים המשותפים בספרייה ובשיעור של אפי במכון לדיאלקטיקה בודהיסטית.

גרמניה בלונדינית גבוהה בעלת גוף שרירי ופנים קשוחות, למדה בספריה ואצל הנזירה אנני-לה, וביניו לבין עצמנו כינינו אותה "הלגה", מפני שהופעתה החיצונית והתנהגותה האסרטיבית התאימו לסטריאוטיפים השליליים שלנו על הגרמניות.

שמה האמיתי היה דוריס, ותמיד נראתה בחברת בת זוגה, פינית יפה ועדינה בעלת עור שחום ושיער חום. שתיהן מתפרנסות ממאסאג'ים רפואיים בבנקוק ומחלקות את חייהן - בין עבודה בתאילנד בחורף ולימודים במקלאוד שבהודו באביב ובקיץ. הייתה להן דירה בבית הדירות שלנו וכמה פעמים חזרנו אתן במונית מהספרייה.

לאורך כל תקופת הלימודים בספריה לא התיידדנו אתן, מפני שנראו לנו לא נעימות ומסתגרות, אבל בזמן הטיצ'ינג ישבו מאחורינו והצלחנו להכיר אותן. להפתעתנו גילינו שהן חביבות ונדיבות, כמעט בכל יום בהפסקת הצהרים חילקו לכל החבורה הישראלית כל מיני מאכלים בריאים שהכינו בעצמן ועשו מאסאג'ים למי שביקש. הטיפול האישי המיוחד של דוריס ממש הציל את גילה, מוותיקות המושבה הישראלית שנפלה ונקעה את רגלה, אך לא ויתרה על הישיבה בטיצ'ינג.

גם סמנטה, אמריקאית בלונדינית גבוהה ומחוטבת בשנות השלושים המאוחרות שלה, הייתה אחת התלמידות הוותיקות בשיעור בספריה. במקלאוד למדה כבר שבע שנים, ובכל יום הייתה מגיעה מוקדם לשיעור ומבצעת ריטואל קבוע: מסדרת את הפרחים בצנצנת שעל המזבח הקטן שליד מושב המורה, מדליקה את הנר ליד הפסל הקטן של בודהה, אחר כך מקרבת את כפות ידיה הצמודות למצחה, פיה וחזה ויורדת בהשתחוות לרצפה שלוש פעמים.

כהרגלי התייחסתי אליה בזלזול וסימנתי אותה כמי שהייתה מעודדת (Cheer Leader) של קבוצת הכדורגל האמריקאי בתיכון, אוחזת "פונפונים" צבעוניים בידיה וצועקת סיסמאות מטופשות. בהווי החברתי האמריקאי תפקיד המעודדת נחשב יוקרתי מאוד, ומסמל הליכה בתלם ושייכות לזרם המרכזי של החברה האמריקאית. חשבתי כי כאשר התבגרה חיפשה משהו שיחליף את הניכור והריקנות של החיים בחברה הקפיטליסטית הצינית והקרה, ויחזיר אותה לימי הנעורים המאושרים. ישיבתה הממושכת במקלאוד נראתה לי כדרך לתעל את האנרגיות והפעלתנות שלה לדבקות בטקסים ובסמלים החיצוניים של הבודהיזם, מבלי להפנים את ערכיו העמוקים.

אך שעות ארוכות של ישיבה בקרבתה בזמן הטיצ'ינג, הוכיחו לי כי שוב נלכדתי במחשבות שגויות ותיוג שיפוטי. סמנטה רכשה את לבנו בנדיבותה, ובחום ובאהבה שהביעה לכל האנשים מסביבה, ובעניין האמיתי בנושאי הלימוד שביטאה.

אמנדה, אוסטרלית מבוגרת (בגילנו בערך) וחמורת סבר, שערה קצר מאוד, קומתה נמוכה וגופה מוצק, גרה ממש מעבר לקיר הדירה שלנו בבית הדירות נאנדי-ניוואס., וגם היא למדה במקלאוד כשבע שנים. לאורך כל התקופה שבה למדנו יחד בספריה ואצל אנני-לה, ואפילו בזמן הטיצ'ינג, נשארה מסוגרת ונוקשה ולא נדבקה ברוח הנדיבות והאהבה ששררה בין המערביים, ולמעשה בין כל הלומדים בטיצ'ינג. למרות הצפיפות בה ישבו הזרים, שמרה מקום לידה לידידה (דמיונית?) שלא הופיעה כלל, והדפה בתקיפות כל מי שניסה להתיישב בו.

בתחילה כעסתי עליה. היה קשה לשבת מאחורי גבה ימים שלמים, ולא להבין איך אחרי כל כך הרבה שנים של לימודים אמנדה עדיין קשה ומלאת מרירות בהתנהגותה. אבל אז, חשבתי על דברי המורה שלנו גשה סונאם: "אויבך הגדול ביותר הוא המורה הגדול ביותר שלך", ואילצתי את עצמי לחשוב שלמעשה היא סובלת, ובמקום לכעוס עליה אני צריכה לחוש אמפטיה והבנה. להפתעתי הטכניקה הזאת, שנראתה לי צבועה ומלאכותית, הצליחה! תוך כדי שינון שרירותי וחסר משמעות של המלים בראשי, השתנו בהדרגה גם התחושות שלי – ולבסוף (אולי בהשפעת השינוי בתוכי) נסדקה גם החומה של אמנדה, והיה משהו

מרוכך ואפילו חביב בהתנהגותה. ביום האחרון הציעה לנו עזרה, ועל פניה המתוחים הופיע מעין חצי חיוך קמצני.

בשיעור במכון לדיאלקטיקה בודהיסטית התקרב אפי אל אנשי הקהילה הישראלית במקלאוד, אם כי אני לא בטוחה שהם יסכימו להגדרה שלהם כ"קהילה".

גילה, הוותיקה והמבוגרת מכולם, גרה כבר שבע שנים בדירה שכורה ששיפצה יחד עם בעל הבית בבית הדירות בו התגוררנו. אישה קטנה וצנומה, פעלתנית ומלאת מרץ, עיניה סקרניות וחוקרות, שמחה לעזור לאפי בימים הראשונים, והתעניינה אצל בעל הבית על דירה עבורנו.

מלבד השיעור של אנני-לה עליו חזרה בפעם השלישית, קיבלה הדרכה אישית מלאמה חשוב, אשר הטיל עליה מטלות שונות שמילאו זמנה. אך במרץ הרב שלה הצליחה גם לתרגם ספרים של הדלאי לאמה לעברית, ולארגן ביקורים של מורים טיבטיים חשובים בישראל לסמינרים קצרים של סופי שבוע או שבוע. בזמן הטיצ'ינג של הדלאי לאמה נקעה את רגלה, ובנחישות אופיינית לה התעלמה בתחילה מהכאבים, והמשיכה ללכת בירידה ובעלייה התלולה מהדירה שלה למקדש. אבל כאשר הכריעו אותה הכאבים נאלצה להיעזר בחברים ישראלים, שממש נשאו אותה על כפיהם בתחילה, ואחר כך תמכו בה כשדידתה על רגל אחת את הדרך התלולה.

כולם התגייסו לעזרתה: בדאגה לאוכל, לכביסה ולכל הצרכים שלה, שהחשוב ביניהם היה להגיע בכל יום למקדש ולחזור. גם דוריס, המעסה הגרמנייה שהייתה גם שכנה שלה, השקיעה הרבה זמן בעיסויים ובמו עינינו ראינו איך גילה משפרת את הליכתה ואת היציבה שלה בזכותה.

מיכל, שגם שיפצה דירה בבית הדירות שלנו והתגוררה בה כמה שנים, כשהיא חוזרת לארץ רק לתקופות קצרות בחורף וגם היא התיידדה אתנו, נראתה כילדה קטנה וחסרת ישע, קטנה וצנומה מאוד, ראשה קצוץ בסגנון נערי. למעשה הייתה בשלנית מעולה וספרית יצירתית והתנדבה לספר את שנינו כאשר נודע לה כי אפי חושש קצת מחשיפה למספרים או סכין הודיים, ואילו אני לא בטוחה שהספריות ההודיות יבינו למה אני מתכוונת כשאני אומרת: תספורת קצרה...

אחרי שהתחילה ללמוד בדהארמסלה למדה בארץ פיסול, התחילה לעבוד כמעצבת תפאורות, ואחר כך בילתה כמה שנים בלונדון, כשבין לבין חזרה למקלאוד לתקופות קצרות או ארוכות. עד שהבשיל בה הרצון להתמסר לגמרי ללימודים, וכמו גילה עברה להדרכה אישית של מורה במטלות ארוכות טווח, שאפשרו לה להיפגש אתו לעתים רחוקות, כאשר חזר ממסעותיו במקומות שונים בעולם.

הפשטות בה קיבלה אותנו, האהבה והשמחה שקרנו מעיניה השרו עלינו תחושה מאוד נעימה. מיכל התייחסה אלינו בלי חשדנות או התנשאות, כאילו מדי יום מגיעים זוג מבוגרים סולידיים מישראל, ומצטרפים לקהילה הלומדת הוותיקה בדהארמסלה...

למדו שם עוד כמה צעירים ישראליים חביבים ונעימים שהכרנו מקרוב בטיצ'ינג, והלימודים הממושכים והמדיטציה ניכרו בנינוחות ובאהבה שלהם. לפני תחילת הטיצ'ינג דאגו לשמור מקום עבורנו ב"אגף המערביים" ליד המתרגם, בהפסקת הצהרים הביאו מאכלים וממתקים, שמרו על המקום ועל הכריות שלנו כשהלכנו, וגילו התחשבות ורצון טוב בישיבה הצפופה במשך שעות ארוכות ולא קלות.

עליי להתוודות שבתחילה לא הרגשתי כל כך נוח במחיצתם, והיה נדמה לי שהם חושדים במניעינו ושומרים מרחק. אבל תוך כדי הישיבה הממושכת בצפיפות במהלך הטיצ'ינג, התמוססו החשדות משני הצדדים, ונוצרה אווירה חמה ונעימה של "שבת אחים גם יחד", עם שיחות מלב אל לב ודיונים בנושאי הלימוד.

סיפורן של נימה והנזירה הגרמניה אורסולה

במשך כל הטיצ'ינג ישבה לפנינו אישה טיבטית שהקשיבה לתרגום האנגלי באוזניות, וקראה בספר המתורגם לאנגלית. עם הנזירים דיברה בטיבטית שוטפת, ולפעמים כאשר איבדה את המקום בספר התפילות בזמן הברכות ביקשה את עזרתם.

הופעתה החיצונית הייתה אצילית ומכובדת. נמוכה ומלאה במקצת, פניה עגולות ורציניות ולעיניה משקפיים עגולות, לבושה בשמלה ובחולצה טיבטית מסורתית מבד משי משובח, היא עוררה את סקרנותנו. בתחילה כינינו אותה בינינו לבין עצמנו: "The Tibetan Lady", והיינו בטוחים שהיא אישה מכובדת ועשירה. אני דימיתי אותה כאישה ממשפחת אצולה עתיקה, שהחינוך המערבי המשובח שקיבלה הרחיק אותה מהמסורת, ולכן ישבה בקרב הזרים והאזינה לתרגום האנגלי.

לאחר כמה ימים בהם הציץ בלי בושה מעבר לכתף שלה כשהוא מנסה לקרוא את התרגום האנגלי, הציעה לאפי באדיבות אך בביישנות לשבת לידה ולקרוא יחד אתה.

בתחילה לא הבנתי מדוע טיבטית זקוקה לתרגום לאנגלית, בשעה שכל הנזירים הטיבטים קוראים מן המקור עב הכרס. יום אחד שאלתי אותה מדוע היא צריכה את הנוסח האנגלי. נימה הסבירה שהיא קוראת אנגלית בקלות והספר כתוב בטיבטית גבוהה שאינה דומה לטיבטית המדוברת, עם הרבה מלים בסנסקריט ומלים עתיקות. מדבריה הבנו שגם תוכן הספר אינו מוכר לה, ולכן קשה לה להבין את המקור.

כך המשכנו לשבת יחד ולקרוא, ונוצרה ידידות של חיוכים ואדיבות בלי הרבה שיחות, מפני שבהפסקה הייתה חומקת במהירות החוצה, ובסוף היום תמיד נעלמה לפני שהספקנו לשוחח. לידה ישב נזיר שהכירה, אשר מדי פעם עזר לה למצוא את המקום בספר או הסביר לה מושגים שלא הכירה.

לקראת סוף הטיצ'ינג שאל אפי אם נוכל לראיין אותה לבלוג, ונימה קבעה אתנו פגישה אחרי הלימודים, במסעדה בגינת מלון יקר ומהודר הנמצא בדרך התלולה והצרה המובילה לבית שלנו ולמקום מגוריה. ישבנו בגינה היפה, הזמנו תה ולימונדה ונימה סיפרה לנו את סיפור חייה, וביקשה שלא נקטע אותה בשאלות ורק אחרי שתגמור תשמח לענות על כולן. פניה היו מתוחות ומרוכזות, כאילו היא נתונה כולה במאמץ עליון למלא משימה מורכבת שעליה לבצע בשלמות.

הוריה של נימה הגיעו כרווקים מטיבט למקלאוד בתחילת שנות השישים, והיא אינה יודעת מתי נישאו ואיך הכירו. כמו פליטים רבים עבדה אמה בייצור עבודות יד טיבטיות, אך חלתה ונפטרה כאשר נימה הייתה בת שלוש, ואחותה בת שנה. אביהן נתן לכל אחת שני רופיות, וחזר ברגל לטיבט.

נימה ואחותה גדלו בבית הספר הטיבטי ליתומים ולילדים שהוריהם לא יכולים להחזיקם. (מוסד שמנהלת אחותו של הדלאי לאמה, שנקרא: T.C.V Tibetan Children Village)

בית הספר מחנך את הילדים לערכים טיבטיים ואוניברסליים, משמש להם כתחליף למשפחה שאיננה, ומעניק השכלה מערבית ברמה גבוהה. הילדים גרים בבתים קטנים, כארבעים ילדים בבית אחד, בני כל הגילים מן הגן ועד סוף התיכון. כולם מנקים ומסדרים לעצמם את הבית, הגדולים דואגים לקטנים ועוזרים להם. התנאים בבית הספר היו מאוד בסיסיים, אך לכולם הייתה הרגשה טובה של שייכות ועצמאות, והם היו מאושרים.

כשהייתה בת 10, חלתה אחותה בת השמונה בשחפת. לכל ילד בבית הספר יש "ספונסר" אישי שתומך בהחזקתו ומקבל דיווח שוטף על מצבו. כשנודע לזוג הבריטי שמימן אותן שאחותה חולה - דאגו מאוד, וביקשו מהנהלת בית הספר שימצאו מישהו במקום שידאג לה בזמן מחלתה.

במקלאוד גאנג' הייתה נזירה גרמניה בשם אורסולה, שחיה בדירה קטנה בתוך מתחם המנזר הגדול של הנזירות, כמנהג הנזירים המערביים. כאשר אנשי בית הספר פנו אליה בבקשת עזרה בהשגחה על הילדה, הייתה כבר בת למעלה מחמישים.

אורסולה ביקרה את הילדה החולה בבית החולים, והשגיחה על הטיפול הרפואי בה. הילדות התקשרו אליה וקראו לה "סבתא", ולאחר שהאחות הבריאה התחילו לבוא אליה בקביעות, ולבלות אתה ועם שמונה הכלבים שגידלה, את החופשות וסופי השבוע.

כך עברו השנים, נימה גמרה את הלימודים בהצטיינות יתרה כתלמידה הטובה ביותר בבית הספר, וקיבלה מלגה מלאה ללימודי כלכלה באוניברסיטה נוצרית במדראס שבדרום הודו. גם באוניברסיטה הצטיינה ונבחרה כחברה בוועד הסטודנטים הטיבטיים, ואף ביקשו ממנה להיות הנשיאה, אך נימה סירבה מפני שהתפקיד דרש ממנה יותר מדי זמן.

אחרי הלימודים חזרה למקלאוד גאנג', ועבדה באגודת ידידי טיבט של הודו כדי לגמול לקהילה הטיבטית על כל מה שקיבלה. האגודה עסקה בעיקר בחינוך ובסדנאות בנושאים חברתיים, ונימה הייתה האישה היחידה והצעירה ביותר בצוות. בין השאר תכננו סדנה לחינוך לאי- אלימות, שהדלאי לאמה גילה בה עניין רב, והזמין את הצוות לפגישה. חברי הצוות ביקשו מנימה להציג לפניו את תוכנית הסדנה, אך מרוב התרגשות נאלמה דום ולא הצליחה לפצות את פיה...

לאחר "שנת השירות" הזאת חזרה לאוניברסיטה והתחילה ללמוד לתואר השני, אך אז אובחנה הנזירה אורסולה כחולת אלצהיימר, ונימה החליטה לחזור למקלאוד ולטפל בה. בשנה הקשה והמתסכלת הזאת למדה הרבה על טיפול בחולי אלצהיימר ועל המחלה, והתחילה גם להתקרב לדת ולפילוסופיה הטיבטית.

נימה עבדה כמתרגמת לאנגלית של לאמה חשוב מאוד, השני בחשיבותו אחרי הדלאי לאמה, השתתפה בטיצ'ינג של הדלאי לאמה, ותרגלה ולמדה ככל שיכלה. פעם אפילו נסעה לטיצ'ינג בדרום הודו, ואחת הנזירות ונערה צעירה ששכרה החליפו אותה בטיפול ב"סבתא", אורסולה.

הודות לשנים הארוכות בהן למדה ועשתה מדיטציה וליכולת שלה לשלוט במחשבות וברגשות, לא התפתחה מחלת האלצהיימר של אורסולה במהירות. הקשר המיוחד שהיה לה עם הדלאי לאמה, שלפעמים תרגמה בשבילו לגרמנית, חיזק אותה והרגיע אותה. לאחר שחלתה הביאה אותה נימה לטיצ'ינג שלו,

והדלאי לאמה זיהה אותה וחיבק אותה, והחליק באצבעו על מצחה. מאותו רגע ואילך לא חזרו אצלה תופעות כמו פרנויה, אלימות או ניסיונות לצאת לשוטט, והתנהגותה הייתה רגועה יותר.

אורסולה חיה בחצר המנזר עם ארבעת הכלבים שעדיין חיים, בקומה השנייה של בית קטן שבנתה לעצמה, ונימה גרה מתחתיה בקומה הראשונה. בזכות הכלבים טוב לה בבית והיא אינה מנסה לצאת, ובלילה סוגרים את הדלת שלה מבחוץ.

בדרך כלל מצב רוחה טוב ואין בה רגשות טינה או מרירות, אך לאחרונה החל מצבה להתדרדר, ונימה ביקשה מאחת הנזירות ושילמה לצעירה טיבטית שיטפלו בה כאשר עליה לצאת לענייניה, כמו בזמן הטיצ'ינג.

לקראת תחילת שנת הלימודים שהתקרבה, החליטה נימה להקדיש שנה מחייה לבית הספר שנתן לה כל כך הרבה, והגישה מועמדות להוראת כלכלה בתיכון. בהמשך המסע כתבה לנו שהתקבלה, והתחילה ללמד שם. לאחר השנה הזאת, רצתה לנסוע לארה"ב וללמוד עבודה סוציאלית או ניהול משאבי אנוש, לתואר שני או שלישי. בנושא הזה רמזה לנו בעדינות, שתשמח לקבל עצה ועזרה.

לשמחתנו, בת דודה של אפי מכהנת כפרופסור לעבודה סוציאלית באנגליה, ויש לה הרבה קשרים בעולם. סיכמנו שתשלח קורות חיים ומכתב המספר על חייה המיוחדים ועל מטרותיה, ואנחנו נעביר את החומר אליה ונמליץ לה לעזור. נימה לא רצתה סתם ללמוד כדי להתקדם בקריירה שלה, אלא לעזור לבני עמה ולתרום לרווחתם. אך היה חשוב לה להיות עצמאית ולא להישען על חסדי אחרים, ולשם כך רצתה בתואר.

השיחה קלחה ועברה לנושא הבודהיזם הטיבטי והמסורת, ונימה סיפרה על הרצון הגדול שהתעורר בה להכיר יותר טוב את התרבות העתיקה, ומצד שני לא לזנוח את העיסוק בקהילה ובחברה.

נימה התעניינה ביהדות ובישראל, ובמה שקורה בינינו ובין הפלשתינאים, ושאלה על השפעת השירות בצבא על תופעות שראתה אצל צעירים ישראלים בבהאגסו ובדהארמהקוט, שנראו לה תמוהות ובלתי מובנות, ואנחנו השתדלנו לספר ולהסביר את מורכבות המצב בארץ.

סיפרנו על הפעילות שלנו בארגוני שלום וזכויות אדם כמו "שביל זהב" ו"מחסום ווטץ'", ואפי סיפר איך הגיע לבודהיזם ועל ההשפעה שלו על חייו.

כשנפרדנו, סיכמנו שתשלח אלינו אי-מייל עם קורות חייה, ותצרף מכתב קצר המספר על עצמה ועל מטרותיה. עברו כמה ימים ולא קיבלנו ממנה דבר. מכיוון שלא השאירה לנו כתובת דואר אלקטרוני שלה חששנו שהקשר בינינו יתנתק, וביום האחרון לשהותנו במקלאוד נכנסנו למנזר וחיפשנו אותה.

הנזירות שלא ידעו כמעט אנגלית, חייכו אלינו בביישנות ולא הבינו בתחילה את מי אנחנו מחפשים. אך למשמע השם: אורסולה, אורו פניהם והן הובילו אותנו לבית קטן דו-קומתי שנמצא באחת מפינות חצר המנזר הענקית. אחת הנזירות קראה: "נימה טצאם!"(גברת נימה) ומהדלת של הקומה התחתונה יצאה נימה שהתרגשה ושמחה מאוד לראותנו, ומייד הזמינה אותנו להיכנס.

ביתה הוא חדר גדול ומרווח, נקי מאוד ומעוצב בפשטות ובטעם טוב. על הקירות תמונות גדולות של הדלאי לאמה ו"טאנקות" מסורתיות, מיטה גדולה עמוסת כריות צבעוניות ולידה שולחן גדול, ומטבחון זעיר צמוד מאחורי פתח מכוסה בווילון כמנהג המקום.

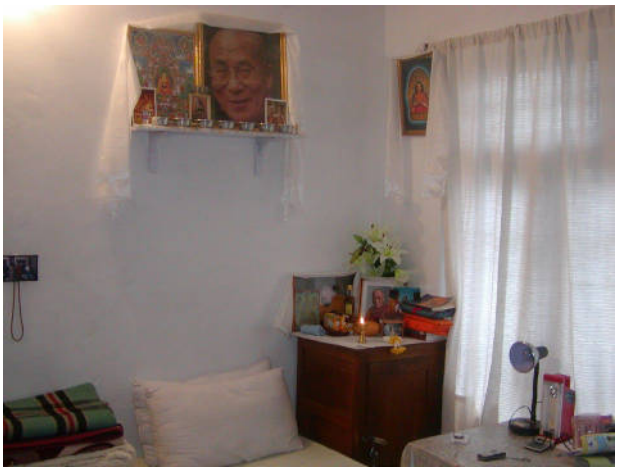
נימה כיבדה אותנו בקפה וביסקוויטים אך שיחתנו הופרעה מדי פעם כשנימה ענתה לטלפון הנייד שלה, או דיברה עם אורסולה שיצאה למרפסת מעליה. נימה אמרה כי רצוי שלא ניפגש אתה כדי שלא תיכנס למתח

מיותר, והסבירה כי פרצופים זרים מפחידים ומבלבלים אותה. על המדף בחדר של נימה היו תמונות שלה, אישה בעלת גוף גדול ומגושם, מחייכת באושר אל המצלמה.

כשעמדנו לצאת, ביקשה נימה לבוא אלינו ולהיפגש אתנו עוד פעם בערב. נדמה היה לנו שכבר דיברנו על כל הדברים החשובים, ולא הבנו לשם מה ביקשה עוד פגישה.

כשבאה בערב הביאה לנו מתנות: שתי מאלות, מחרוזות תפילה בודהיסטיות, שני חוטים ירוקים מבורכים מן הטיצ'ינג הקודם של הדלאי לאמה, (שאותם קשרה על צווארנו, ואנחנו כרכנו סביב היד ולא הורדנו עד שהתבלו ונקרעו) ושקית קטנה עם גרגרים מתוקים חומים שגם הם מקודשים על ידי הדלאי לאמה ונחשבים כבעלי סגולת ריפוי. נימה הסבירה איך משתמשים במאלות ובגרגרים, ותיארה ברצינות רבה את סגולותיהם המיוחדות, כאילו אינה בעלת תואר שני בכלכלה מאוניברסיטה מכובדת בהודו.

נימה נראתה נבוכה ומתוחה, והסבירה שיש כמה דברים חשובים שלא סיפרה לנו בפגישה הראשונה, והיא מרגישה שעליה לגלותם כדי להשלים את הסיפור.

חייהן של נימה ואחותה בחברת אורסולה לא היו קלים. במשך כל השנים בהן למדו בבית הספר ואחר כך באוניברסיטה, התייחסה אליהן בקפדנות ובחומרה ולא ביטאה כלפיהן רגשי אהבה. הן סבלו מאוד מפני שהטיבטים מבטאים אהבה באותה טבעיות בה הם נושמים, ובבית הספר חיבקו ונישקו אותן כל הזמן.

הילדות עזרו לה בטיפול בכלבים ובניהול הבית, ולא קיבלו ממנה שום עזרה כספית. בעיקר בלט הדבר כשלמדו באוניברסיטה. לפני כל חופשה נימה הייתה צריכה לכתוב אליה, לשאול אם תוכל לבוא אליה לחופש, ולחכות לתשובה ממנה כדי לדעת אם היא יכולה לנסוע הביתה.

המלגה לא הספיקה מעבר לצרכים המינימליים, והן היו זקוקות לתוספת כדי שלא ייאלצו לנסוע ימים ארוכים במחלקה הכללית הצפופה ברכבת, או כדי לצאת עם חברותיהן שחשבו שהן בכלל עשירות, מפני ש"אימצה אותן נזירה מערבית...".

אחותה ביקשה עזרה מן התומכים הבריטיים שלהן, והם שלחו לכל אחת מהן 8000 רופיות (כ-800 שקלים) שהגיעו לפיקדון אל אורסולה. כאשר אחותה ביקשה לקבל סכום קטן מהכסף הזה, כעסה עליה אורסולה וסירבה, מכיוון שלדעתה לא תדע לשמור על הכסף ותבזבז אותו על שטויות. כאשר המשיכה האחות לדרוש את הכסף, אמרה אורסולה שאם אין היא סומכת עליה, תתכבד ותפתח לה חשבון משלה. האחות, צעירה דעתנית ובטוחה בעצמה, לא היססה להתעמת עם אורסולה, ופתחה לעצמה חשבון בבנק. אך נימה חשבה שאין זה ראוי לצאת נגד האישה שנחשבה כסבתם וגידלה אותן, והאמינה כי יש סיבות הנעלמות מהן להתנהגותה של אורסולה.

היחסים בין האחות ואורסולה התדרדרו. בכל פעם שהנזירה הייתה מעירה לאחות על התנהגותה, הייתה עונה לה ברוגז, ואז הייתה מתחילה ביניהן מריבה. לבסוף ניתקה אחותה את הקשרים עם אורסולה, וחדלה לבוא אליה לחופשות.

כיוון שלא רצתה לריב עם אורסולה, וגם לא הרגישה צורך דחוף להוציא את הכסף, השאירה נימה אצלה את הכסף. אך כעבור זמן מה ביקשה בכל זאת סכום קטן, ואז אמרה לה אורסולה שהיא יכולה לפתוח לעצמה חשבון, ולהעביר לשם את 800 הרופיות שלה. נימה ניסתה להסביר שיש לה 8000 ולא 800 רופיות, אבל אורסולה חזרה על המספר הזה: 800, ולא שינתה את דעתה. נימה לא הבינה מה קורה, אך לא האמינה שאורסולה רצתה לקחת את הכסף לעצמה, כי הייתה אדם נדיב בדרך כלל, ולא הייתה זקוקה לכסף כלל. לכן השלימה עם המצב והמשיכה בקשר עם אורסולה.

לא עבר זמן ארוך, ואורסולה אובחנה כחולת אלצהיימר בעקבות תופעות שעוררו את תשומת הלב בקרב הסובבים אותה. התנהגותה המוזרה בקשר לכסף הייתה ככל הנראה אחד הסימנים המקדימים למחלה. נימה כבר למדה לתואר השני, אך חזרה למקלאוד לשלושה חודשים רק כדי לטפל באורסולה, שגם כחולה הייתה קשה, מרירה וכעסנית.

לאחר שסיימה את התואר השני חזרה למנזר, והחליטה להקדיש שנה מחייה לטיפול באורסולה. מצבי רוח בלתי צפויים, תגובות תוקפניות, פראנויות, כל אלה ליוו את הטיפול ולימדו את נימה הרבה על המחלה. במהלך הטיפול הבינה כי עליה להיות סבלנית ולקבל את החולה כפי שהיא, ולא לנסות לשנות אותה. לאט לאט נרגעו הדברים, ואחרי שאורסולה ראתה את הדלאי לאמה הפכה יותר שלווה, והיה קל יותר לטפל בה.

יום אחד מצאה נימה פיסת נייר בחדרה של אורסולה שעליה היה כתוב באנגלית: "אף אחד לא מקשיב לי מלבד הכלבים שלי". הגילוי הזה זעזע אותה מאוד, עכשיו הבינה עד כמה קשים ומרים היו חייה של הנזירה, ואיך השפיעו על התנהגותה הקרה והנוקשה. הפתק נכתב באנגלית ונימה ידעה שנועד לה, מאחר שלא קראה גרמנית, שפת האם של אורסולה.

על פי הבודהיזם הטיבטי, גם מי שעושה לך רע הוא המורה הגדול שלך, מפני שהוא נותן לך הזדמנות לתרגל סובלנות, ומלמד אותך על הסבל והטעות בהם הוא חי. אורסולה לימדה את נימה כה הרבה על הסבל שלה...

נימה הגיעה לסוף הסיפור והשתתקה, המתיחות בפניה התפוגגה ונראה שהוקל לה. הסיפור ה'מושלם' על יחסים אידיליים בין נזירה גרמניה רחומה ושתי ילדות טיבטיות יתומות, שהציגה בפנינו קודם הפריע לה. היושרה שלה לא נתנה לה להיפרד מאתנו מבלי שנדע את האמת, גם אם לא הייתה נעימה. התרגשנו והתפעלנו מהנכונות שלה לפתוח הכל ולספר גם על הדברים הקשים.

הנזיר הטיבטי שישב ליד נימה בטיצ'ינג ועזר לה הוא בן אחיו של לאמה זופה רינפוצ'ה הנודע המשרת במנזר בסינגפור והגיע במיוחד לטיצ'ינג. משום מה ישב לידה ולא בתוך האולם עם כל הנזירים, ונימה נעזרה בו בסוגיות שלא הבינה וכך התיידדו. הנזיר התארח במוסד ללימודים בודהיסטים בדהארמה-קוט, ולא אהב כל כך את האוכל המערבי שאכלו שם. יום אחד שאל אם היא יודעת להכין "טאנטוק" - מרק טיבטי מיוחד עם אטריות רחבות, ונימה שמחה לארח אותו לארוחה טיבטית ביתית אמיתית.

אחרי הארוחה הצטרף אליה לקניית טי-שירט חדשה וחולצות טיבטיות מסורתיות חדשות לכבוד יום ההולדת של הדלאי לאמה לשלושה פליטים טיבטיים גלמודים שנימה התקשרה אליהם.

יום אחד נתקלה נימה בזקן שישב על המדרגות בכניסה לבניין המרכז לעזרה ורווחה של הטיבטים החופשיים במקלאוד וסובב גלגל תפילות. כאשר קם והלך בצליעה שאלה מה קרה לו, והזקן סיפר שעומדים לכרות לו את הרגל. נימה התרגשה מהסיפור וכתבה לידידה טיבטית שלה, אחות בבית חולים

חדיש ומצויד בצ'אנדיגרה, (העיר המודרנית שההודים בנו כדי להוריד את הלחץ מעל דלהי) שעזרה לו להגיע לטיפול. כתוצאה מכך רגלו לא נקטעה והוא הולך על שתי רגליו.

הזקן הפגיש אותה עם שתי נשים בודדות במעון הפליטים. האחת נאנסה על גבול טיבט חיה במעון לבדה, וכנראה כבר לא תתחתן. השנייה ננטשה על ידי בעלה, נכנסה אחר כך להריון, ילדה בן, ונשארה לבדה.

התרגשנו מאוד, ואפי נדבק ברוח הנדיבות של נימה, הוציא כסף מן הארנק ונתן לנימה כדי שתיתן לאנשים האלה.

נפרדנו בנשיקות והבטחות לכתוב ולהמשיך בקשר, כשאנחנו מודים לה על הסיפור המרתק והמאלף, ונימה מודה לנו על העזרה שעוד לא נתנו, ואף לא ידענו אם נצליח לתת אותה.

דאנדופ: "לוחם החירות" המזויף

שלא כמו הטיבטים הנחמדים והישרים שפגשנו בדרך כלל, דאנדופ היה הראשון והיחיד שאכזב אותנו.

על מרפסת המסעדה האיטלקית של אדי, אחת המסעדות הפופולאריות במקלאוד גאנג', ישבו בשולחן לידינו כמה אנשים שנראו טיבטים, אך שוחחו בשפה שלא נשמעה טיבטית. כאשר אפי, חקרן בלתי נלאה שכמותו, שאל אותם באיזה שפה הם מדברים, אמרו כי זאת סינית, מאחר ששני הגברים היו טיבטיים שהגיעו מסין, ואילו הבחורה הייתה מטייוון וכמובן לא ידעה טיבטית.

דאנדופ, הצעיר הצנום והגבוה שענה לאפי, דיבר אנגלית טובה למדי וסיפר שהגיע לפני שבוע ברגל מטיבט, אחרי שיצא באופן לא חוקי כמובן. לדבריו, לא היה לו מעמד של פליט הניתן בהודו לכל טיבטי הרוצה בכך, מפני שהתעתד לחזור לטיבט בקרוב. דאנדופ למד תרבות טיבטית באוניברסיטה של לאהסה, ופרסם מגזין על פגיעות של השלטון הסיני בסטודנטים טיבטיים בטיבט.

כשחקרנו אותו קצת יותר, הסביר שלמעשה עדיין לא פרסם, מפני שהמגזין הכתוב באנגלית ובסינית מתאר את הזוועות המבוצעות בטיבט וכמובן שאינו חוקי. לכן חשב לפרסם אותו באינטרנט, וכך לא רק אנשים בעולם אלא גם בני העם הסיני יוכלו לקרוא, וידעו מה מעולל השלטון שלהם לטיבטים. כדי לבצע את תוכניתו ביקש את עזרתנו, ומכיוון שהנושא נשמע מעניין, חשבנו שאולי נוכל לעזור לו דרך אגודת ידידי טיבט בישראל.

דאנדופ הגיע לפגישה אתנו בקפה האינטרנט החביב עלינו במקלאוד גאנג', עם כל החומר שכתב באנגלית. כמובן שלא יכולנו לקרוא הכל, אך מהצצה בכותרות התרשמנו כי זה יכול להיות מעניין: ראיונות עם סטודנטים טיבטיים שסיפרו על דברים שקרו להם כתוצאה מפגיעות השלטונות הסיניים. אמנם הכל היה שמור על דיסקטים, אך מהר מאוד למדנו שאין אפשרות להעלותם למחשב, מפני שנכתבו בשיטה שאינה מתאימה למחשבים במערב.

לבקשתנו כתב דאנדופ מכתב באנגלית בו תיאר את עצמו, אך למרות שפע המלים הנמלצות והגבוהות ואולי בגללן, אי אפשר היה להבין דבר מתוכו. אפי עיבד ושיפץ את המכתב, אך אז ראינו שאין בו מספיק פרטים ביוגרפיים ותיאור של המגזין. קבענו עוד פגישה, והפעם הביא מכתב מפורט יותר. ושוב בגלל האנגלית המוזרה והבלתי מובנת נאלץ אפי להשקיע עבודה רבה בעיבודו, עד שלבסוף הגיע לנוסח אותו העברנו לחבר בארץ המיודד עם ראשי האגודה.

הסיפור שלו נשמע משונה. דאנדופ לא דיבר מספיק ברור, ולא תמיד הבין את שאלותינו. טיבטית למד לדבר מאמו, אך לא ידע לקרוא ולכתוב. כמובן שבבית הספר הכפוף לשלטון הסיני לא לומדים טיבטית, וגם באוניברסיטה לומדים הכל בסינית.

כששאלנו אותו איך אפשר ללמוד תרבות טיבטית בלי לדעת לקרוא טיבטית, אמר שלמד באוניברסיטה, וכשהיה צריך לקרוא כתבים טיבטיים לקח אותם הביתה. גם זה לא נראה סביר במדינה המדכאת את התרבויות הלאומיות של המיעוטים בתוכה. אך בתחילה נטינו לייחס את הקושיות האלה לקשיי התקשורת בינינו.

אפי חשד בדאנדופ שהוא מרגל סיני, ואני חשבתי שהפעם, שלא כרגיל, הדמיון שלו עובד שעות נוספות... אך גם אני הרגשתי שמשהו בסיפור שלו אינו מתאים. בעיקר היה מוזר שלא פנה אל הרשויות הטיבטיות המקומיות והזדקק דווקא לעזרתנו. לטיבטים יש מוסדות עזרה, חינוך ותרבות מאורגנים ומסודרים, ובניית אתר אינטרנט אינה משימה קשה כל כך.

שלא כמו הטיבטים במקלאוד גאנג' שבאו בהמוניהם לטיצ'ינג, לא הגיע דאנדופ למקדש אף על פי שאזור מיוחד סומן כשמור לפליטים טריים ומבקרים שהגיעו מטיבט. לפגישה שקבענו אתו ועם רן, נציג אגודת ידידי טיבט בישראל שישב לידינו בטיצ'ינג, לא הופיע. למחרת נתקלנו בו ברחוב והוא סיפר שהיה חולה ולכן לא הגיע, וכך היה גם בפגישה הבאה שנקבעה מחוץ למקדש הגדול בסוף יום הלימודים.

בפעם הבאה שפגשנו אותו באקראי, טען שהיה במקום בזמן ולא ראה אותנו. מאחר שבתוך הקהל הגדול היו המערביים מיעוט קטן, וביניהם בלט אפי מאוד בשיער ובזקן הלבנים שלו, התירוץ שלו נשמע לנו שקוף מדי.

מתוסכלים אמרנו לו שנמאס לנו, ולא נוכל לעזור לו יותר. דאנדופ נעלב וכעס על שאיננו מאמינים לדבריו ורוצים אישור נוסף. לא ויתרנו, והסברנו שבלי אגודת ידידי טיבט לא נעזור לו, מפני שאנחנו לא יכולים לשפוט את איכות החומר שלו.

חודש אחר כך היינו בלאדאק, ונסענו לפסטיבל ריקודי המסכות של הנזירים בכפר קטן במרחק כשעה וחצי מלה. בהפסקת הצהרים שוטטנו בין הדוכנים והאוהלים, ליד דוכן קטן של כיסוני הבצק הטיבטיים המסורתיים ראינו לתדהמתנו את "ידידנו לוחם החרות" דאנדופ, עומד ומוכר שם "מומואים" להמונים הרעבים שהתגודדו סביב הדוכן...

ברכנו אותו לשלום והוא חייך במבוכה והתחמק משיחה אתנו, ואולי זה היה בכלל בשל העומס הגדול על הדוכן שלו... גם אנחנו לא הרגשנו נוח, אם כי לא הופתענו במיוחד למצוא אותו עובד בהודו, ולא חוזר לטיבט וממשיך להילחם שם למען בני עמו....

דיכאון המונסון ופרידה ממקלאוד

השבוע האחרון במקלאוד היה עגום: כולו ימים מעוננים וגשם חזק, ובשלושת הימים לפני שעזבנו – ירד מטר שוטף וסמיך מאוד כמעט בלי הפסקה. דווקא ביום ההולדת של הדלאי לאמה ירד הגשם הסוחף ביותר, ולהקות הריקודים (מאזורי טיבט השונים) שהתכוננו במשך כל החודש האחרון להופעה יצאו לגשם לבושים בבגדיהם היפים והחגיגיים שכמובן נרטבו לחלוטין.

בגלל הגשם נשארנו בבית כל הבוקר ורק מאוחר יותר, כשהבנו שהגשם לא עומד להיפסק יצאנו לעיר לסידורים. הרחובות התלולים היו מכוסים בזרמי מים שוצפים שלא היה לאן לברוח מהם, ואנחנו נרטבנו לגמרי: הגשם חדר מבעד למעילי הגשם הדקים שלנו, דרך המטריה הקטנה והדקה, ונכנס לנעלי ההליכה

המפוארות שלנו. היינו כל כך רטובים, עד שהחלטנו ללכת הביתה ולייבש את עצמנו ואת הבגדים. אחר כך התייאשתי לגמרי ואיבדתי רצון לצאת. הרגשתי כלואה בבית כמו במצור בלי לדעת מתי נצא לחופשי.

זו הייתה הפעם הראשונה, ולצערי לא האחרונה, שבה מזג אוויר רטוב דרדר את מצב רוחי עד דיכאון. אפילו הקור בדארג'לינג ובסיקים, והלחות והחום שהגיע עד 44 מעלות צלסיוס בשיאו בווראנסי, לא הפריעו לי כמעט לתפקד וליהנות. כשהיה קר מאוד לבשתי בגדים חמים וכיסיתי את אוזני הרגישות, בחום השתדלנו לצאת מוקדם בבוקר או אחרי הצהריים, ולא ללכת ברגל בשעות הצהריים.

אך הדליים הענקיים שנשפכו מהשמים בלי הפסקה ימים שלמים, הרטיבות החודרת אל העצמות ומשאירה את הבגדים והנעלים רטובים גם בתוך החדר היבש ימים רבים, השמים האפורים והקודרים – כל אלה עוררו בי תחושה שהמצב הזה נמשך כבר שנים ואין שום סימן שאי פעם ייגמר...

הרצון לברוח מהגשמים האלה הוא שדחף אותי לעזוב את מקלאוד, בעוד שאפי שלא סבל כמוני, היה מוכן לחכות קצת לחידוש הלימודים ולסיים את הקורס שלמד אצל אנני. לשבחו ייאמר שהבין את מצוקתי ולא נטר לי, גם כאשר פגשנו חברים שנשארו לטיצ'יניג השני של הדלאי לאמה בסוף יולי, שסיפרו כי דווקא אז דיבר הרבה והסביר ולימד יותר מאשר במפגש בו נכחנו.

למחרת יום ההולדת של הדלאי לאמה נחלש הגשם וירד רק לפרקים. כאשר הגענו למקדש הסתיימו התפילות וכולם הסתדרו בשתי שורות מקבילות במרכז הרחבה בדרך לשער הארמון. בקהל נראו טיבטיים כפריים פשוטים, פניהם כהות ומקומטות מן השמש, בגדיהם גסים ואפורים, שהגיעו מטיבט לכבוד הטיצ'ינג.

צלילי חצוצרות נשמעו ומקצה הרחבה ליד המקדש נכנסו נזירים עם עטויי "כרבולות" צהובות ואחריהם הדלאי לאמה, שהתיישב על כיסא מקושט ומוגבה, וסביבו לאמות

ונזירים מכובדים. על הרחבה שמעליה נמתח גג ברזנט צהוב ומקושט, הופיעו שני אנשים בתוך תחפושת "snow lion" צבעונית, דהרו והתפתלו במיומנות, ליד רקדן בתלבושת מוזרה של יצור שעיר.

אחריהם הופיעו להקות ריקודים ששרו ורקדו בהתלהבות. כל הזמן טפטף גשם, אך הצופים לא נרתעו, פתחו מטריות והמשיכו למחוא כפיים ולהריע לחבריהם המופיעים. לבסוף יצאה שורה ארוכה של אנשים ונשים בבגדים מסורתיים חגיגיים, נושאים מנחות שונות: שקי קמח, קופסאות ממתקים, קישוטים טיבטיים מסוגננים מכסף ומעץ, פסלים קטנים, ספרי קודש כרוכים בעטיפות בד חגיגיות, ועוד ועוד. כולם הלכו אל הארמון ונכנסו לתוכו.

ההתרחשות כולה נשאה אופי שלל חגיגה עממית פולקלוריסטית מלאת עליזות, שלא כמו הטי'צינג או התפילה לחיי הדלאי לאמה שהיו שקטות ורציניות.

ואז, מלווה בתרועת חצוצרות ובשיירה מכובדת של נזירים חובשי "כרבולות" צהובות ונושאי אגודות זרדים ומחתות מעלות עשן יצא הדלאי לאמה. כרגיל חייך וזרח, ויצא מדי פעם מתחום המטריה הגדולה שהגנה עליו מהגשם, ללחוץ יד ולטלטף אנשים שעמדו בשני הצדדים. לפתע ניגש אל תיירת שעמדה בצד, לחץ את ידה ושוחח אתה ארוכות. אחרי שעבר ראיתי אותה, המומה ושקטה, מוקפת באנשים שרצו לדעת מה אמר לה ומדוע עצר דווקא לידה.

הימים האחרונים במקלאוד היו עצובים וכל דבר שעשינו היה "בפעם האחרונה"...

נפרדנו מהמסעדות האהובות עלינו, משביל העפר המתפתל בין העצים ביער הקטן שבו הלכנו מהעיר לדירה, מארוחות הבוקר הנפלאות מול הנוף המרהיב, מהרוכלים הידידותיים בשוק שבמשך הזמן הכירו אותנו, משכנינו הטיבטים שבכל פגישה על השביל חייכו ובירכו אותנו ב"טאשי דלק" (מעין "היי" מבורך המתאים לכל פגישה) המסורתי.

היינו עצובים אך ידענו שעלינו לעזוב, דווקא בגלל כל מה שקיבלנו במקלאוד. לא רצינו להיאחז במקום האהוב כל כך ולהיצמד אליו, או בניסוח שלי: "לשבת בלי לזוז עד שקורי עכביש ייטוו סביבנו." התקופה הארוכה שלנו במקלאוד השפיעה עלינו מאוד, יותר ממה שיכולנו להבין באותו זמן. אך משהו דחף אותנו, בעיקר אותי, לקחת שוב את מקל הנדודים ולצאת לדרך.

פרק שישי - במרומי ההימליה: מנאלי ולדאק

מסע לאורך הנהר הסוער

הדרך למנאלי הייתה סגורה בגלל הגשמים העזים והשיטפונות, בשל כך החלטנו לנסוע בתחבורה הציבורית עד מאנדי, מרחק שש שעות ממקלאוד, ומשם בג'יפ לשני מנזרים בודהיסטים ליד אגם מקודש שבאחד מהם נתארח. קיבלנו הנחיות מדויקות מחברים ישראלים במקלאוד שכבר היו שם, וגם מנימה, שהתרגשה מאוד לשמוע שאנחנו נוסעים למקום הקדוש. חשבנו להישאר שם כמה ימים עד שהגשמים יירגעו. אני חששתי שבגלל מזג האוויר הגרוע נהיה סגורים במנזר בתנאי מגורים בסיסיים, בלי שנוכל להתנחם בפינוקים כלשהם. אך כיוון שבחרנו להגיע ללאדאק דרך מנאלי ולא דרך קשמיר, לא נותרה בידינו ברירה וקיוויתי שהטיבטים החביבים יפתיעו אותנו שוב לטובה.

מוקדם בבוקר עלינו על האוטובוס למאנדי אך להפתעתנו הכרטיסן אמר שהאוטובוס ממשיך אחרי מאנדי עד למנאלי. למראה ספקנותנו חזר וטען בביטחון, שהדרך למנאלי כבר פתוחה. לרגע התלבטנו, אך מיד החלטנו להמשיך עד מנאלי, שהרי אין לדעת מתי שוב תיסגר הדרך ולכמה זמן. כך הפכה נסיעה שהייתה אמורה להימשך שש שעות לנסיעה מפרכת של 11 שעות כמעט בלי הפסקה באוטובוס ציבורי, מבלי שנתכנן או נתכוון לכך. במקום לשהות במנזר בודהיסטי שקט רחוק מהבלי החיים, מצאנו את עצמנו במרכז נופש הדוניסטי מוקפים בישראלים הוללים - מעשנים, שותים ומבלים במסיבות טראנס קולניות...

הנהר שליווה אותנו כל הדרך ממאנדי געש ושצף, גלים גבוהים ומערבולות התרוממו והסתחררו במים הסוערים. הקצף הלבן של הגלים שהתרסקו על הסלעים והגדה הבהיק מעל המים האפורים. מעבר לנהר התרוממו הרים גבוהים ותלולים, מיוערים בצפיפות. הצבע הירוק כיסה כל פיסת אדמה, אפילו הסלעים הענקיים היו מכוסים בשיחים ירוקים.

מזג האוויר היה חם ובהיר ולמרות הצפיפות והדוחק היה די נעים לנסוע באוטובוס. רק האחוריים שלנו היו מאובנים מהישיבה הממושכת על מושבי המתכת הנוקשים, שאותם אפילו כריות הישיבה המופלאות שתפרו לנו לטיצ'ינג במקלאוד לא הצליחו לרכך.

לאחר כעשר שעות, במרחק שבעה קילומטרים ממנאלי, ראינו לפנינו את הנהר זורם בעוצמה, חוצה את הכביש וקוטע אותו. מאחוריו נראה טור מוניות ואוטוריקשות ולידן נהגים המחכים לנוסעים מן הצד השני. האוטובוס עצר והכרטיסן הודיע לנו שאנחנו צריכים לרדת ולקחת את החפצים שלנו וללכת כחמישים מטר על קטע כביש צר (כשלושים סנטימטרים) שנותר שלם, עד למקום שבו הכביש ממשיך, ומשם להמשיך באוטוריקשה או מונית לעיר.

עכשיו הבנתי מדוע נאמר לנו בסוכנויות הנסיעות שאי אפשר לנסוע למנאלי: אוטובוסים פרטיים אינם נוהגים להזמין את נוסעיהם לסחוב את מטלטליהם בעצמם בשביל צר מעל נהר סוער...

עמדנו יגעים מהנסיעה ומבולבלים מהמשימה המפחידה, אך לפתע צץ לידינו נהג אוטוריקשה פעלתני והציע לעזור בסחיבת התרמילים אם ניקח אותו לנסיעה למנאלי. וכך צעדנו בתהלוכה קטנה ואיטית: אני עם שני התרמילים הקטנים, (שאחד מהם הכיל את המחשב) כריות הישיבה ושקית האוכל, אפי עם אחד התרמילים הגדולים והנהג עם השני, עוברים במעבר הצר כשהמים גועשים מתחתינו ואני מדמיינת בבעתה איך אני מחליקה למים הסוערים...

אוהבים אפילו תרמילאים צעקניים...

להפתעתנו התגלתה מנאלי הישנה, מעוז התרמילאים המעשנים בצפון מערב הודו, כמקום נעים למדי. הרחוב הראשי המרווח התפתל על מדרון תלול שהתרומם מעל הנהר. חנויות בגדים, תיקים, ומזכרות לתיירים, מסעדות עם שלטים בעברית ומאכלים ישראליים טיפוסיים, ("פלאפל יהודה המקורי מגואה") עשרות משרדי נסיעות, החלפת כסף ואינטרנט, מספרות ומכוני יופי המכריזים על עצמם בעברית עם המלצות חמות, וכמובן מלונות וגסטהאוזים למכביר – כל אלה השתרעו לאורך הרחוב בדלילות. הודות לכביש הרחב והחללים בין החנויות לא הייתה שם אווירת "מלכודת תיירים" כמו בפאלולים שבגואה למשל, שבה כל הבתים ניצבים צפופים ברחוב מישורי דחוס.

אך במנאלי לא מצאנו אפילו חנות ספרים אחת, גם לא במנאלי החדשה, הגדולה יותר. כאן עוברים תיירים לפני או אחרי טרקים או נסיעות לעמק ספיטי וללאדאק, ואחרים באים לעשן ולבלות במסיבות טראנס עליזות. הרחובות היו מלאים ישראלים, ואחרי ההינדית (ואולי לפניה!) - עברית הייתה השפה המדוברת במנאלי הישנה.

אמנם לא מצאנו את המלון שחברים במקלאוד המליצו עליו, אך בדרך פלאית נחתנו על מלון שנראה כפריט ארכיאולוגי שנשאר משומר היטב משנות הארבעים. בניין גדול מעצים ולבנים בסגנון הראג' (השלטון הבריטי), שלחדר הגדול שלו היה מצורף חדר קטן יותר שכולו ארונות ענקיים מעץ כבד. לשירותים הגדולים מאוד הייתה רצפת ביטון גסה, ועל הקיר היה אפילו מערך לחצנים ומפסקים חשמליים שאחד מהם נועד לקריאה למשרתים... החדרים פנו אל מרפסת מרווחת מכוסה בגג עץ מעוטר שהשקיפה אל גינה ירוקה משובצת בפרחים צבעוניים ומוקפת עצים ושיחים. ממול נשקף ההר הירוק שמאחוריו התנשאו פסגות מושלגות ומתחתיו נמתח העמק על שדותיו הירוקים.

את הפסטורליה המסוגננת הזאת פגמו ריח טחוב של עץ רטוב, ריצפה שחלקה היה עשוי מפח והרעישה כאשר קמתי לשירותים בלילה, ומזרונים קשים שנשפכו מן המיטה לרצפה. והחמור מכל: לא היה שום תקע חשמלי פעיל בחדר ואנחנו היינו זקוקים לכמה תקעים כדי להשתמש במחשב, למלא את הבטריות של המצלמה והפנסים, ולהכין תה בכף החשמלית.

לאחר חיפושים עקרים במלונות מחוץ למנאלי הישנה ובשוליה, נכנענו לבלתי נמנע ויצאנו לחפש מלון במנאלי הישנה, עוברים בשביל צר ותלול בין שדות ומטעים, שעשבים מבצבצים בין אבניו וזרמים אקראיים של מים מבתרים אותו. משני צדי השביל היו ארבעה גסטהאוזים קטנים סמוכים, מוקפים בגינות

פורחות, ומחדריהם יצאו מרפסות משותפות המשקיפות אל המטעים וההרים ירוקים המתרוממים מאחוריהם.

על מרפסת גסטהוז חד-קומתי שהזכיר את בנייני ה"רכבות" בקיבוצים, ישבה צעירה וקראה ספר בעברית. המלצתה החמה מוטטה את שארית התנגדותנו למגורים במנאלי הישנה. המקום היה נעים ונקי, מסביב למרפסת פרחו פרחים ופרפרים הגו סביבם כמו באביב מושלם בתוך גן עדן יפיפה.

רק הגשם הסוחף שירד כמעט בכל יום אחר הצהרים הפר את השלווה, ואילץ אותנו לחכות לפתיחת הדרך לעמק ספיטי וללאדאק.

שכנינו לגסטהואז היו תרמילאים ישראלים צעירים מן הסוג הידוע לשמצה, והסובלנות והפתיחות שרכשנו בהודו הועמדו במבחן לא קל. בשעות הערב המאוחרות, בדיוק כאשר התכוננו לישון, היו חוזרים מארוחת הערב במסעדה, צועקים ומכנסים את כל החברים מהחדרים, ואז מתיישבים על המרפסת, מעשנים (לא רק סיגריות...) ומדברים בקול רם אל תוך הלילה.

אפי לא התרגש מהרעש והשתמש באטמי האוזניים שלו, ואילו אני שכבתי ערה והקשבתי. למרבה הפלא נרדמתי בקלות, כשקולות הצעקות והדיבורים (האקוסטיקה הייתה כזאת שמי שישב על המרפסת נשמע כאילו נמצא בתוך החדר...) נשמעים לי כצלילי מוזיקה נעימה...

חוסר השיפוטיות שלי לאנשים ולתופעות במנאלי היה סימן מובהק לשקט הנפשי שהגעתי אליו. האווירה הנהנתנית והדקדנטית שאפפה אותנו לא הפריעה לנו, ואפילו שמחנו לשוחח עם חלק מהתרמילאים שגילו בנו עניין והתייעצו אתנו. אחד מהם פנה אלינו בשאלה: "מה אני יכול לעשות כדי להוציא את הודו מתוכי?" ועצם הפנייה אלינו העידה על ספיקותיו ועל תחושת המלכוד בה נמצא.

במהלך המסע החמיאו לנו צעירים ישראלים, בעיקר זוגות לא נשואים ואף נשואים, שהתוודו לפנינו ושאלו בעצתנו לעתים קרובות. אמנם היינו בני הדור של הוריהם, אך היחסים אתנו היו נקיים מהמטענים הכבדים הכרוכים בדרך כלל ביחסי הורים-ילדים. הפגישה המקרית אי-שם בקצה עולם, הידיעה שקרוב לוודאי שלא יראו אותנו לעולם, ואווירת הפתיחות וגילוי הלב בהודו, שיחררו בהם מעצורים שבחיים הרגילים היו חוסמים קשר פתוח אתם.

השאלות היו בנושאים שונים. פחד ממלכודת החיים הבורגניים: "איך עזבתם הכל ובאתם דווקא להודו הקשה כל כך?" חששות מהתמודדות עם גידול ילדים: "מה עושים עם ילדים טרוריסטים?" "איך מממנים את הילדים במשכורות העלובות מעיסוקים המאפשרים מימוש עצמי חסר פשרות?" ואפילו שאלות מעשיות: "מה הם הימים הטובים להתעברות?" לעתים קרובות מאוד ביקשו: "דברו עם ההורים שלנו

וספרו להם על עצמכם ועל המסע שלכם!" והיו רבים שחשו הקלה רבה: "עכשיו אני מאמין שהחיים לא נגמרים כאשר חוזרים מהודו ונכנסים לתלם! יש עוד תקווה ועדיין לא מאוחר!"

שאלות רבות עסקו בזוגיות: "מתי כדאי לעבור לגור יחד?" "איך מחזיקים מעמד שלושים וארבע שנים כמוכם?" ולעתים קרובות מאוד: "איך מחזיקים מעמד במשך חודשים 24 שעות ביחד בלי הפסקה?"

השאלה האחרונה הטרידה גם אותי לפני הנסיעה. ידעתי שפעמים רבות בטיולינו הרבים בחו"ל פרצו בינינו מריבות סוערות, כתוצאה מהלחץ ואי הודאות המלווים נסיעה עצמאית בארץ זרה. גם במסע הארוך הזה לא נמנענו מחיכוכים ומריבות, אך להפתעתנו רובם לא היו מלווים ברגשות סוערים ולא נמשכו זמן ארוך. הרוגע והשלווה שאפפו אותנו, והשהות הארוכה במחיצת הטיבטים והסיקים החייכניים, חלחלו אלינו ומיתנו את עצמת הכעסים והעלבונות.

למעשה לא היינו כל הזמן יחד. לפעמים אפי יצא לשלוח את הבלוג והתמונות באינטרנט או לצלם, ואני נשארתי בחדר – מחלימה ממחלה, קוראת, כותבת או מנגנת בחליל או אפילו צופה בטלוויזיה כאשר היה מכשיר בחדרנו. פסקי הזמן האלה, והפגישות הארוכות עם מקומיים ומטיילים בדרך צמצמו את החיכוך בינינו והקלו על שמירת הזוגיות.

חמישה ימים בעמק ספיטי

לאחר שכבר כמעט התייאשנו מלמצוא שותפים לנסיעה של חמישה ימים בג'יפ לעמק ספיטי, מצאנו ארבעה ישראלים: תמר וחיים, זוג צעיר שפסע את פסיעותיו הראשונות בדרכם המשותפת, ושגיא וכפיר שני צעירים שהביאו אתם את אמיליה, ילידת רוסיה המתגוררת בספרד. שלושת האחרונים השתתפו בסדנת וויפאסנה שהסתיימה יומיים לפני הנסיעה. לאחר עשרה ימים של שתיקה ומדיטציה נראו שלווים ומאושרים, כמעט מרחפים. הפגישה אתם סדקה את הנחרצות והפסקנות בה שללתי השתתפות בסדנה כזאת: "אולי בכל זאת יש משהו טוב במדיטציה הזאת אם אנשים מרגישים כל כך נפלא אחריה?" השיחות הממושכות אתם עוררו בי סקרנות ואפילו קנאה מסוימת, ואלה החלו להטות את הכף לטובת המדיטציה למרות הרתיעה והחששות מהתנאים הנזיריים והשתיקה הממושכת.

אמיליה

אמיליה נשואה למהנדס אזרחי אותו פגשה בזמן לימודי הנדסת הידרולוגיה במכון הטכנולוגי בסנט פטרבורג, ויש להם שני ילדים: בן 14 ובן 12. לספרד הגיעו בעקבות עבודת הבעל, ואחרי עשר שנים שם אינם מתכוונים לעזוב. לאחר שנים רבות בהן תרגלה יוגה, נסעה להודו כדי ללמוד עוד ולהשתלם. הפגישה עם המדיטציה הקסימה את אמיליה שהייתה משוכנעת שיש בה סגולות הניתנות להוכחה בצורה מדעית, (כנראה בשל הרקע הטכנולוגי שלה) ובכלל טענה שזוהי "תרופה לכל מחלה"...

בוגרי הסדנה התחייבו להמשיך לתרגל מדיטציה בכל יום: שעה בבוקר לפני האוכל, ושעה בערב. לא היה קל לקיים את ההתחייבות הזאת בזמן הטיול, וכפיר החליט לדחות אותה עד שיחזור לארץ, אך אמיליה ושגיא התעוררו בכל בוקר לפני כולם כדי לשבת ולתרגל, וכאשר לא הצליחו להתפנות לפני ארוחת הערב - תרגלו אחריה.

בהפסקות הארוכות ניצלה אמיליה את הזדמנות לבצע תרגילי יוגה. השלווה הנסוכה על פני המדונה התמימים והילדותיים שלה וההרמוניה המושלמת בתנועות גופה הגמיש הנמתח ומתקפל בעדינות, עוררו את התפעלותי.

למרות עשרת ימי השתיקה שזה עתה הסתיימו לא דיברה הרבה, אולי מפני שהאנגלית שלה לא הייתה מספיק טובה והיא חששה שלא תצליח לבטא את מחשבותיה ורגשותיה בצורה אינטליגנטית.

בכל זאת סיפרה שעדיין לא מצאה לעצמה מקצוע או עיסוק שילהיב אותה, ואפילו ניסיון קצר בהוראת יוגה לא הלהיב אותה. למזלה אפשר לה מצבם הכלכלי לא לעבוד ולנסוע להודו, ובעלה גילה הבנה ותמך בהתנסויותיה השונות, אם כי לא רצה לעבור אותן בעצמו.

אמיליה בלטה בצניעותה ובהסתפקותה במועט. לכל הצעה שהעלו המטיילים בג'יפ הסכימה ברצון, ולא ייחסה כל חשיבות לרצונה ולדעתה האישיים. מתוך סולידריות אל חבריה לסדנה שגיא וכפיר שתקציבם היה מוגבל, הצטרפה אליהם לשינה בחדר לשלושה שהיה זול יותר. אפילו בתנאים המשתנים תדירות בטיול הצליחה להקפיד על "תפריט נזירי", ולא אכלה דבר מן השעה חמש לפנות ערב, מלבד מים רותחים עם פלחי לימונים. אף פעם לא התלוננה על רעב, עייפות, או מחלת גבהים, שכולנו סבלנו ממנה במהלך הטיול, וגם ברגעים הקשים והמרגיזים שמרה על מצב רוח טוב.

קשה להאמין שכל התכונות הנפלאות שלה היו תוצאה של עשרת ימי סדנת המדיטציה, ואני מניחה שהן פשוט התחזקו והפכו לדומיננטיות בהתנהגותה בעקבותיה.

גשם, סלעים, פלגים, ואפילו נהרות לא ירתיעו את הג'יפ שלנו...

הנסיעה לספיטי הפגישה אותנו שוב עם מערכת הכבישים הבלתי אפשרית של צפון הודו, והשילוב הקטלני של פחד גבהים עם חרדת תאונות דרכים גרם לי להחסיר פעימות ולהתכווץ עד כאב במושבי פעמים רבות.

ככל שהתרחקנו ממנאלי התמעטו הכפרים, ההרים הפכו להיות תלולים יותר, והמפלים שחצו והרסו את הכביש הצר וחסר השוליים שעליו נסענו הפכו גדולים וחזקים יותר.

כשעתיים לאחר תחילת הנסיעה נראה במעלה הכביש טור ארוך של מכוניות עומדות ומחכות. רוכלים זריזים שוטטו לאורכו נושאים מגשי מתכת עגולים עמוסים בגרגרי חומוס מבושלים חריפים, בצל, עגבניות ורוטב חריף, שאותם הניחו על שלוש רגלים ומכרו בהצלחה לנוסעים המשועממים.

אנשים יצאו מן המכוניות ועמדו בצד הדרך לצלם ולפטפט, ונראה היה כי הכל משלימים עם העצירה הממושכת שלא נראה לה סוף קרוב. הטור הלך והתארך, אך מדי פעם הייתה תזוזה קלה של כמה מכוניות וכך במשך שעתיים התקדמנו קילומטר בערך, עד שהגענו למקור התקלה. הדרך התעקלה במאה ושמונים מעלות בעליה תלולה, והכביש נעלם. מפעם לפעם נתקעו מכוניות בעיסת הבוץ שנוצרה שם ואז יכלה לעלות או לרדת רק מכונית אחת. שוטר או עובד רשות הדרכים לבוש בגדי עבודה בצבעי הסוואה, ניסה לאזן את תנועת כלי הרכב העולים והיורדים.

בינתיים התענן וגשם מטריד התחיל לטפטף, הבוץ בעליה הפך לביצה טובענית שהאטה את הנסיעה עוד יותר. המדרונות היו מכוסים ברצועות שחורות או חומות של שלג מזוהם ורק כאשר הגענו לגובה 3978 מטר, ב-Rohtang pass, הנוף הפך לבן.

משפחות רבות של נופשים הודים, שנסעו במיוחד עד המעבר במכוניות פרטיות רגילות או בג'יפים שכורים, הצטלמו, חפנו שלג בידיהם והשליכו זה על זה, ונהנו מחופשת יום ראשון שלהם.

קצת אחרי המעבר פרשנו מן הדרך הראשית ללאדאק ועלינו על הדרך המוליכה לעמק ספיטי, שהייתה כמעט ריקה ממכוניות ומשובשת מאוד. כמעט בכל עשר דקות נעלם הכביש, כשמפלי מים ואבנים ענקיות שהתדרדרו מן ההר מכסים אותו, ומאיטים את מהירות הנסיעה של הג'יפ. שפשפנו את עינינו בחוסר אמון למראה אוטובוס ציבורי מגושם ומיושן, שהתנהל בכבדות אך ביציבות מרשימה בדרך החתחתים מסמרת השער.

הסלעים הגבוהים בצדי הדרך כמעט גרדו את גגות המכוניות, ונראו כעומדים ליפול עליהן בכל רגע.

פועלים עבדו בכביש, סיתתו אבנים לסלילה מחודשת, ניקו את הכביש מאבנים, וגלגלו באופן מבוקר אבנים כבדות מההר כדי שלא יפלו על הנוסעים. כל הזמן הגשם לא נפסק והשמים היו מעוננים.

אחר הצהרים הגענו למקום בו הנהר זרם בעוצמה וכיסה את הכביש לגמרי, ומזג האוויר היה עדיין קר

ומעונן. על הגדה ממול עמד צעיר ליד אופנוע וחיכה לחברו שעבר בתוך המים בנסיעה על האופנוע. לפתע איבד הרוכב את שיווי משקלו והתחיל לשקוע בתוך המים. לפני שהספקנו לחשוב מה לעשות קפץ שגיא לתוך המים ואחריו חיים, ושניהם עזרו לרוכב להרים את האופנוע ולהוציא אותו. במאמץ משותף משכו ודחפו עד שכולם היו בחוץ, רטובים ורועדים מקור. שלא במפתיע גילינו כי שני האופנוענים היו ישראלים, אף על פי שדמו יותר לנערי זוהר צרפתים או איטלקים, במעילי עור קצרים, קודקודם חצוי בפסוקת שממנה גולש שיער ארוך, ופניהם ילדותיות ועדינות. בזריזות ניסו להדליק את הפרימוס שלהם ברוח הקרה, כדי להרתיח לעצמם משקה חם ולהתייבש. לא יכולנו להתעכב ולעזור להם, ומיהרנו להמשיך בדרכנו לפני שהחושך ירד ויקשה עוד יותר על הנסיעה.

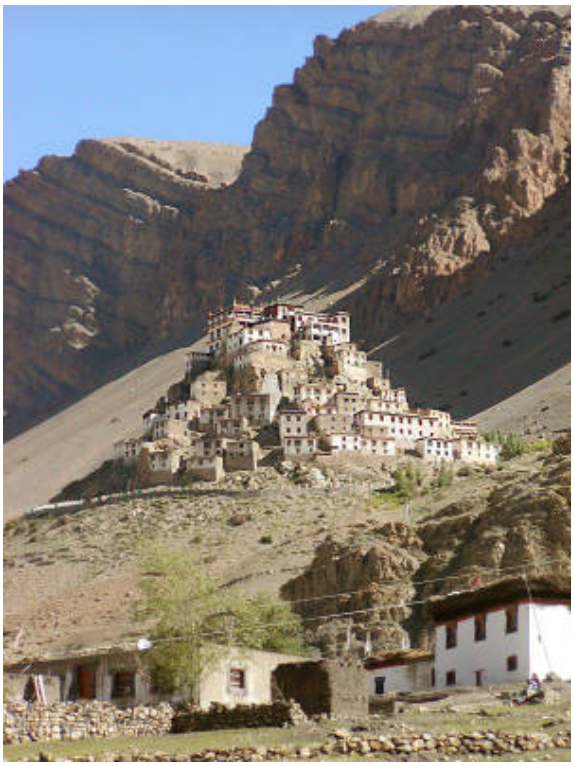
חשבתי על הצעירים האלה, שנראו עדינים ושבירים, ותהיתי מה קרה להם. האם מצאו תחבורה לאופנועים ולעצמם במשאית שעברה בדרך? האם הגיעו למקום יבש בו יכלו לאכול משהו חם ולישון?

בהשוואה אליהם נראינו שבעים ומפונקים, ותחושת ההרפתקה האדירה שבה הייתי נתונה נראתה לי לפתע מטופשת למדי...

בכניסה לעמק ספיטי עצרנו לבדיקת דרכונים בתחנת גבול בכפר קטן בשם לוסאר. היו שם כמה בקתות חמר עלובות, שבאחת מהן ישב חייל ורשם את פרטי הדרכון והוויזה של כל נוסע במחברת גדולה. הבקתה הייתה חשוכה מאוד, אך אף אחד לא העלה בדעתו להדליק את האור. התור הארוך של תיירים מערביים שהשתרך מחוץ לבקתה והחושך היורד במהירות, לא השפיעו על הרישום המדוקדק והאיטי.

על השולחן שעליו כתב החייל היה טלפון שדה מיושן ולידו מכשיר שנראה לאפי מוכר. כאשר חקר אודותיו גילה כי, כפי שחשב, זהו מכשיר מורס, ועדיין משתמשים בו כאשר עולה הצורך בכך...

כשיצאנו מלוסאר כבר היה חושך מוחלט, עד כדי כך שאפילו הנהגים ההודים התחילו להדליק אורות במכוניותיהם! חששנו מתנומה שתיפול על הנהג שלנו אחרי היום הארוך והמעייף, ופצחנו בסדרת שירי מולדת קולניים, שאחריה נסחפנו לסתם שירים המלווים בצעקות וקריאות, חיקויים של שלמה בר ואריאל זילבר ועוד, ככל העולה על רוחנו.

נהגנו המסכן אפילו לא העלה על דעתו להירדם, כאשר חמישה מטורפים יושבים ושואגים במלוא הגרון מאחוריו ולידו. אשר לאמיליה, הסברנו לה שזוהי פשוט הדרך המיוחדת שלנו לשמוח ביחד ולשמור על ערנות, ובדרך כלל אנחנו דווקא אנשים נורמליים ושקטים... כשהגענו למחוז חפצנו: העיירה הקטנה קאזה, קינחנו בשירת: "משיח, משיח", ולא חדלנו גם כשהג'יפ עצר בחושך ליד גסטהאוז, אשר ג'יפ עם ישראלים עצר שם במקרה ונוסעיו נעצו בנו עיניים משתאות...

עמק ספיטי: מתאבן לקראת לאדאק

נהר בצבעי אפור וכסף, עטור שיחים ועצים

ירוקים וזורם בתוך ערוץ רחב מאוד, מכוסה אבנים וסלעים שקטעו ופצלו אותו לפלגים קטנים, ליווה אותנו לאורך כל הנסיעה בעמק ספיטי המדברי. מעליו התנשאו הרים גבוהים וקרחים שצבעיהם השתנו לגוונים של חום, אפור ונחושת ירקרק, כמו בציור מופשט ססגוני שיצא מכלל שליטה.

כפרים קטנים וירוקים, מוקפים בשדות שעורה ואפונה ירוקים, ובתיהם טובעים בים ירוק של עצים גבוהים ומטעים הופיעו במרחב מפעם לפעם, במרחקים גדולים זה מזה. כפריים בתלבושת המקומית, שמלות ומעילים כהים וכבדים, נפנפו לנו לשלום בחביבות.

התגובה הספונטאנית הזאת למראה הפרצופים הלבנים בג'יפ, העידה כי עמק ספיטי עדיין אזור נידח ולא מתויר, ותושביו עדיין לא שבעו ממראה זרים המתיירים במחוזותיהם.

ביקרנו בכפרים קטנים ובמנזרים עתיקים וחשובים, והתארחנו בגסטהאוזים פשוטים ובסיסיים אך נקיים ונעימים. ספגנו את הריקנות הגדולה ותחושת "סוף העולם" של העמק המבודד הזה, הפתוח לתחבורה רק במשך כמה חודשים בשנה, וגם אז בדרכים המוצפות במפלי השלג הנמס מן ההרים, או נחסמות על ידי אבנים גדולות המתדרדרות במדרונות.

בטיול הקצר הזה התמודדתי לראשונה עם גבהים העלולים לגרום למחלת גבהים. בכפר קיבר המתנשא לגובה של 4200 מטרים תקפה אותי ואת

שאר נוסעי הג'יפ מחלת גבהים קלה, ונוכחתי לדעת כי השד אינו נורא כל כך.

עכשיו הייתי מוכנה לנסיעה הקשה מכל ללאדאק: יומיים רצופים והתרוממות לגובה של 5300 מטרים! הטיול בעמק ספיטי על תושביו הידידותיים והתמימים, כפריו האותנטיים הפשוטים שעדרי תיירים לא שינו את אופיים המקורי, המנזרים והמקדשים הבודהיסטים הציוריים על פסגות ההרים או בעמק הירוק, עורר בי רצון עז להגיע ללאדאק הרחוקה.

לאדאק הייתה המקום היחיד, מלבד מקדש הזהב באמריצר, שבתנו הדס המליצה עליו בחום ואף הדגישה: "בשום אופן אל תוותרו עליה! גם אם יהיה קשה או לא נוח לנסוע לשם!"

בית אחוזה רוסי בנאגאר

לפני היציאה ללאדאק הספקנו לבקר בנאגאר, עיר הודית קטנה הסמוכה למנאלי. בית אחוזה מפואר של צייר רוסי שהשתקע בהודו ונשא לאישה שחקנית מקומית מפורסמת, ומשקיף עליה מעל פסגת גבעה תלולה. כיום הפך המקום למכון מחקר ומוזיאון, וחוקרים צעירים מרוסיה עובדים ומתגוררים בבתים סביבם.

בחצר נתקלנו בתמונה מוזרה: ילד בלונדיני שתווי פניו היו סלאביים בעליל, שיחק עם קבוצת ילדים הודים רעשניים. עובד המקום גער בהם בהינדית, והילד הבלונדיני ענה לו בנימוס ובהכנעה, במה שנשמע לאוזנינו כהינדית מושלמת חסרת מבטא...

הבתים בסגנון האירופי המובהק, ובמיוחד בית המגורים המרוהט בטוב טעם ברהיטים כבדים מראשית המאה העשרים, נראו כאילו הוצנחו לשם ממקום ומזמן אחרים, במיוחד כשזכרנו את העיר ההינדית המלוכלכת והמוזנחת שבתחתית הגבעה התלולה. הגינה המלבלבת העשירה בפרחים, שיחים, ועצים מטופחים שפרחו ונדפו ניחוחות אביב, הגבירה את אווירת הרומן אב-הכרס מהמאה התשע-עשרה ששררה במקום.

הקומפלקס כולו, על תערוכת הציורים של הצייר, אביו ואחיו, כולם אנשי רוח – סופרים, חוקרים והוגים, הינו התגלמות התופעה מעוררת ההשתאות של ההיאחזות האירופית בלב ההוויה ההינדית.

ארוכה וקשה הדרך ללאדאק...

מוקדם מאוד בבוקר גשום וחשוך, חיכינו ליד הגשר בכניסה למנאלי הישנה לאוטובוס שייקח אותו לעיר לה בלאדאק. אחד אחרי השני הגיחו הנוסעים מתוך החשיכה, עמוסי תרמילים ורטובים. כאשר הגיע האוטובוס הפקדנו את התרמיל הגדול היחיד שאתו נסענו על הגג בידי הנהג שכיסה אותו בברזנט, מקווים בלי אמונה רבה, שיגן עליו מהגשם. (וכמובן שבסוף הדרך מצאנו את כל מה שהיה בתרמיל רטוב ולח...)

מקומות הישיבה שלנו היו הטובים ביותר, ליד הדלת האמצעית כשהרגלים מרווחות, ואפשר לעלות ולרדת בנוחיות. אך האוטובוס לא היה "דה-לוקס" כמובטח: את הכיסאות לא ניתן היה להעביר למצב שכיבה, והמבנה שלו היה נמוך ומסורבל. אולי פעם, בשנות השישים היה באמת אוטובוס "דה-לוקס"...

השעות הראשונות עברו בנעימים, האוטובוס נסע באיטיות, אך מאחר שכל הזמן ירד גשם לא כעסנו ואפילו הרגשנו יותר בטוחים. אחרי ההתפצלות ללה, הפכו הכבישים מדי פעם לדרכי עפר מלאות אבנים גדולות, מתפתלות בזווית חדה בעלייה תלולה. משאיות וג'יפים שהגיחו מן הצד השני אילצו את הנהג להאט עוד יותר ולעבור קרוב מאוד אליהם, עד שהאוטובוס כמעט התחכך בהם.

גם כאשר הדרך הייתה טובה יותר, אפילו בירידות המתונות, נסענו לאט, ומכך הבנו שזוהי המהירות המקסימלית שלו. צעיר נמרץ ששימש כ"עוזר נהג" ירד לפעמים לחזק גלגלים או משהו דומה, או לבדוק מדוע נעצרו המכוניות לפנינו. כמו הנהג לא דיבר כמעט אנגלית, אך לפחות הבין משהו מדברינו והצלחנו לקיים אתו איזושהי תקשורת.

שלוש פעמים עצרו אותנו לבדיקת דרכונים, ובכל פעם רשמו בדקדקנות בעט, במחברת גדולה בלי העתקים, את הפרטים שלנו: שמות, גיל, מספר דרכון ומקום הוצאתו, מספר הוויזה ותאריך ומקום ההנפקה. מעניין אם אי פעם ניסו להתחקות על עקבותיו של חשוד שנכנס ללאדאק בעזרת המחברות האלה...

הלילה כבר ירד כאשר נלקחו הדרכונים לרישום האחרון, ולאחר כחצי שעה של נסיעה מפחידה בדרך מכוסה באבנים ענקיות, עצרנו בלב השממה ליד כמה אוהלים גדולים מאוד. הנוסעים שישבו ליד הנהג הסבירו שה"מלון" עם האוהלים הזוגיים שהבטיח לנו סוכן הנסיעות נמצא במרחק של שלושים ק"מ, כלומר, במהירות הנסיעה של האוטובוס שלנו עוד כמה שעות של נסיעה מסוכנת.

אחרי למעלה מ-13 שעות של נהיגה קשה מאוד הנהג נראה עייף, והנוסעים מותשים וכנועים. הצעירים שביניהם אפילו שמחו, והעדיפו את הלינה הזולה יותר באוהלים הגדולים המשותפים.

עברנו בין האוהלים מחפשים מקום לישון בו, ובחרנו באוהל שבו כבר השתכנו שבעה תרמילאים ישראלים. הם הגיעו למקום כבר אחרי הצהרים בג'יפ, אך החליטו להישאר ולא להמשיך למקום הלינה היקר יותר. לא רק בגלל השיקול הכספי, אלא גם מפני שהתאהבו בבעלי המקום הנחמדים שטיפלו בהם בחמימות.

אחרי כמה שעות מנוחה כבר היו ערניים ועליזים, ולאחר קריאות השתוממות והתפעלות מהאומץ של מבוגרים כמונו לצאת לנסיעה הקשה דווקא באוטובוס ולא בג'יפ או במטוס, הזמינו אותנו להצטרף אליהם והיו חביבים ומכניסי אורחים, כמו בעלי המקום.

האוהל היה עשוי ממצנח גדול מאוד ובמרכזו פתח עגול, דרכו עבר ויצא החוצה עמוד גבוה אליו נקשר בד המצנח. בתוך האוהל היה מטבח קטן עם כמה פרימוסים, כלים וארגזי אוכל, ודרגשי עץ רחבים הקיפו אותו. בשעות היום שימש כמסעדה, והלקוחות ישבו על הדרגשים ואכלו על שולחנות שנראו כספסלים צרים וקטנים. בלילה הזיזו את הספסלים הקטנים, פרשו שטיחים ועוד שמיכות על הדרגשים והאורחים שכבו זה לצד זה בשורה ארוכה.

קיבלנו שתי שמיכות עבות, נקיות ומדיפות ריח נעים. בלי כל מאמץ מצאתי את עצמי נסחפת באווירת ה"טיול שנתי" של שכנינו הצעירים, ולפתע נראתה לי השינה המשותפת אתם ועם אנשי המסעדה באוהל כאפשרות סבירה ואפילו משעשעת. חששתי רק מהיציאה בלילה בחושך ל"שירותי הטבע" בנוף האבנים החשוף, בקור מקפיא של אפס מעלות לפחות.

אכלנו משהו והתארגנו לישון –עטופים במעילים, כובעים וצעיפים וכמובן גרביים חמות, (כל זה בנוסף לשכבת הבגדים החמים בהם כבר היינו לבושים) ולידנו פנסים מוכנים ליציאה בלילה. הרוח נשבה בחוזקה וחדרה פנימה דרך הפתח במרכז האוהל. כיסיתי בקפדנות את כל הגוף ובתוך השמיכות היה לי חם וטוב, אך בגלל הגובה (4200 מטרים) היה לי קשה לנשום, ולכן השארתי את האף והפה גלויים.

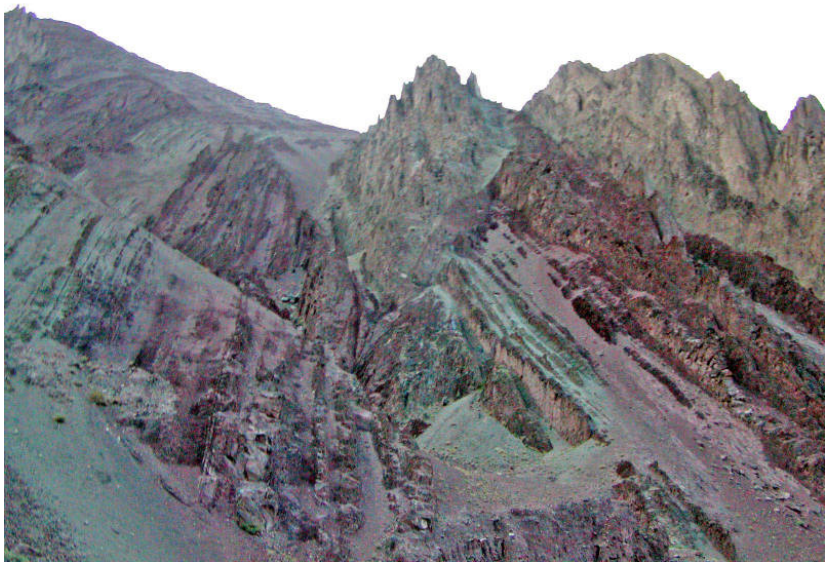
פעמיים עזרתי עוז לצאת, נאבקת בארון קטן שבעלי המקום הניחו כמחיצה, ליד הדלת שהייתה רק וילון דק. כרעתי על משטח האבנים ליד האוהלים, ובאומץ חשפתי את אחוריי לרוח המקפיאה. אך כל זה עדיין לא נראה לי כל כך נורא, אפילו צחקוקי הבנות שהתעוררו גם הן בגלל קשיי נשימה, לא הרגיזו אותי.

בעלי המקום נמו את שנתם העמוקה והשלווה על מיטות מתקפלות, כמאמר הפתגם: "מתוקה שנת עמל", ורק האורחים התעוררו בגלל קשיי נשימה או קמו מדי פעם ל"שירותים".

שוב עברה בי תחושת ניצחון: הצלחתי לשרוד משהו שנראה לי קודם כבלתי אפשרי, ביליתי לילה בקור מקפיא באוהל פרוץ, בלי שירותים בכלל, באוהל משותף!

הנוף המדברי בהמשך הדרך דמה לנוף של עמק ספיטי, אך ההרים היו גבוהים יותר ומכוסים בשלג. המפלים הקטנים והלבנים שחרצו את המדרונות והנהר שזרם לאורך העמק יצרו נוף מוזר של מדבר המכיל גם מים.

כאשר הגענו ל"מעבר השני הגבוה בעולם המתאים לנסיעה", הרגשתי שאני נאבקת על כל נשימה, כמו אחרי טיפוס בעלייה תלולה במהירות, אף על פי שאפילו לא ירדתי מן האוטובוס... אך רוב הנוסעים ואפי ביניהם לא סבלו כלל, והתרוצצו בעליזות על הפסגה הגבוהה, מצלמים ונהנים מן הנוף.

אחר הצהרים השתנו צבעי ההרים מירוק אחיד לצבעים חומים, אפורים, ירוקים כנחושת, ולפעמים אפילו אדמדמים. בעמק הצר בין שני רכסי ההרים הצבעוניים נמתחה רצועה ירוקה של עצים ושיחים משני צדי הנהר, ויישובים קטנים התחילו להופיע בתדירות גבוהה.

אחרי השממה החדגונית, שרק מחנות צבא ופועלי הכבישים ואוהליהם גיוונו אותה, הרגשנו שאנחנו מתקרבים לציוויליזציה. האווירה הפכה להיות אופטימית ועליזה ונסענו בנוחיות יחסית על כביש די תקין, לעתים קרובות אפילו במישור, במהירות גבוהה יחסית של כ-50 קילומטרים לשעה...

כמו שקורה לי פעמים רבות, דווקא כשידעתי שהסוף כבר קרוב מאוד - נשברתי ואיבדתי את הרוח הספורטיבית שהתהדרתי בה לאורך הדרך המפרכת. באופן תמוה עצרנו במרחק שעה מלה לחצי שעה לאכול, (כנראה כדי שהנהג יקבל את העמלה שלו) ואחר כך חיכינו עוד כשעה לשורה ארוכה של משאיות צבאיות שחסמו את הכביש בכניסה למחנה צבאי בדרך.

הייתי מלאת זעם על מה שנראה לי כטיפשות או חוסר התחשבות של הנהג, וניסיתי ללבות את כעסו של אפי המסכן, שלמרבה תסכולו לא יכול היה לעשות דבר מלבד לנענע בראשו בהבנה. הייתי כל כך בטוחה שאנחנו מגיעים בקרוב, עד שהתרוקנתי לגמרי מכל העוצמה הנפשית האדירה שאספתי כדי לעבור את הנסיעה, כבלון שהאוויר יצא ממנו בבת אחת. האכזבה מהנסיעה המתארכת מעבר לציפיותיי החזירה אותי לסורי, ושוב ציפיתי שהכל יקרה בהתאם להגיון ולצורת החשיבה המוכרת לי. שפכתי את חמתי על המקומיים שבמקרה הטוב נראו לי מטורפים, ובמקרה הגרוע יותר - טיפשים.

אך אולי בזכות הלימודים במקלאוד, הייתי מודעת לרגשות המוטעים ולמחשבות השגויות שבהם הייתי שבויה, ובאיזשהו אי של שפיות במוחי ידעתי כי אני נסחפת. גם אפי לא התרגש, מפני שידע שאחרי שימוש בשירותים נקיים ומקלחת חמה הכל יעבור, וחיכה בסבלנות...

הו, מה יפים החיים בלאדאק... (בקיץ!)

לאדאק הייתה עבורי גן עדן קסום, והדרך המפרכת אליה וממנה רק העצימה את התפעלותי והציבה אותה כפסגת המסע בהודו, לא רק אז, אלא גם היום לאחר סיומו. נופי הטבע הפראיים והנוף האנושי ומעשי יד האדם בלב השממה הרחוקה והמנותקת, היו כל כך שונים מכל מה שראינו קודם. שלושה וחצי שבועות עברו כחלום נעים שלא רצינו להתעורר ממנו, ועוצמת החוויה רק התגברה עם הזמן החולף.

העיר לה לא דמתה לשום מקום אחר בו היינו בהודו. הרחובות נקיים ורחבים, מדרכות מרוצפות, מכוניות פרטיות רבות, חנויות יפות ומעוצבות בסגנון מודרני, וחנויות הספרים הרבות שהכילו מבחר

מגוון. בנוסף לכל אלה התיירים שהיו ברובם אירופיים: צרפתים, איטלקים, גרמנים וכו' – אחרי חמישה חודשים בהודו המזוהמת, המוזנחת והכאוטית, התמוגגתי מכל מה שראיתי ולא שבעתי.

לאורך הרחובות היו נטועים עצים, סביב כל מלון או מסעדה היו פרחים ושיחים יפים, ויחד עם ההרים הצחיחים מסביב יצרו מראה של נווה מדבר פלאי, מעין "פאטה מורגאנה" מתעתעת שאינה נעלמת כאשר קרבים אליה.

בלאדאק המדברית אפשר למצוא צמחייה טבעית רק על גדות הנחלים או ליד הזרמים הנוצרים מהפשרת השלגים אחרי החורף. רוב העצים הצומחים בה הם מעשי ידי אדם, ונועדו לבניית תקרות, רהיטים, גדרות, או להסקה בחורף, וכמובן עצי פרי במטעים. ליד כל בית מגדלים פרחים בחצר או בעציצים על המרפסות, וכמעט כולם מגדלים לעצמם ירקות (רק בקיץ, כמובן).

אפילו בתוך העיר משתרעים שדות שעורה או חיטה, ליד הבתים והמלונות ברחובות הקטנים המרוחקים מעט מהמרכז, וגם מחלון המלון שלנו נראו איכרים קוצרים אורז או שעורה במגלים.

העיר גדושה בחנויות מזכרות, אומנות לאדאקית, דברי צמר מקומיים ותכשיטים, ו"שווקים טיבטיים" של הפליטים, שבהם אפשר לקנות הכל, מתחת לגגות מצנחים גדולים בליווי מוזיקה מערבית רועשת.

רוב התיירים מגיעים ללה מאירופה בטיסת המשך מדלהי וכך הם גם חוזרים, כך שבמהלך חופשה של שבועיים או שלושה שבועות בכלל אינם נמצאים בהודו. (בדומה לתיירים שמגיעים לאילת ולא לישראל) באוגוסט מגיעות קבוצות גדולות של צרפתים מפונקים, ומחירי המלונות והמסעדות עולים. רובם מטיילים בג'יפ צמוד, או יוצאים לטרקים (לעתים קרובות עם מדריך דובר צרפתית) שבהם מוענק להם טיפול מסור של אוכל מבושל, אוהלים, מזרונים ושקי שינה נוחים ונעימים, ואת כל הכבודה הזאת נושאים עבורם

ג'יפים או סוסים וחמורים.

תעשיית הטרקים והסיורים שולטת בלה, וכל חנות שניה משמשת גם כסוכנות נסיעות, ובחלונות הראווה אפשר לראות ציוד מטפסי הרים, שקי שינה ואוהלים המוצעים להשכרה.

המית המים המפכפכים בתעלות הצרות מאוד בצדי השבילים המרוצפים המחברים בין הרחובות הגדולים, השרו על העיר הקטנה אווירה מרגיעה כבאתר מעיינות מרפא. הפרחים בחצרות הבתים ובעציצים על החלונות והמרפסות, המקדשים הצבעוניים היפים, הלאדאקים המברכים כל אדם ברחוב ב"ג'ולאיי" בחיוך עליז – כל אלה הלכו עלי קסם והציפו אותי בתחושות אושר ושלווה אינסופיים.

אחרי ארוחת בוקר מפנקת ב"German Bakery": פרות טריים עם מוזלי פריך תוצרת בית, ויוגורט הודי חמצמץ, קפה משובח ולחמניות או לחם טרי, יצאנו לשוטט באתרי העיר, לחפש שותפים לנסיעה, או לנסיעות קצרות באוטובוסים מחוץ לעיר. בערב היינו בודקים בזו אחר זו את המסעדות המומלצות בספר או על ידי חברים שפגשנו, יושבים באינטרנט או מבלים בחדר בקריאה.

סופשבוע קסום בכפר סטוק אצל ויווק

בחיפושיו אחר טרק משולב במדיטציה הגיע אפי ל"מהאבודי סוסאייטי": ארגון ענק עם סניפים בכל הודו, העוסק בהוראת מדיטציה בסמינרים מרוכזים ובשיעורים פרטניים. אנשי המקום הפנו אותו למורה בשם ויווק שעבד בעבר בארגון, העורך סופי שבוע שבהם משלבים מדיטציה בטרק קצר של יום אחד ליד כפר מגוריו.

אף על פי שהתרשם מאוד מהמורה, חשש אפי להתחייב לבוא ל Retreat לפני שאני אפגוש אותו ואתן את הסכמתי לרעיון. זאת, מאחר שידע עד כמה הייתי מסויגת כלפי סדנאות מדיטציה שבהן לא מדברים במשך 10 ימים, גרים בתנאים ספרטניים בחדרים חד-מיניים, ויושבים שעות ברגלים משוכלות. לא הייתה בי כל שאיפה להתמודד בקשיים האלה בתנאי 'טירונות' כדי להשיג משהו, שלדעתי כבר הגעתי אליו בעצמי באופן טבעי....

אך המפגש עם בוגרי סדנת הויפאסנה, אמיליה, שגיב וכפיר בעמק ספיטי, שינה את עמדתי בנושא. עיניהם הנוגהות אור של אהבה ושלווה פנימית עוררו בי ספיקות: "אולי יש פה משהו טוב שאני לא משיגה בעצמי? אולי בכל זאת כדאי לי לנסות?"

וכך הלכנו למחרת לכפר צ'אנגספה הצמוד ללה, מעוז התרמילאים הישראלים בלאדאק, לבית שנקרא "לאדאק הפתוחה". בחצר הגדולה היו עצי פרי, שיחים ופרחים. שביל מרוצף הוליך לבית גדול, ובכניסה פגשנו אישה צעירה ויפה בהריון מתקדם, (אחר כך למדנו שזו הייתה אן, אשתו התאילנדית של ויווק) שהסבירה כי ויווק עסוק עכשיו במדיטציה, ויתפנה אלינו עוד מעט.

ישבנו לחכות לו על כסאות פלסטיק מתחת לצמרתו הרחבה והמשתפלת של עץ גדול. השמש ירדה, ריחות נפלאים של פרחים נישאו באוויר, פרפרים התעופפו מסביב, ופכפוך המים החרישי בתעלות השלים את התמונה האידילית. השלווה הנעימה כמעט כישפה אותי, והרגשתי מוכנה לעשות דברים שעד עכשיו נראו לי טיפשיים או מטורפים.

הזמן עבר במהירות ומן הבית יצא צעיר נמוך וצנום, לבוש בתלבושת הלאדקית המסורתית והתיישב אתנו מתחת לעץ. פניו היו עדינות ושלוות ועיניו קרנו בחום ובאהבה. ויווק הסביר כי נגור בחצר בית אחותו בכפר סטוק, באוהלים נפרדים לכל אחד מהמשתתפים. נלמד ונתרגל מדיטציה בישיבה, בהליכה, בעבודה, בטבע, ובטרק. במשך כל הסדנה נשמור על מה שנקרא "Noble Silence", מלבד שיחות סיכום בערב.

אודה ואתוודה כי הסכמתי ללכת לסדנה למרות התיאור שלו, ולא בגללו. שינה באוהל בלי שירותים "אנגלים" צמודים, שתיקה כמעט מוחלטת במשך שלושה ימים, וישיבה ממושכת בשיכול רגלים, לא נראו לי מרנינים ומושכי לב, וזה בלשון המעטה...

אישיותו הנלבבת והפתוחה של ויווק, והפשטות בה התייחס לעצמו ולמעשיו שבו את לבי, והכניעו את שרידי ההתנגדות שעוד נותרו בי להשתתפות בסמינר. העיר הנפלאה ואנשיה החביבים פירקו אותי מכל התחמושת שלי במאבק נגד מה שאז קראתי לו: "ג'מבו-ממבו".

מראה הכפר הקטן סטוק עטף אותנו בחמימות: בתים קטנים נבלעו בלב עצים ושדות ירוקים, ובצדי הרחובות פכפכו תעלות מים צלולים. הג'יפ שנשלח להביא אותנו עצר ברחבה מאובקת בשולי הכפר, ומשם צעדנו ברגל ברחובות הצרים בין בתים בנויים מלבני בוץ, שחומות גסות וציוריות חיברו ביניהם.

בית משפחתו של ויווק היה קטן ומגושם מבחוץ, קירותיו מחוספסים ונטולי טיח וצבע, ובחצרו גינת פרחים צבעונית שהפיצה ניחוחות משכרים. מסביב לבית השתרעו שדות חרדל ואפלפה צהובים ולבנים, ומאחוריהם נמתחו שדות שעורה ירוקים.

ישבנו בחדר ההסבה, על מזרונים ושטיחים צבעוניים ליד שולחנות מסורתיים נמוכים וצרים, שתינו תה ואכלנו ארוחת בוקר פשוטה: חביתה, ירקות מאודים ולחם מקומי, מעין פיתה תפלה

.

מלבדנו היו בסמינר גם מריה ההולנדית, המגיעה מדי קיץ להתנדב בכפר בעמק נורבה, סנדרין, בלגית שטיילה בהודו לבדה, וסוזאנה, ישראלית צעירה שזה היה ביקורה השני בהודו.

אחרי הארוחה עלינו ל"אולם המדיטציה" על הגג: חדר לא גדול במיוחד שכולו מזרונים מכוסים בסדינים ובשטיחים, וחלונותיו פונים אל הנוף המרהיב. ויווק הסביר לנו מה צפוי לנו ביומיים הבאים, ואת כללי ההתנהגות שאנחנו מקבלים על עצמנו: לא לדבר ולא להשתמש בתנועות כרמזים, לא לקרוא, לכתוב, לצייר או לצלם, (שני האיסורים האחרונים היו קשים במיוחד על אפי) לא לעשות סקס ואפילו לא לחשוב מחשבות מיניות, ולישון באוהלים נפרדים בחלקת המגורים מעבר לשדה הסמוך לבית.

מבין המשתתפים הייתי היחידה שלא תרגלה מדיטציה אף פעם לפני כן, וחששותיי מ"כישלון מביש" (בבורותי הגדולה לא הבנתי כי אי אפשר בכלל לדבר במושגים כאלה על מדיטציה) התחזקו. לכן הקדמתי תרופה למכה הסברתי לויווק שהכתף שלי כואבת, וקשה לי לשבת בשיכול רגלים הרבה זמן. מלבד זאת אני סובלת מגירויים ועקצוצים אלרגיים בפניי, שלפעמים אפילו מעירים אותי מהשינה, ואינם מפסיקים עד שאני מגרדת את המקום המציק. ויווק הקשיב לרשימה הארוכה של המוגבלויות שהצגתי לפניו בשלווה וקיבל אותה בהבנה. בכל זאת ביקש מאתנו לנסות לא לשנות את תנוחת הישיבה, ולא להזיז את הידיים ולגרד בזמן המדיטציה. במקום זה הציע להתבונן בכאב או בגירוי, בלי להעניק לו משמעות כלשהי. נענעתי בראשי בהסכמה, אך הייתי בטוחה שלא אצליח לשבת במשך חצי שעה בלי להזיז את הרגלים ובלי לגרד את פניי

התחלנו במדיטציה מודרכת בה הסביר לנו איך להתרכז בנשימות בלבד ולחזור אליהן בסבלנות בכל פעם שהמחשבות ישתלטו עלינו, מבלי להילחם בהן. ויווק לימד אותנו להתרכז בכאב או באי נוחות אחרת

ולהתבונן בהם מבחוץ, כמשהו חולף שאיננו חלק מאתנו, עד שיפסיקו להטריד אותנו. בסבלנות ובכבוד המליץ לראות כל מה שמסביבנו ובתוכנו כ"לא טוב ולא רע" – אלא קיים וחולף, בא והולך ולא משפיע עלינו וכך להגיע לניקיון ושלווה ב"mind" שלנו.

בחוסר אמון מוחלט "התבוננתי" בסקרנות ברגליי הכואבות ובעקצוצים המגרדים בפניי, התרכזתי כולי במקומות הללו ולתדהמתי, תוך דקות ספורות נעלמו הכאבים והגירוי נפסק! בהדרגה הרפיתי את חלקי גופי עד שישבתי נינוחה, והכאבים החזקים בכתף נמוגו בהדרגה כאילו עברתי טיפול מפנק בשיטת "אלכסנדר"...

צלילי הגונג העדינים היו הסימן להפסיק, ואחרי דברי הכנה של ויווק תרגלנו חצי שעה בלי הדרכה, ושוב חצי שעה של מדיטציה בהדרכתו הצמודה. בדממה ירדנו לארוחת צהרים בחדר ההסבה, שאותה אכלנו לפי הדרכת ויווק: "mindfully" – כלומר בתשומת לב מוחלטת לכל נגיסה ולעיסה. האכילה האיטית והלעיסה נראו לי מלאכותיים ומאולצים, ומחשבותיי נדדו לתהייה על שותפיי לסדנה ודיירי הבית הקטן.

אך לא הייתי מתוסכלת, שהרי לא ניסיתי לבצע את ההוראות בשלמות, ונסחפתי בחוסר השיפוטיות שתרגלנו במדיטציה.

אחרי מנוחה באוהלים נפגשנו שוב לקול הגונג, להדרכה ולהליכה תוך "mindfulness", כלומר התרכזות בפעולת הרגליים בלבד. שוב נחנו ושתינו תה בהתכוונות מלאה, ואחר כך יצאנו למצוא לעצמנו עבודה בבית ובחצר שתיעשה "mindfully", בתשומת לב מלאה לכל תנועה ופעולה. אני עליתי לחדר המדיטציה ויישרתי את הסדינים שהתקפלו בזמן ההליכה. אחר כך אספתי מעט אשפה שמצאתי מאחורי הבית, באזור המטבח, מכיוון שהחצר והשדה היו נקיים מאוד.

לא אוכל התהדר בביצוע מושלם של המשימות האלה. בין המבוכה שעלתה בי כתוצאה מעצם ההשתתפות בפעולות שנראו לי חסרות תועלת ומגוחכות, ובין סתם מחשבות על מה שהיה ומה שיהיה, חזרתי מדי פעם להתרכז במה שאני עושה, במעין "מצוות אנשים מלומדה", שהרי אם אני כבר פה מוטב שאנסה לבצע הכל היטב ככל האפשר...

חשבתי על עבודות כמו ניקיון, רחיצת כלים, או תליית כביסה שעשיתי בבית בתשומת לב ומתוך מחשבה מדוקדקת, ועל תחושת הסיפוק המרגיעה והמטהרת שהסבו לי. נזכרתי באמי המנוחה, שנהגה להזכיר לי בילדותי להתרכז באכילה, והתחלחלה כאשר ראתה אותי קוראת ספר בזמן הארוחה. האם הייתה בודהיסטית לא מודעת, כאותו גיבור במחזהו של מולייר שלא ידע כי הוא מדבר פרוזה?

אחרי הצהרים יצאנו אל השדות למדיטציה של הטבע, אך שעה וחצי של ישיבה בשדה היו זמן ארוך מדי עבורי. אף על פי שהשמש היורדת לאט בפאת השדה, הריחות, הדבורים והפרפרים העסוקים ברבייה ואיסוף דבש היו נושא מענג למדיטציה. מאידך לא מצאתי כל רע בסתם ישיבה בלב השדה הפורח, כאשר מחשבותיי עוסקות בעיקר במקום הנעים שבו אני נמצאת ובאנשים החביבים סביבי.

הגונג קרא לנו להפסקה ומנוחה באוהלים, ואחריה לארוחת ערב טעימה מאוד בחדר ההסבה, ואז שוב לחדר המדיטציה על הגג, למדיטציה מודרכת ושיחה של ויווק שסיכמה את היום הראשון. אחרי השיחה נשאר זמן לשאלות שלנו. למרבה ההפתעה לא נשאלו שאלות רבות, אף על פי שזו הייתה ההזדמנות הראשונה שלנו מהבוקר לפתוח את הפה ולדבר...

הלכנו לישון באוהלים אישיים, שהוצבו מבעוד יום על העשב הרך בחורשה קטנה הצמודה לחצר, על שטיחים קטנים שריככו את השכיבה. בבית היו רק שירותים פרימיטיביים, בור באמצע הרצפה של חדר ריק קטן סגור על הגג, שלא היה בו אפילו דלי מים, רק חור קטן במרכזו, שמתחתיו היה חדר קטן שבו הצטברו ההפרשות לשימוש כקומפוס לזיבול השדות.

ליד האוהלים לא היה שום מתקן לשירותים, מלבד שני כיורים וברזים המחוברים לשני מכלי מים גדולים. אך ליד החומה שהקיפה את החורשה זרם הנחל הצלול, ובלילה אפשר היה לצאת אליו או לשדה לידו, ולהשליך את הניירות לפח האשפה שהוצב בחורשה. היציאה בלילה לשדה ולנחל לקול המיית הרוח בעצים, הייתה כל כך נעימה עד שאפילו אני, קפדנית ככל שהייתי בנושא הזה, עמדתי במבחן בכבוד. אפילו לרגע לא עלו הרהורי כפירה כהרגלי בנסיבות כאלה, כמו: "מדוע צריך לסבול בתנאים כאלה כשאנחנו משלמים די הרבה?" (40 דולר לאיש לכל סוף השבוע)

אחרי שינה נעימה בחיק הטבע, מכורבלים בשקי השינה החמים ומלווים ברחשי פלג המים בשדה לידינו והמית הרוח הנושבת בעצים, העיר אותנו הגונג בחמש בבוקר. בחדר המדיטציה הכניס אותנו ויווק בקולו הענוג והחרישי למצב של מודעות והתבוננות במחשבות. שוב הזכיר לנו כי המחשבה פועלת בערמומיות ובחמקמקות, ודווקא כאשר נדמה לנו שהובלנו אותה לכיוון שאנו רוצים בו – היא מתגנבת וחודרת אל השקט שהשגנו לרגע. שוב חזר והדריך אותנו איך לעמוד על טיבם של המחשבה ופעולת המוח, ולהבין מדוע הם פועלים כפי שהם פועלים.

אחרי ארוחת הבוקר יצאנו לטרק קצר ליד הכפר בלוויית אחותו של ויווק ובתה, מאחר שהוא עצמו היה חולה ונאלץ להישאר בבית. צעדנו בין החומות לאורך התעלות והזרמים, ויצאנו אל המרחב הפתוח שמחוץ לכפר.

באיטיות ובמודעות מלאה לכל צעד, טיפסנו בשביל שהתפתל על המדרון והפך תלול יותר ויותר, למרות הבטחותיו של ויווק שהטרק יהיה כל כך קל עד שאפשר יהיה לעשות אותו נעולים בכפכפים! (לאמיתו של דבר לא שיקר, עבורו הטיפוס באמת היה קל והלאדקים רגילים לטפס בכפכפים...)

ההרים מסביב היו קרחים ושוממים, ורק שיחים ופרחים מעטים גיוונו את הצבע החום ששלט מסביב. הרגשתי שהנשימה שלי הופכת יותר ויותר כבדה בגלל הגובה, (התחלנו ב3700 בערך והגענו ל4900 מטרים) אך מאחר שלעתים קרובות עצרנו למנוחה לקול צלילי הגונג בו הכתה אחייניתו בת ה-12 של ויווק, הצלחתי להתגבר על העייפות וקשיי הנשימה.

בצהרים עצרנו על הפסגה להפסקת תה וארוחה קלה, שהובאו בתרמוס ובקערות סגורות שהוציאו המדריכות מתרמיליהם, ואחריהם נשלפו כבמטה קסם, עוד ועוד צלחות פלסטיק וכוסות זכוכית, כמו מתוך תיקה הפלאי של מרי פופינס... הכל נעשה בדממה, כשאנחנו מרשים לעצמנו רק תנודת ראש קלה וחיוך של תודה למדריכות החייכניות.

על פי התוכנית שהתווה לפנינו ויווק מראש, התפזרנו אחרי הארוחה בין ההרים והערוצים, ונשארנו לבד במשך שעתיים וחצי. מצאתי ערוץ קטן, מלא פרחים ושיחים קטנים שהדיפו ריחות נפלאים. בין קפלי הקרקע הייתה שקערורית, שנראתה כאילו נוצרה במיוחד לממדי גופי. לא התכוונתי לישון, שהרי השהות הארוכה בטבע נועדה למדיטציה, ולא לשינה. אך חששתי שהישיבה הארוכה על האדמה תזיק לכתף הרגישה שלי, וחשבתי כי מוטב שאתן לגוף לנוח. שכבתי מקופלת בתוך הקערורית, ומייד נפלה עליי שינה עמוקה ונעימה.

כשהתעוררתי, התעננו השמים ונשבה רוח קרירה. ישבתי מול ההר, והתרכזתי בשיחים ובפרחים שעליו, מתעלמת מטיפות הגשם הבודדות שהחלו לרדת. הייתי כל כך מופתעת מן השינה הטובה שבה שקעתי בלי כל מאמץ, בלי שום תכנון, בחוץ על האדמה החשופה!! אילו מישהו היה אומר לי לפני כן, שאמצא בתוכי שלווה כזאת, שתאפשר לי לשכוח הכל ולהתעלם מהאדמה הנוקשה והאבנים הבולטות, הייתי צוחקת ומבטלת אותו בזלזול...

ישבתי נינוחה ורפויה, ראשי זקוף אך לא מאומץ, ותחושת העונג הציפה אותי עד כי דמעות אושר נקוו בעיני. הרגשתי כי משהו בלתי צפוי ולא יאומן מתרחש בתוכי, משהו הסותר את כל האמיתות המוצקות שהרכיבו את מה שקראתי לו: "האישיות שלי". ידעתי כי הצלחתי להתגבר על הדעות הקדומות והחששות שעצרו אותי עד אז, והתמלאתי סיפוק אדיר.

בשעה שנקבעה מראש התאספנו ויצאנו בדרך חזרה. אך הפעם, אולי בגלל הגשם שטפטף או החשיכה המתקרבת, טיפסו המדריכות שלנו על המדרונות התלולים במהירות ובלי הפסקות. הדרך חזרה הייתה קשה יותר, השבילים הצרים שהקיפו את המדרונות נטו באלכסון ולא אפשרו להניח את כפות הרגליים בביטחון על משטח ישר. עלייה לפסגה הגבוהה והתלולה ביותר נעשתה בלי שביל בכלל, כמו עכבישים המטפסים על קיר מאונך.

מחשבות שליליות השתלטו עליי: "מדוע הדרך כל כך קשה בניגוד גמור להבטחות של ויווק? מדוע המדריכות דוהרות קדימה בחוסר אחריות, ואינן בודקות מה קורה להולכים מאחור?"

איבדתי את היכולת להתבונן במתרחש בלי לתת לו משמעות של "טוב או רע" ולקבל את המציאות בלי שיפוטיות. לא הצלחתי להפריד בין אי הנוחות שלי וביני, ולא הייתי מסוגלת ליישם את מה שלמדתי בהתלהבות במקלאוד, ואצל ויווק עצמו במהלך סוף השבוע. שמחתי על נדר השתיקה, מפני שאילו יכולתי לדבר וודאי הייתי מתלוננת בלי סוף, ומאיימת לעצור עד שמישהו יבוא לאסוף אותי במסוק או על חמור...

איכשהו, בכוחות שאספתי ממקומות נעלמים בתוכי, פשוט כי לא יכולתי להישאר מאחור, ובהליכה על ארבע במקומות המפחידים, העפלתי לקצה המדרון. גם הירידה לכפר נדמתה כארוכה הרבה יותר מן העלייה שעשינו בבוקר, מאחר שסבלנותי פקעה ורציתי כבר להגיע לאוהל ולשכב.

אך כוס תה חמה ומנוחה באוהל הנעים פיזרו את המחשבות הקודרות שהתעננו בתוכי, וכיבו את הכעס והתסכול שבערו בי בזמן ההליכה. שרועה בנינוחות על השטיח ומרפה את שרירי המכווצים, התגמדו הקשיים והתסכול ונראו חסרי חשיבות, וגם הכעס והתלונות שקעו והתמוססו עד שנעלמו לחלוטין.

בערב סיכם וויווק את היום, ושאל כל אחד מאתנו איך הרגיש במשך היומיים שעברו. הפעם כולם דיברו וסיפרו על חוויותיהם. כולם נהנו מאוד, ומריה ההולנדית סיפרה על כאבים בלתי פוסקים שהיו לה בכל מיני מקומות, עד שהבינה שהיא עושה מדיטציה על האגו שלה ולכן אינה מסוגלת להיפטר מהכאבים...

עבורי, ביחד עם ההפתעה על כך שנרדמתי בחוץ, על האדמה החשופה, בלי שום תכנון או מאמץ, הגילוי המסעיר ביותר במהלך היומיים האלה היה התמוססות המצוקות הפיזיות המוחשיות והיעלמותן כאשר התרכזתי בהן, וההבנה כי כמו המחשבות, גם הן באות והולכות כעננים השטים בשמים. ההישג הקטן הזה היה מופלא בעיני, והקשר המוכח בין כאבים וגירויים פיזיים חזקים וברורים ובין השליטה במחשבות, סילק כל ספק שעוד היה בי באשר למדיטציה.

אז עוד לא הגעתי לרגעים ארוכים של ניקיון ממחשבות, ולא הכרתי את הצמרמורות הנעימות ורפלקס החיוך שאני מרגישה כיום באותם רגעים. רוב הזמן הייתי עסוקה בהרפיה ובהתבוננות בגירויים ובעקצוצים, בכאבים בכתף וברגלים הרדומות והכואבות. השיא היה כאשר הרגשתי קלילה וחסרת גוף ומרוכזת בנשימות בלבד.

עכשיו ידעתי כי מדיטציה אינה קסם או מאגיה מסתורית, אלא טכניקה ליצירת שלווה והרמוניה פנימית, שאפשר ליישם את עקרונותיה בחיי היום מעבר לישיבה הקבועה של חצי שעה או שעה, וידעתי כי רכשתי לעצמי כלי בעל עצמה אדירה שישפיע על חיי לתמיד.

הפתעה נוספת של הסדנה הייתה הקלות שבה עברתי את השתיקה הממושכת, והעובדה שלא גרמה לי כל סבל. להפך, המנוחה המוחלטת מכל התנהגות חברתית או זוגית, וההסתגרות המרוכזת כל כך עם מחשבותיי, כשאני בוחנת אותן ומודעת אליהן באובייקטיביות, הסבה לי הנאה רבה וסיפוק גדול. אף על פי שתמיד החשבתי את עצמי כאדם מודע לעצמו, ונהגתי לנתח את מחשבותיי ומעשיי לתיאבון ואפילו בהגזמה, הפעם זה היה שונה. הצלחתי לעשות זאת כמעט בלי להעניק משמעות או לשפוט, וכך להעמיק ולהגיע לראייה קרובה יותר של המציאות כפי שהיא שבאמת, ולא כפי שאני תופסת אותה במחשבותיי או ברגשותיי.

ויווק לימד אותנו מדיטציה של אהבה, (מטה) בה מאחלים שחרור מהמחשבות השגויות ומהרגשות המוטעים ורק אושר ובריאות לקרובים ולרחוקים, לאויבים ולכל היצורים האנושיים והחיים בכלל.

למחרת שוב העיר אותנו צליל הגונג בחמש בבוקר, וישבנו למדיטציה אחרונה, כשוויווק רק נותן את הדחיפה הראשונה ואנחנו ממשיכים באופן עצמאי.

אחרי המדיטציה הזאת שוחררנו מנדר השתיקה וכולם דיברו בחופשיות, סיפרו על חוויותיהם ורגשותיהם במהלך הסדנה.

ויווק סיפר על עצמו: הוא נולד בכפר סטוק, למשפחה ענייה מאוד שגרה בבקתת חימר קטנה שכיום משמשת להם כרפת. אמו נפטרה כשהיה בן שש, ואביו נאבק לפרנס אותו ואת אחותו הגדולה בעבודות מזדמנות אצל האיכרים השכנים.

בדיוק באותו זמן הגיעו לכפר מיסיונרים פרוטסטנטים מלה, והציעו לאיכרים העניים לקחת את הילדים הקטנים לבית ספר בקשמיר, כדי שיקבלו חינוך טוב יותר. האב התלהב לסיכוי שבנו יהיה רופא או מהנדס, והסכים שהמיסיונרים ייקחו אותו אתם.

עד גיל 12 למד ויווק בבית הספר הנוצרי בקשמיר והפך לנוצרי אדוק. אך אז התפתחה מתיחות בין הנוצרים והבודהיסטים בלאדאק, והם נזכרו בילדים ש"נשבו" בין הנוצרים. ראשי הקהילה הבודהיסטית נסעו לקשמיר, הוציאו את כל הילדים מלאדאק מבית הספר הנוצרי, והעבירו אותם ללה. שם סגרו אותם בבית הספר המקומי, כדי שלא ייפגשו עם המיסיונרים שפעלו בלה.

לאחר חצי שנה לא יכלו אנשי הקהילה הבודהיסטית להמשיך ולממן את החזקת הילדים בבידוד בלה, ונענו להצעתו של נזיר בודהיסטי מבנגלור לקחת את הבנים למנזר שלו, ולתת להם חינוך בודהיסטי.

במנזר היה ויווק הילד הגדול ומנהיג חבורת הילדים שנלקחה מהמנזר הנוצרי. כנוצרי אדוק נאבק כמיטב יכולתו בנזירים ובתורה הבודהיסטית שלימדו. אך במהלך השנה הראשונה, בלי שידע איך או מתי בדיוק זה קרה, הפך בודהיסט. המהפך היה כל כך מושלם עד שלאחר סיום הלימודים החליט להיות נזיר. לא כל הילדים במנזר הגיבו כך למעבר, וחלקם עדיין נוצרים.

ויווק למד שלוש שנים במוסד בודהיסטי גבוה בבורמה, שבו מדגישים מאוד את המדיטציה, וכשגמר ללמוד חזר ללאדאק ו"הוריד את הגלימה", כלומר הפסיק להיות נזיר.

בתחילה עבד בסניף המקומי של מרכז מהאבודי למדיטציה, אך התפקיד שקיבל שם היה אדמיניסטרטיבי בשל כישוריו והידע שלו באנגלית. לאחר שבקשותיו החוזרות ללמד מדיטציה לא נענו עזב, והקים יחד עם שותפים את "לאדאק הפתוחה". גסטהאוז המשמש גם כמרכז טיפולים הוליסטיים, והוא מלמד בו מדיטציה.

אחותו של ויווק ובעלה, שתי בנותיהן בנות העשרה, ואשתו ההרה, היו אתנו בבית במשך כל סוף השבוע בלי להשמיע קול, כצללים מרחפים בדממה. הבעל עובד כפועל והם חיים בפשטות: מגדלים ירקות, שעורה, תפוחי אדמה, חרדל ועצי פרי שונים. בבית אין מים זורמים, והפלג הזורם ליד הבית משמש לשאיבת מים, רחצה ובישול, כביסה וניקוי כלי האוכל.

אך הבית היה נקי, מסודר, ומרוהט בצורה מסורתית אך בטעם טוב. בחדר ההסבה המכוסה בשטיחים וכריות צבעוניים ניצבה שידה גדולה מעץ כבד, עליה היו מוצגים צלחות וספלים מעוטרים, ומעליה היו תלויים סירים גדולים ממתכת מבריקה בסגנון אירופי מיושן. להורים ולבנות שני חדרים קטנים, וויואק ואשתו הצעירה ישנו בחדר השלישי, כשרק וילון דק שימש להם כדלת.

מלמעלה קירבה אותו לבודהיזם ועודדה אותו לעזוב את הנצרות.

ויווק הסביר מהו ההבדל בין הדתות הגדולות: הנצרות, היהדות והאסלם, ובין הבודהיזם. בעוד שבדתות האלה נדרש המאמין לקבל את מה שנכתב על ידי ישו, משה, או מוחמד, רק מפני שהם כתבו זאת, הבודהיזם אינו מכתיב אמיתות אלא מצפה שבני אדם יגיעו למסקנות בעצמם, ואז יחליטו אם לקבל את דברי הבודהה והמורים הגדולים שבאו אחריו. היכולת להגיע למסקנה בעצמו בלי הכתבה מלבד עדינותו, רגישותו, והאהבה שלו לכל אדם, התפעלנו גם מהחשיבה הבוגרת והבנת החיים המעמיקה שלו כשהוא רק בן 32! נסיבות חייו הקשות לא הפכו אותו למריר או נוקשה, כמו שעלול היה לקרות. מכל מה שעבר עליו למד ופיתח סובלנות וקבלה שעזרו לו להתגבר ולהגיע לאן שהגיע.

"לינה כפרית" בכפר סומור

שלושה ימים טיילנו בג'יפ בעמק נוברה עם זוג ישראלים בני גילנו, ושוב התפעמנו והתרגשנו מצבעי ההרים באדום, חום, ירקרק נחושת ואפור, והעמקים המשובצים בכתמי ירוק שביניהם. ביקרנו במנזרים עתיקים בלב שדות ועצים, שסלעים גדולים מעוטרים במנטרות צבעוניות היו פזורים סביבם. אך כמו

במקומות אחרים בהודו, הפגישה עם המקומיים והתבוננות בחייהם היו חוויה הרבה יותר חזקה מהטבע ונופיו.

הג'יפ היטלטל במעלה הכפר סומור, בדרך תלולה וצרה, מקפץ מעל על אבנים ופלגים, כשאנחנו מחפשים את כתובת ה"Home Stay" שקיבלנו ממריה ההולנדית בסוף סדנת המדיטציה. במקרה נתקלנו בדרך בבעלת הבית העליזה והנמרצת שעלתה מייד לג'יפ העמוס וכיוונה את הנהג.

הבית והחצר סביבו נראו כגן עדן קטן: בית המשפחה המטופח והמוחזק היטב, חלונות העץ האדומים הגדולים שלו, גינת הפרחים וחלקת הירקות הגדולה בחצר. במרכז רחבת דשא גדולה בחצר צמח עץ גדול שסביב גזעו נפרש גג עשוי ממצנח גדול, ומתחתיו הוצבו כמה שולחנות וכיסאות לארוחות בוקר ולשתיית תה לאורחים. בקצה החצר ניצב ביתן חד-קומתי מסויד בלבן בוהק ובו ארבעה חדרי אורחים עם שירותים צמודים בגדלים שונים, נושק לשדות הירוקים המשתרעים שמאחוריו.

קיר אחד בחדר שלנו היה כולו חלון זכוכית, וגם בשני הקירות שלידו נפערו חלונות גדולים אל השדות הירוקים והעצים שהקיפו את החדר ונראו כהמשך ישיר שלו.

אחרי טיול רגלי ארוך ברחבי הכפר שכבנו לנוח במיטה המוקפת בשלושת החלונות וחשנו כאילו אנחנו נמצאים בחוץ, בלב השדה הירוק! התבוננו בשמים הכחולים ובעננים הלבנים השטים בהם, נשמנו את האוויר הנקי עם ריח השדות הרענן, וחייכנו זה אל זו באושר. נאנחנו ואמרנו: "הלוואי ואפשר היה להישאר במקום הזה לנצח!"

התחושה זאת ליוותה אותנו כל הזמן בלאדאק, אך מדי פעם הזכרנו לעצמנו כי בספטמבר מתחיל הקור עם הסתיו, ובחורף קשה לחיות באזור המבודד והנידח הזה, כך שאולי לא היינו רוצים להישאר באמת "לנצח", אלא במשך קיצים רבים...

בעל הבית ואשתו הגישו לנו ארוחת ערב טעימה מתבשילי המטבח הלאדאקי בחדר ההסבה הגדול, ואחר ישבו לאכול את ארוחתם במטבח עם הפועלים ושאר בני המשפחה. רצפת החדר הגדול הייתה מכוסה בשטיחים צבעוניים, ליד הקירות היו מונחים מזרונים מכוסים בשטיחים, וצלחות האוכל הונחו על "שולחנות/ספסלים" קטנים מעץ מקושטים בעיטורים צבעוניים.

לארוחה הצטרפו זוג איטלקים צעירים ממילאנו שהתארחו באחד החדרים, וסיפרו על עירם ועל מסעותיהם האקזוטיים במרוקו, בטימבוקטו, ובהודו בנסיעות קודמות.

בתופעה הזאת נפגשנו מדי פעם במסענו: צעירים מערביים נמשכים למה שנקרא "העולם השלישי", מנצלים כל הזדמנות להיות בו, ולעתים נשארים להתנדב ולעזור לאנשים שם. חוסר הדאגה ותחושת השובע והנינוחות של צעירי המעמד הבינוני במדינות הרווחה באירופה המערבית, אוסטרליה וניו זילנד, דוחפת אותם לצאת למסעות האלה, מעין "היפוך" מרדני של החופשה הבורגנית הטיפוסית.

אבודים בשטח המרעה של הכפר

הכפר סומור כל כך הלהיב אותנו, עד שוויתרנו על נסיעה בג'יפ לנקודה הצפונית ביותר בהודו עם הזוג שהצטרף אלינו לטיול, ויצאנו לשוטט ברגל לבדנו. היה יום בהיר ונעים, והתחלנו לרדת בדרך הראשית העוברת בלב הכפר, מתפעלים מן הבתים הקטנים והיפים המוחזקים היטב, מוקפים עצים ושיחים ומקושטים בפרחים שהפיצו ריחות נעימים. מפעם לפעם עצרנו ליד הנחל שזרם בצד הדרך כדי לשטוף את הפנים, להרטיב את הרגלים ולמלא את בקבוק השתייה במים הזכים.

אפי ישב לצייר את הנוף ליד סטופה עתיקה שמתחתיה נוצרה מין מנהרה קטנה, ואני יצאתי לחפש מקום רומנטי לשירותי טבע. עדרי כבשים ועזים, ואנשים שירדו עם שקים או שקיות לכיוון הכפר עברו מדי פעם בדרך, מברכים אותנו ב"ג'ולייי": המלה הלאדקית המשמשת לכל דבר: בוקר טוב, ערב טוב, שלום, תודה, מה שלומך, ועוד. אפי ניצל את מי הנחל הנקיים ושטף את החלק התחתון של מכנסיו המתפרקים, ושנינו ישבנו שם מתענגים בשמש החמימה, עד שהתייבשו.

למטה בצד הדרך הייתה בריכה גדולה מוקפת עצים ושיחים, שההר המושלג השתקף בתוכה. אפי רצה מאוד לצלם אותה מקרוב, ולכן ירדנו אליה. אך לאחר הצילום התעצלנו לעלות בחזרה לדרך המלך, והמשכנו בשביל שהתפתל הצידה בין השדות, מקווים שיביא אותנו לדרך הראשית במקום נמוך יותר.

צעדנו בנינוחות בין הגדרות ותעלות המים, ומבלי משים התרחקנו מאוד מן הדרך שעזבנו. לא הבחנו איך ומתי נעלם השביל, והתחלנו ללכת על אבנים גדולות ליד ובתוך הנחל הרדוד. המשכנו ללכת, אך מצאנו את עצמנו כלואים בין שתי חומות אבני בוץ בצדי הנחל, שמעליהן הייתה גדר קוצים דוקרניים ויבשים, סבוכים מכדי שנוכל להפריד ביניהם ולעבור מעל החומה. המים היו קרים מאוד, והרגשנו שהרגליים שלנו מתחילות לקפוא. הנחל הפך מלכודת מכאיבה שהבהירה לנו כי עלינו למצוא דרך לצאת ממנו מייד.

אחרי חיפושים מייגעים מצאנו מקום בו החומה הייתה יותר נמוכה והקוצים פחות סבוכים, ואפי הצליח לקרוע בתוכם פתח שדרכו עברנו בזהירות. מצאנו את עצמנו על מדרון גדול מכוסה עצים פרחים ושיחים קוצניים. פרות, כבשים, עזים וחמורים עמדו בתוכו וכרסמו את העשב.

במתחם הגדול לא נראו אנשים, וקצותיו היו מגודרים בחומות ובקוצים. התרוממנו על בהונותינו כדי לראות מה נמצא מעבר לחומות, אך היו שם רק עוד שיחים קוצניים ועצים צפופים, ולא נראתה כל דרך או שביל, קטנים ככל שיהיו.

חשבנו שאם נמשיך לרדת במדרון ליד החומה אולי נראה דרך מחוץ לחומה, ואז נעבור מעליה, או שבדרך פלא תתגלה בתחתית הגבעה יציאה מסודרת מן המתחם הסגור.

אך ההליכה במדרון הסתבכה והתארכה, מאחר שנתקלנו במכשולים - סבכי קוצים, סלעים גדולים או נחל מים, שאילצו אותנו לעקוף ולהתרחק ממחוז חפצנו. הנטייה שלי לקלסטרופוביה גרמה לי לחוש כלכודה במעין "שנגרילה" אגדית ריקה מאנשים, שאין שום דרך לחזור ממנה אל הציוויליזציה...

אחרי שלוש שעות של תעייה שנראו לי כנצח, נוכחנו כי ההתעקשות של אפי, שלא איבד את עשתונותיו כמוני, השתלמה. בתחתית המדרון היו סלעים ענקיים, ולידם נראו סימנים ראשונים של תרבות: ערמת בגדים ונעלים ישנים שנראה כי הושלכו לשם מזמן. לא רחוק משם ראינו גדר אבן נמוכה שהפכה לגדר שיחים, ונדמה היה לנו שיש בה פתח. כשהתקרבנו, ראינו שלא רק שיש שם פתח מסודר, אלא דרך עפר מסודרת מחוץ לחומה!

אנשים שעברו בדרך ובתים קטנים שהתרבו ככל שהמשכנו ללכת העידו כי חזרנו לכפר וההרפתקה הקטנה שלנו נגמרה בכי טוב שלא כמו בסרטים...

פסטיבל מקומי צנוע בטוקצ'ה

בשביל קיצור צר ומרוצף שהתפתל בין גדרות וחומות בדרך מהמלון למרכז העיר בלה, הלך גבר אוחז בשני חצים גדולים ומהודרים. במערב סיקים ראינו אימוני קליעה למטרה וידענו כי הספורט הזה פופולארי בצפון הודו. כאשר שאל אפי את הגבר אם צפויות תחרויות קשתים בסביבה בזמן הקרוב, ענה באנגלית טובה: "לא תחרויות, אבל אם תלכו לכפר שנקרא טוקצ'ה, שנמצא במרחק קילומטר וחצי מלה, תוכלו לראות אימונים בחץ וקשת מ-2 אחרי הצהרים, ובערב יהיו גם ריקודים ומוסיקה." אחרי שהודינו לו על אדיבותו, נאלצתי להודות כי שוב זכינו בהזדמנות לחוות אירועים מעניינים ואותנטיים הודות לתכונות החוצפה והנודניקיות (בעיניי...) של אפי.

עוד לפני שהגענו לטוקצ'ה שמענו קולות תיפוף, אך שום דבר המזכיר חגיגה או אימוני קשתות לא נראה בכפר. אישה שעמדה ליד חנות קטנה שלחה ילדה קטנה להוביל אותנו בשביל מרוצף בין חומות, גדרות, ושדות ליד הנחל, עד למקום בו הנחל התרחב ומעליו עבר גשר עץ ארעי.

על משטח חולי רחב ידיים ניצב אוהל צבעוני גדול בצורת מלבן, ולידו מתחם מגודר בבדים כהים שממנו עלו ריחות בישול. קרוב יותר לאוהל הגדול התרוממה תלולית עפר גבוהה שעליה נשענה מטרה גדולה.

ליד הקיר המרכזי של האוהל ישבה שורה ארוכה של נשים קשישות לבושות בתלבושת הלאדקית המסורתית: שמלות כהות וכבדות וחגורות צבעוניות, כובעי צילינדר גבוהים צבעוניים מקושטים בסרטים, ושכמיות צבעוניות מבדים מבריקים מונחות על כתפיהן וקשורות לצווארן. בקצה השורה ישבו זקנים מקומטים לבושים מעילי צמר שחור מסורתיים עם חגורות בצבעים זוהרים ומגלגלים מחרוזות תפילה בידיהם.

בכניסה לאוהל ישבה תזמורת קטנה: שלושה מנגנים בחלילים קצרים ועבים בעלי צלילים גסים וצורמים ניפחו את הלחיים בכל הכוח, ושלושה מתופפים הכו בעוז בתופים. קבוצת גברים ונשים בלבוש מסורתי רקדו בשורה ארוכה, שהפכה מדי פעם לעיגול. הם פסעו יחד בתנועות קטנות ומדודות לקצב המוסיקה, והניעו את זרועותיהם בחינניות כאשר שינו את כיוון ההליכה או הסתובבו.

כאשר הסתיים הריקוד השמיעה הלהקה תרועה גדולה, וכל הגברים והנערים מיהרו החוצה וניגשו לחבית קטנה שהייתה מלאה בחיצים. כל אחד בחר לעצמו בקפידה שני חיצים, ומיד התחילו לירות לעבר המטרה. רק מעטים התקרבו אל העיגול הלבן הקטן שבאמצע, ורבים מהחיצים אף לא הגיעו לתלולית.

התזמורת השמיעה מוזיקה עליזה, וכולם ישבו לנוח על הכריות הצבעוניות ליד השולחנות הקטנים הדומים לספסלים. החוגגים הזמינו אותנו לשבת במרכז האוהל, בחברת כמה נשים ליד אחד השולחנות הקטנים. תה מלוח נמזג לכוסות זכוכית מתרמוסים ענקיים שהובאו מהמטבח, ועל הספסל הקטן הועמסו כוסות מיץ, וממתקים שונים. צעירה שישבה לידינו סיפרה כי מוצאה מעמק נוברה, ואת בעלה פגשה במשרד העזרה לסטודנטים בלה בו עובדים שניהם. המשפחה המורחבת מתקיימת מגסטהואז שבבעלותם ומאדמתה. הפסטיבל הקטן הזה נערך בכל שנה במשך יומיים, ולמעשה בכל כפר גדול יש פסטיבל כזה.

התזמורת חזרה לנגן, הגברים הפסיקו את היריות בקשתות, נכנסו לאוהל ושוב התחילו ריקודים. הפעם היו אלה ישישות עגלגלות וכבודות שרקדו בחינניות ובקלילות, פוסעות פסיעות קטנות ומהירות, ומניעות את אצבעותיהן בתנועות מסוגננות. על פניהן המקומטות הייתה ארשת סיפוק והנאה והן התקדמו בשורה שהפכה לעיגול, כשבראשן זקנה מרשימה מרוכזת כולה בריקוד ועיניה עצומות. הריקוד נגמר כשכל הנשים מושיטות את ידיהן למרכז המעגל, ושוב השמיעה הלהקה תרועה רמה, והגברים מיהרו לבחור לעצמם חיצים.

בהתאם למסורת השוויונית של בני ללאדאק בעלי החיצים מביאים אותם לחגיגה ומתחלקים בהם עם כולם, ואחרי הפסטיבל מחזירים אותם לבתיהם.

כל הזמן התפעלנו מכך שכמעט לא היו שם תיירים, מלבד בודדים שהתגוררו בכפר ושמעו את התיפוף או עברו שם במקרה. החגיגה העממית המסורתית הזאת נערכה רק למען אנשי הכפר, ואנחנו היינו אורחים שהזדמנו אליה במקרה.

הערב ירד והתחיל להחשיך, וידידתנו הצעירה הסבירה לנו שמתחילה הפסקה לארוחת ערב, ואחריה ימשיכו הריקודים באוהל. חזרנו לעיר לאכול ומייד אחר כך צעדנו חזרה לכפר להמשך החגיגה.

האוהל המואר במנורות צבעוניות היה מלא במקומיים, רובם בתלבושות מסורתיות, יושבים בצפיפות בשיכול רגליים ומתבוננים בקבוצת נשים שרקדה במעגל גדול במרכז האוהל. בקהל היו גם צעירים וילדים רבים, שישבו מרותקים לנשים המחוללות. הפעם היו במעגל גם נשים צעירות יותר, לבושות שמלות צבעוניות מבד מבריק, חגורות כסף מעוטרות למותניהן, מחרוזות צבעוניות לצווארן, ועל כתפיהן שכמיות מהודרות וחגיגיות ששוליהן מעוטרים בפרווה.

אחרי ריקוד הנשים הופיעו הגברים. אחד הרקדנים, גבר עליז ותיאטרלי, שבינינו לבין עצמנו כינינו אותו "ועדת התרבות" של הכפר, משך כמעט בכוח, בחביבות אך בתקיפות, את הגברים למעגל. הם החזיקו צעיפי משי לבנים בידיהם, הניעו אותם לכיוון התנועה ועם הסיבוב והטו את הגוף לכיוונם. כמו הנשים רקדו באיטיות ובצעדים מדודים, אך התזמורת הקטנה הגבירה את הקצב בהדרגה, הריקוד הפך להיות מהיר יותר ותנועת הגוף קופצניות יותר, בנענועים קלים של הגוף וסיבובים מהירים במקום עד שהמוסיקה פסקה והגברים קדו וחזרו למקומם.

עכשיו עמדו במרכז האוהל כמה צעירות לבושות בטרנינגים כהים גדולים ממידותיהן, שכמיות מאולתרות המחקות את השכמיות המסורתיות החגיגיות בצורה מבדחת, כובעי מצחייה ססגוניים ומשקפי שמש. הן רקדו בתנועות מגוחכות המחקות את תנועות הגברים, שרו בזיופים אדירים, כשהקהל כולו צוחק ומעודד אותן במחיאות כפים סוערות.

הריקודים המסורתיים עוד נמשכו אך אנחנו כבר היינו עייפים וחזרנו למלון, שמחים על החוויה הנדירה שנקרתה בדרכנו. הפסטיבל היה תמים ולא יומרני –התכנסות מקומית צנועה לחגיגה מסורתית של קהילה חיה ותוססת, בה נשמר מקום מיוחד גם לדור הצעיר והמודרני שלה.

ידידות חדשה בקצה העולם

ישבנו במסעדה הטיבטית הפופולארית ביותר בלה בחושך מוחלט, בלי נרות או נורות חירום, בעוד בעלי המסעדה מנסים להפעיל את הגנרטור ללא הצלחה גדולה. למסעדה נכנס זוג דובר אנגלית, ולאחר שהתרגלו לחשכה ראו כי אין כבר אף שולחן נפרד לעצמם.

כנוסעים ותיקים המכירים את מסורת הישיבה בשולחנות משותפים במסעדות הטיבטיות הקטנות, הזמנו אותם לשבת אתנו. להפתעתנו גילינו שהם ישראלים, ירושלמים דתיים שדיברו אנגלית מפני שקני הוא עולה 'ותיק' (כשלושים שנה) מאנגליה. השיחה קלחה בנעימות, ומייד ידענו זה על זה דברים רבים ומצאנו נושאים משותפים רבים. קני ואסתי הצטרפו לבתם שטיילה בהודו שלושה חודשים, ואחרי כשבוע המשיכו בלעדיה.

שלא כמונו תכננו את הטיול הקצר שלהם בפרטי פרטים מראש, עם ג'יפים צמודים, מדריכים ומלונות משובחים. כאשר סיפרו כי תכננו לצאת בעוד יומיים לאגם צימורירי בג'יפ נאנחתי, מפני שבדיוק באותו יום קראתי עליו בספר. הייתי בטוחה שכבר לא נראה אותו, כי אפשר להגיע אליו רק בג'יפ ולא הצלחנו למצוא שותפים לנסיעה היקרה יחסית.

בלי היסוס הציעו לנו להצטרף אליהם, ואנחנו נענינו בספונטניות בחיוב. המסע הזה הוכיח לנו פעמים רבות כי כאשר נוצר קשר טוב - הדברים קורים באופן טבעי מבלי שנחשוב עליהם יותר מדי.

הדרך לאגם הייתה יפה מאוד, הרים שעל מדרונותיהם מפוזרים סלעים ענקיים בתצורות מיוחדות ומשונות המזכירות את קאפדוקיה שבתורכיה, או את יצירות גאודי בברצלונה. מדרונות נישאים בסגול מדהים, ומרבדי פרחים סגולים בעמק ליד המים. לעתים נראו במישור המדברי הסלעי מרמיטות קטנות שפרוותם חומה, מקפצות וברחות בבהלה מתוך נקיקי סלעים ומחילות בהם נחבאו.

מפעם לפעם נקטעה השממה בנאות מדבר: כפרים ירוקים ושדות חיטה, חרדל או תפוחי אדמה פורחים. סוסים רעו באחו הירוק ולידם ישבו נוודים, שתו תה או שכבו בעשב ונחו.

הכביש הצר הפך לדרך עפר קופצנית זרועה אבנים גדולות וקטנות, שהתפתלה למעלה על ההרים וירדה למישור הרחב שביניהם. כמה דרכי עפר ביתרו את המרחב השומם, אך דווקא בגדולה שבהן היו חריצים בניצב לכיוון הנסיעה, והנסיעה עליה דמתה לניתור מעל פומפיית כביסה ישנה, כשאחורינו המרופדים סופגים את הזעזועים והחבטות. בניסיון להיחלץ ממנה עברנו לאחת הדרכים המקבילות, אך היא התגלתה כמלכודת חול טובענית, שנראתה מסוכנת אפילו לג'יפ גדול כמו שלנו.

כאשר שאלנו את הנהג אם הוא בטוח שזו הדרך הנכונה השיב בביטחון: "No Problem", וחיזק את השערתנו כי אין לו מושג לאן הוא נוסע, אלא שזו תמצית אוצר המלים שלו באנגלית... ואכן, לאחר זמן מה נאלץ לשאול נהגים ופועלים על הדרך לאגם. כשפועלים שעבדו בכביש עצרו אותנו וביקשו שניקח אתנו נוודת מקומית עם ילדה הסכמנו בהתלהבות להצטופף, מאחר שללא ספק נזקקנו לשירותיה כמדריכה...

ממרומי הדרך המתפתלת נשקף האגם הכחול המוקף הרים גבוהים, שצבעיו התחלפו מכחול לירוק וההרים ופסגותיהם המושלגות השתקפו במימיו בכל פעם בדרך שונה.

כבר היה קר מאוד אחר הצהריים המאוחרים כאשר התקרבנו לכפר הקטן שלידו היינו אמורים לישון. הכפר החשוף מעצים ומירק בנוי על פסגת ההר גבוה מעל האגם, ואת המים נאלצים הכפריים להביא אליו בחביות הנישאות על חמורים.

מתחת לכפר, על מישור מכוסה דשא ירוק על גדת הנחל, היו נטויים אוהלים רבים. חלקם גדולים וקבועים, ונועדו להשכרה לתיירים מפונקים המטיילים בקבוצות או עם מדריך פרטי, ומוכנים לשלם הרבה כדי לישון על מיטה בתוך אוהל גדול ומרווח, ולאכול במסעדה צמודה. חלקם קטנים ותואמים, לנוסעים מפונקים פחות, האוכלים מקופסאות פלסטיק אישיות שהוכנו להם מראש על ידי סוכנות הנסיעות ושותים תה שהכינו הנהגים שלהם. וחלקם, אוהלי שדה פרטיים כמו שלנו, שנשכרו על ידי נוסעים בודדים כמונו, או מהווים חלק מן הציוד האישי של תרמילאים קשוחים.

הרוח נשבה בחוזקה, קני ואסתי עזרו לנו להקים את האוהל שלנו במהירות, והניחו את חפציהם על המיטות באוהל הגדול המוכן שהוזמן להם מראש.

הארוחה באוהל המסעדה הגדול חשפה את קלוננו כשבויים בדעות קדומות. היינו רעבים מאוד אחרי יום ארוך והזמנו אורז וירקות, וכשבעל המסעדה הציע לנו לחם צ'פאטי וחביתה חשבנו כי המנה הזאת תבוא כתוספת לאורז ולירקות. אחרי החביתה והלחם חיכינו כשעה, כשאנחנו משתוממים בינינו לבין עצמנו: "כמה זמן לוקח להכין משהו כל כך פשוט? נכון שיש להם רק פרימוס אחד, אבל בכל זאת?" כאשר חשבנו שעבר כבר יותר מדי זמן, התעניינו במצב האורז. בעל המסעדה תמה: "האורז? רציתם גם אותו?" ואז הבנו כי היה בטוח שהזמנו חביתה במקום אורז, ולשווא חיכינו וכעסנו... תוך עשר דקות הוגשו לשולחן צלחות מהבילות מלאות באורז וירקות משביעים. הרי לכם כוחה של דעה קדומה! היינו כל כך רגילים לחשוב שבהודו עובדים לאט, (במסעדות רבות אחרי ההזמנה נשלח נער להביא את חומרי הגלם לבישול...) עד שאפילו לא שאלנו מדוע האוכל מתעכב... למעשה הם מבשלים בסיר לחץ במהירות שיא!

אחרי האוכל יצאנו לטייל על שפת האגם, בתקווה לראות אווזים שהיו אמורים להגיע בהמוניהם עם רדת הערב לישון. אווזים לא ראינו, אבל נהנינו משיחה נעימה ומעניינת עם קני ואסתי, אנשים דתיים מתונים שפגישה עם כמותם היא גילוי מסעיר המעלה שאלות: "איפה כל האחרים הדומים להם? למה הם לא הרוב? ומדוע לא שומעים עליהם מספיק?"

השקיעה צבעה את השמים בגוונים ורודים והשמש נעלמה מעבר להרים, אך מעט אור עדיין נגה מעליהם והאיר את האגם בצבעים כחלחלים מאפירים והולכים, עד שהחושך ירד על הכל. היה כבר קר מכדי לשבת על העשב בחוץ, והלכנו לישון באוהלים.

השינה באוהל החם, בתוך שק השינה המחמם והאטום, כשהרוח הנושבת בחוזקה בחוץ מעצימה את תחושת החמימות והביטחון בתוך הבית הקטן שלנו, הייתה נעימה מאוד. מוקדם בבוקר התעוררנו לקולות הג'יפים שהשכימו לצאת לעמק ספיטי או למנאלי.

הדרך חזרה הייתה יפה ונעימה, והנהג למד למצוא דרכים אלטרנטיביות כאשר חריצים בקרקע או אבנים גדולות הקפיצו את הג'יפ. לקראת הסוף נראה קצת עייף, וכששאלנו אם הוא רוצה לנוח עוררה בנו התשובה הקבועה שלו: "אין בעיה", חששות כבדים כי יש לו דווקא בעיה גדולה... אחר כך הוסיף: "אפשר לאכול ולנוח באופצ'י". ושוב נאלצנו לעצור עם כל האוטובוסים והג'יפים בעיירה העלובה הזאת, שכולה חנויות אוכל ומסעדות קטנות והיא במרחק 50 ק"מ בלבד מלה, רק בשל העמלה שקיבל הנהג מבעל המסעדה...

ביקור הרימפוצ'ה באלצ'י

חצי שעה לפני הנסיעה כבר היה האוטובוס לאלצ'י כמעט מלא. אני ישבתי ואפי עמד כשראשו כפוף, שהרי האוטובוסים בלאדק בנויים למקומיים הקטנים, ולא למערביים גדולים ומגושמים כמונו. היה צפוף מאוד וחלק מהתיירים עלו על הגג, וישבו על התרמילים בשמש.

צעירה שוויצרית גבוהה ביותר עמדה ליד אפי, וסבלה מאוד בקפיצות הרבות בדרך מהתקרה המאיימת להתנגש בראשה. הצעירה, סטודנטית מברן שסיימה שנה ראשונה בלימודי מזרח תיכון ולומדת ערבית,

טיילה כבר באוסטרליה ובניו זילנד לפני הלימודים, אחרי שעבדה שמונה חודשים וחסכה לנסיעה. הפעם באה עם חברה לביקור קצר בחופשת הקיץ בהודו, אך תכננה לבוא למצרים בחורף, לסמסטר לימודי ערבית באוניברסיטה כחלק מלימודיה.

השיחה הנעימה העבירה את הזמן במהירות אם כי לא בנוחיות, ומאחר שלי היה קל יותר לעמוד זקופה מבלי להתנגש בתקרה התחלפתי עם אפי. לאחר זמן מה הציע אפי באבירות את מקומו לשוויצרית הגבוהה, שגופה התעוות במאמץ לשמור על יציבות מבלי לפגוע בתקרה...

שני מקדשים גדולים ואפלים, ועוד שני מקדשים עם פסלי בודהה כהים מאוד ומיוחדים בהשפעות הקשמיריות שלהם, מהווים את מוקד המשיכה התיירותי של אלצ'י, הנמצאת על הדרך מלאדאק לקשמיר. לאחר הביקור במקדשים ישבנו במסעדה במרכז הכפר וחיכינו לאוטובוס.

קבוצת נשים בלבוש מסורתי ונערים לבושים במעיל הלאדקי המסורתי עם החגורות הצבעוניות, שהחזיקו בידיהם תיבות מתכת קטנות ופתוחות מעלות קטורת, ירדו מהכיכר והתקרבו אלינו. מדריך שעבר שם עם תיירים איטלקים סיפר לנו שרימפוצ'ה נכבד מתעתד להגיע אל הכפר בצהרים.

קבוצה נוספת של נשים בבגדים מסורתיים הדורים עוד יותר, שכמיות צבעוניות מבריקות ומעוטרות בפרווה עוטפות את כתפיהן ובידיהן פרחים צבעוניים מלאכותיים הגיעה אל הכיכר. אחריהן הופיעה קבוצת גברים במעילים מסורתיים, עטויים צעיפי משי לבנים ומחזיקים במקלות קטורת מעשנים.

כולם עלו על האוטובוס שחנה בכיכר, מחכה שם לשעת היציאה אחר הצהרים. הנשים ישבו על הכיסאות, והנערים ושני מתופפים עלו על הגג. לאחר זמן מה יצא האוטובוס לדרך בליווי קולות שירה ותיפוף של הנוסעים, כמשלחת קבלת פנים לרימפוצ'ה הנכבד.

ישבנו עם הצעירות השוויצריות הלבביות בבית הקפה המקומי ודיברנו על הכל, על הטיול, הלימודים, דור ההורים שלהם, (אמה של אחת מהן הייתה מתנדבת בישראל בשנות השישים) הצעירים הישראלים, עישון הסמים והפוליטיקה הבלתי נמנעת. לשמחתנו גילתה הסטודנטית למזרח התיכון בקיאות והבנה בנעשה באזורנו, ואפשר היה לנהל דיון אינטליגנטי ולא להתגונן מול התקפות הנובעות מבורות כמו שנאלצנו לעשות בפעמים אחרות במסענו.

כשעה לאחר מכן שמענו מרחוק קולות שירה ותיפוף מן האוטובוס המתקרב, כשהגיע ירדו ממנו כל הנוסעים והסתדרו בשתי שורות בצד הכביש. שני ג'יפים מקושטים עצרו בתחילת הדרך הצרה היורדת למנזר, וכמה נזירים מבוגרים ירדו מהם. מקומיים רבים הצטרפו לקבוצת המלווים הלבושה בתלבושות הצבעוניות, וכולם קדו בכבוד והצמידו ידיהם לחזה, והחלו בהליכה מדודה בשורות ארוכות בעקבות הנזירים, מסובבים את הסטופות הגדולות וחוזרים למקדש ולמנזר שעל ידו.

ובכך נגמר הכל!

מאז הבוקר התכוננו וקישטו את הכיכר והדרך למנזר, הכל לקראת הרגעים המעטים האלה, בהם ליוו את הרימפוצ'ה ומלוויו הנכבדים למנזר ולחדרים שבהם נחו מן הדרך. המחווה התמים של הכפריים הפשוטים האלה היה הרבה יותר מרשים ומרגש מן המקדשים העתיקים עצמם...

גם הנסיעה באוטובוס הציבורי, בצפיפות ובדוחק שבהם נמצא בדרך נס מקום לכל מי שרצה לעלות, ילדים הושבו על ברכי אנשים זרים, וחבילות הועברו למעלה ומצאו את מקומן בתוך הצפיפות – הכל בחיוכים ועם המון רצון טוב ועזרה הדדית - הייתה חוויה מעניינת ונעימה לא פחות מן הביקור באתר עצמו.

מדי פעם נשטפנו במטחי מים מתוך דליים שהשליכו אנשי הכפרים שעמדו לצדי הכביש לעבר הנוסעים בקול צחוק גדול. כנראה שזהו מעין ספורט עממי החביב על הלאדקים במקומות הרחוקים שבהם לא עוברים הרבה אוטובוסים. בחום ובדוחק היו המים נעימים ומרעננים, וגרמו לכל הנוסעים לצחוק וליהנות מהתעלול.

קולוניאליזם של ריקודי המסכות

חוויה שונה מאוד הייתה פסטיבל המסכות המתוקשר והמתוייר במנזר ת'וק-ת'אק, מרחק שעה וחצי מלה.

האוטובוס לכפר היה מלא וגדוש בתיירים ומקומיים, וחלק מהנוסעים ישבו על הגג או תלו עצמם מבחוץ על הדלת הפתוחה ועל החלונות. העומדים בתוכו פלשו לחלל בין המושבים, נשענו וישבו עלינו ועל התיקים שלנו ומעכו את שקית הפירות שלקחנו כצידה לדרך... אך הכל נעשה בנינוחות ובחיוכים נעימים, ולא יכולנו לכעוס על הנערות הצחקניות שנלחצו אלינו עד שהצטמקנו לממדים זעירים שלא שיערנו שנוכל להגיע אליהם אי פעם...

בצד דרך העפר שעלתה לגבעת המנזר חנו ג'יפים ומיניבוסים בשורה ארוכה, כסימן לכך שהגענו לאזור הפסטיבל. האוטובוס נעצר, וכולם ירדו והלכו ברגל במעלה הגבעה אל הרחבה שלפני המנזר.

דוכני מזכרות, חטיפים ומשקאות קלים, מסעדות מאולתרות, דוכני צעיפים ובגדים לאדקיים מסורתיים ואפילו דוכני בגדים, מילאו את השטח ויצרו תמונה של שוק עליז וצבעוני.

הרחבה לפני המנזר והמקדש הייתה מכוסה באוהל גדול מבד צבעוני מקושט. כמה שורות של כיסאות פלסטיק מגודרות בחבלים היו מוצבות משני צדי האוהל, עליהם ישבו רק תיירים מערביים. על הקיר בקצה הרחבה נשענו שתי חצוצרות ענקיות מונחות על דוכן צבעוני. במרכז האוהל ניצב מזבח קטן מקושט בפרחים ובסרטים צבעוניים.

עמדנו על משטח חול מעל קיר הרחבה וחיכינו לתחילת הטקס. כמה צרפתים באפודי צלמים מהודרים, מצלמותיהם המשוכללות מוצבות על תלת רגלים קטן, השתרעו בקצה המשטח והתבוננו ברחבה שמתחתינו.

היה מאוד לא נוח לעמוד מאחוריהם ונאלצנו להתכופף כדי לראות את הריקודים, אך הם התעלמו מהאנשים סביבם, והתעלמו מהבקשות לשבת כדי שגם אחרים יוכלו לראות. פניהם נשארו אטומות כאילו אינם מבינים אנגלית בכלל. (ואולי באמת לא הבינו, שהרי ראינו בעיר סוכנויות פרנקופיליות רבות עם מדריכים דוברי צרפתית!) אפי התייאש וירד למטה כדי להצטרף לצלמים שישבו על מדרגות המקדש ממול, ואני נשארתי שם, בטוחה שהצרפתים יתקפלו ויתיישבו בסופו של דבר, מאחר שלא ייתכן שהשכיבה הזאת יכולה להיות נוחה - במיוחד אם רוצים לצלם...

מצאתי מקום ישיבה דחוק בין רגליהם הפשוטות לאחור, אך כאשר נגעתי בהם בטעות שיפדו אותי במבטים זועמים. בכל פעם התנצלתי בחיוך, מסרבת להיות חלק מן האווירה הלוחמנית וההישגית שהביאו אתם, אותה אווירה שהמסע הזה הרחיק אותי כל כך ממנה.

הטקס התחיל כשנזירים במצנפות אדומות ירדו במדרגות המקדש מתופפים בתופים, תוקעים בחצוצרות ומצלצלים בפעמונים. בצעדי ריקוד איטיים סובבו את הרחבה, עד שנעצרו כשנזיר שפניו מכוסות

במטפחת לבנה הושיט להם קערה גדולה שסביבה התנהל טקס שלא ירדנו לפשרו, ואחריו עלתה תזמורת הנזירים במדרגות ויצאה.

לרחבה נכנס נזיר בתלבושת ססגונית ומסיכת מפלצת ורקד לבדו מסביב לרחבה בצעדים מדודים ואיטיים, שבהם שובצו קפיצות והרמת רגל באוויר. לאחר כמה סיבובים הצטרפו אליו עוד נזירים לבושים בתלבושות ומסיכות דומות ורקדו אתו בהתאמה –חוזרים פעמים רבות על אותם צעדים וסיבובים מסוגננים, כמין בלט איטי וקופצני.

בינתיים הגיעה למשטח החול עליו עמדנו זקנה לאדאקית פשוטה, לבושה בשמלה המסורתית הגסה, ובתנועות ידיים ביקשה ממני לזוז, כדי שתוכל לראות יותר טוב. מאחר שהיתי תקועה בין רגלי הצרפתים השלוחות סביבי לא יכולתי לשנות מיקום, וניסיתי להסביר לה זאת בפנטומימה.

לפתע הבזיקו בי כברק חוסר ההיגיון והגיחוך שבתמונה הזאת: למעשה זהו החג שלה, ואנחנו רק אורחים בו, אך אנחנו מפריעים לה לראות את הטקס העתיק. המאבק של התיירים המערביים המפונקים וההישגיים להשיג תמונה טובה של הריקודים, כאשר אפשר למצוא בקלות בכל מקום בלאדאק, גלויות ספרים וחוברות עם תמונות מצוינות שלהם, נראה לי מופרך מעיקרו ומגוחך.

הרגע הזה הספיק ועכשיו ידעתי מה עליי לעשות. הצעתי לזקנה לשבת במקום בו עמדתי, מתכופפת מדי פעם כדי לראות את כל הרחבה. מחייכת בשמחה התיישבה בכריעה, צמודה לרגליה של הצרפתייה העצבנית ביותר, שפניה התכרכמו בכעס בכל פעם שנגעתי בה בטעות.

גם הפעם הפנתה את ראשה לאחור בפנים זועמות, אך נדהמה לראות במקומי ישישה לאדקית מקומטת ומחייכת, יושבת כמעט על הרגלים שלה. פניה התרככו, ונראה כי הייתה נבוכה מן המצב המטופש שבו נמצאה. אולי גם היא עברה רגע של הארה ומודעות לגישה

הקולוניאליסטית המתנשאת של התיירים שתפסו את מקום המקומיים בכספם, (מקומות הישיבה על הכיסאות היו בתשלום, וכמובן שהמקומיים לא יכלו להרשות זאת לעצמם) או בחוצפתם.

חייכתי, והכל נראה אחרת –עכשיו הבנתי כי הטקס אינו עממי ואותנטי, אלא הצגה שנועדה בעיקר לתיירים המפרנסים את המקומיים. כבר לא היה חשוב לי כמה אראה ממנו ולכן התמקמתי בקצה המרפסת, בשכיבה נוחה ליד כמה תרמילאים ישראלים, שגם הם לא התאמצו ונהנו מהמעט שהצליחו לראות מהצד, ומהאווירה העליזה והססגונית.

הטקס נמשך בצעדה איטית של נערים מתופפים חובשי מצנפות ודגלים צבעוניים, שהתנדנדו ימינה ושמאלה, לפנים ולאחור. אחריהם רקדו נזירים יחפים בבגדים בצבעי עור הנמר עוטים מסכות של חיות בריקוד סוער ויצרי, כשהתזמורת מלווה אותם בחצוצרות, מצלתיים ותופים.

נזירים לבושים כמפלצות צבעוניות רקדו בחינניות ובקלילות ובתיאום מופלא במעגל גדול. המחזה כולו היה אסתטי ואקזוטי, הצגה עתיקה ומסוגננת. הריקודים האלה הם שרידים שנשארו מן הדת הפגנית העתיקה בלאדאק שהבודהיזם, כמנהג שאר הדתות הגדולות, אימץ לחיקו, והעניק להם משמעות חדשה כפי שהוכיח הריקוד הבא.

שורה ארוכה של נזירים בתלבושות צבעוניות ומסכות ענקיות ופשוטות, רובן אנושיות, ירדו במדרגות ונעמדו ברחבה בעיגול גדול. הגבוהה מכולם הייתה דמותו של בודהה, ואחריו צעד נזיר במסכת סוס שהחזיק בידו שמשיה ענקית. כולם התיישבו על כיסאות מרופדים צבעוניים, והנזיר עוטה מסכת הסוס עמד מאחורי "בודהה" ושמשייה צבעונית בידו.

ילד קטן במסכה אפורה שקווים גליים לבנים עיטרו אותה סימל את הרוח הנושבת, ונפנף בפרחים המלאכותיים שבידו ליד פניהם של היושבים. לאחר מכן החל ריטואל בו קמו בזה אחר זה הנזירים עטויי המסכות, סובבו כמה פעמים את הרחבה בריקוד וחזרו למקומם.

המופע היה די מייגע מפני שבין הריקודים היו הפסקות ארוכות שבהן לא קרה דבר, והנזירים פשוט ישבו בשקט וחיכו. השמש הכתה בנו ולא מצאנו מקום בצל, ולכן החלטנו לחזור באוטובוס הבא, ולא לחכות לסיום הטקס.

החוויה עוררה בי רגשות מעורבים: אמנם נהניתי מן הטקס המסורתי המסוגנן והצבעוני מאוד, אך הדרך בה השתלטו התיירים עליו עוררה בי הסתייגות. במהלך הריקודים יצאו אל הקהל שני נזירים בחלוקים צבעוניים ומסיכות גדולות פשוטות וגסות, הניחו צעיף משי לבן על צווארי התיירים ובקשו מהם כסף. המחזה הזה היה פגום בעיני, אף כי ייתכן כי זהו מנהג מקומי עתיק ורק הפער שביטא בין התיירים העשירים והמקומיים העניים גרם להתנגדותי.

16.8.05 אייל מוקדי ז"ל

במשך כמה ימים לא הצלחנו להגיע לאינטרנט וכך קרה שביום שלישי ה-16.8 הגענו לאינטרנט החביב עלינו, בעיקר כדי לבדוק איך עבר היום הראשון של ההתנתקות בארץ. אך כשבדקנו את הדואר ראינו שחברנו מיכה כתב לנו, ופתחנו את מכתבו בשמחה רבה.

מיכה כתב שניסה להתקשר בטלפון אך כמובן לא הצליח, (אין קליטה של טלפונים סלולריים בלה) ולכן סיפר בפשטות, שבנו אייל טבע בים ביום שישי, וההלוויה נערכה ביום ראשון.

היינו המומים וכואבים. פרצתי בבכי ספונטני ואפי ניסה להתרכז בשארית כוחותיו, ולכתוב משהו בתשובה. הכרנו את אייל מגיל צעיר במשך כל שנות הידידות הארוכות שלנו עם מיכה, אהבנו אותו, וידענו איזה אבא מסור וחם היה לו מיכה. רצינו לחבק ולנשק אותו ולומר לו שאנחנו אתו בצערו, אבל המסך הקר של המחשב הפריד בינינו כמחסום אטום שאין לעבור מעליו.

טלפנו אליו, ואפי דיבר אתו מעט ובקושי רב, כשדמעות חונקות את גרונו. פתאום הכל התגמד: הטיול, החוויות, ההתנתקות, התוכניות המעורפלות שלנו לגבי העתיד – הכל הפך חסר משמעות ותפל. היו רק עצב וצער עמוק על קטיעה אכזרית כזאת של חיים צעירים ומלאים.

הסתובבנו בעיר מטושטשים ובלי מטרה, מרגישים שהטיול איבד מטעמו, אך יודעים כי מיכה אינו רוצה, והוא אמר לנו זאת בפירוש, שנפסיק אותו ונחזור לארץ. אפי היה מאוד מתוסכל והסתובב כאריה בסוגר, מחפש משהו שיוכל לעשות למען מיכה. רגשות אשמה הציפו אותנו: "איך אנחנו יכולים לבלות בגן-העדן הזה, כשתרגול המדיטציה היומיומי עוד מגביר את תחושת האושר העילאי, בעוד מיכה ודורית סובלים כל כך?" חשנו כמעט בושה על ההנאה והעונג שלאדאק העניקה לנו, אך גם ידענו שכל סבל שלנו לא יקטין את סבלו של מיכה כהוא זה.

הצער והתסכול הגבירו את המתח בינינו ולבסוף הכל התפרץ במריבה טעונה בכעס ובמרירות. לאורך כל המסע לא הרבינו לריב, וגם כאשר היו וויכוחים הם לא היו עזים ומלאים ברגשות כמו המריבה הזאת.

אך הפיצוץ הזה היטיב עמנו, ובשיחה כואבת ניסינו ללבן את מה שקרה בינינו והצלחנו לפענח את התנהגותנו. חוסר האונים שלו מול הסבל של מיכה הטריף את אפי מבלי שיהיה מודע לכך, ואני לא הבנתי מדוע הפכתי לשק החבטות שלו.

אחרי שנרגענו קצת, אפי מצא במחשב תרגום שעשה פעם לסיפור של הנזיר הוויאטנמי טיך-נא-טן, העלה אותו לבלוג, וכתב למיכה על כך. העשייה הזאת, וההתרגשות הגדולה של מיכה שקרא את הסיפור, הקלו על אפי והוא נרגע. ידענו כי עכשיו נוכל להמשיך בטיול.

לזכרו של אייל מוקדי ז"ל, שנקטף בדמי ימיו.

העלה והחיים

מאת טיך-נאת-האן

"יום סתיו אחד הייתי בפארק, שקוע כולי בהתבוננות בעלה קטן אבל יפה, עלה בצורת לב. הוא היה בצבע כמעט חום, ובקושי עוד היה תלוי על הענף, מוכן כמעט להינתק וליפול. ביליתי אתו זמן רב, ושאלתי אותו הרבה שאלות. הבנתי שהעלה הוא האבא של העץ. כרגיל אנחנו חושבים שהעץ הוא האבא והעלים הם רק ילדים, אבל כשהתבוננתי בעלה ראיתי שהעלה הוא גם אבא של העץ. השורשים מעלים לעץ רק תמיסה של מים ומינרלים, לא מזון מוכן כדי להזין את העץ, ולכן העץ מחלק את המיץ לעלים. והעלים לוקחים את האחריות ובעזרת השמש וגזים שהם קולטים מן האוויר, הופכים את התמיסה למזון ושולחים אותו חזרה להזין את העץ. לכן, העלים הם גם האבא של העץ. ובגלל שהעלה קשור לעץ עם גבעול, קל לראות את הקשר ביניהם.

כבר אין לנו גבעול שמחבר אותנו לאימא שלנו, אבל כשהיינו ברחם שלה היה לנו גבעול ארוך מאוד, חבל הטבור. החמצן והתזונה שנזקקנו להם הגיעו דרך הגבעול. לרוע המזל, ביום שאנחנו קוראים לו יום ההולדת שלנו הגבעול נחתך ואנחנו קיבלנו במקומו את האשליה שאנחנו עצמאיים. זו טעות. אנחנו ממשיכים להיות תלויים בהורים שלנו למשך זמן רב, ויש לנו גם עוד כמה אבות. יש לנו הרבה גבעולים שמחברים אותנו לאמא אדמה. יש גבעול שמחבר אותנו לענן. אם אין ענן, אין לנו מים לשתות. אנחנו עשויים משבעים אחוז מים לפחות, ושם נמצא הקשר בין הגבעול לענן. זה הקשר גם עם הנחל, עם היער, עם המדבר, עם האיכר, ועם חוטב העצים. יש מאות אלפי גבעולים שמחברים אותנו לכל דבר ביקום, ולכן אנחנו יכולים להתקיים. האם אתה רואה את הקשר בינך וביני? אם אתה לא שם, אני לא כאן. זה בטוח. אם אתה עוד לא רואה את זה, תתבונן עמוק יותר ואני בטוח שתראה. כמו שאמרתי, זו לא פילוסופיה. אתה צריך באמת לראות.

שאלתי את העלה אם הוא מבוהל בגלל שהגיע הסתיו והעלים האחרים נשרו. העלה אמר לי: "לא, כל האביב והקיץ חייתי יפה מאד. עבדתי קשה ועזרתי להזין את העץ, וככה חלק גדול ממני נמצא בעץ. אנא, אל תאמר שזהו האופן היחיד בו אני קיים, כי צורת העלה היא רק חלק קטן ממני. אני כל העץ. אני יודע שאני כבר בתוך העץ, וכשאחזור לאדמה, אני אמשיך להזין את העץ. לכן אני לא פוחד. כשאעזוב את הענף וארחף לקרקע, אני אנופף לעץ לשלום ואומר לו: "נתראה בקרוב".

צריך לראות את החיים כולם. אל תאמר: "החיים של העלה". אמור רק "החיים בעלה והחיים בעץ, החיים שלי הם רק חיים, וניתן לראות אותם בי ובעץ".

נשבה רוח אותו יום, וכעבור דקות אחדות ראיתי את העלה עוזב את הענף ומרחף אל הקרקע, רוקד בחדווה, כי בשעה שריחף כבר ראה את עצמו שם, בחזרה בעץ. זה היה כל כך משמח. הרכנתי את ראשי, וידעתי שיש לנו הרבה מה ללמוד מן העלה כי הוא לא פחד – הוא ידע ששום דבר לא יכול להיוולד ושום דבר לא יכול למות.

הענן בשמים לא יפחד גם הוא. כשתגיע העת, יהפוך הענן לגשם. זה נחמד להיות גשם, ליפול, לזמר, ולהפוך חלק מנהר המיסיסיפי, או האמזונה, או המקונג, או הירקון, לרדת על ירקות ולהפוך אחר כך לחלק מבן אדם. זאת הרפתקה מרתקת. הענן יודע שאם הוא ירד לאדמה הוא עשוי להפוך חלק מהאוקיאנוס. וכך הענן לא פוחד. רק אנשים מפחדים.

גבעת החול נוצרה מחולות שהגיעו מהמדבר וממשיכים לנדוד. לגבעת חול בדיונה הגדולה יש התחלה וסוף, לידה ומוות. אבל בודהא אומר לנו שהגבעה היא ריקה. הגבעה מלאה חול, אבל אין לה ישות נפרדת. הגבעה היא צורה שהתממשה בזכות הרוחות והחולות. אם הגבעה רואה רק את הצורה שלה, עם ההתחלה והסוף, היא תפחד מהלידה ומהמוות. אבל אם הגבעה תראה שהיא חול, אז היא תהיה משוחררת מלידה ומוות. כל גבעה נולדת וכל גבעה עומדת למות, אבל החולות חופשיים מלידה ומוות. "

"יום הורים" בבית הספר בליקיר

הנסיעה לכפר ליקיר נפלה עלינו כהפתעה נעימה לאחר שכבר נואשנו ממנה, מאחר שהיינו בטוחים שאי אפשר להגיע לשם באוטובוס, ורק אלה שמשתתפים ב"בייבי טראק" יכולים להגיע לכפר ברגל.

במהלך נסיעה לאחד המנזרים בסביבת לה, ראינו תרמילאים יורדים מן האוטובוס והולכים לליקיר ברגל עם תרמילים. חשבנו כי אם אפשר ללכת לשם עמוסים בתרמילים הכבדים, בוודאי לא יהיה קשה לעשות זאת בלעדיהם אם נחזור לעיר באותו יום באוטובוס האחרון.

בתחנה המרכזית שמענו במקרה כרטיסן צועק: "ליקיר, ליקיר", וכך גילינו אוטובוס שנוסע לכפר עצמו, אף על פי שבכל חקירותינו הקודמות לא נודע לנו על קיומו, ומייד עלינו עליו בשמחה.

האוטובוס טיפס עד למנזר בפסגת ההר הגבוה המתנשא מעל הכפר. כמה מורות בבית הספר המקומי שנסעו אתנו באוטובוס אמרו שהאוטובוס יחזור ללה בשעה 4 אחר הצהרים מבית הספר שלידו ירדו, והוסיפו שבאותו יום יהיה בבית הספר "function", כלומר: ריקודים והופעות של הילדים.

מחוץ למנזר הגדול שקירותיו מכוסים בציורים צבעוניים יפים, ניצב פסל בודהה מוזהב בגובה שלוש קומות, שאפשר היה לראותו מכל פינות המנזר ובמהלך הירידה מן הגבעה, בכל פעם מזווית אחרת. הממדים העצומים לא גרעו מיופיו של הפסל, ולא המעיטו את הקרירות המרגיעה והשלווה שהשרה על סביבתו.

השביל היורד לכפר עבר בין שדות ופלגי מים משכשכים. איכרות קצרו עשבים בשולי שדות החיטה והשעורה, וכיוונו אותנו בחיוך ותנועת ידיים להמשיך לרדת בשביל הצר. הגענו לערוץ בין שני מדרונות תלולים, וחצינו יחפים את הנחל במקום הצר ביותר שמצאנו, נהנים מן הקרירות והרעננות של המים.

המשעול הצר הוליך אותנו עד לכפר, ושם פסענו בדרכי עפר בין חומות בוץ, מטעים ושדות, עד שפגשנו שלוש נשים – סבתא ואם בבגדים מסורתיים, וצעירה בבגדים מודרניים - שהלכו ל "function" בבית הספר ואנחנו מיהרנו בעקבותיהן.

בחצר בית הספר נפרש אוהל צבעוני גדול ומתחתיו ישבו אנשי הכפר בבגדים מסורתיים על מזרונים וכריות ולידם ספסלים קטנים וצבעוניים המשמשים כשולחנות.

על מרפסת צמודה לאוהל ישבו הנכבדים – המנהלים, נכבדי הכפר ונציגי מחלקת החינוך האזורית, ולהקה קטנה של חלילים ותופים התמקמה בפינה הקיצונית. המנהל ברך את הקהל בנאום ארוך בלאדקית, והוסיף כמה מילים באנגלית לזרים המכבדים את האירוע בנוכחותם. (הייתה שם קבוצה של צעירות אמריקאיות שבאו לכפר לשלושה שבועות לחיות עם נשים לאדאקיות, במסגרת פרויקט של ארגון "איחוד הנשים הלאדקיות להעצמה")

אחרי הנאום הופיעו הילדים בריקודים לבושים בתלבושת מסורתית, שרים בליווי הלהקה, או לצלילי טייפ שהשמיע מוזיקה מקומית ושירים פופולאריים. חלק מהריקודים היו לאדאקיים וחלק קאשמיריים, כלומר מוסלמיים, כביטוי להיותה של לאדק חלק ממדינת קשמיר. ילדים בתלבושות בני העמים השונים המרכיבים את הודו רקדו ריקוד פטריוטי לצלילי השיר: "I love my India".

בכל ריקוד הופיעה קבוצת ילדים בגיל אחר, החל בילדות קטנות בנות 5 או 6, וגמור בנערים גדולים בני עשרה, וכולם רקדו ושרו בחינניות ובהנאה. ההורים ישבו בשקט וכמעט לא מחאו כפיים, (חוץ מאשר בהופעת הילדות הקטנטנות) וכמובן שאיש לא עמד עם מצלמת וידיאו או מצלמה והנציח את צאצאו...

בין ריקוד לריקוד היו נאומים ארוכים של מנהלי בית הספר היסודי והתיכון, ראש הכפר, נציג המועצה, ונציגי הילדים שנאמו באנגלית, (!) אך מאחר שקראו מן הנייר ולא תמיד באינטונציה הנכונה, לא ברור כמה הבינו מהנאום הנמלץ...

משהו שאמרה הילדה באנגלית עורר את תשומת לבי: "אני קוראת לכל ההורים לשלוח את הילדים לבית הספר!" הדברים נאמרו בקול ברור ובהטעמה, וניכר שהיו חשובים לה מאוד. נראה שגם בכפר הקטן הזה קשה לאכוף את חוק חינוך חובה על ההורים, ולא כל הילדים מגיעים לבית הספר.

מלבד הריקודים והשירים הציגו הילדים מחזה בכמה מערכות, שבו תיארו שתי משפחות והדרך בה מחנכים ההורים את ילדיהם ומתייחסים ללימודים בבית הספר. ככל שהבנתי דרש המחזה מן ההורים להיות מעורבים יותר בלימודים, ומהאבות לקחת חלק יותר גדול בחינוך ילדיהם.

בהמשך היו עוד נאומים שהתמשכו, דברי תודה לתורמים לבית הספר, ציון ילדים לשבח, וחלוקת ספרים למצטיינים. אנחנו התעייפנו ויצאנו לחכות לאוטובוס שיצא רק אחרי תום החגיגה, ואסף את המורים והמנהל.

שוב נפלה לידינו הזדמנות לחוות עם התושבים המקומיים את שמחתם, לראות את התמימות והפשטות בה הציגו הילדים והטבעיות שבה קיבלו זאת ההורים, ולהתפעל מן הסבלנות שבה ישבו והקשיבו לנאומים הארוכים של הנכבדים, בלי להשתעמם או להפריע.

אימון של נבחרת הפולו המקומית

מגרש הפולו הגדול של לה בקצה העיר היה שומם, ונאמר לנו כי לא צפויים משחקים כלשהם בזמן שהותנו בה, אך הנבחרת המקומית מתאמנת עליו בקביעות. במשך כמה ימים טען אפי כי הוא שומע נקישות פרסות בשביל ליד המלון שלנו, ואכן יום אחד פגשנו את הרוכבים מוליכים את הסוסים על השביל בדיוק כשחזרנו הביתה, וכך נודע לנו מתי נערכים האימונים.

בשעה היעודה הופיעו הרוכבים נעולים במגפי רכיבה גבוהים ואוחזים בידיהם את המקלות הארוכים שבעזרתם הם מכים בכדור.

הסוסים דהרו בשצף קצף על המגרש החשוף ומאחוריהם היתמרו ענני אבק סמיכים, הכדור הקטן התגלגל במהירות מקצה אחד לשני או הועף לגובה, ולעתים חצה את המגרש בחבטה מוצלחת במיוחד של אחד הרוכבים.

לאורך כל האימון חצו אנשים וילדים שחזרו מבית הספר את המגרש, המשמש גם כמעבר בין חלק אחד של העיר לשני. בכל פעם היו מחכים עד שהרוכבים ידהרו לקצה אחד של המגרש, ואז היו חוצים אותו

במהירות בקצה השני לפני שהסוסים יחזרו אליו. המחזה היה מפחיד, כמו במשחק "רולטה רוסית" מקפיא דם, והילדים צווחו בהתלהבות כדי לעודד את עצמם כשרצו בכל כוחם לצד השני.

כמה פעמים הסוסים התקרבו למדרגות הטריבונה שעליהן ישבנו, ואז קפצו היושבים בשורה ראשונה למעלה במדרגות בבהלה. אך הרוכבים שלטו בסוסים בצורה מושלמת, ויכלו לעצור אותם בבת אחד במגע יד. בהפסקה ישבו כולם ונחו על המדרגות ופטפטו, כשהסוסים עומדים על המגרש לידם. לבסוף נגמר האימון והרוכבים יצאו יחד והובילו את הסוסים לאורווה המשותפת שלהם, אי שם בעיר, שהרי הקבוצה הזאת איננה יוזמה פרטית אלא משהו השייך לעיר כולה.

...אז מה אם כל מה שהבטיחו לא התקיים, מה כבר קרה?...

זמננו בלה תם ונשלם, ששת החודשים הראשונים בהודו עמדו להסתיים והיינו צריכים לעזוב את המדינה. לא רצינו לעזוב את לה, ובכלל את צפון הודו והשבטים הבודהיסטים למיניהם. אך תוכניתנו הייתה להגיע לדלהי כשבוע לפני הטיסה לבורמה, כדי להכין אשרת כניסה ולראות את העיר.

אוצרות הארכיטקטורה והאתרים ההיסטוריים של דלהי ושבועיים של מנוחה מהודו בבורמה, נראו כפיצוי הולם על הפרידה העצובה, ועדיין הכל נראה מבטיח ומלהיב. סקרנותי לא פחתה, והמרץ והנכונות לסבול ולהתאמץ שאתן הגעתי להודו לא נחלשו עדיין.

הנסיעה הארוכה והקשה בחזרה למנאלי באוטובוס הייתה חזרה להוויה ההודית המוכרת והלא תמיד חביבה...

הפעם דאגנו שהאוטובוס יהיה באמת "סופר דה-לוקס", או כפי שהבטיח סוכן הנסיעות ההינדי החביב: "סופר סופר דה-לוקס". ובאמת האוטובוס הפתיע במבנה המודרני וברמה הגבוהה שלו, הנהג אפילו לבש מדים ועוזר הנהג בדק שכולם יושבים במקומות המסומנים בכרטיסים. יצאנו לדרך בתחושה מרוממת שהפעם הנסיעה תהיה יותר נוחה ונעימה.

אך לא עברה אלא חצי שעה וכבר עצרנו, הנהג התניע את האוטובוס, פמפם את המנוע בעזרת עוזר הנהג, אך טיפס בקושי רב בעליות הראשונות שהיו מתונות יחסית. בעיירה אופצ'י עצרנו לחצי שעה לארוחת הבוקר הבלתי נמנעת, אך כאשר חצי השעה שהוקצבה לארוחה עברה, הנהג לא הגיע. אחרי כחצי שעה

נוספת הודיע אחד הנוסעים (הודי שחי בקנדה) שהנהג נסע ללה להביא משאבה לאוטובוס המקולקל, ורק בעוד כמה שעות נוכל לנסוע.

בתחילה רבצנו באוטובוס ופטפטנו עם שתי ישראליות שנסעו אתנו, אך כאשר הזמן עבר ולא קרה דבר, התמקמנו במסעדה קטנה ושקענו בשיחה נעימה ומעניינת, מבלי לשים לב לשאר הנוסעים ולשעות החולפות. שלוש שעות נוספות של ציפייה הביאו את הנוסעים לרתיחה, ומשלחת נזעמת שלהם יצאה לחפש את עוזר הנהג שישב במסעדה רחוקה מהאוטובוס, ולדרוש שיעשה משהו.

אך אנחנו כמעט ולא הבחנו בהם והמשכנו להתענג על החברה, מתחממים בשמש הנעימה ומרותקים לבנות שיחנו. רק זוג צעיר, אנגלי ודוברת ספרדית שהיו שקועים בהיכרות הדדית כמונו, נשאר לשבת אתנו.

חמש שעות עברו-חלפו בנעימים עד שאוטובוס ריק הגיע מכיוון לה ועצר ליד האוטובוס המקולקל. תוך חמש דקות הועברו התרמילים מהאוטובוס המפואר שהכזיב, אל הרכב הפשוט והישן שהובא כתחליף.

לוח הזמנים המדוקדק שקיבלנו מהסוכן אשר פירט ביומרנות מתי והיכן עוצרים לצילומים או לאוכל, נראה מגוחך כאשר יצאנו לדרך באיחור של חמש שעות ובכלי רכב איטי...

את "המעבר השני הגבוה בעולם לכלי רכב" עברנו בדהרה, בלי לעצור לצילומים ואפילו לשירותים. אך הקור השפיע על הנוסעים, שדפקו על תא הנהג ודרשו שיעצור ויהי מה. כמובן שלבסוף נאלץ לעצור במקום בו לא היו שוליים לכביש ושום מסתור לנשים.

הנסיעה האיטית נמשכה לתוך החושך, וכבר היה די מפחיד לנסוע בלי אורות כמנהג הנהגים ההודים המפגינים את גבריותם בלילה. הדרך הייתה צרה ותלולה ומלאה באבנים גדולות, ומכוניות צצו פתאום לפנינו בלי אזהרה. כאשר סוף סוף הודלקו האורות וכולם ראו את כולם אפילו מרחוק, נשמנו לרווחה.

השעה הייתה כבר כמעט עשר בלילה כשהגענו לסרצ'ו, עיר האוהלים בה לנים רוב הנוסעים בדרך בין מנאלי ללה. אך אז נאלצנו לחכות יותר מחצי שעה לדרכונים שלנו שנלקחו בפעם השלישית על ידי עוזר הנהג לרישום בתחנת הביקורת הצבאית. הנוסעים שירדו לשירותי הטבע חובשים פנסים על ראשם נראו מן האוטובוס כאסטרונאוטים הפוסעים ב"slow motion" ומדלגים מעל האבנים והבורות של אדמת הירח...

רוב הנוסעים כבר נרדמו כאשר הגענו לשכונת אוהלים קטנה בלב השממה. בעל ה"מלון" עלה לאוטובוס וניהל בקור רוח משא ומתן קשוח על התשלום. להפתעתו לא נכנעו הנוסעים העייפים, והתשלום ירד ל-400 רופיות לזוג – יותר ממה ששילמנו בלה על החדר המקסים שלנו עם שירותים צמודים ומקלחת עם מים חמים.

האוהלים היו גדולים ומרווחים אבל עשויים מבד דק ולא מתוחים והרוח נשבה בעוז פנימה. ריצפת האוהל הייתה מכוסה במזרונים ושטיחים ועליהם שמיכות עבות מאוד מגולגלות. התכרבלנו בשמיכות לבושים היטב: שני זוגות גרביים, שתי חולצות דקות וסוודר עבה, מעיל וכובע חם, וצנחנו לשינה עמוקה.

קמנו לבוקר מעורפל שהתבהר ויצאנו לדרך במרץ. בתחילה חשבנו כי הנהג לקח על עצמו את משימת חינוך נהגי המשאיות הבאות מולנו, והוא מנסה ללמדם את כללי ההתנהגות בכביש תוך כדי נהיגה. אך לאחר כמה פעמים בהן עצר, כמעט נוגע במשאית שהגיעה מהצד השני ולא הסכימה לפנות הצידה ולאפשר לו להתקדם, הגענו למסקנה שמסיבה מסתורית כלשהי הוא נוטר ונוקם בנהגי משאיות. אפי טען שבעבר ניסה להתקבל לעבודה כנהג משאית, אך הודח מהקורס או ה"גיבושון" ומאז הוא נוטר לנהגי המשאיות. אני גרסתי שההסבר פשוט יותר: שילוב של יצר הרס-עצמי עם מצ'ואיזם הודי טיפוסי...

הדרך התפתלה במאה ושמונים מעלות והעלייה הייתה ארוכה ותלולה מאוד, כשכל הזמן הופיעו עוד ועוד משאיות. מדי פעם נאלצנו לסגת לאחור כברת דרך ארוכה עד שמצאנו מקום בשולים, או שחיכינו עד שהמשאית ממולנו מצאה מקום כזה בצד שלה. בעיקולים החדים התעלם הנהג מן ההוראה לצפור כדי להזהיר את כלי הרכב מן הצד השני, ומדי פעם עצר בחריקת בלמים כשהופתע למצוא מכונית בצד השני.

ההתנהגות הילדותית הזאת הוציאה מכליהם אפילו את אפי קר הרוח ועוד נוסעים צעירים ומנוסים, שגערו בו והזהירו אותו מתאונה.

הירידה הייתה לא פחות מפחידה מהעלייה. שוב באו מולנו משאיות כה רבות, עד שנדמה היה כי כל המשאיות של הודו יצאו בשיירה ארוכה בדרך ללה, דווקא אחר הצהרים, כאשר אין להן שום סיכוי להגיע לחניה מסודרת בדרך.

השעה הייתה כבר אחרי שמונה בערב כשהגענו למנאלי בסופה של הנסיעה מסמרת השיער, ששיאה היה מראה משאית תקועה לצד הכביש כשחלק ממנה מעל גדר הביטחון, וגלגל אחד שלה תלוי באוויר מעל התהום...

כבר באותו ערב הלכו מרבית הנוסעים למשרד חברת האוטובוסים הממלכתית להתלונן ולתבוע פיצויים על האוטובוס העלוב שקיבלנו במקום ה"סופר-סופר-דה-לוקס" שעליו שילמנו, על השעות בהן חיכינו באופצ'י, ועל הנהיגה המסוכנת.

כמובן שבמשרד היה רק פקיד זוטר שידע רק לומר ש"מחר יבוא המנהל" והנוסעים הממורמרים המשיכו ל"הוציא קיטור" וקבעו להתייצב שם יחד למחרת בבוקר, ולהמשיך במאבק.

אך אנו לא נסחפנו ברוח הלוחמנית הזאת, אחרי כמעט שישה חודשים בהודו שום דבר לא נראה לנו חשוב מספיק להתרגז בגללו. התבוננתי בנוסעים הנרגזים וראיתי את עצמי עד לפני זמן קצר, וחשבתי שאולי בעוד זמן לא ארוך, אחזור גם אני למצב הזה. אך עכשיו הרגשתי שאין שום משמעות לפיצוי שנקבל או לא נקבל על ה"עוול" שנעשה לנו.

מה שהתרחש למחרת בבוקר במשרד חברת הנסיעות הממשלתית היה סיום הולם לסיוט הנסיעה מלה, והבהיר לי את גודל השינוי שהתחולל בי כתוצאה מן הזמן הארוך שביליתי בהודו.

הנוסעים הזועמים צעקו ודרשו את הכסף עבור המלון (חלקם היה אמור להמשיך מיד לדלהי ובגלל האיחור הפסידו את האוטובוס), ופיצויים על אי הנעימות והשעות שחיכינו בדרך. המנהל דיבר בנועם ונקט בכמה טקטיקות פשוטות: ראשית מינה את אחד הנוסעים, צעיר הודי שחי בקנדה והיה מ"ראשי המרד", כמתרגם בינו ובין הנוסעים, אף על פי שהמנהל עצמו דיבר אנגלית טובה. כך הפך אותו מבלי שהרגיש לאיש אמונו ולדובר ומסביר שלו.

אחר כך ביקש מהנוסעים לכתוב על נייר את טענותיהם ונוסעת דוברת ספרדית, זועמת במיוחד ניסחה משהו חריף מאוד. ואז ביקש המנהל מה"מתורגמן" ההודי הצעיר לנסח משהו אחר פחות תוקפני, ואחר כך ביקש מכל הנוסעים לחתום ולכתוב את שמותיהם ליד החתימה. וכך כולם הסתדרו בשורה, חיכו לתורם לחתום, ושכחו לצעוק ולהתרגז.

רק אז התחילו לנהל משא ומתן על סכום הכסף שמגיע לנוסעים, אבל עכשיו כולם התנהגו יותר בשקט ובהגיון. היה מעניין להתבונן בהתרחשות מהצד כאנתרופולוגים, בלי לשכוח כי עד לפני זמן לא רב היינו אנו עצמנו בין המתלוננים הזועמים...

במהלך ששת חודשי המסע הפכו התרמילים הכבדים שלנו עוד יותר כבדים, שכן מלבד הספרים שהבאנו מהארץ (לקחנו אפילו ספרי שירה!) קנינו עוד ספרים ומתנות לילדים ובני זוגם. לכן החלטנו "לעשות דיאטה חריפה" למטען שלנו.

כל פריט ופריט הועמד במבחן נוקשה, ומה שלא היה נחוץ, כמו בגדי החורף החמים, נזרק או נשלח הביתה בחבילה שהתחלנו להכין. קופסאות הפח שבהן ארזנו תרופות ומכשירי חשמל למצלמה ולמחשב

הוחלפו בקופסאות פלסטיק, ספרים שלא נקראו נשלחו בחבילת ספרים (השלישית מאז תחילת המסע) הביתה.

משלוח חבילה בדואר בהודו הוא מבצע מסובך. קודם כל יש למצוא חייט שלפני הכוך שלו מופיע השלט: Parcels, בדרך כלל ליד הדואר. כל חבילה הנשלחת לחו"ל מהודו צריכה להיות עטופה בבד לבן הנתפר עליה, על כל התפרים מטביעים סימני שעווה אדומים, ועל הבד כותבים את כתובת הנמען והשולח, מספר הדרכון ותאריך הפקיעה שלו! מכיוון שמשלוח דברי דפוס זול מאוד צריך להשאיר פתח בכל חבילת ספרים, כדי שפקידי הדואר יוכלו להציץ ולוודא שבחבילה אכן יש ספרים ודברי דפוס בלבד.

קיווינו שבהמשך המסע, נהיה ככל התרמילאים המנוסים והקשוחים הנושאים על גבם תרמילים קלים ונוחים. (כמובן, רק אם לא נתפתה לקנות ספרים ופריטים כבדים בדרך...)

פרק שביעי - מרכז הודו: יופי וסחי

בחודשיים הבאים השתנה סגנון הטיול שלנו באופן משמעותי. במשך שמונה ימים בדלהי עברנו מאתר תיירותי אחד למשנהו עד שראינו את כל המקומות המומלצים בספר. חזרנו להיות תיירים רגילים הממלאים את היום במשימות ולא משאירים זמן פנוי לרביצה חסרת מטרה, וכמעט לא יוצרים קשר עם המקומיים.

בורמה - מיאנמר

יוצאת מן הכלל הייתה החוויה שעברנו כאשר גילינו בבוקר השלושים לאוגוסט, היום האחרון שלנו בדלהי, באוטוריקשה שהובילה אותנו לביקור במוזיאון נהרו כי טעינו בקריאת התאריך ולא שמנו לב כי השלושים לחודש התחיל כבר ב-12 בלילה, וכך הפסדנו את הטיסה שלנו לבורמה שיצאה באחת בלילה. להפתעתנו לא נבהלנו ומיד דהרנו לסוכן הנסיעות במאיין באזאר, שגם הוא לא נראה מופתע ומיד הזמין לנו כרטיסים לטיסה שתצא בלילה הבא, תמורת תשלום קנס מינימלי על ביטול הטיסה בלי הודעה. אילו היה קורה לנו מקרה כזה בכל מקום אחר לפני הודו, היינו שוקעים בחרדות ובתסכול, מתדרדרים להאשמות הדדיות ומתבוססים ברחמים עצמיים על "האסון הנורא"...

משך שבועיים טיילנו ב בחברת נהג ומדריך מופלא, אאונג מינג, והתמוגגנו מן הארץ הנפלאה הזאת, השונה כל כך מהודו למרות הקרבה הגיאוגרפית אליה.

גם שמונה ימים במדינת מאדיה פראדש במרכז הודו, עם מכונית ונהג ששכרנו בחברת התיירות הממשלתית של המדינה, התנהלו באורח דומה כשאנחנו ממהרים מנקודה תיירותית אחת לשנייה, מבלי להשתקע ולהרגיש את רוח המקום.

הרצון הזה, לראות כמה שיותר ולנצל כמה שאפשר את המכונית השכורה, עורר בי התנגדות. אם בבורמה מצאתי לכך הצדקה, שהרי באנו רק לשבועיים וידענו שלא נחזור אליה, הרי מאדיה פראדש היא אזור אחד בהודו הגדולה, ואתר נוסף, חשוב ככל שיהיה, לא ישנה את הרושם שלנו ממנה.

שלא כמוני, לאפי לא הפריעה הגישה השאפתנית וההישגית, ואני מצאתי את עצמי עסוקה בניסיונות כושלים לרסן את הדהירה במאמץ להספיק כמה שיותר. כנראה שכבר אז החלו לכרסם בי ספקות לגבי המשך המסע, אך עדיין לא הייתי מודעת לכך, וייחסתי את הסתייגותי לסביבה ההינדית המדכאת שבתוכה שהינו.

ושוב הודו

החזרה להודו בה המרחב הפרטי מתמזג במרחב הציבורי וכל פרטי החיים האינטימיים חשופים לעין כל, העלתה בי קוצר רוח ותסכול. אולי הייתה זו "עייפות החומר" מההוויה ההודית – דווקא כאשר הייתי אמורה להיות מוכנה אליה כנוסעת ותיקה. הסובלנות והנחישות שמילאו אותי בחצי השנה הראשונה התפוגגו, אף על פי שכבר עיכלתי את עוצמת השוני, וההכרה כי רוב ההודים אינם טיפשים או אדישים אלא פשוט שונים באופן מאוד בסיסי, הפכה לחלק מתודעתי.

שכנינו לקרון במחלקה השנייה ברכבת, אנשים די משכילים שידעו אנגלית, ישבו שעות ארוכות כפופים בצורה מאוד לא נוחה בעליל, מכיוון שאחד הנוסעים שכב על המיטה האמצעית וישן, אף על פי שבמשך היום יש לקפל אותה למעלה כדי שהנוסעים יוכלו לשבת בנוחיות על המיטה התחתונה. התבוננתי במחזה וחשבתי: "הרי לא ייתכן שהאנשים האלה מטומטמים, מדוע הם כל כך אדישים?"

השאלה הזאת ניקרה בי גם במקרים רבים אחרים והציקה לי מאוד בששת החודשים הראשונים של מסענו. בתהליך סיזיפי בו ניסיתי לפתור החידה הזאת שוב ושוב, התגבשה בי לבסוף אל התשובה והדהימה אותי בפשטותה.

מרבית ההודים אינם מטומטמים או מפגרים, בוודאי לא המשכילים שבהם. הדבר המקשה עלינו כל כך להבינם הוא סדר העדיפויות שלהם בחיים, השונה בתכלית השינוי משלנו. אלפי שנים של תרבות שהתמקדה ביסודות הרוחניים בחיים והעדיפה אותם על פני החומר והגשמיות, הטביעו את חותמן על דרך החשיבה שלהם.

חוסר הנוחיות בישיבה הכפופה ברכבת, פשוט אינו מספיק חשוב בעיניהם כדי שיקומו ויבקשו מהנוסע לעבור למיטה אחרת. באופן דומה, העובדה כי אנשים הולכים באמצע כביש הומה מכוניות ופרות אינה מפריעה להם, ונראית כדבר הגיוני וטבעי. המושגים: נוחיות, הגיון, יעילות, מהירות, קלות – נחשבים בדרך כלל כשוליים וחסרי משמעות אמיתית אל מול השלווה הפנימית וההתרוקנות ממחשבות המושגות במדיטציה, או התובנה העמוקה שבדברי הגורו.

כמובן שזו הכללה גסה, ויש הודים השואפים להישגים חומריים ואף מפגינים אותם לראווה בהזדמנויות שונות. אך גם אלה מכבדים ומעריצים את הגורו ואת הפורשים האמיתיים מן החיים, ה"באבאיים", יותר

מכל מיליונר או איש מדע מבריק. זכייה בהארה ובנירוונה היא הפרס הגדול האמיתי היחיד בתרבות ההודית, כשם שבתרבות המערבית הישגים חומריים הם התמורה היחידה ההולמת לבעלי כישרונות אמנותיים, ספורטיביים או אינטלקטואליים.

ההכרה בשוני הבסיסי הזה בינינו לבין ההודים האירה לפני באור חדש את התפיסה המערבית לגבי קידמה וטכנולוגיה. נכון שההתמקדות בחומר והשאיפה האינסופית לשיפור תנאי החיים האריכה את חיינו והפכה אותם לקלים ונוחים יותר. אך מבלי משים התמכרנו והשתעבדנו לצורך להקל על החיים על ידי צמצום המאמץ הפיזי למינימום. לכן אנשים הבאים במכוניתם למרכז ספורט כדי להתאמן, יסתובבו במגרש החנייה זמן ארוך עד שימצאו מקום קרוב לכניסה כדי לא ללכת הרבה ברגל... העברנו את מרבית עבודות הבית הפיזיות החדגוניות למכשירים, ופינינו זמן שאותו מילאנו בעבודה משרדית מייגעת ולוחצת, שממנה אנו נרגעים לעתים קרובות בעזרת תחביבים כמלאכות יד חדגוניות...

נדהמתי לגלות כמה אנרגיה אני משקיעה בדאגה לנוחיותי ובהימנעות מכל מאמץ פיזי או עבודות שנחשבות בעיני "שחורות" ועד כמה המאמץ הזה מיותר למעשה. כשנה לפני הנסיעה להודו נותרנו בלא עוזרת בית והחלטנו לא להתייסר בחיפושים והסתגלות לאחרת, אלא לנקות בעצמנו את הבית ולחסוך את ההוצאה בתקציבנו שהתדלדל עם צוק העיתים. להפתעתנו נוכחנו שהשד אינו נורא כל כך. למדנו לבצע איש את חלקו בדרכים היעילות והנוחות ביותר ונהנינו מן ההתמודדות הזאת, ובעיקר: שמרנו על הניקיון והסדר בשאר ימי השבוע כדי שלא נעבוד כל כך קשה ביום הניקיון השבועי...

אינני יודעת אם ההודים מאושרים יותר, ובוודאי שחייהם אינם קלים יותר בהרבה מובנים, אך נדמה לי שהם לפחות יודעים במה להתמקד ומה חשוב באמת, גם כאשר אינם משוחררים מן התפיסות השגויות והרגשות המוטעים הכובלים אותם.

אתרים מרהיבים ביופיים בלב העליבות והזוהמה

דווקא הביקור בטאג' מאהל, שתיאור יופיו המושלם בספרו של קרליבך: "מסע בהודו" ליווה אותי מאז ילדותי, הבליט את התכונות הקולקטיביות המרגיזות של ההודים שבהן נתקלנו כבר, בעיקר בווראנסי.

מכיוון שהגענו לפני עונת התיירות מחו"ל היחס בין התיירים הזרים להודים בטאג' מהאל היה אחד לאלף, והאווירה כולה הייתה הודית למהדרין, כלומר כאוטית: צעקות, דחיפות, צלמים מארגנים את המבקרים לעמידה מול המבנה המרכזי ומפריעים לשאר הקהל להסתכל או לעבור משם, סדרנים מצפצפים במשרוקיות כמו בבריכה ומכוונים את המבקרים להתקדם ליציאה, ולא לצאת מהכניסה כדי שלא ייווצר שם פקק.

במשך כל הביקור השמים היו קודרים ומעוננים מאוד ומדי פעם ירד גשם קל, והאווירה העגומה לא הוסיפה ליופיו של המקום. אך למרות כל אלה - וזוהי גדולתו של הטאג' מאהל – המבנה הארכיטקטוני הפליא

אותנו בפשטותו ובסימטריות המושלמת שלו. אילו היינו רואים אותו עם תיירים אירופיים בשוויץ, היינו מרגישים התרוממות רוח ואפילו קדושה.

גם הנוף שנראה מהמכונית במהלך המסע במאדיה פאראדש לא עזר לי להתמודד עם תסמונת "השיבה להודו", ואף הגביר את השפעתה עליי. כפרים עלובים עם בקתות קש קטנות, משאבות מים פרימיטיביות בעלות ידית ארוכה וכפריים הממלאים מכלי פלסטיק או כורעים ורוחצים את גופם, וסביבם משתרעים שדות מוזנחים. העיירות הכפריות לא היו מלבבות יותר: ערמות אשפה לאורך הרחוב הראשי, ושלוליות בוץ וצואת פרות להשלמת התמונה. העוברים והשבים בדרך לטשו אלינו עיניים בלי בושה, עד שלמדנו להחזיר להם במבט ארוך ונוקב שאמנם לא השפיע עליהם, אך הרגיע את תאוות הלחימה שעדיין שררה בי...

בין אתר תיירותי אחד לשני התגלתה הודו כפי שהיא, ערומה מאתרים יפיפיים ופינוקים למערביים. זוהי הודו שנשכחה בשולי המהפכה הטכנולוגית, בלי מים זורמים וחשמל, והכל מתנהל בה כמו לפני מאה שנה.

אם חשבנו שבוראנסי, דלהי, ואגרה סבלנו מהטרדות המקומיים – התברר לנו במהרה שזאת הייתה רק טעימה של מה שציפה לנו בקאג'וראהו, אחד מאתרי התיירות המפורסמים ביותר בהודו. שם למדנו על בשרנו כי למכונית הצמודה תפקיד נוסף מלבד העברה ממקום למקום: הגנה מפני מוכרים טרדנים!

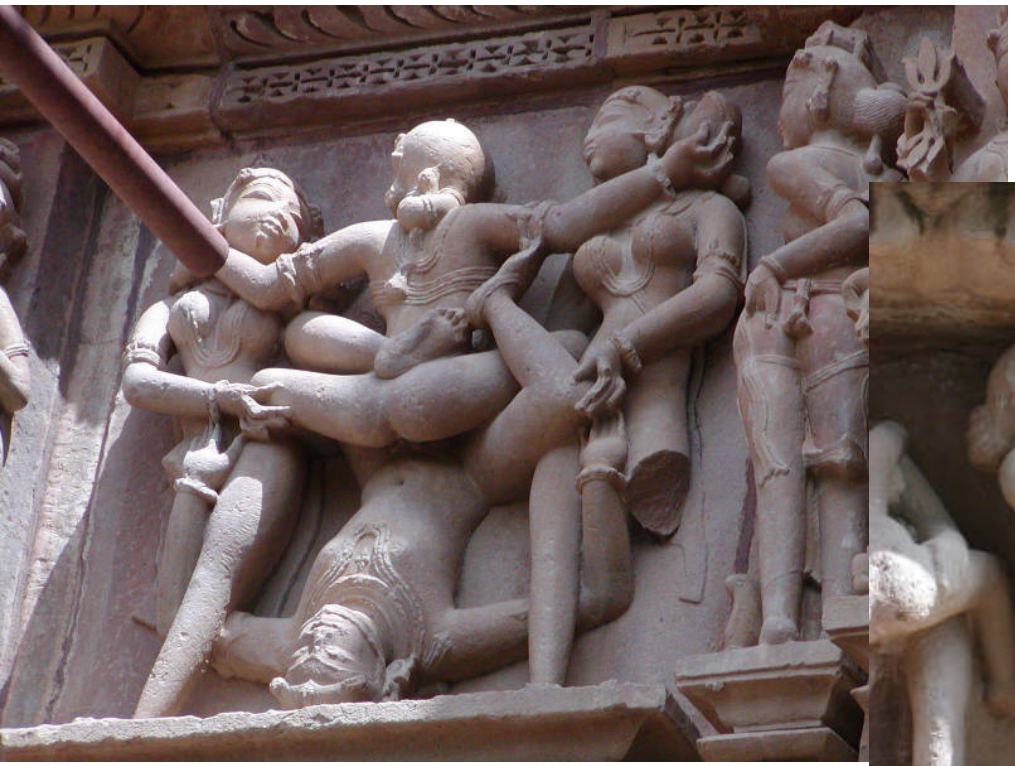
מאוחר יותר למדנו מנוסעים ותיקים כי לא מיעוט התיירים בתקופת המונסון, כפי שחשבתי לתומי, היה הגורם להתנהגות הזאת. למעשה קאג'וראהו ידועה לשמצה בכל הודו כמרכז הטרדה לתיירים ורק בודגאיה, העיירה ההינדית הקטנטנה שהפכה למרכז רוחני חשוב לבודהיסטים מכל העולם, מתקרבת אליה במתקפה המרוכזת של המקומיים על התיירים ועולי הרגל.

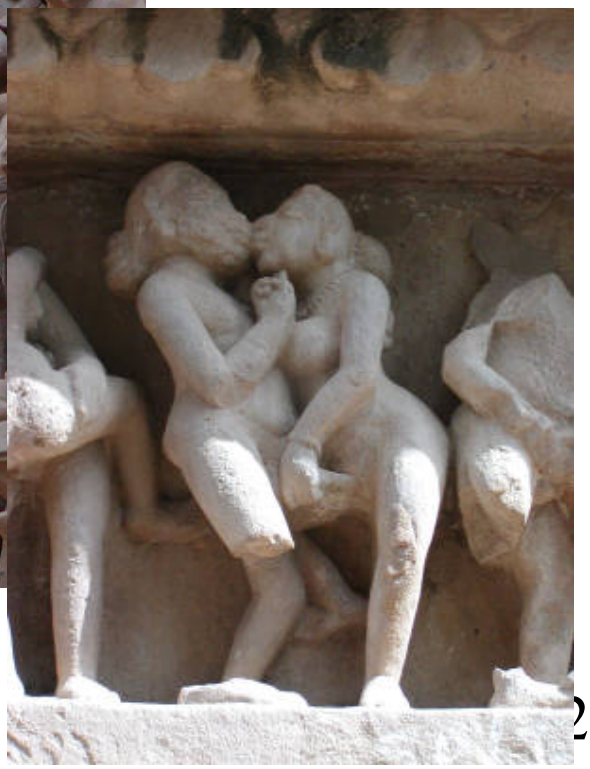
בבורותנו שחררנו את הנהג והלכנו ברגל לתצוגה האור-קולית באתר הארכיאולוגי המרהיב, מרחק של עשר דקות הליכה. מהמלון. עשרות מוכרים למיניהם עטו עלינו, נצמדו אלינו והלכו אחרינו כשהם מנסים מתחננים: "אולי אחר כך? תבואו לחנות אחר כך!" וכאשר חזרנו, חיכו לנו ביציאה וכעסו עלינו: מדוע אנחנו לא באים אחרי ש"הבטחנו"?... למחרת התגברנו על העכבות שלנו ונסענו את המרחק המגוחך לאתר במכונית ואף קבענו שעת יציאה עם הנהג...

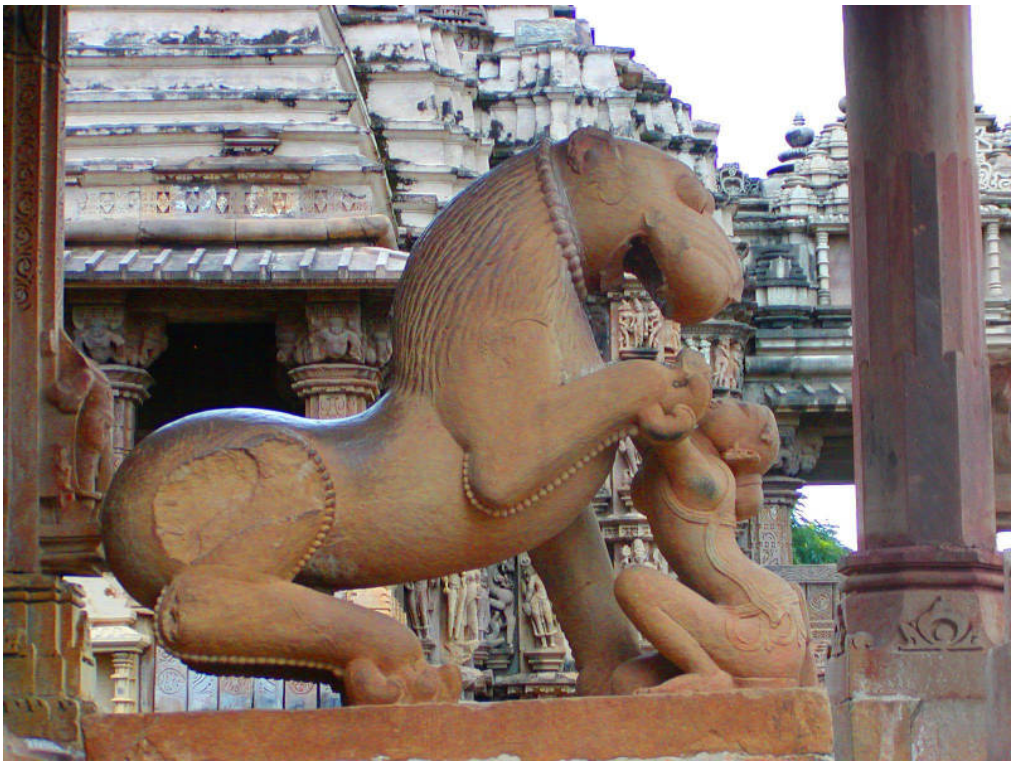
אך קאגוראהו, הייתה אחת ויחידה לא רק בהטרדת תיירים. ללא ספק זהו "אחד משבעת פלאי תבל", כמו שקראו לזה בילדותי, או פשוט אחד מפלאי התבל כולו. קשה לתאר את יופיו של האתר העצום הזה במלים, ולכן אסתפק מחלק קטן מהתמונות המרהיבות שאפי צילם.

יוצאי דופן בנוף האנושי המדכא היו חמישה סיקים קשישים שפגשנו בגאוולויור, עובדי ממשלה לשעבר מן העיר צאנדיגרה שעלו לרגל לקברו של גורו סיקי. הזקנים והשפמים העבותים והמטופחים שלהם נראו ציוריים להפליא. השלווה, היושר והפשטות שקרנו מפניהם, התנהגותם האדיבה והחביבה – בניגוד לאטימות ולאדישות של מרבית ההודים שפגשנו - העצימו את המיאוס והלאות שלי והגביר את חוסר הסבלנות והסובלנות בתוכי כלפי ההינדים המקומיים.

לאומקארשוואר נסענו בעקבות הספר: סוטרת נהר" של גיטה מאטה, אוסף סיפורים מרתקים ששומע מנהל "Resthouse" ממשלתי ריק ממבקרים רשמיים ביער ליד הנהר הקדוש, מפי עוברי אורח וידידים.

בדמיוננו הצטייר מקדש מרשים מוקף עצים ועולי הרגל מתבודדים ומזדככים באווירה שלווה וטהורה בלב טבע פראי.

הכפר נמצא על אי שצורתו דומה למילה ההינדית הקדושה "אום", אשר ממנה התחיל להיווצר העולם על פי המיתולוגיה ההינדית. לפי המסורת מכיל הצליל בתוכו את כל הצלילים ומעורר תחושת קדושה במי שמבטא או שומע אותו. לכן הכפר הזה קדוש מאוד להינדים העולים לרגל לנהר הקדוש לא פחות ממנו, נארמדה.

סמטאות צרות ומזוהמות הובילו למקדש והיו מלאות בחנויות לצורכי פולחן: פרחים, סוכריות לבנות שמביאים כמנחה, חנויות ספרים דתיים וקלטות וידאו עם דרשות ושירים דתיים. ברהמינים צעירים בחצאיות כתומות וחולצות לבנות הציעו למבקרים במקדש את שירותיהם בביצוע טקס פוג'ה. למודי ניסיון התחמקנו מהם באלגנטיות, וטיפסנו יחפים (כנדרש) במדרגות המלוכלכות המכוסות קליפות ושאריות מזון, וכמובן צואת פרות למכביר.

תחושות גועל ואכזבה גדולה מהמקום, שהספר תיאר כמעורר השראה רוחנית, הבריחו אותנו מסבך הסמטאות המחניק, ומשכו אותנו אל הגבעה התלולה והמיוערת המשקיפה על האי.

לאחר טיפוס מפרך לראש הגבעה בגרם המדרגות התלול, התגלה לפנינו כפר קטן מוסתר בין העצים, ובמרכזו מקדש עתיק מאבן אדמדמה בסגנון המזכיר את מקדשי קוג'ראהו.

ההפתעה בגילוי המקדש היפיפה בפשטותו ובצבעיו העדינים, בסמוך כל כך למקדשים המודרניים המכוערים והמלוכלכים, עוררה בנו התפעמות ומיד התקרבנו לבחון אותו מקרוב. בחצר המקדש היו פסלים עתיקים מסודרים בשורות ומסומנים במספרים, ושברי קירות זרוקים ביניהם. נראה כאילו השרידים נערמו על ידי ארכיאולוגים למיון וסימון, אך משום מה נפסקה העבודה בפתאומיות, אולי בגלל התדלדלות תקציב רשות העתיקות הממשלתית...

אחרי העלייה התלולה בחום הכבד ישבנו לנוח בצל העצים ולשתות מים ליד קיוסק קטן ועלוב. שתי נשים ישבו שם עם ילדיהם חשופי השת וחייכו אלינו. בתחילה התביישו הילדים, אך במהרה התרצו וחייכו גם הם. אחד הילדים עשה את צרכיו על האדמה ברחבה שליד הקיוסק, וחברתה של האם לקחה קצת סיד מערימה קטנה ושפכה אותו על הצואה. אחר כך הלכה לברז הקטן שהיה ליד הקיוסק, הרימה כד גדול בצבע מתכתי בוהק שהיה מונח מתחתיו והניחה אותו על ראשה, ואז הרכיבה את הילד על כתפה. כשגופה שומר על שיווי משקל מושלם פסעה בטבעיות ובחיננויות, וקפלי הסארי הצבעוני שלה גלשו ברכות עד כפות רגליה והסתירו אותן.

אפי צילם את הנשים והילדים שהיו סקרנים מאוד לראות את עצמם, וכולם חייכו וצחקו למראה התמונות. החוויה הייתה כל כך מרעננת ומזככת, אולי דווקא בשל האכזבה והתסכול מן הזוהמה וההמולה שחווינו בסמטאות הכפר מתחתינו.

יצאנו מן הכפר הקטן והמשכנו ללכת בשביל על הגבעה, עוברים בין עצים ושיחים מעל המדרון הירוק היורד לנהר הסובב את האי. פסענו בין שרידי מקדשים, פסלי אלים, שערים ושרידי עמודים עתיקים שהיו זרוקים משני צדי הדרך. מעל לצבע המקורי העדין של פסלי שיווה הבהיק כתום מזעזע שמאמינים נלהבים בני זמננו הוסיפו מתוך כוונה ליפות ולחדש. הדרך התפתלה וירדה לעמק צר בין שתי גבעות, ועכשיו הופיעו לידה סימני ציוויליזציה: חנויות מזכרות דתיות וקיוסקים.

קנינו מים קרים בקיוסק שלידו עמדו שתי משפחות צעירות של עולי רגל. אחד הגברים ביקש מאתנו להצטלם עם הנשים במצלמה שלו, ולאחר שסיים ירדו הנשים על ברכיהן ונישקו את רגלינו. לא הבנו מדוע והיינו נבוכים. אפי ביקש מאחת הנשים לחזור על המחווה כדי לצלם אותה.

אסירי תודה על הצילום אתם שיוכלו להראות והביעו זאת בדרך שנראתה להם טבעית מאוד.

המשכנו לצעוד בדרך המתפתלת בין הגבעות הירוקות ולפתע ראינו מרחוק מבנה גדול מאוד, שעורר את סקרנותנו. כאשר התקרבנו התגלה לפנינו מקדש עתיק, בנוי מאותה אבן אדמדמה הדומה למקדשי קוג'אראהו, כולו מוקף עמודים המחוברים בפסלי פילים עדינים ויפיפיים, מעוצבים בתנוחות שונות בסדר קבוע ובשלמות אסתטית.

המקדשים העתיקים והפגישות עם המקומיים, החזירו אותנו לאווירת הספר שקראנו, לאווירת הטוהרה והקדושה האופפת את הנהר ולשלווה ולפיוס עם העולם שהיא מעניקה לעולי הרגל הסובלים, המתוארים בו.

במאנדו, תחנתנו האחרונה במאדיה פראדש, שוטטנו בין ארמונות עתיקים טובלים בירוק של סבך עצים ושיחים ועשב פראי גבוה, שנראו כאילו שקעו מאות שנים בתרדמה, מחכים לנסיך שיעיר את הנסיכה המכושפת בנשיקה.

קבוצת ילדים רועים השאירו את הפרות בשדה מחוץ לשער הארמון ונכנסו לחצר לשחק. כשראו אותנו חייכו ושמחו מאוד וביקשו להצטלם, ואף ניסו לדבר אתנו בידידות ובעליזות.

עברנו דרך ארמונות חרבים וברכות מים ריקות עד שהגענו ל "ארמון המינקת", המפורסם בתופעה מיוחדת

של הדהוד החוזר מן הקירות. קול שירה נשי מתוכו עורר את סקרנותנו ונכנסנו פנימה. במרכז חדר גדול מוקף בחלונות אבן מקושתים, עמד בחור צעיר, צרור פרחי בר מן השדה בידו, ושר. ההד החזיר את הקול ומשך את הצליל העדין שנשמע כקולה של אישה.

התפעלנו מן המחזה המופלא וביקשנו ממנו לחזור על השירה שלו למען המצלמה, שהפכה למצלמת וידאו לצורך העניין. משום מה לא נקלט קולו במצלמה, ולכן חזר על השירה שוב ושוב עד שהמכשיר פעל. אך הצעיר היה חביב מאוד ולא כעס, ואנחנו עמדנו כמכושפים והקשבנו לשירתו, מתפעמים מנוף העמק הירוק הנשקף מן החלונות הגדולים כתמונות ענק המקשטות את הקירות.

ביציאה מחצר הארמון נתקלנו במשפחה גדולה שכנראה התגוררה שם. ילדים שיחקו על הדרך משחק שנראה כ"קלאס" שלנו, אב נדנד תינוק בערסל מאולתר עשוי משק שהיה תלוי על חבלים בין שני עצים. כולם היו חביבים וידידותיים, והיה כל כך מרענן לחייך ולברך אנשים שסתם מתעניינים בנו, ולא רוצים למכור לנו שום דבר...

וככל שהמדינה עניה יותר – כך פקידי הממשלה מושחתים יותר...

כבר בדארג'לינג טעמנו לראשונה את הניוון והבטלנות המאפיינים את עובדי המדינה בהודו.

אולם ענק שבקצהו שולחנות גדולים שלידם יושבים כמה אנשים הנראים משועממים מאוד, שימש כלשכת התיירות הרשמית של מדינת מערב בנגל בדארג'לינג. על הקירות היו תלויים צילומים ישנים של נוף האזור, והחלל הריק של האולם היה חשוך כל כך עד שבקושי ראינו את הפקידים היושבים בקצהו.

אחד מהם, הנדי שמן בעל ארשת חשיבות, רמז לנו להתקרב אליו ושאל איך יוכל לעזור לנו. אפי שאל על הנסיעה לסיקים וקיבל תשובה בלי כל פרטים מועילים, שכמוה כבר מצאנו בעצמנו ב"לונלי פלנט". לבסוף ביקש הפקיד הנכבד מאתנו לרשום את שמותינו בספר האורחים שנמצא בקצה האולם החשוך. לספר הייתה קשורה עט אך היא לא כתבה, גם העט שהפקיד נתן לאפי לא כתבה... לבסוף כתבתי בעט שלי ויצאנו עם שלל: מפה ישנה ולא ברורה אך גדולה יותר של דארג'לינג והאזור ומסלולים מומלצים לטיולים. בחדר ישבו עוד שלושה אנשים שלא נראו עסוקים במיוחד.

כל זה כאשר בחוץ עמדו נהגים והציעו לתיירים הדרכה ונסיעות לכל מיני מקומות, סוכנויות נסיעות פרסמו סיורים והסעות שונות והכל נשמע מלא חיים ופעילות תיירותית...

גם בשמורת קורבט, שעל התנהגות עובדיה כבר סיפרתי קודם, טעמנו מפרי המרורים של העוצמה האדירה שצברו העובדים והחוסר במנגנוני פיקוח יעילים על עבודתם.

לרוע מזלנו נאלצנו להתארח כמעט רק במלונות החברה הממשלתית של מאדאיה פאראדש פשוט מפני שלא מצאנו מלונות אחרים ברמה סבירה. וכך חזרה כמעט מדי ערב התופעה, בה שילמנו יותר מהרגיל על הרבה פחות, אם כי המלונות הכמעט הריקים האלה התהדרו בחזות די מרשימה.

בסאנצ'י, עיירה עלובה ונידחת שהאטרקציה היחידה בה היא אתר עתיק וקדוש לבודהיסטים, מצאנו שיאים חדשים של התנהלות חסרת כל הגיון כלכלי המובן לנו.

הרושם הראשוני שקיבלנו מהמלון היקר להפליא, אך הזול מבין שני מלונות החברה שהיו בעיירה העלובה, היה טוב – גינה, מסעדה די גדולה ובכניסה אליה דלפק קבלה ענק עם מחשב ושני פקידים, ולפחות עוד ארבעה עובדים. אך במלון כולו היו שני חדרים בלבד! מאחר שבחדר הראשון לא היה חלון ביקשנו את השני, ואז החלו העובדים להתרוצץ ולתקן ולהשלים מה שהיה מקולקל או חסר.

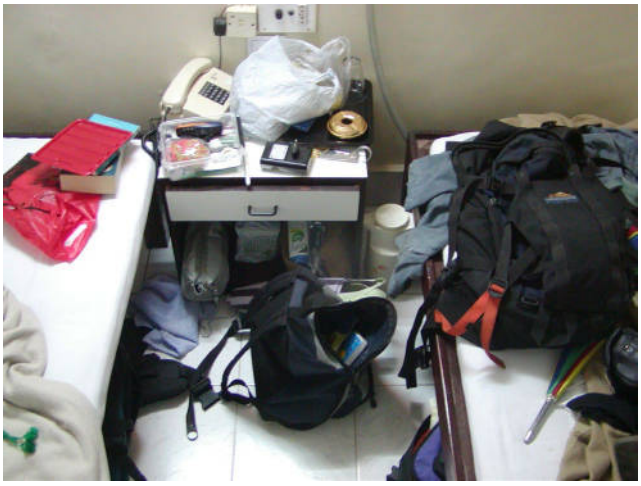
המסעדה הענקית הייתה ריקה וכך גם החדר שלידינו, שכאמור היה זקוק לעבודות אחזקה. אך העובדים הרבים התרוצצו סביבנו בחוסר יעילות ולא התפנו לעבודות הצביעה, הטיח והתיקונים שהיו כל כך נחוצות למלון הזה.

יכולנו להיווכח במו עינינו בנכונות הטענה ששמענו לא פעם מידידים הודים, כי במשרדים ובמוסדות הממשלתיים בהודו עובדים קרובים של העובדים, מבלי שמישהו יבדוק אם באמת יש בהם צורך אמיתי.

כשתהינו על הפלא הכלכלי הזה, שבו מלון גרוע במחיר שערורייתי מחזיק מעמד, השיבו המקומיים כי עובדי ממשלה שאינם משלמים עבור האירוח מכיסם, חייבים ללון במלון ולאכול במסעדה וכך הכסף נע במעגל נצחי מכיס לכיס של אותה ממשלה...

על ראש ממשלתה של ביהאר, המדינה העניה ביותר בין כל מדינות הפדרציה ההודית, המכובת גם כשיאנית באחוזי הבערות באוכלוסייתה, קראנו בעיתון כי לאחר שממשלתו הודחה והוא וכל השרים הועמדו למשפט, סירב לעזוב את בית השרד המהודר בו התגורר. כשפונה לבסוף בכוח משטרתי גדול, נמצאה במתחם המגורים רפת מסחרית גדולה שהפעיל כעסק משגשג במהלך כהונתו. כאשר התבקש להגיב, טען כי לא ידע כי יש משהו פסול בהפעלת יוזמה כלכלית פרטית בתוך שטח ממשלתי המיועד למגורי בעלי כהונה נבחרים...

בומביי - בועה של קפיטליזם הודי

המלון שבו התגוררנו בבומביי (הנקראת כיום מומבי) היקרה והקפיטליסטית ביותר בין הערים הגדולות בהודו, האיר מושגים כמו נוחיות ותנאי מגורים מינימליים באור חדש. החדרים הזולים היו יקרים מאוד במונחים הודיים, ואפילו במערב לא נחשבו זולים. החדר נראה כקופסא בגודל שלושה מטרים מרובעים והיו בו שתי מיטות וביניהן ארונית מדפים נמוכה וקטנה, טלוויזיה זערורית תלויה על הקיר ומזגן המשותף לחדר הצמוד, לכן בחרנו בחדר יקר יותר עם מזגן פרטי.

כאשר פקידת הקבלה החביבה הראתה לנו את החדר שאלתי: " אנחנו נסתדר איכשהו, אם נתאם כל תנועה ולא נעמוד יחד בין המיטות. אבל היכן נשים את התרמילים הענקיים שלנו?" כשהיא מושיטה יד לכיוון המיטות הצרות ענתה פקידת הקבלה בהשתוממות אמיתית: "מה הבעיה? פשוט תכניסו אותם למטה!" על אף הנסיעות הארוכות והרבות שלנו באוטובוסים וברכבות, בהן ראינו שוב ושוב איך נדחסו חבילות עצומות ממדים ומזוודות ענקיות לחללים קטנים ובלתי אפשריים, לא התרגלנו לחשוב כהודים המסתפקים במה שיש ומתאימים עצמם לתנאים הנתונים במיומנות מופלאה.

הפעם נאלצתי להתפשר על עיקרון השירותים הפרטיים שעליו הקפדתי רוב הטיול, אך הופתעתי מרמת הניקיון והאחזקה של השירותים המשותפים. ארבעה עובדים התגודדו רוב הזמן ליד שולחן שעמד במסדרון הצר וצפו בטלוויזיה קטנה, אך לאחר כל שימוש בחדרי השירותים או במקלחות זינקו מיד לנקות ולצחצח אותם. בתאי המקלחות הזערוריים אפשר היה לעשות "hot bucket", כלומר מקלחת הנעשית בעזרת כלי קטן דמויי משפך בו שואבים מים מדלי ענק מלא במים רותחים ומוסיפים מים קרים מהברז להשגת דרגת החום הרצויה. המלון כולו היה נקי ללא רבב, על המיטות נפרשו סדינים צחים, הצוות היה נחמד ומוכן לעזור והמזגן היה שימושי מאוד בעיר החמה והלחה. השהייה בחדר הזערורי הזה הייתה שיעור מאלף נוסף ביכולת לשלב בין הגישה ההודית המסתפקת במועט וסטנדרטים מערביים של ניקיון ואחזקה.

בומביי הקסימה אותי בשילוב הבלתי שגרתי שלה בין מבנים מסוגננים מתקופת הקולוניאליזם הבריטי, והוויה עירונית מודרנית מלאת חיים ולפעמים אפילו תזזיתית. הכיכר המרכזית עם הפסלים והגינה היפה, בניני האוניברסיטה

המעודנים, וה"מאידאן" – מדשאות גדולות במרכז העיר ששחקני קריקט לבושים לבן שיחקו בהן כבתמונה בריטית טיפוסית - סביב כל אלה התרחשה תסיסה וצמיחה כלכלית סואנת בעלת אופי קפיטליסטי מובהק.

בפיצריה מהודרת אליה נקלענו בערב, פגשנו את בני המעמד הבינוני הגבוה, משפחות וזוגות צעירים, אוכלים ארוחה ברמה בינונית או פחות מכך במחירים מופרזים בהחלט בלי להניד עפעף. התמונה הזאת המחישה את השגשוג והפריחה האדירים של המעמד הזה בהודו.

פגישה משפחתית בגואה ובהאמפי

שבועיים וחצי בגואה עם בתנו הדס ובן זוגה עמית וחבריהם נועם ומיכל חלפו ביעף כמו בחלום. היינו מאושרים להיפגש אתם לאחר פרידה ארוכה של שבעה חודשים, והשהות בגואה הנינוחה, הידידותית לתייר המערבי באופן מיוחד, העצימה את תחושות הפינוק וההנאה.

אפילו סגנונות הטיול השונים שלנו לא הפריעו לנו. אנחנו נטינו להישאר במקום אחד, מתוך אינסטינקט שרכשנו במהלך המסע: "כאשר מוצאים מקום נחמד, נשארים בו לפחות עד שמרגישים שממצים אותו, וכך נמנעים מנסיעות מרובות ומיותרות." אך הצעירים היו מלאי מרץ וסקרנות, ורצון לתור ולראות כמה שיותר מקומות, ואנחנו זרמנו אתם – שהרי עבורנו העיקר היה המפגש עם הדס ועמית ולא מה עושים אתם.

בגואה נהנינו גם מרגעים קסומים של שלווה והנאה בחופים היפיפיים. אהבנו לצעוד על החול הרך, להתענג מליטוף המים הנעימים שהגלים הביאו מדי פעם עד לכפות רגלינו, להתפעל מהצדפים הגדולים והיפים, מקליפות הצדפות הריקות הפתוחות, מן הסרטנים הקטנים והשקופים, וממאות החורים בכל הגדלים שחפרו כמחילות.

דייגים על החוף קפלו רשתות ענקיות בתנועות מיומנות וקצובות לערמות מסודרות, ואחרים הורידו סירה גדולה למים, כשהם דוחפים אותה על גבי קורות עץ שנמרחו מדי פעם בשמן כדי שהסירה תחליק עליהן בקלות. במאמץ המשותף להזזת הסירה הכבדה פרצו בקריאות עידוד קולניות, ומפעם לפעם עצרו והעבירו את הקורות שעליהן החליקה הסירה לפנים. כולם פעלו כקבוצה מתוך חברות ושותפות גורל, והמשיכו לדחוף עוד ועוד סירות למים באותה דרך. התנועות והקריאות שנעשו במודעות ובתשומת לב, והשלווה שהייתה נסוכה על פני האנשים הפשוטים האלה, החוזרים על אותן פעולות יום יום כל חייהם, עוררו בי קנאה.

את רוב הזמן בילינו בחוף פאלולים שכבש את לבנו. המפרץ הגדול המוקף בגבעות ירוקות ומכוסה בשורות עצי קוקוס נראה כתמונה מפרסומת מתקתקת לחופשות חלומיות באיים טרופיים, והמים החמימים היו נקיים ושקטים. רבצנו על כסאות נוח שהונחו על החול ליד מסעדה, והעובדים הגישו לנו שתייה, סיגריות, אוכל ועיתונים – עד שהרגשנו ממש כ"אלכסנדר המאושר", מתבטלים

ולא מרגישים כל צורך להצטדק על כך...

בקראנטאקה לא שלטו הפורטוגזים ואין בה נוצרים. זאת מדינה הינדית ומוסלמית כמו מרבית הודו. לכאורה נשארנו באותו אזור גיאוגרפי: דקלי קוקוס, מטעי בננות, שדות אורז, שיחים ועשבים ירוקים המכסים בצפיפות את פני הקרקע. אך הנוף האנושי: כפרים ועיירות מוזנחים ומזוהמים בצדי הכביש, מקדשים הינדים בצבעי גלידה: ורוד, ירוק בהיר, כתום בהיר וכו', פרות, עזים, כלבים והולכי רגל שהפריעו לתנועה על הכביש, עגלות עם גלגלי עץ רתומות לשוורים שהובילו יבול חקלאי וסתמו את הכביש – כל אלה העידו כאלף עדים כי חזרנו אל הכאוס ההודי הטיפוסי.

המקדשים העתיקים והיפים בהמפי הזכירו לנו את מאדיה פאראדש, אך הכל היה בקנה מידה קטן יותר , ומרשים פחות. אולי אם היינו רואים רק אותם כמו הדס ועמית היינו מתלהבים יותר...

על גדת הנהר הקדוש בהאמפי היו מונחות סירות עגולות שנראו כקליפות אגוז. להפתעתנו גילינו שהן משמשות כמעבורת לחציית הנהר ומוטענות באופנועים, אופניים, שקים, סלים וחבילות וכמובן באנשים לרוב... שייטים נעצו משוטים ארוכים בקרקעית הבוצית ודחפו את הסירות וכך העבירו בקלות מפתיעה את כל הכבודה הזאת מצד אחד לשני בכלי השייט המוזר.

על הסירה שלנו הועמס אופנוע כבד, ואחריו אנחנו ועוד כמה מקומיים, נשים וגברים – מסודרים משני צדי הסירה העגולה. השייט חתר לבדו, משתמש בזרם כדי להוביל את הסירה בעקלתון אל הצד השני. הנשים נתנו לי ולהדס פרחים לפזר על פני המים, ומרחו על מצחנו טיקה אדומה. אחד הגברים אמר שהנהר הזה קדוש כמו הגנגס, והרי גם המקומיים באומקרשוואר טענו בדיוק אותה טענה על הנארמאדה, הנהר שלהם,...

אך גם גן העדן המפנק של גואה איבד מקסמו, ולאחר שהדס ועמית עזבו אותנו לא מצאנו עניין ברביצה היומית על מיטות השיזוף מתחת לשמשיות.

הדרום על נפלאותיו חיכה לנו ויצאנו לדרך – לקראלה.

פרק שמיני – מים, דקלים ומחלה בדרום

קראלה הקומוניסטית וקוצ'ין המפנקת

נופי קראלה המצועצעים הקסימו אתנו ביופיים העדין והרך. הערבוביה העליזה של בתים חד-קומתיים מכוסים בגגות אדומי רעפים, עצי דקלים ובננות, כנסיות, מקדשים הינדים ומסגדים מפוזרים על רקע גבעות ומישורים ירוקים עוררה בי מחדש את ההתלהבות לאחר ירידת המתח האדיר שהצטבר בי לקראת הפגישה עם בתנו ובן-זוגה.

הערים, העיירות והכפרים היו נקיים ומסודרים, ואפילו מודרניים יחסית להודו. הכבישים הסלולים, מוסדות ההשכלה הנוצריים הרבים, בתי החולים הגדולים ומרכזי הרפואה שחולים מכל הודו נוהרים אליהם, וכמובן מרכזי הרפואה האיורובודית המהוללים של קראלה - כל אלה סיפרו את סיפורה של המפותחת במדינות הודו - היחידה ביניהן שחיסלה את הבערות בתוכה. (בביהאר, המדינה העניה ביותר שישים אחוז מן האוכלוסייה הם אנאלפביתים!)

ייתכן שיש לזקוף את ההישגים האלה לזכותה של המפלגה הקומוניסטית השולטת בקראלה. דגלים אדומים עם סמל המגל והפטיש התנופפו מעל כל תחנות האוטובוסים ומוסדות הממשלה המקומית, וציורי גרפיטי של לנין ואפילו סטאלין (!) על הקירות היו תזכורות להשפעתה וכוחה.

בקראלה שוכנים זה לצד זה בשלווה מקדשים הינדים, (לא רבים, יחסית למקומות הקדושים של הדתות האחרות) מסגדים, וכנסיות, וסמלה של חברת האוטובוסים הלאומית מורכב מצלב קרס הינדי, צלב נוצרי, וחצי סהר מוסלמי. ייתכן כי האווירה הסובלנית והפתוחה המעוגנת עמוק במסורת של קראלה היא שהביאה למפלגה הקומוניסטית תמיכה נרחבת כל כך.

למרות הצמחונות שלנו, התפעלנו למראה נתחי בקר גדולים תלויים בשוק פתוח במרכז קוצ'ין. אפילו בגואה הנוצרית והמערבית, שמסעדותיה הציעו מאכלי בשר בקר, לא נמכר בשר הפרה הקדושה כל כך להינדים בחוץ לעיני כל!

החביבות בה קיבלו אותנו אנשי קראלה חיממה את ליבנו. אנשים ברחוב בירכו אותנו לשלום ב'נאמאסקאר' או ב'הלו' וחייכו, בדרך כלל מבלי שרצו מאתנו דבר, וכך נרקמה תקשורת נעימה כמעט

בכל מגע עם מקומיים. אפילו הילדים המקומיים, שביקשו גם one pen, ולא רק one candy או one photo כמו בשאר הודו, ולמעשה רצו רק לשוחח אתנו, כבשו את לבנו.

פורט קוצ'ין העתיקה משתבחת במראות מרתקים ואקזוטיים המזכירים עיר נידחת ומסתורית ברומן עב-כרס מן המאה ה-19. העקבות שהשאירו בה הפורטוגזים, ההולנדים והבריטים ששלטו בה בתקופות שונות, בבנייה האירופית ובהשפעה הפורטוגזית הניכרת על האוכל המקומי, הם סוד קסמה של העיר הקטנה והנעימה הזאת.

שוטטנו בשכונות שקטות שבהן ניצבו בתים קטנים אדומי גגות מוקפים בגינות פרחים ובעצים גדולים, אך גם בתים עתיקים וגדולים מכוסים בצמחיה פראית, שנראו כאילו ננטשו זה מכבר על ידי בעליהם. בסמטאות הצרות במרכז העיר היו גלריות, חנויות לחפצי אמנות ומסעדות קטנות בבתי אבן צמודים ומסוידים לבן בוהק.

הים היה מכוסה בענפים וחלקי שיחים צפים של צמחיה שנסחפה מה- backwater – נהרות ואגמים הנוצרים מהים הגולש לתוך היבשה - ורשתות דייגים ענקיות תלויות גבוה באוויר מעליו, ועל החוף היו מסעדות דגים קטנות ופשוטות.

אפילו שוק התבלינים של קוצ'ין, רחוב שכולו חנויות תבלינים לתיירים, לא אכזב אותנו בזכות הקוצ'ינים הנחמדים והאנושיים, שהפכו את מה שהיה יכול להיות מלכודת תיירים טיפוסית

לחוויה נעימה.

כמו במקומות אחרים בהודו, גם בקוצ'ין ובקראלה כולה פנו אלינו שוב ושוב בניסיון לשכנע אותנו לקנות או לנסוע בריקשה או לשוט בסירות. אך תמיד גם שאלו לשלומנו ומוצאנו בחביבות כנה, לא כעסו או התאכזבו כשסירבנו, ואפילו נהגי הריקשה, הידועים כנותני השירותים התוקפניים ביותר לתיירים בכל מקום בהודו, הזמינו אותנו תמיד לנסוע ב"פאראר" שלהם וכו'...

המלון בו התארחנו היה קטן וביתי, אך גם מפנק וטובל בירק ומוקף בגינת פרחים מטופחת. במסעדות המשובחות והנקיות הגישו אוכל מערבי ומקומי ואפילו מזג האוויר היה נעים ולא חם מדי. במיוחד התלהבנו מ"קפה ארט", בו הוגשה בכל יום ארוחת בוקר אחידה (שהתחלפה מדי יום) והיה מעוצב בסגנון "שיינקינאי" מעודן עם צילומים וציורים של אמנים בני המקום והתיירים המערביים בילו בו שעות ארוכות ונעימות.

חוויה מיוחדת הייתה הופעת הקטאקלי, תיאטרון המחול המסורתי של קראלה. ההופעה התחילה כשהשחקנים יושבים ומאפרים איש את רעהו לעיני הקהל באיפור צבעוני ומורכב הנראה כציור מסובך. אחר כך הדגימו שני שחקנים איך משתמשים בכל השרירים, כולל שרירי הפנים למיניהם, כדי לבטא

הבעות בסגנון קבוע הנלמד במשך שנים. מחוות גוף שונות מבטאות משפטים קטנים, וכך נוצרת "שפת מחול" מורכבת ומתוחכמת.

סיפור המחזה הלקוח מן המיתולוגיה ההינדית לווה בשירה, ובתופים שהשמיעו קשת צלילים רחבה שכללה חיקוי קולות בני אדם. למעשה זהו רק חלק קטן מסיפור גדול, שההודים רואים

במשך כארבע שעות ואילו התיירים מקבלים רק שעה מתוכו.

במקלאוד ישבנו בקונצרט מרשים של חלילן מפורסם, מאסטר שלווה בארבעה תלמידים (אחד מהם היה בנו ואמור לרשת את מקומו על פי המסורת) ובמתופף טבלה, שניהל דיאלוג מרתק עם החלילים וניגן על התוף הפשוט כאילו היה גיטרה בעלת מיתרים רבים. אף על פי שהקהל (רובו תיירים ותרמילאים ישראלים) ישב על מחצלות ואלה שלא נשענו על הקירות השתרעו אפרקדן ונרדמו, היו שם גם מעט תיירים הינדים שנשארו ערניים ונלהבים, וכאשר עזבנו לאחר כשעה וחצי התחילו לקרוא לעבר הנגנים שמות של ראג'ות מפורסמות כמו בתוכנית "כבקשתך".

גם ברישיקש, בגסטהאוז הצמוד לאשראם, התעוררנו מדי בוקר לקול שירה עדינה מלווה בתיפוף ונגינת סיטאר שהגיעה ממקדש מעבר לנהר. הצלילים נשמעו כל כך מושלמים וטהורים עד שחשבתי כי זאת הקלטה מקצועית אך למעשה היו אלה מוסיקאים אלמונים, אולי כוהנים שקיבלו את הבוקר בקדושה מוסיקאלית.

חרדת הקודש בה מתייחסים ההודים למוסיקה המסורתית דומה לאמונה דתית, ומן המקדשים הפעילים במקומות הקדושים נשמעת ברמקולים אדירים שירת כוהן מלווה בטבלה מדי בוקר וערב. הנגנים והזמרים המסורתיים נכנסים למצב של ריכוז והתעלות רוחנית כדי לבצע את המוסיקה שלהם והקהל יושב שעות ארוכות ומקשיב להם בהתלהבות.

חוויה אחרת הייתה התפילה בבית הכנסת של קוצ'ין שהיה מהודר ומפואר: רצפת חרסינה סינית מצוירת, נברשות זכוכית מפוארות לנרות שמן שחלקם הוחלפו כיום בנורות חשמל, במה מעוטרת בפיתוחי עץ מוזהבים ותיקרה משובצת בקורות עץ מעוצבים. מלבד זוג צעיר מבומביי שחזרו להודו ודווקא לקוצ'ין אחרי שהות בארץ, שני קשישים מקומיים ושלושה יהודים (אחד מהם ישראלי) שהשתתפו בקונגרס בשמים בעיר, היינו רק כמה תיירים ישראלים והרב הגיע באיחור גדול. אפי התכבד באמירת קידוש על היין בסוכה המקושטת באתרוגי ענק מתוצרת הודו, ואני חשבתי על הקהילה היהודית הגדולה שחיה במקום בעבר, שממנה נשאר רק שם הרחוב המוליך לבית הכנסת: "רחוב היהודים". אפי אמר שעכשיו הוא מבין מדוע רווחות תופעות של דיכאון והתמכרות לשתייה בקרב עולי קוצ'ין בארץ. המעבר ממקום יפה ונעים כקוצ'ין למושבי העולים העלובים והמשמימים של שנות החמישים בנגב ובגליל בהחלט יכול הביא אותך לדיכאון ולחיפוש הקלה בשתייה...

אפי רצה להישאר בקוצ'ין עוד כמה ימים, אך שוב הייתי חולה ומשום מה האמנתי כי שינוי מקום יביא לשינוי במצב הבריאות... יתר על כן, לא מצאתי טעם בהמשך השהייה בעיר הנפלאה הזאת בלי ללמוד או לטייל בסביבה. היכולת להעביר את הזמן בנעימים בלי תכלית ממשית שהשגתי במהלך המסע לא עמדה במבחן ומשהו דחף אותי להמשיך ולנדוד.

תה בהרי מונאר

לוצ'ייה, צעירה איטלקייה שפגשנו במסעדה בדארג'ילנג באחד הערבים הראשונים שלנו בהודו, השביעה אותנו לא לעזוב את הודו בלי לבקר במונאר, עיירת תה בהרים של דרום הודו. שמונה חודשים שמרנו על כרטיס ביקור של המלון שהמליצה עליו, וככל שעבר הזמן הלכו ציפיותינו וגבהו.

מטעים של עצי גומי שסביב גזעיהם היו תלויות שקיות ניילון לאיסוף הנוזל הצמיג ומטעי בננות ובמבוק ליוו אותנו בדרך המתפתלת ועולה למונאר. כל פיסת קרקע משובחת בין העצים והבננות נוצלה ביעילות לשתילת שיחי אננס קטנים יותר. ככל שעלינו התחיל להיות קריר, המדרונות הפכו תלולים יותר והכביש צר ומתפתל בחדות. אך הנוף לא היה 'צפוני' כמו בדארג'ילינג ובסיקים וההרים היו מכוסים בצמחיה פראית ירוקה שהזכירה ג'ונגל טרופי.

העמק שבמרכזו שוכנת מונאר מוקף מדרונות תלולים, ומטעי תה ירוקים מעטרים אותם בעיגולים סימטריים יפיפיים המכסים כל פיסת קרקע. במבט מקרוב נראו השיחים הצומחים על המדרון התלול תלויים על בלימה ושורשיהם נאחזים באדמה בדרך נס.

שלא כדארג'ילינג, עיירת הנופש של אנשי השלטון והצבא הבריטי, אשר המבנים הקולוניאליים המהודרים המקשטים אותה מעידים על עברה המפואר, מונאר היא עיירה הינדית קטנה ועלובה שאין בה אפילו קשר מסודר לאינטרנט.

החזרה לסביבה הינדית משמימה אחרי קוצ'ין היפיפייה הרבגונית והנוחה כל כך, הייתה מתסכלת ומעיקה עבורי, והגבירה את קוצר הרוח והתסכול שעלו בי מן הרגע בו חזרנו להודו מבורמה. נדמה היה לי ששוב אני מתמודדת במבחן שכבר עברתי פעם בהצלחה, אך הרצון לחשוק שיניים ולהתגבר על הסלידה והרתיעה ולקבל את הקיים בלי שיפוטיות אבד לי. שוב לא מצאתי כל עניין בהתמודדות עם הרגלי הנושנים, במיוחד אחרי שהוכחתי כי אני מסוגלת לכך...

הסאה נגדשה במסעדה מומלצת בספר, שאליה באנו בתקווה להתפנק באוכל מערבי: הרצפה הייתה מלוכלכת, אחד העובדים, ילד בעל גוף מעוות, נעץ בנו עיניים נוקבות, עובד צולע לבוש גופיה מזוהמת הגיח מהמטבח שהכניסה אליו הייתה מהוהה ושחורה מפיח, והשיא היה כאשר עכבר שחור (או שמא הייתה זו חולדה שחורה) חלף במהירות ליד הקיר בדרכו למטבח...

אפי ניסה להרגיע אותי וטען שכל זה נעשה בכוונה כדי להקטין תאבוננו ולהעביר במהירות את הזמן הארוך עד שהאוכל יגיע, ובכלל עוד מעט יתחיל מופע ריקודים של ג'וקים, שבסופו אולי נוותר בכלל על הארוחה....

פרצנו בצחוק משחרר שבזכותו לא צעקתי, ולא איימתי לצאת, ורק ישבתי וחיכיתי בסבלנות לאוכל שלנו, אחרי שכנוע עצמי כי כולו עובר טיגון עמוק או טיגון כלשהו, וכך כל החיידקים שיכולים להיות עליו אמורים להישמד בתהליך ההכנה...

בכל זאת היו במונאר רגעי קסם, בטיולים בהרים מסביב לעיר בהם שכחתי הכל והתפעלתי מיופיו של הנוף. האוויר היה נעים וצח והשמים מעוננים חלקית, אך השמש בצבצה מדי פעם והאירה את כל הירוק שהקיף אותנו.

טיפוס מפרך הביא אותנו לפסגת הר גבוה במרחק לא גדול מן העיר, עליה ניצב בבדידות בית גדול ונטוש מוקף צמחיה פראית. מתנשמים ומיוזעים ישבנו לנוח על אחד הסלעים שבצבצו בעשב, שתינו מים ואכלנו פירות שהבאנו בתרמילים. המראה בצד השני של הגבעה היה מרהיב: עמק צר בין הרים תלולים, ובתים בודדים מציצים מבין המשטחים הירוקים של מטעי התה. מנגד ירדה השמש לאיטה לעבר ההרים ועטפה את העמק ושדות התה הירוקים בצבעים אדמדמים רכים.

כביש צר הוליך אותנו אל לב המטעים וכפרי העובדים. ה"שיכון" שהקימה חברת התה לעובדים נראה כ"רכבת" חד-קומתית של דירות בנות חדר אחד, בלי שירותים. ליד החדרים נראו נשים מכבסות או מכינות אוכל

בכריעה, ילדים למדו בבית הספר הסמוך, ותינוקות צהלו במעון הפעוטות. כולם נראו מאושרים ושלמים עם גורלם, חברים בקהילה חמה ותומכת, בלב הנוף המתקתק של שיחי התה העגלגלים והירוקים.

חברת טאטא, השולטת בכל המטעים במונאר, היא אימפריית ענק בהודו, החולשת על תעשיית המכוניות והמלט, ובעליה בני המיעוט הפרסי הקטן. (מאמיני זראטוסטרא העובדים את האש שרובם סוחרים מצליחים)

הקוטפות במטעי התה משתכרות 100 רופיות ליום על 11 הק"ג הראשונים, ומקבלות בונוס על כל קילוגרם נוסף. (כפול משכרן של הקוטפות בדאגרג'ילינג!) העובדים מקבלים שירותי חינוך ובריאות חינם, מתגוררים בשיכוני החברה, האימהות זכאיות לחופשת לידה, והחברה מחזיקה אפילו מעון לילדים

קטנים המאפשר לאימהות לחזור לעבודה במהירות. ומעל כל ההטבות האלה הדובדבן שבקצפת: אחרי שלושים וחמש שנות עבודה הם פורשים בכבוד! כל זה הופך אותם לברי מזל במונחים הודיים, אף על פי שהם קשורים לחברת טאטא במצב המזכיר לנו עבדות.

ילדי בית הספר יצאו להפסקת צהרים וכאשר ראו אותנו צעקו בהתרגשות "קאנאדי", תוך כדי הושטת הזרוע בתנועת בקשה. אפי,

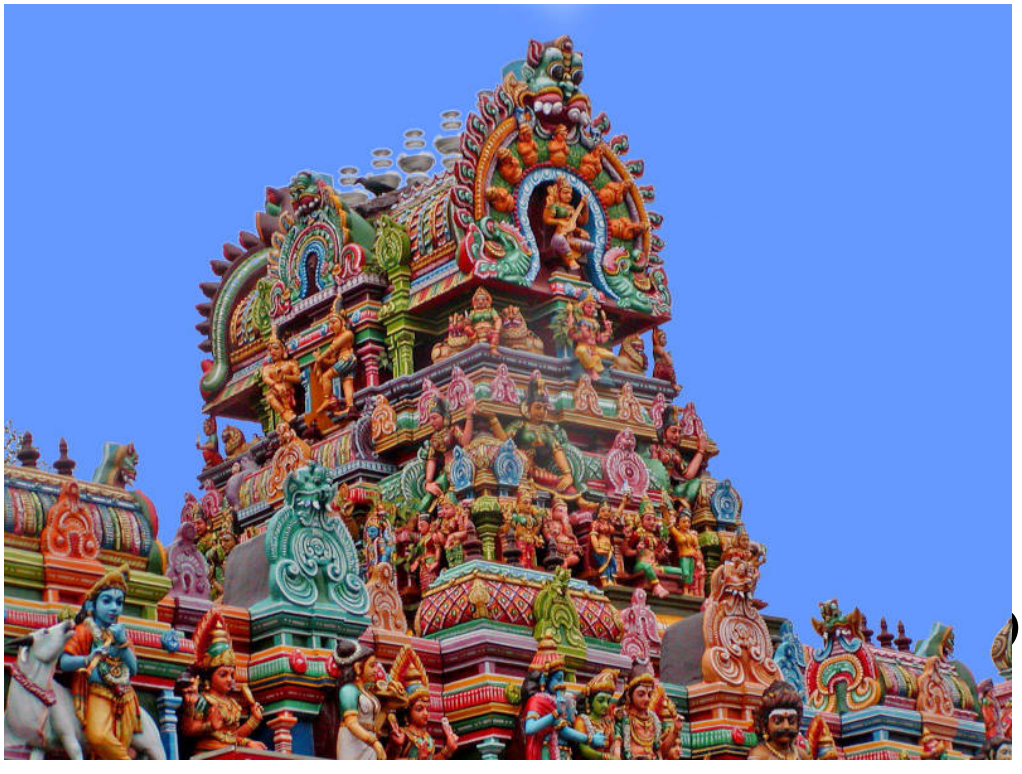

הזריז ממני בהבנת ה'אנגלית ההודית', הסביר שהם פשוט רוצים candy! חיטטנו בתרמילים, וחילקנו סוכריות לזריזים שביניהם. אך הם לא הסתפקו בכך, וביקשו כמובן גם one photo ואחרי שצולמו ביקשו לראות את הצילומים, ומיד פרצו ברעמי צחוק למראה התוצאה. הילדים המשיכו ללוות אותנו, מקצרים דרכם בשבילים צרים ובלתי נראים שהתפתלו בין שיחי התה, וצצים מדי פעם בדרך הגדולה בה הלכנו. עד שנפרדנו מהאחרונים שהתעקשו ללוות אותנו גם אחרי הכפר שלהם, וזכו בסוכריות נוספות שמצאנו אחרי חיפוש מדוקדק בעומק התרמיל.

מונאר משמשת כמרכז ליציאה לכמה שמורות טבע, וכך חזרנו להיות תיירים היוצאים בחבורה לסיור בג'יפ עם נהג, בחיפוש אחרי בעלי חיים אקזוטיים כדי לצלם אותם. ידענו כי אין שום סיכוי שנוכל אפילו להתקרב לחוויה המופלאה שעברנו בשמורת קורבט, והגשם והערפל שהופיעו במפתיע שלא בעונה הפריעו להתפעלות ממראות הטבע הפראי בשמורות הדרום. אך מכיוון שמלבד שדות התה זאת הייתה האטרקציה התיירותית המרכזית במונאר, בכל זאת יצאנו לסיורים האלה. ואכן, את רוב בעלי החיים האקזוטיים הצלחנו לראות בקושי רק מבעד לעדשות עבות של משקפת השדה של המדריך...

הספקות והביקורת העצמית בתוכי הלכו וגברו: לשם מה אנחנו מתעקשים לנסות ולראות עוד שמורה, ולחפש עוד פילים או יעלים? האם לכך התכוונו כאשר יצאנו למסע?

על הנהר בבית הסירה באלאפוזה ובספינה לורקאלה

ירדנו מההרים דרומה, אל העיירה אלאפוזה הגדושה במקדשים צבעוניים בסגנון המיוחד לדרום הודו – גגות וחזיתות מעוטרים בעשרות פסלים קטנים המעוצבים בקפדנות.

צעיר אנרגטי "צד" אותנו יורדים מן האוטובוס, והוביל אותנו באוטוריקשה למלון קטן ומטופח ברחוב שקט הקרוב מאוד למרכז העיירה. לאחר ארוחת הערב בגינת המלון מתחת לעץ גדול שעל אחד מענפיו ישב נשר, (חית מחמד של בעלי הבית!) תפס אותנו יושבים שבעים ונינוחים על המרפסת וקוראים, והציע לנו לבלות 22 שעות בבית סירה מפואר, עם טבח צמוד וירידה מן הסירה לסיורים באתרים הנבחרים. כנראה שהיינו קצת מעורפלים מעייפות, כי לפני שהבנו מה קורה מצאנו את עצמנו מזמינים את בית הסירה ליום המחרת.

ההחלטה הזאת הייתה כל כך שונה ומנוגדת לאופי הטיול שלנו עד שלעתים עולים בי חשדות כי משהו הוכנס למזון הטעים במסעדת המלון כדי להחליש את החשיבה הצלולה שלנו...

ואכן השייט היה חסר אירועים מיוחדים וכלל ארוחות מלאות וטעימות שביניהן הוגש לנו תה עם בננות מטוגנות בציפוי בצק. אך הנהר שוקק החיים שבו גברים התרחצו, נשים כרעו והטיחו את הכביסה באבני

הנהר, רחצו את הכלים וניקו את הבתים הצמודים למים, והשיחות שניסינו לנהל עם הטבח החביב היו פיצוי על תחושת התיירים השבעים והמפונקים שעלתה בנו...

הבחור הצעיר ורב התושייה דאג לכרטיסים לשיט של שמונה שעות בסירה מאלאפוזה לורקאלה, ולאוטוריקשה שהובילה אותנו על תרמילנו מבית הסירה ישר אליה. (ללא ספק קיבל תשר מכל בעלי העסקים שלהם שילמנו...)

הסירה הגדולה, אשר שימשה כ"אוטובוס אקספרס" לתיירים מערביים עם עצירה יחידה לארוחת צהרים, שטה במהירות על הנהר הרחב ושוב נהנינו מהתבוננות בחיי היום-יום המתנהלים בטבעיות לעין כל על גדות הנהר. מעבורת ארוכה וצרה התקדמה בעזרת משוט שנעץ השייט בקרקע הבוצית של הנהר, וגבר שחצאית הלונגי שלו הייתה מקופלת כמכנסיים קצרים דיווש במרץ על סירת אופנים עם גלגלים.

מקני הבמבוק והשיחים הצפופים שצמחו במים ניתרו ברווזים, ואנפות וציפורים התעופפו מעליהם. משפחות האיכרים דשו את האורז במכשיר מיושן, ואספו את הקש שנשאר אחרי הקציר. בנהר שטו סירות נושאות שקי קש או כדי חלב למכירה, סירות דייגים, ו"סירות אוטובוס" שהובילו אנשים לעבודה ולעיר וילדים לבית הספר, כשהן עוצרות מדי פעם בתחנות מסודרות

ומקושטות בדגל הפטיש והמגל של הממשלה הקומוניסטית.

הגשמים המשיכו "לרדוף" אחרינו גם כשירדנו דרומה והתקרבנו לקצה הדרומי של תת-היבשת, בתקווה ששם ייעלמו. בדרך כלל סיום עונת המונסונים מתחיל בדרום וממשיך לעלות עד לצפון, אך הפעם, כנראה כחלק מהשינויים האקלימיים המתחוללים בעולם כולו, גם בסוף אוקטובר, במהלך השייט מאלאפוזה לורקאלה, ירד עלינו גשם זלעפות ונאלצנו להסתתר בחלק הסגור של הספינה.

מקצרים ומשנים מסלול

למרבה הפלא, דווקא ורקאלה המפנקת והיפה, הנקודה האחרונה שלנו בקראלה, במרחק לא גדול מן הקצה הדרומי של הודו, הייתה המקום בו פקעה סבלנותי מהדרום ומהודו בכלל.

על צוק תלול ונישא מעל החוף החולי, התפתלה טיילת שחלקה הייתה מדרכה סלולה וחלקה דרך עפר משובצת בורות ואבנים. לאורכה ניצבו בקתות קש ציוריות ובהן מלונות, חנויות תיירים, ומסעדות בעלות שמות מערביים והבטחות לפינוקים שונים – מאסאז'ים, טיפולים איורובדיים, יוגה, מכוני יופי, וכמובן:

סוכנויות נסיעות שרובן שימשו גם קפה אינטרנט וסיפקו שירותי טלפון בתשלום.

לאחר חמישה ימים של רביצה על כורסאות במרפסת או בתוך בקתת הקש המעוצבת והנוחה במלון, אכילה במסעדות מפנקות המשקיפות אל הים עם ידידים ישראלים, הרגשתי חוסר שקט ולאות. מלבד שיטוט בחנויות הספרים המשומשים (למעשה ספרים שהשאירו או מכרו תיירים), וביקור במקדש הסמוך בחגיגות ה"דיוואלי" לא עשינו שום דבר ממשי.

שעות הבטלה הארוכות העלו בי דאגות: "עכשיו רק תחילת נובמבר ולפנינו עוד כמעט חודשיים בדרום עד הטיצ'ינג של הדלאי לאמה בתחילת ינואר. מה נעשה עד אז?"

הסיכוי לבלות את הזמן הזה בשיטוטים בין אתר תיירותי אחד למשנהו, ממקדש הינדי מפורסם לאשרם או מרכז לימודים רוחניים, רק מפני שהחלטנו להגיע לטיצ'ינג לפני חמישה חודשים בדהארמסאלה, נראה לי חסר הגיון.

נזכרתי בדברי אפי לפני הנסיעה: "אם יימאס לאחד מאתנו לפני שתעבור שנה, נקצר ונחזור בלי שום היסוס." לאחר כמה ימים בהם התלבטתי איך לגלות לו את חששותיי, אזרתי אומץ והסברתי מדוע אני רוצה לקצר ולוותר על הטיצ'ינג.

כאשר היינו בווראנסי לא הסכמתי לנסוע חמש שעות ברכבת לבודגאיה בגלל החום הנורא. כמה פעמים בהמשך המסע, כאשר התלבטנו לאן לנסוע - אפי דיבר על ההחמצה הזאת במרירות, וקבע כי התנגדותי נבעה מההסתייגות העמוקה שהייתה בי אז מכל דבר הקשור לבודהיזם. דבריו עוררו בי רגשי אשמה שלא הרפו ממני, ולכן הצעתי לוותר על הטיצ'ינג ועל שאר נפלאות הדרום, אך לנסוע לבודגאיה ומשם ישירות לראג'סטאן, שבתנו הדס קבעה נחרצות שאסור לוותר עליה בשום פנים.

פניו של אפי הרצינו וכדרכו שקע בהרהורים עמוקים, מעכל באיטיות את ההודעה המפתיעה. אך לשמחתי גילה גמישות והסכים לשינוי העקרוני בתוכנית, אף על פי שלא חש עייפות וליאות מן המסע ומהודו כמוני.

טריצ'י ממאיסה עליי את ההינדיות

מכאן ואילך נסענו באוטובוסים ברחבי טאמיל נאדו, בין כפרים ועיירות מזוהמים שברחובותיהם נערמו גבעות אשפה גדולות, פרות, עזים וריקשות הפריעו לתנועה, ועליבות והזנחה שררו בכל. הניגוד לקראלה היפיפייה והמסודרת היה קשה מנשוא, והכיעור הזכיר את מאדיה פאראדש, שביני לבין עצמי כיניתי אותה: "בית השחי של הודו", כפרפרזה על כינויה של ניו ג'רסי כ:"בית השחי של ניו יורק"...

אחרי המקדש היפה במאדוראי, היה המקדש בטריצ'י "הקש ששבר את גב הגמל" בהתנגדות שהלכה וגדלה בתוכי לאתרי תיירות הינדים בדרום.

נראה היה כאילו הכל פעל נגדנו: המלון שמצאנו היה אפלולי ומשמים, ובעליו דרש מאתנו תשלום נוסף כערבון שנשאיר את החדר שלם ולא האמין לטענתנו כי דוד המים החמים אינו פועל... השמים היו קודרים, וגשם טורדני טפטף לאורך כל הביקור הטראומטי במקדש, השוכן על הר גבוה שכולו סלע חשוף. טיפסנו יחפים על כל 437 המדרגות התלולות למקדש, שלמזלנו היו מכוסות ברובן גג ורק חלק קטן מהן היה רטוב וחלקלק מן הגשם. הרצפה הייתה מזוהמת בשיירי אוכל וכתמי פאן, או מחוספסת ומלאה בחול. אך כל אלה לא הפריעו לעולי הרגל הרבים על משפחותיהם לטפס בעליזות למעלה, ודווקא השלווה וההנאה שלהם הגבירו את הניכור והזעם בתוכי כלפיהם כ"נציגי ההינדים"...

מונסון בפונדיצ'רי ה"צרפתית" ו"בועת" אורוויל

מתוסכלים מן החוויה ה"הודית" האינטנסיבית בטריצ'י נמלטנו לפונדיצ'רי, שהספר תיאר כ"פנינה צרפתית", בתקווה להתפנק באווירה מערבית ולהתבשם באווירה הרוחנית באשרם ובקומונה של אורוויל הסמוכה לעיר.

אך ככל שגבהו ציפיותיי כך גדלה אכזבתי. הגסטהאוז בו התגוררנו שימש כאכסנייה לעולי הרגל המערביים ובני המעמד הבינוני ההודי, שבאו אל האשראם של סרי אאוריבנדו והאמא.

סרי אאוריבנדו, הודי שנולד בתחילת המאה העשרים, התחנך באנגליה והגה תורה הממזגת יסודות הינדואיזם ומדע, שבה ה"Divine" כמו במונותיאיזם, תופס את מקום האלילים. לאחר כמה שנים הצטרפה אליו מירה אלפסי, יהודייה צרפתייה ממוצא מרוקאי שנקראה בפי המאמינים "האמא", והייתה אישה רבת מעללים. הודות לאישיותה הכריזמטית גדלה והתפתחה התנועה שצמחה סביבם, ולאחר מותו הקימה בפונדיצ'רי מרכז מבקרים מרשים בו תופסת דמותה מקום מרכזי. האמא ייסדה גם את האשרם, בו כורעים עולי רגל רבים ליד אתר שרפת גופתה המקושט בפרחים וסוגדים לזכרה. פונדיצ'רי כולה גדושה באזכורים של הזוג ובמוסדות שהם הקימו.

המלון היה נקי ומטופח ושכן ממש על הים. מהחלון נראתה גינת פרחים מוקפת בדשא ירוק ומקושטת בפסלים, ושוליה נשקו לחומת סלעים נמוכה שהפרידה בינה ובין הגלים הגבוהים.

החדרים היו גדולים ונקיים אך פשוטים ונזיריים, והקישוט היחיד בהם ובשטחים הציבוריים היו תמונות גדולות של בני הזוג. כרטיסים, ועליהם 'משפטי חוכמה' והגיגים לא מקוריים במיוחד של המורה הרוחני ובת זוגו, היו מונחים על כל השולחנות בקפיטריה הזולה מאוד שנפתחה בשעות קבועות, וצלצול פעמון ידני כמו בבית הספר בילדותנו, הכריז על שעת הארוחה וסיומה.

אך הדבר שהכריע את הכף ודיכא אותי עד עפר היה הגשם, שירד במשך שלושה ימים בלי הפסקה וכלא אותנו בחדר המשמים. האוויר היה ספוג בלחות של 100% גם בשל גלי הים הסוער שהתנפצו בשצף קצף על הסלעים. הבגדים הרטובים לא התייבשו, וסנדלי הגומי שלנו הסריחו מן השלוליות העמוקות שבהן בוססנו בכל פעם שיצאנו לאכול.

אף על פי שהייתי חולה, קפצנו על ההזדמנות ויצאנו ביום השמש הראשון לסיור מודרך באורוויל, מתוך חשש (מוצדק בדיעבד) שהגשם יחזור. במהלך היום הזה הפכה

האכזבה לתסכול.

האוטובוס חלף על פני בתים בודדים או קבוצות בתים מגודרות עם שער גדול, שהכריזו על עיסוקיהם החקלאיים או התעשייתיים של התושבים בשלטים גדולים. המדריך סיפר (אנחנו מניחים שזה מה שעשה, משום שהאנגלית שלו הייתה כל כך "הודית" שאפילו אפי התקשה לעקוב אחריו) על המטרות והרעיונות של תושבי אורוויל, והכל נראה מאוד נכון ומתקדם. אך הדרך בין הבתים והחצרות המגודרות עברה בתוך כפרים בהם נראו ערמות אשפה ברחובות כמו בכל מקום אחר בהודו...

העיסוק במחקר לשיפור איכות הסביבה, מחזור אשפה, או גידולים חקלאיים נוחים לסביבה ב"בועות" המסוגרות של אורוויל, בעוד האשפה נערמת מול אפם של אנשי הקומונה למרות כוונותיהם הטובות, נראה פתטי.

לא נכנסנו לבתים ולחוות אלא למרכז המבקרים המהודר, בו ראינו סרט שהתרכז בסיפורה של האמא, בת זוגו של סרי אאוריבנדו, אשר ייסדה את אורוויל והשפיעה עליו מרוחה. הסיור הסתיים בישיבה מול המקדש הגדול הבנוי על פי עקרונות בסגנון ה"ניו-אייג'" של קריסטלים, כיווני שמש וכיוצא באלה.

כבר כמה שנים משפצים את המקדש ואי אפשר להיכנס אליו, לכן ישבנו במעין אצטדיון קטן שסובב אותו, מתבוננים במבנה הענקי שכיעורו בצבץ מבעד לפיגומים המקיפים אותו. המדריך המשיך להסביר ב"אנגלוהודית" שלו, ואנחנו ישבנו משועממים בעיניים בוהות וחיכינו לסוף הגואל. כנראה שאדישותנו לא נעלמה מעיני המדריך, ולאחר ההסבר ניגש אלינו ושאל אם אנחנו מתאילנד. כאשר שאלנו: "מדוע תאילנד?" השיב הצעיר הסימפטי: "כי לפעמים אנשים שבאים מארצות כאלה לא יודעים אנגלית..."

קשה להיות חולה בהודו

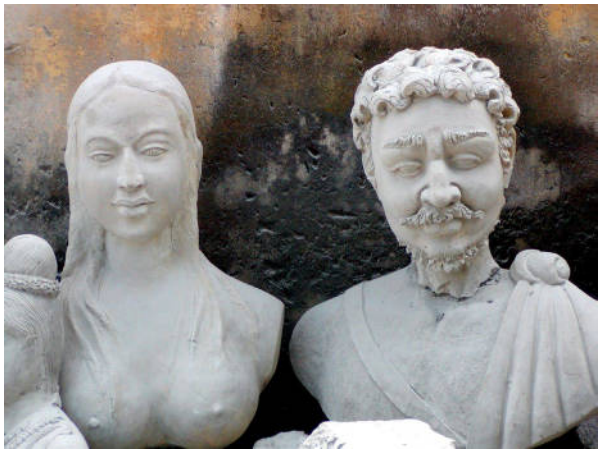
כשחזרנו מן הסיור לפונדיצ'רי הרגשתי גרוע מאוד ורעדתי מקור אף על פי שהיה חם. שקעתי בשינה טרופה, שנקטעה לעתים תכופות בשל כאבים במקומות שונים בגוף. אנשי המלון המליצו על ה"מיון" בבית החולים הציבורי הקטן. הרופא התורן, עב בשר וחייכני, קיבל אותנו בחדרון קטנטן, ובזמן שבדק אותי הגניב מבטים לעבר מכשיר טלוויזיה בו שודר משחק קריקט של הודו נגד פקיסטן... מדי פעם נכנסו אנשים ודיברו עם הרופא, ובכל פעם שהפנס שבעזרתו ניסה להציץ לגרוני כבה, טלטל אותו בנון-שלנטיות עד שנדלק מחדש... לאחר שהקשיב לריאותיי ומישש את הבלוטות פסק בסמכותיות: "זה שום דבר רציני, קחי אקמול ואנטיביוטיקה לגרון והכל יהיה בסדר."

מבולבלים מן החוויה המוזרה הזאת חזרנו למלון, אך למחרת המשכתי להרגיש חולה מאוד ושכבתי כל היום, בלי תיאבון ובלי כוח מחכה שהכל ייגמר.

הרביצה הממושכת בחדר, במזג אוויר קודר ורטוב דיכאה את רוחי. צלצולי הפעמון לארוחות השרו תחושה של בית יתומים עגמומי, וגלי הים המתנפצים בכוח על הסלעים הזכירו את החוף הסלעי הקודר של יורקשיר בספריה של אמילי ברונטה.

כמו בקוצ'ין, שוב לחצתי לעזוב ולעבור לכפר האומנים מאמאליפוראם, במחצית הדרך בין פונדיצ'רי וצ'נאי, מתוך אמונה ש"שם יהיה יותר נעים להיות חולה...". אפי היה מוכן לחכות בסבלנות בחדר עד שמזג האוויר ובריאותי ישתפרו, אך קוצר רוחי הלך וגבר אפי הבין שאין טעם לנסות לשנות את החלטתי.

להפתעתי מצאנו עיירת נופש הודית נעימה ומפנקת, מסעדות ומלונות עטורים בגינות ומרפסות, גגות קש על בנייני אבן, ואין-סוף חנויות פסלים וחפצי נוי מאבן חרוטה ועבודות יד למיניהם. התלהבתי מן המלון המלבב, שחצרו הפנימית השקטה הייתה גדושה בעציצים, עצים ושיחים, והצוות היה חייכני ואדיב. חדרנו המואר, שאחד מקירותיו היה כולו זכוכית ופנה לגינה הצבעונית ומרפסתו העגולה והקטנה השקיפה אל הים, עודד מיד את רוחי. אך למרות כל אלה עדיין רעדתי מקור והזעתי מחום לסירוגין, כל בליעת רוק גרמה ייסורים, וכאבים חזקים בראש ובכל מיני מקומות בגוף לא הרפו ממני.

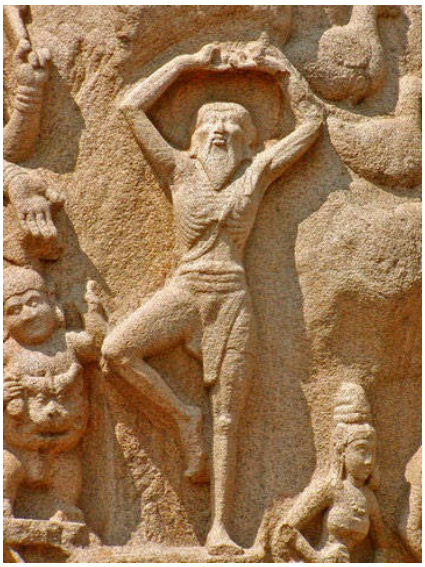
זוג ישראלי צעיר שהתיידדנו אתו במונאר ולאחר מכן פגשנו שוב בפונדיצ'רי ובורקאלה, התגורר במלון שלנו בממאליפוראם. יחד יצאנו לטיולים במקדשים העתיקים של העיירה ובין סדנאות פסלי האבן הגדושות בפסלים מכל הסוגים והגדלים.

בדרך למאמאליפוראם ראינו את מחנות הפליטים של נפגעי הצונאמי, עדות אילמת לכוח הטבע ההרסני אשר גליו האדירים כיסו את כל המסעדות והמלונות על החוף בגובה של ארבעה מטרים. על החוף נראו כתמים צבעוניים עליזים בין ערמות הגרוטאות והאשפה. כאשר התקרבנו ראינו כי היו אלה סירות דייגים חדשות שנתרמו לדייגים שנפגעו. בעל מסעדת דגים מקסימה על החוף הראה לנו צילומים של ההרס, וסיפר על הבריחה הדרמטית של משפחתו לתוך היבשה. לדבריו, לאחר הגל הראשון הים נסוג מאות מטרים וילדים שהיו שם פרצו בריצה על היבשה שנוצרה לראות "לאן הלך הים", ואז בלע אותם הגל השני...

על אף השלווה והאווירה הנינוחה בהן היינו שרויים, לא החמצנו אף אחת מהאטרקציות התיירותיות החשובות של המקום: הסלע הגדול שעליו חרוטים במיומנות סיפורים על דמויות מהמיתולוגיה ההינדית, והמקדשים הקטנים שנחצבו בסלעים הענקיים ועמודיהם עוטרו בתבליטים יפים ופשוטים. מפסגת סלע גבוה השקפנו על האגמים, הדלתה של ה-backwater ועל השדות שהשתרעו סביבם עד קצה האופק. אך למרות היופי והסביבה הידידותית המשכתי להרגיש חולה מאוד.

הפעם בחרנו בבית חולים נוצרי קטן מאוד שהספר המליץ עליו, בנין גדול וישן מוקף חצר גדולה ושקטה, מנותק מן המהומה והלכלוך ההודיים שמסביבו. צעירה בסארי הזמינה אותנו לחכות על ספסל במסדרון, ונכנסה לחדר שבו היו נזירה ואישה עם ילד. הנזירה נפרדה מהאישה והילד, יצאה מן החדר ושאלה אותי: "כן, מה את רוצה?" "אני רוצה לראות רופא!" השבתי בתקיפות. כאילו לא שמעה את תשובתי, חזרה על שאלתה תוך כדי הליכה אל החדר: "כן. מה את רוצה?" מתוסכלת עניתי בכעס ובקוצר רוח: "אני רוצה לראות רופא!!!" וצעדתי בעקבותיה אל החדר, ורק כאשר התיישבה ליד השולחן וכרכה את הסטטוסקופ סביב צווארה הבנתי: "הנזירה הזאת היא היא הרופאה!!!"

זו לא הייתה הפעם הראשונה בה נחשפו הסטריאוטיפים בהם היינו שבויים והביכו אותנו במסענו. בדארג'ילינג, ליד צריף עלוב שמעליו התנוסס שלט: "בית דפוס", ישב גבר צנום, כהה ולא מגולח, חובש כיפת צמר ומעיל עור ממורטט. להפתעתנו התברר שהוא בעל המקום, דובר אנגלית מצוינת, ובאדיבות רבה ערך לנו סיור מרתק בין מכונות הדפוס הידניות העתיקות והיפיפיות.

בדרך לפסגת ה"טריונד" מעל מקלאוד גאנג' לא מצאנו את קיצור הדרך שהומלץ לנו, ואיבדנו את דרכנו. שני איכרים פסעו מולנו במורד הדרך, נושאים מעדרים ומחרשת עץ על כתפיהם ובעקבותיהם שני שוורים. היינו כל כך נואשים עד שאפי אמר: "אולי נשאל אותם על הדרך, אף על פי שאין סיכוי שהם בכלל מדברים אנגלית."

להפתעתנו השיב אחד מהם באנגלית צחה ובמבטא ברור: "אוו, אני חושש שאתם טועים מאוד! את דרך הקיצור עברתם מזמן, אך אולי כדאי לכם להמשיך בדרך הארוכה שגם היא תביא אתכם לפסגה."

לאט לאט חדרה לתודעתי ההכרה כי המראה הראשוני בהודו מטעה יותר ממה שאנחנו רגילים במערב. מה שנראה עלוב ומפגר יכול להתגלות כמרשים ומתקדם, ולהפך: שמות מפוצצים וחזות חיצונית נוצצת מסתירים מאחוריהם לעתים קרובות הזנחה וכאוס הודי טיפוסי.

ד"ר סיסטר לוצ'ייה החביבה לא הצליחה להתבונן בגרוני, (לצערי רפלקס ההקאה שלי מופעל בקלות) אך נתנה לי אנטיביוטיקה יותר חזקה, המליצה לגרגר מלח ולקחת אקאמול, ואם כל אלה לא יעזרו - לנסוע לצ'נאיי, העיר הגדולה הסמוכה ולהיבדק על ידי רופא אף-אוזן-גרון.

אחות-נזירה לבושה סארי נתנה לנו את הכדורים ובנוסף לתרופות הקונבנציונליות העניקה לי גם טיפול בהילינג, והמליצה לי לומר לעצמי שוב ושוב בשכנוע פנימי עמוק: "היום או מחר אבריא!"

האנטיביוטיקה הזאת לא ריפאה אותי, אם כי תחושת הביטחון שהשרתה עליי הבדיקה במוסד רפואי שנראה לפחות מקצועי הייתה מרגיעה, ואולי בזכותה הפסקתי לרעוד מקור ולהזיע מחום.

בכל זאת שמענו בעצתה של סיסטר לוצ'יה ונסענו לבית החולים הנוצרי בצ'נאיי, שבחצרו הגדולה והשוקקת התהלכו אחיות לבושות בלבן מעומלן, ובמשרד הקבלה שלו היה אפילו מחשב, שהדפיס פתקיות עם שם החולה והפרטים שלו לתיק האישי ולכרטיס האישי, ממש כמו בבית הרחוק בישראל!

ד"ר לילי (גם בבית החולים הגדול הזה היו רק רופאות ממין נקבה, רובן נזירות) בדקה אותי ביסודיות ופסקה שהריאות וקנה הנשימה שלי תקינים, אך הגרון עדיין דלוק, ולכן החליפה את האנטיביוטיקה בחזקה יותר, והוסיפה אנטי-היסטמינים וגרגור נוזל מטהר לטיפול בבקטריות היושבות עדיין בגרון. אך בעקבות שאלה פשוטה: "האם את חולת סוכרת?" שלחה אותי לבדיקת דם.

לראשונה מאז יצאנו לדרך התעוררו בי רגשי אשמה: "מדוע הרשיתי לעצמי לפרוק כל רסן ולוותר על אכילה נכונה?" (אף על פי שפעמים רבות באמת היה בלתי אפשרי לשמור!) הרעיון שהסוכר משתולל בדמי ולכן אני כל כך רגישה ולא מבריאה, החריד אותי.

להפתעתי היו תוצאות הבדיקה תקינות לחלוטין, והרופאה הפנימית שאליה הופניתי הרגיעה אותי: "זה רק פוסט-וירוס! בהודו כולם סובלים מכך, את לא שומעת שכולם משתעלים בכל מקום?"

מטיילת ישראלית ותיקה שפגשנו בבודגאיה, סיפרה שבכל טיול שלה בהודו היא מצוננת ומשתעלת כל הזמן. לדבריה הלכלוך, זיהום האוויר, האוכל וחוסר ההיגיינה הכללי, מחלישים את כוח ההתנגדות של הגוף אצל מטיילים מערביים רבים, והם חשופים למחלות וסובלים מהצטננויות רבות.

הסאגה הרפואית הזאת אישרה את חשדותיי הקודמים לטיבה של מחלתי, וההכרה כי הגוף מעביר לי מסר: "די למסע הזה! עת לעצור ולחזור!" חדרה לתודעתי. אך הייתי נחושה בהחלטה להיות בבודגאיה וברג'אסטאן לפני שנחזור הביתה.

לשבחו של אפי, שידע היטב כי הסיבה האמיתית למחלה הממושכת היא פסיכוסומטית ולא רפואית, ייאמר כי שיתף פעולה ברצון בכל העיסוק הרפואי ההיפוכונדרי שלי בלי צל של הסתייגות, אף על פי שהזמן והמאמצים שדרש הסיטו אותנו במקצת ממטרתנו.

לגעת בכוכבי "בוליווד"

צ'נאיי, שלא כדלהי הממלכתית או בומביי הקפיטליסטית, היא עיר ענקית, אפורה וחסרת צביון. אך שנינו הגשמנו בה חלומות צנועים: אפי השתוקק לבקר במרכז קרישנמורטי ובמתחם החברה התיאוזופית, לאחר שלא ניצל את ההזדמנות לפגוש את ההוגה הנערץ עליו שהתגורר לא רחוק מאתנו באנגליה. ואילו אני רציתי לבקר באולפני ההסרטה בעיר, מאחר שבבומבייי החמצתי אולפני הסרטים המפורסמים של "בוליווד".

במקרה הגענו לאולפן ההסרטה בצ'נאי כאשר נערכו בו צילומים לסרט בהינדית עם שחקנים ובמאי מבומביי. כלומר, כוכבים לאומיים של "בוליווד" ולא סתם טאמילים מקומיים!

טכנאי קול שפגשנו באולפן הסביר לנו שברחבי הודו מתקיימות במקביל שלוש תעשיות ענק של סרטים וטלוויזיה בשלוש שפות: טאמילית – השפה המדוברת בחוף המערבי, מאלאמאיאם - השפה מדוברת בקראלה וגואה, והגדולה והמפורסמת מכולם: תעשיית הסרטים בהינדית השוכנת דווקא בבומביי שבה מדברים בכלל מהארשטה. הסיבה להפקת סרט "בוליוודי" דווקא באולפנים בצ'נאיי היא יוקר המחיה האסטרונומי בבומביי.

השחקנים ישבו על כיסאות פלסטיק פשוטים בצל העצים בחצר הגדולה של האולפן וחיכו לתורם להופיע בסצנת מסיבת חתונה בסרט שנקרא: "בית בוג'אראטי". הצילומים נערכו בתוך אוהל ענק ולבן, מקושט בפרחים מלאכותיים ובמנורות יפיפיות, ושולחנות ארוכים עמוסים ב"מתנות חתונה" ארוזות בניירות מבריקים ניצבו לאורכו.

המאפרת עברה בין השחקנים, שהשתדלו לא לזוז כדי לא לקלקל את האיפור המוקפד, ובדקו את התוצאה במראה קטנה שהחזיקו בידיהם. לשחקנים המפורסמים ביותר היו עוזרים אישיים ששמרו את הבגדים העליונים תלויים על קולבים ומכוסים בניילון כדי שלא יתקמטו או יתלכלכו בין סצנה לסצנה, הביאו להם אוכל ושתייה, ענו לטלפון הסלולרי במקומם, והושיטו להם פתקאות לחתימה ממעריצים שעמדו והסתכלו כמונו במה שקורה שם.

הופתענו מן הקלות בה יכול כל אחד יכול להיכנס לאולפן ולהתקרב אל השחקנים, אולי מפני שהמעריצים בהודו אינם מטרידים או מסוכנים כמו במערב. הבמאי דיבר אל השחקנים באנגלית ובה דיברו גם כל השחקנים, הצלמים, וטכנאי הקול, אף על פי שהסרט עצמו התנהל בהינדית.

הכוכבים והבמאי לא התנהגו כ "פרימדונות" אלא להפך: התייחסו זה אל זה ואל העובדים בשוויוניות ובחביבות. הבמאי הסביר את הנחיותיו בסבלנות, והשחקנים היו ממושמעים ושקטים מאוד ולא הפריעו או התווכחו. התפעלתי מן הצניעות הזאת דווקא בהודו, שבה תעשיית הקולנוע נהנית מעוצמה אגדית וסגידה עיוורת לשחקנים ולבמאים, עד כדי כך שחלק מהם נכנסו לפוליטיקה והפכו לכוכבים גם שם!

פינוק רוחני וחומרי בצ'נאי

מרכז קרישנמורטי הוא מעין אחוזה גדולה בלב העיר, שטחים נרחבים מכוסים עצים ודשאים ורק ציוץ הציפורים מפריע לשקט המוחלט השורר בה. בניינים דו-קומתיים קטנים בנויים בסגנון מערבי, שכונה בפי אפי: "קולוניאלי-סגפני", היו מפוזרים במרחקים גדולים זה מזה על משטחי הדשא הנרחבים. בניין מרכזי בסגנון קולוניאלי מכובד יותר אך מאופק, התנשא במרכז המתחם ובו שכנו הספרייה וחדרי ההרצאות, שלפחות בזמן שהותנו נשארו שוממים וריקים.

כאן המקום לספר את סיפור חייו של קרישנמורטי כפי ששמעתיו מפי אפי.

אביו היה ברהמין וחבר באגודה התיאוסופית בצ'נאי שנקראה אז מדרס בפי האנגלים. הוא היה במצב כלכלי דחוק ושמח כשהחברה התיאוסופית הציעה לו לעבוד ולגור במרכז שלה שם. החברה התיאוסופית נוסדה בסוף המאה התשע עשרה על ידי מדאם באלאבצקי, שהייתה רוסיה בת האריסטוקרטיה, שעסקה בתורת הסוד, טענה שהיא מתקשרת עם חכמים מטיבט וכתבה ספר בשם: הדוקטרינה הסודית, שהיא עירוב של תורות אזוטריות שונות ומשונות.

הצטרף אליה קולונל אנגלי בשם אולקוט, והחברה הלכה ושגשגה באירופה ובארצות הברית. אחרי מותם המשיכו את דרכם אנגליה עשירה בשם אנני באסאנט, (דמות חשובה במאבק של הודו לעצמאות וידידה טובה של גאנדי) ואמריקאי מזוקן בשם קולונל ליד ביטר, (חובב ילדים כנראה) שהעבירו את מרכז החברה לאחוזה במדרס, בציפייה לגילויו של ה"מאייטריה": המשיח או המורה העולמי שיושיע את העולם.

יום קיץ אחד, כשהלך לחוף הים בקצה האחוזה, ראה ליד ביטר ילד יחף רזה וחצי ערום כבן עשר, ולפי ההילה שהקיפה אותו החליט שזה עומד להיות המורה הגדול שמצפים לו. באסאנט וביטר לקחו את הילד ואת אחיו, רחצו אותם והלבישו אותם, שיכנו אותם בבית המרכזי, והתחילו לחנך אותו ולהכין אותו לתפקיד.

אנני באסאנט הקימה ארגון שנקרא מסדר כוכב המזרח, שהוקדש כל כולו לטיפוחו של ג'ידו קרישנמורטי, ולהכשרת העולם לקבלתו כמורה הגדול. זה היה מסדר פנימי שהיו בו כעשרים אלף חברים בתוך החברה התיאוסופית, שהקיפה כמאתיים אלף חברים.

האב והאם, שהרגישו כי הבנים מתנתקים מהם, דרשו לקבל אותם בחזרה. בתגובה הבריחה אנני באסאנט את הילדים לאנגליה. במשפט שהתנהל בעקבות תביעת ההורים, הוחלט כי טובת הילדים מצדיקה את הישארותם שם, והם אומצו רשמית על ידי אנני באסאנט.

לאחר שלמד בפנימיות מעולות באנגליה, ונכשל בבחינות הכניסה לאוניברסיטה, נסעו קרישנמורטי ואחיו לאוהיי בקליפורניה, וגרו בחווה שהייתה שייכת לאגודה התיאוסופית. כאשר נפטר לפתע אחיו משחפת, עבר קרישנמורטי משבר קשה מאוד, אך המשיך לנסוע מדי שנה למחנה באומן, בהולנד, ולשאת דברים לפני רבים מחברי המסדר שלו.

אך בביקורו השנתי באומן בשנת 1929 הודיע קרישנמורטי בנאום דרמטי לחברי המסדר על פירוק המסדר, ואמר כי האמת היא ארץ ללא שבילים וכל ארגון, היראַרכיה, תקנון, תורה או תיאוריה מנוגדים לאמת שהיא חיה, ספונטאנית ובלתי ניתנת להבעה במלים.

בעקבות זאת התקבצה סביבו חבורת אנשים, והוא המשיך לשאת דברים בפגישות שקהלן הלך וגדל עם השנים. הוא הקים ארבעה בתי ספר: שניים בהודו, אחד בקליפורניה ואחד באנגליה, והיה נוהג מדי שנה לשאת דברים ולנהל דיאלוגים בהודו, אנגליה, שוויץ וארצות הברית, עד שנפטר בגיל 91 אחרי שנתן את סדרת ההרצאות האחרונה שלו בהודו בעיר מדרס.

הסיפור הזה דרמטי ומלהיב דמיון באשר לקרישנמורטי ולכל מה שקשור אליו, אם כי הוא עצמו היה אדם מאוד שכלתני ולא עממי או בעל תכונות תקשורתיות מיוחדות במינן. גם הקרן שמטפחת את זכרו מאופקת מאוד בסגנון הפעולה שלה וזה ניכר בכל דבר במרכז בו היינו.

סימן לייחודו של מרכז קרישנמורטי כ"אי" של שאיפה לחיסכון במאמץ פיזי בלב האדישות ההינדית לנושא, הייתה עגלה עם מוט ארוך שבעזרתה לקח עובד המרכז את התרמילים שלנו לחדר. (המקום היחיד שבו ראינו עגלה כזאת היה המלון של האשרם בפונדיצ'רי!)

חדרנו היה גדול ומואר בחלונות גדולים, ודלת גדולה שנפתחה למרפסת מרווחת ומקורה הצופה אל העצים והשיחים בחצר. בחדר האוכל הנעים והנזירי הוגש אוכל הודי פשוט וחדגוני בשירות עצמי של הסועדים, אשר הוזמנו לרחוץ את כליהם אחרי הארוחה בכיורים גדולים שנמצאו בחוץ. פעמון בישר על זמני הארוחות כמו באשרם בפונדיצ'רי, וחיזק את האווירה העגמומית והרצינית ששררה במתחם כולו.

אך אפי נהנה מאוד מן השקט והאפשרות להיות בספריה, מוקף בספרים ובקלטות של האיש שהוא כל כך מעריך, ולשוטט באחוזה הגדולה ויפה שרוחו שורה עליה. ואני ניסיתי לשמור לעצמי את המחשבות השליליות כדי לא לקלקל לו את החוויה.

יום אחד אחר הצהריים יצאנו לבקר באחוזה השל החברה התיאוסופית, שמרחביה האינסופיים מגמדים את מרכז קרישנמורטי, בצד השני של הנהר לא רחוק מן המרכז. היה יום מעונן למדי, וכל הזמן נראה שגשם זלעפות עומד לרדת, דבר שהוסיף לאווירה הגוטית והמלנכולית של המקום.

המרכז משתרע על שטח עצום, שחלקו יער פראי, ויש בו שני עצי באנייאן עתיקים, אחד בן אלפיים שנים שהגזע המרכזי שלו כבר התרוקן ונפל, והענפים היורדים ומשתרשים באדמה הרחק הרחק סביב הגזע הנעלם, יוצרים "יער מעץ אחד" הנחשב לגדול בעולם. העצים האלה כנראה הציתו את דמיונם של אנני באסאנט וקולונל ביטר וסביבם הם בנו בתים גדולים ומרשימים מאוד, ועוד בתים קטנים ואינטימיים יותר למגורי החברים והעובדים. בין הבתים יש שבילים שחלקם סלולים, ועליהם צעדו במרץ אנשים שנראו יאפים או סתם בני המעמד הבינוני המשכיל הגרים שם, כחברים או כדיירים. חנות הספרים הייתה כבר סגורה והרבה מאוד מהבתים נראו סגורים ומוזנחים כמו בסיפור היפייה הנרדמת, מחכים לנסיך על הסוס הלבן שיגאל אותם...

גם אנחנו צעדנו במרץ והגענו עד לחוף הים, ובדרך ראינו שתי מערביות צועדות גם הן בהליכה מהירה כמו ההודים האחרים, וכנראה גם הן מתגוררות שם.

הביקור היה חוויה קסומה ומעוררת סקרנות, והשאיר בנו את הרושם שהחברה התיאוסופית עדיין חיה ונושמת. אנשים שדיברנו אתם התרגשו כאשר שמעו כי באנו ממרכז קרישנמורטי הסמוך.

כאן המקום להוסיף, שאחרי שקרישנמורטי פירק את המסדר שהוקם לכבודו נותקו היחסים שלו ושל חסידיו עם החברה התיאוסופית, ורק בסוף ימיו ביקר שם ושני הצדדים התפייסו.

בחדר האוכל במרכז קרישנמורטי שוחחנו מעט עם האחראי על המרכז ואשתו, זוג מבוגר שכל חייהם מוקדשים להגשמת תורת קרישנמורטי. לפני שקיבלו את התפקיד הזה עבדו בהוראה ובניהול בבתי הספר

של קרישנמורטי בווראנסי ובדרום אנגליה. בבתי הספר האלה נקלטו תלמידים שנחשבו "מקרים אבודים" בחוסר היכולת שלהם להסתגל למסגרות. השניים סיפרו שהיה קשה מאוד לתמרן בין תפיסת העולם האנטי-מסגרתית שלאורה חיים העובדים, והצורך להכשיר ילדים לעולם המצפה להם בחוץ.

בספרייה הגדולה במרכז מרוכזים כל ספריו של קרישנמורטי והספרים שנכתבו עליו, וכן קלטות אודיו ווידיאו המציחות את השיחות האינסופיות לפני קהל ובפגישות אישיות, שניהל ברחבי העולם. אך כמעט לא נראו בה קוראים, ובכלל רק מבקרים מעטים, רובם מערביים, נראו במרכז שלא נערכה בו כל פעילות לימודית בזמן ששהינו בו.

אני הייתי במצב רוח מרדני ותחושת: "די, מספיק עם הסגפנות והרוחניות ה"הודיות" המנותקות מן החיים סביבן!" הציפה אותי. השקט והסביבה הנזירית דכאו אותי, בעיקר משום שלא עשינו שום דבר מעניין: לא למדנו, לא פגשנו אנשים מעניינים, ואפילו אפי לא מצא ספרים חדשים בספרייה הגדולה.

מכיוון שהסכמנו מראש על ארבעה ימים לפחות במרכז, לחצתי בתקיפות לעזוב לכשיסתיימו, ולהתפנק במלון הטוב ביותר שנוכל להרשות לעצמנו, ואפי נכנע בגבורה בלי טענות ומענות.

ואכן מלון גרינלאנדס בצ'נאי היה בדיוק מה שהרופא היה צריך לרשום לי כתרופה: גדול, מסודר ומכיל שתי מסעדות מפוארות במונחים הודיים, חנות מכולת קטנה עם פינוקים מערביים, מספרה וחדרים גדולים ומוחזקים היטב – אפילו בסטנדרטים מערביים.

החלונות הגדולים בחדר הענק פנו לחצר פנימית עם שיחים ועצים, והיו בו טלוויזיה ועיתון באנגלית ליד הדלת בכל בוקר, ארונות יפים ומרווחים, ושיא הפינוק: מקרר קטן!! בזכותו התפנקנו באוכל שהכנו בעצמנו: סלט ירקות טרי, ביצים קשות, לחם וצנימים עם מיונז וריבה, דגני-בוקר עם חלב בטעמי וניל ופיסטוק, וכרסומים טעימים.

במקלחת הגדולה שקירותיה היו מכוסים באריחי חרסינה צבעוניים, יכולתי לעמוד שעות מתחת לזרם המים החמים החזק והיציב ולהתמוגג מהנאה!

גם עיסוקינו בימים הבאים היו בבחינת "חזרה למערב": חיפשנו בחנויות במרכז הקניות המודרני מצלמה לאפי ובגדים עבורי... איבדתי כל רסן והתמוגגתי מדברים שהיו ברורים מאליהם בבית, והפכו להיות יקרי מציאות וחשובים דווקא לאחר שכבר השתחררתי מן התלות בהם!

בנקודה הזאת נחשפו סדקים גדולים בגישה המשותפת שלי ושל אפי למסע. לא הצלחתי להבהיר לו, וגם לעצמי, מדוע כל כך נמאס לי להתנזר מכל אבזרי הנוחיות המערבית, ולעבור מאתר תיירותי אחד לשני. אף על פי שזיהיתי את אי השקט והתסכול שהשתלטו עליי הם לא אבדו את השפעתם וכוחם, ובמודעות עצמית מלאה נאחזתי בתחושות האלה בתאווה, כאילו היו מעדן יקר מציאות.

אולי הייתה זאת הדינאמיקה הטבעית הנוצרת בין בני זוג: כאשר אחד מרגיש טוב מאוד והשני פחות – שניהם מושכים לכיוונים ההפוכים בעקשנות, כמונעים על ידי יצר הרס עצמי. לא הייתי מודעת למלוא הפער שנוצר בינינו, אך חששתי מההמשך: הנסיעה לבודגאיה הנמצאת בביהאר הענייה והעלובה שבמדינות הודו.

אך אז קרה משהו ששינה הכל.

"קול חתן וקול כלה"

בלילה האחרון בצ'נאי לא נרדמתי, לכאורה בגלל סיבה טיפשית: לא מצאנו את הגרביים החמות של אפי ששמרנו במיוחד לנסיעות במיזוג אוויר ברכבת. אך למעשה חששתי מהנסיעה הארוכה: ארבעים שעות, עם הפסקה של שלוש שעות באמצע!

ב-11 בלילה השמיע הטלפון הסלולארי שאפי שכח לסגור לפני השינה, התראה על הודעה כתובה. כאשר קרא את הכתוב חייך בעליזות ואמר: "לפעמים כדאי לא לסגור את הטלפון!" והושיט לי את המכשיר. הדס כתבה: " Just to let you know, Amit bought a ring and proposed!" כאשר עיכלתי את משמעות ההודעה התרגשתי ושמחתי מאוד, ואפי כתב מייד תשובה: "אני מקווה שענית בחיוב..." ונענה: "Sure!" במהירות.

לכאורה לא הייתה סיבה מיוחדת לשמחה, מאחר שכאשר נפגשנו בגואה הסבירה לנו הדס כי הם כבר אינם צריכים להתחתן. אחרי שאיחדו את חשבונות הבנק חגגו יום הולדת משותף גדול עם כל חבריהם, וזה מספיק להם. ואנחנו, ברוח הפתיחות שרכשנו בהודו הצהרנו (בלב שלם, באמת!) כי מבחינתנו כל דבר שיגרום להם אושר טוב בעינינו.

אך כנראה שהאינסטינקטים הבורגניים עדיין טבועים עמוק בתוכנו... האישור הפומבי והרשמי שיינתן לקשר העמוק והיפה הזה נסך בי ביטחון ביציבותו והמשכיותו, אף על פי שידעתי היטב כי שום דבר אינו מובטח, רשמי או לא רשמי.

מכאן ואילך המשכתי במסע כשחיוך מטופש נסוך על פניי או חבוי במחשבותיי, בכל פעם שנזכרתי בילדים ובבית. שום דבר לא יכול היה לקלקל את שמחתי, עכברים במחלקה הראשונה, כספומטים סגורים או נטולי קשר לחו"ל, סוכן נסיעות וחלפן כספים נכלולי שגבה דמי תיווך אסטרונומיים על שירותיו, קבצנים ורוכלים טרדניים בלב טוהרת המקדשים בבודגאיה, התור לקניית כרטיסים לרכבת והבירוקרטיה המדכאת של הפקידים, הלכלוך, הפרות – הכל עבר דרכי כעננים מרחפים בשמים – לא טוב ולא רע, רק דברים שקורים מסביבי ואינם נשארים בתוכי.

בודגאיה הייתה חוויה מורכבת בשבילי. מצד אחד מקדשים בודהיסטים יפים ונקיים ונזירים טיבטיים חביבים מהמהמים מזמורים מוכרים שהתגעגעתי אליהם, ומצד שני העיר ההודית המלוכלכת והמלאה קבצנים שבתוכה הם שוכנים.

גם קביעת התאריך לטיסה חזרה לארץ כשהגענו לבודגאיה שיפרה את מצב רוחי ואפילו את בריאותי. (שלא במפתיע, בהתחשב בכך שחליתי בעיקר בגלל אי שקט פנימי ורוגז...)

סמינר מעניין של שבעה ימים בהדרכת שלושה מורים נזירים, כשהמתורגמן הינו מתיו ריקאר, מחבר הספר המפורסם "הפילוסוף והנזיר", בחברה נעימה של תלמידים מעניינים, מערביים וישראלים, הסתיים בנסיעה הארוכה לרג'אסטן.

פרק תשיעי- ארמונות ברג'אסטאן

רג'אסטאן – הודו כפי שהמערב מדמיין אותה

נוסעים רבים מתחילים את מסעם בהודו ברגא'סטאן, הנחשבת נוחה וידידותית יותר לתיירים המערביים. אנחנו הגענו אליה דווקא בסוף הדרך, לאחר שכבר התגברנו על הסלידה והרתיעה מן הלכלוך, הריחות, הקבצנים המעוותים ולמדנו לקבל את ההתנהגות הילדותית של ההודים.

אך דווקא בשל כך ידענו להעריך את מה שמצאנו במדינה הזאת: פלאי אדריכלות מרשימים בכל קנה מידה בינלאומי של ארמונות ובתים בערים, נופי מדבר מרהיבים שצבעי הסארי של הנשים והטורבנים של הגברים מגוונים אותם בססגוניותם, אין-סוף חנויות בדים ותכשיטים במחירים זולים להפליא, חנויות וסדנאות לציור הרג'אסטני המיוחד בסגנונו המיניאטורי, ואגמים כחולים הנשקפים מגגות בתי המלון שעליהם אפשר לרבוץ ימים שלמים באכילה שתייה וקריאה.

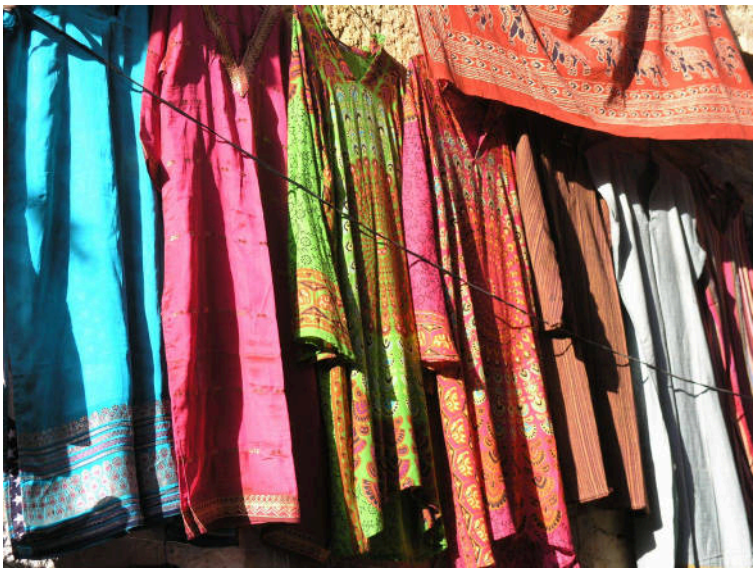

RESTAURANT
LAYING BEYOND THE SEA
BREAKFAST, LUNCH, DINNER

מבחינה מסוימת, השלמות הסגנונית של אתרי התרבות התיירותיים וחלק מן המלונות והמסעדות הזכירה במקצת את "דיסני וורלד" האמריקאי. כלומר, הודו כפי שהמערביים מתארים לעצמם וכפי שהיא נראית בסרטים כמו "טופקאקי" של ג'יימס בונד (סרט חובה לתיירים באוידאפור המוקרן ברוב המלונות שלה, מאחר שחלק מעלילתו מתרחש במלון מפואר על אי במרכז האגם הגדול שבתוכה) או "סרטי תיירות" אחרים.

אך הארמונות והבתים המסוגננים היו שם לפני שרג'אסטאן הפכה ליעד חובה של כל תייר בהודו, וממספר הציירים ומעצבי התכשיטים הגדול יחסית לאוכלוסייה, אפשר ללמוד על האסתטיקה המפותחת שבני המקום מוקפים בה ונושמים אותה כאוויר סביבם.

לאחר שהות קצרה בג'ודהאפור "העיר הכחולה" ובג'איסלמר העיר האדומה, שלא הלהיבה אותנו במיוחד, הגענו לאוידאפור בחושך מוחלט של ארבע לפנות בוקר. מיד גילינו כי נכשלנו במלון שהזמנו מראש כדי שלא ניאלץ לחפש חדר בעיר זרה בחושך.

בעיצוב לא מסוגנן, בחדר קטן ונקי עם חלון גדול הפונה לאגם, ומן מהמסעדה הגדולה שלו על הגג נשקף האגם והחלק העתיק של העיר.

לתחושת הבית שלנו תרמה ישראלית צעירה, בת זוגו של אחד הבעלים, שעזרה בניהול המלון בו התאכסנו בעיקר ישראלים וקוריאנים, (בדומה לישראלים, גם צעירי קוריאה מטיילים בהודו בקבוצות גדולות, בעיקר מאחר שהם חוששים לדבר אנגלית וממנים אחד שידבר עבור השאר...) ועשתה זאת בנועם ובתקיפות.

בחדר ישן מישהו ונאלצנו לשכב על המרפסת בקור ולנמנם עד ארוחת הבוקר. גם כשנכנסנו לבסוף לחדר, (אחד היקרים ביותר שבהם שהינו בהודו) שהיה מושלם בעיצוב המסוגנן והמוקפד שלו, נוכחנו כי השירותים נמצאו מילולית "בתוכו". (כלומר, הקירות שלהם לא הגיעו לתקרה והיוו מרחב אווירי אחד עם החדר ...)

לאחר חיפושים מייגעים התמקמנו במלון פשוט

לאחר ביקור בארמון ובמקדשי הג'אינה בעיר היה נדמה לי שאנחנו נמצאים על קצה גבול יכולת העיכול של ארמונות או מקדשים יפיפיים ככל שיהיו.

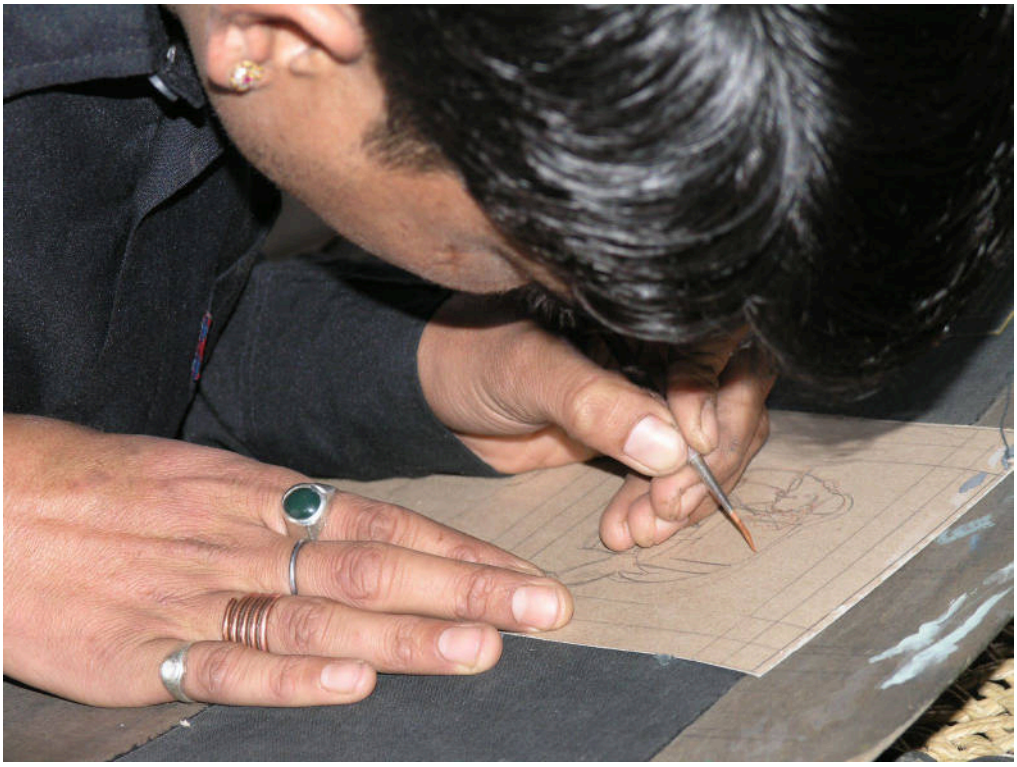
התחושה הזאת, של "ראינו כבר" העלתה בי רעיון: "לשם מה להמשיך ולנדוד לשאר הערים ברג'אסטן, לפושקר ה"כבושה" על ידי התרמילאים הישראלים, או לג'איפור הגדולה, המלוכלכת והמעייפת מאוד לדברי המטיילים שהיו בה? מדוע לא נישאר במלון הנפלא הזה עד הנסיעה לדלהי, יומיים לפני השיבה לארץ? נשב על הגג ונקרא או סתם נבהה בנוף, נאכל טוב ונהנה מחברת הצעירים הישראלים, אפי יתקדם בשיעורי הציור הרג'אסטני שהתחיל, ואני אוכל לשפר את הנגינה שלי בחליל ולקרוא בלי סוף..."

עיבדתי את הרעיון הזה בראשי והגשתי אותו לאפי שקיבל אותו מייד בהתלהבות, ומכאן והלאה עברו עלינו כשלושה שבועות מענגים ונינוחים, ללא ספק סיום הולם למסע הארוך בהודו.

קנינו מתנות "הודיות" למשפחה, בד לשמלת הכלה של הדס, תפרתי לעצמי בגדים, שטנו על האגמים והשתתפנו בירידים עממיים ופסטיבל מחולות עממי. נסענו למקדש הג'אינה הגדול והיפה בהודו במרחק שלוש שעות נסיעה מן העיר. החיים על הגג לא פסקו לרגע. ארוחות, בוקר, צהרים וערב (עטופים היטב כי הלילה ברג'אסטן קר למדי בחורף) קידוש בלילות שבת והדלקת נרות חגיגית עם סופגניות בנר ראשון של חנוכה, ומסיבת ריקודים רועשת בסוף השנה האזרחית.

ביומיים האחרונים בדלהי התחלנו את תהליך ההסתגלות האיטי לחיים שעזבנו, לקראת החזרה הביתה. העיר הגדולה והמודרנית, המגורים באזור היקר שאליו אסור לפרות ולריקשות האופניים להיכנס, חדשות מהעולם ומהארץ ובלילה האחרון: עדכונים בטלפון הסלולארי על אשפוזו של ראש הממשלה שרון.

עזבנו את הודו בלילה ערפילי ורטוב מצטופפים עם תרמילינו והתיקים והמזוודות שנוספו להם, על אוטוריקשה שנהגה הצנום ושב-השיער דהר ברחובות כאילו המטוס שלנו עומד להמריא בכל רגע... הנהיגה הפראית שלו ביחד עם הצפיפות והכאוס בשדה התעופה הבינלאומי היו התזכורות האחרונות לחלקים הפחות נעימים במסענו.

הפגישה האינטימית עם התרבות ההינדית והבודהיסטית האירה לפני באור חדש את ערכי החברה המערבית הרציונלית והחומרנית שבתוכה אנו חיים, ואפשרה לנו לראות אותה כפי שהיא באמת, בלי להיות שבויים בחשיבה שגויה ורגשות מוטעים שהחיים הטמיעו בנו.

למרות הזוהמה האינסופית, הריחות המבחילים, הצפיפות, ביטול המרחב האישי המגודר, ההתנהגות הבלתי ראציונליות ואפילו ילדותיות לעתים של ההודים, המסע הזה היה לא רק מחכים ומעשיר אלא במידה רבה מאוד גם מהנה.

אין הודו אחת וכל מבקר פוגש את חלקיה השונים בדרך שונה, אך גם אלה שעוברים חוויה קשה ואפילו טראומטית מכירים באינטנסיביות של ההוויה ההודית וברושם העז שהיא משאירה על אנשי המערב המבקרים בארץ המופלאה הזאת.

מדי פעם עולים בי זיכרונות נעימים של החיים במקלאוד או בדארג'ילינג, נופיה הקסומים של לאדאק ואנשיה הפשוטים והחביבים, אך גם הרגעים המרגיזים והקשים בנסיעות הארוכות, בעיירות המוזנחות והעלובות של המרכז והדרום אינם נשכחים והכל יחד מצטבר בערבוביה רעשנית של צבעים עזים של מקדשים הינדים וגוונים עדינים של מקדשים בודהיסטים, צעקות ההודים המדברים כך גם כשאינם כועסים, המוזיקה הפופולארית מחרישת האזנים בכל מקום ציבורי, וצלילי השירה והדקלום הטיבטיים הרכים והחמים, ריחות הביוב והאשפה הפתוחים – אך גם ניחוחות הפרחים ב"קיץ" שדמה יותר לאביב, מתחת לפסגות ההימאלאיה המושלגות בלאדאק הצפונית.

תוכן עניינים מפורט

הקדמה - "...כבר יותר זול לחיות או לטייל בהודו.." 3

פרק ראשון - ברוכים הבאים לצפון: דרג'ילינג וסיקים 7

ג'יפים בערפל על פי התהום..... 7

"...אבי היה אדריכל המקדש של מלך נפאל בדארג'ילינג..." 10

פגישות עם אנגלו-הודים - הודים מסוג אחר..... 17

נפלאות הרכבת ההודית ותרועת שופרות..... 19

זריחה מעל ההימאליה 22

סוגדים לשיווה על גבעת התצפית 23

"...מדוע הם נוסעים בצפיפות כזאת?..." 27

להיות פליטים מאושרים 28

"מצעד הגאווה" 30

דארג'ילינג – אימפריה של בתי ספר..... 30

טילאק - ה"מנהל" של בית הספר על שם גאנדי 33

סינים ובני הלאפצ'ה בדארג'ילינג..... 35

סיפורו של צ'רינג..... 36

סיפורה של סונג-מיט 38

יום ההתקוממות הטיבטי: "דברו חלש!" 42

"...מדוע הם כל כך בלתי יעילים? איך זה לא מפריע להם?..." 44

"קומונה קפיטליסטית" משפחתית..... 47

פרק שני - פגישה עם בודהא: סיקים ושוב דרג'ילינג 51

עדיין מפונקים אך נוסעים כבר בג'יפ ציבורי 51

הנזיר המלכותי סיגואל רימפוצ'ה וחסידיו 53

מאבקים דרמטיים ומסתורין ברומטק..... 56

"חצוצרות בואדי" ומדורות עשנות..... 59

חמימות ביתית בפוג'ה של מנזר הנשים 60

לאומיות ומורשת קרב בריטית בצבא ההודי 65
צ'אמפו נער הטבע בפלינג 67
דארג'ילינג, חזרנו אליך שנית 71
בני הגורקה מגלים לנו את סודות תה דארג'ילינג 72
יום הולדת לראול על הכביש 75
מתענגים בגן העדן של מלון "סיילונג" 76
פרק שלישי - הודו בריכוז גבוה: ווראנאסי 79
הכנות נפשיות לקראת וראנסי 79
"נסיעת הבתולין" ברכבת לוראנסי 79
פלאות ותלאות ברשת הרכבות הגדולה בעולם 87
"...לא צריך ריקשה לא סירה לא משי לא מדריך לא חשיש..." 90
רג'יב מתחת לעץ על שפת הגאנגאס 91
בראהמיני משכיל נהג אוטוריקשה? למה לא?! 93
וראנסי - "ירושלים של ההינדים" 93
פרושים אמיתיים ומזויפים 95
גסט הום צנוע באסי גהאת ובעליו 97
תרועת קונכיות ומחול פרחי כהונה באסי גהאת 99
האם שריפת המתים באמת שונה כל כך מקבורתם? 100
משט מפואר וססגוני לכבוד יום ההולדת של טולסי 101
גורואים מרשימים, מקדשים עלובים ומקדשים מרוממים 109
פרק רביעי - במעלה הגנגס: רישיקש 117
רישיקש - נהנתנות וקדושה 117
פוג'ות על הנהר הקדוש בהארידבר וברישיקש 118
להיות הינדי משכיל וראציונלי 121
דו-קיום בין הרפואה הקונבנציונלית והמסורתית 125
"נמאס לי מכל ה'הודיות' הזאת! אני רוצה להתפנק!" 126
פגישה עם נמרים מאושרים בשמורת קורבט המתסכלת 127

פרק חמישי - עוד בודהא: דהרמאסאלה והדלאי למה 137

דהארמסאלה? "אין לי שום ציפיות ממנה..." 137

תפילה לשלום הפאנצ'ן לאמה במקדש הגדול 138

הבטחנו, אבל לא הבטחנו לקיים... 141

יוגה ורייקי נוסח בהאגסו 142

אם להיות קבצן אז רק בהודו 143

גשה סונאם ורות סונאם 146

"...אין לי לאן לחזור..." 148

לומדים ומתענגים בביתנו הקט והנעים.. 150

His holiness, סיפור אהבה... 154

סיפורה של הנזירה אנני 157

11 ימים עם His holiness, הדלאי לאמה 161

מי ומי בין הלומדים אתנו 165

סיפורן של נימה והנזירה הגרמניה אורסולה 168

דאנדופ: "לוחם החירות" המזויף 173

דיכאון המונסון ופרידה ממקלאוד 174

פרק שישי - במרומי ההימליה: מנאלי ולדאק 177

מסע לאורך הנהר הסוער 177

אוהבים אפילו תרמילאים צעקניים... 178

חמישה ימים בעמק ספיטי 180

גשם, סלעים, פלגים, ואפילו נהרות לא ירתיעו את הג'יפ שלנו... 181

עמק ספיטי: מתאבן לקראת לאדאק 183

בית אחוזה רוסי בנאגאר 185

ארוכה וקשה הדרך ללאדאק... 186

הו, מה יפים החיים בלאדאק... (בקיץ!) 189

סופשבוע קסום בכפר סטוק אצל ויווק 191

"לינה כפרית" בכפר סומור 200

אבודים בשטח המרעה של הכפר 202
פסטיבל מקומי צנוע בטוקצ'ה..... 204
ידידות חדשה בקצה העולם 206
ביקור הרימפוצ'ה באלצ'י..... 209
קולוניאליזם של ריקודי המסכות 212
16.8.05 אייל מוקדי ז"ל..... 215
"יום הורים" בבית הספר בליקיר..... 217
אימון של נבחרת הפולו המקומית 220
...אז מה אם כל מה שהבטיחו לא התקיים, מה כבר קרה?... 221
פרק שביעי - מרכז הודו: יופי וסחי 226
בורמה - מיאנמר..... 226
ושוב הודו..... 227
אתרים מרהיבים ביופים בלב העליבות והזוהמה..... 228
וככל שהמדינה עניה יותר – כך פקידי הממשלה מושחתים יותר... 236
בומביי - בועה של קפיטליזם הודי..... 237
פגישה משפחתית בגואה ובהאמפי..... 239
פרק שמיני – מים, דקלים ומחלה בדרום..... 242
קראלה הקומוניסטית וקוצ'ין המפנקת..... 242
תה בהרי מונאר 246
על הנהר בבית הסירה באלאפוזה ובספינה לורקאלה..... 249
מקצרים ומשנים מסלול..... 252
טריצ'י ממאיסה עליי את ההינדיות 253
מונסון בפונדיצ'רי ה"צרפתית" ו"בועת" אורוויל..... 254
קשה להיות חולה בהודו..... 257
לגעת בכוכבי "בוליווד"..... 260
פינוק רוחני וחומרי בצ'נאי..... 262
"קול חתן וקול כלה"..... 266

פרק תשיעי- ארמונות ברג'אסטאן 269

רג'אסטאן – הודו כפי שהמערב מדמיין אותה 269